له لومڕی کمون ثخه
تر کمونیزم پوری

د محسن خپرندویه
Mohsin Publications

له لومړی کمون څخه تر کمونیزم پوری

ژباړه او چاپ: د محسن خپرندو ه - د
مارکسیستی آثارو خپرونکی په افغانستان کی
بر ښنا لیک: mohsinpubs@gmail.com
و بلاګ: www.mohsinpubs.blogspot.com
د ږخپر دو نیټه: تله ۱۳۹۰ – سپتامبر ۲۰۱۱
ې

ي

لړلیک

لومړی څپرکی ۸

دځمکې، ژوند او انسان پیدایښت...... ۸

دځمکې پیدایښت...... ۸

د ژوند پیدایښت...... ۱۱

د انسان پیدایښت ۱۵

دویم څپرکی ۲۲

تولید...... ۲۲

تولید ۲۲

د مادی ارزښتونو تولید، د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا اصلی عامل...... ۲۲

تولید، څه ته وایی؟ ۲۵

دریم څپرکی ۳۱

د لومړنی کمون ټولنیز نظام او دهغه پرمختیا او بشپړتیا ۳۱

د کمون جوړښتیز پړاو ۳۱

لومړنی کمون او بشپړتیا یې...... ۳۳

د کمون مخښنا ۳۶

د کمون ټولنیز نظام دړنګېدو بهیر...... ۴۰

د کمون په بېخبنا کې راغلی بدلونونه: ۴۲
د لومړنی کمون په بېخبنا (تولیدی اړیکو) کې بحران........... ۴۴
څلورم څپرکی ۴۹
د مرییتابه نظام...۴۹
او پراختیا او بشپړتیایې...۴۹
دمریتابه نظام بېخبنا ۴۹
د مرییتابه نظام مخبنا... ۵۴
د مرییتابه فرهنګ او ایډیالوژی ۵۸
د مرییتابه د ړنګېدو بهیر... ۶۲
د مرییتوب په مخبنا کې راغلی بدلونونه ۶۴
کلتور د مرییتابه د ړنګېدو په دوران کې.......................... ۶۵
د فلسفی مکتبونو پیدایښت ۶۶
د مرییتابه د سیستم په بېخبنا کې ګډوډی ۶۸
پنځم څپرکی ۷۳
فیوډالی سیستم..۷۳
د فیودالی سیستم د پیدایښت بهیر ۷۳
د فیوډالی سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا ۷۵
دفيوډالی سيستم مخبنا: ۸۵
شپږم څپرکی ۹۱
دفیوډالی سیستم ړنګېدل...۹۱
د فیوډالی سیستم په مخبنا کې راغلی بدلونونه: ۹۷
دانقلاب مخ نه اوښتونکی بهیر.................................... ۱۰۱

اووم څپرکی ۱۰۴
پانګوالی سیستم... ۱۰۴
دپانګوالی سیستم دپیدایښت بهیر ۱۰۴
دپانګوالی سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا:.......................... ۱۰۹
الف – په پانګوال رژیم کې مولده ځواکونه ۱۰۹
پانګه او دپانګې بنې (ډولونه) :.. ۱۱۹
دپانګوالی سیستم مخبنا ۱۲۵
دکارګرې طبقې دخپلواکه غورځنګ پیل.................................... ۱۳۲
په نولسمه پېړۍ کې داروپا کارګری غورځنګ:.............................. ۱۳۳
دمارکسیسم پیدایښت ۱۳۸
دکمونیست ګوند مانیفست:.. ۱۵۰
بلانکیزم ۱۵۸
اتم څپرکی ۱۶۰
امپریالیزم... ۱۶۰
د پانګوالۍ د ړنګېدنې پړاو.. ۱۶۰
د مولده ځواکونو پرمختګ ۱۶۰
دپانګوالی په مخبنا کې راغلی بدلونونه: ۱۶۹
د امپریالیزم تاریخی موقعیت یا ټیکاو:.. ۱۸۰
دریم انترناسیونال یا کمونیستی انترناسیونال:................................ ۱۸۲
لنینیزم: ۱۸۸
نهم څپرکی.. ۱۹۳
د کمونیزم اقتصادی – ټولنیزه جوړښت................................. ۱۹۳

سریزه.. ۱۹۳
له پانگوالی نه سوسیالیزم ته دلېږد پړاو
د سوسیالیزم د پیدایښت بهیر.............................. ۱۹۴
د سوسیالیزم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا ۲۰۹
لسم څپرکی.. ۲۳۴
کمونیزم ۲۳۴
د بشر د اقتصادی ـ ټولنیز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو.............. ۲۳۴
د کمونېزم ټینګښت: ۲۳۸
دکمونیستی ټولنې مخښا:.. ۲۴۶

سریزه

داکتاب ایرانی مارکسیست لنینیستانو دمحمدرضاشاه دویرجنې غمیزې په کلونو کې برابر کړی وو ترڅو دلومړنیو او زلمیو ملګرو لپاره دیوه هراړخیز، لنډ او ساده ژبې دآسانه زده کړې په ډول ترګتې اخیستنې لاندې ونیول شی. څرنګه چې په خپله لیکوالو ملګرو هم ګوته نیولی ده داکتاب ځینې نیمګړتیاوې لری چې مونږ دنیمګړتیاوو دلرې کولو په پرتله دا کتاب مخکی په دری ژبه او اوس په پښتو ژبه بیاځلې چاپ کول غوره وګڼل.

په داسې شرایطوکې د امریکا د امپریالیزم او بنسټپالی او غیربنسټپالی سپو ترو لکی لاندې دمارکسیست لنینستانو پخوانی نسل ډله ډله د ارتداد، دخیانته ډکې سیاسی بدلمنی او دامپریالیزم د اړونده سپو په وړاندې خوله په خاورو مښلوته مخه کړې او ځوانان دلیونوپه شان او په ډیرې آسانی د انجوګانو او ګوډاګی دولت له خوا دمارکسیزم او هرډول انقلابی سیاست ضد ترسې (امالې) لاندې نیول کیږی، هیله ده د «له لومړنی کمون څخه تر کمونیزم پورې» او ددی په شان نورو آثارو چاپونه دمارکسیزم-لنینیزم-ماوتسه دون اند په لارکې او دهغه دستر بیرغ داوچت ساتلو په لارکې یو کوچنی ګام وګڼل شی.

دمحسن خپرندویه
۱۳۹۰تله

لومړی څپرکی

دځمکې، ژوند او انسان پیدایښت

دځمکې پیدایښت

له ډېرو پخوا زمانو راهیسې، هغه وخت چې په لومړي ځل دهیأت (نجوم) نظریې منځ ته راغلې، پوهانودځمکې پیدایښت دځرنګوالي په اړه سوچونه کول اوپه دې اړه یې ډول ډول نظریې ورکولې چې ټولو په بشپړه توګه ناسم او خیالي اړخونه درلودل. یواځې په اتلسمه پیړۍ کې کانت او لاپلاس دلومړي ځل لپاره په دې اړه نسبتأ علمي او دمنلو وړ څرګندونې وکړې. دغه پوهان په دې باور ؤ چې لمر، او ټولې هاغه سیارې چې په ګردچاپیریې راګرځي، دیوې ځلېدونکې سترې سحابي غونډۍ (وریځنۍ ستوری) څخه منځ ته راغلي دي. ددغې سترې وریځنۍغونډۍ څخه چې په بې پایې فضاکې ګرځېدله، ورو ورو په ځانګړي ډول ځینې برخې ببلې شوې چې د مرکز په شاوخوایې خپلو ګرځېدلوته دوام ورکړ.

دغوبېلوشوو ټوټو وروسته له ډېرو بدلونونو دټاکلو کُرو بڼه غوره کړې (دلمریزې منظومې سیارې) اوددغې سترې وریځنۍ غونډۍ مرکز چې په ویلې شوې او ځلیدونکې بڼې پاتې شوې ده هماغه لمردی. تر ډېرو وختو پورې دکانت او لاپلاس څرګندونې

بشپړې ښکاریدلې، لاکن دنجوم علم او ځمکې پېژندنې په برخـوکې هغو ستروپرمختګونو چې په نولسمې او په تېره بیاشلمې پېړۍ کې ترلاسه شوي انسان ته ددغـو ځرګنـدونو دناسـموالي امکـان ورکـړ. وروسـته لـه هغې څخـه هـم دځمکې دکُرې او لمریـزې منظـومې دنـورو سـیارو دپیدایښـت پـه اړه ډېـرې ځرګنـدونې شـوې دي چې هرې یوې یې په خپل وارسره نیمګړتیا وې درلودلې او سـپړل یـې په دې لنډ بیان کې ناشونی دی.

شوروي پوه، اتواشمیت، دځمکې د پیدایښـت پـه اړه نـوې ځرګندونه وکړه. نوموړی په دې باور ؤ چې ملیاردونه کاله پخوا کله چې لمر په فضاکې ګرځېـده هاغـه لـړې، ګـرز او ګازونـه یـې دځـان خواته راکښل چې دسیارو ترمنځ توکي یې جوړول او په پای کې له نوموړو موادوڅخه جوړې سترې وربځ ډولـه غونـډۍ دلمرخواوشـا ونیولـه. ددغـې سـترې غونـډۍجوړوونکې ذرې هرلورتـه دخپلـو ګرځېـدلو او د بـې شـمیره ناڅـاپی پېښـو پـه لړکـې دیوبـل سـره ونښتلې، ورو ورویې نورې ذرې هم ځانته راکښلې او دډېـرو اوږدو وختونو په لړکې یې په ډېرو لویو ټوټو بدلون وموند او پـه دې ډول یې دلمریزنظام کُرې منځ ته راوړې چې پرشاوخوایې ګرځېدلو تـه دوام ورکوي. ددغو کُرو له ډلې څخه یوه هم زمونږ کره، ځمکـه ده چې دوه ډولـه ګرځي. یـویې دلمـر پـه شـاوخوا ګرځېـدل (انتقـالي حرکت) چې کال ترې منځ ته راځی او بل یـې دخپـل لـټ (محـور) پر شاوخوا ګرځېدل (وضعي حرکت) چې شپه او ورځ جوړوي.

کانت او لاپلاس په دې بـاور ؤ چـې پـه پیـل کـې دځمکې کره دویلې شوي خوړلن په بڼه وه او کله چې په کرار کرار سړه شوه پرشاوخوایې پوټکی جوړشو چې دوخـت لـه تېرېـدلو سـره پریړشـو. لاکن دځمکې پېژندنې ترلاسـه شـوي دلیلونـه پـه دې هکلـه دنـورو پوهانو دځرګندونو پخلۍ کوی چې وایي ځمکه په پیل کې سړه وه.

د اشمیت دځرګندونې له مخه دځمکې کره په پیل کې سړه وه چې د دننیو رادیواکتیف کړو وړو (فعل او انفعالاتو) له امله په کرار کرار په ویلې شوې بڼې واوښته او یواځې باندینۍقشر (دځمکې پوټکی) کلک او ټینګ پاتې شویدی. خوپه هرصورت دځمکې د کُرې د وروستیو بدلونونو په اړه دپوهانو څرګندونې داسې دي چې دځمکې باندینی پوټکی کرار کرار پریړشوی او دملیونونو کالو په لړکې دسوریو، ګونجو لکه (چُملکی) کېدلو، داورغورځوونکو ویلې شوو موادو دتویېدلو (چې دځمکې په پخوانیو پېرونو کې ډېر زیات ؤ) له امله په ورو ورو دځمکې پرمخ ډېرې لوړې ژورې جوړې شوې چې هماغه غرونه او سترې کندې دي چې وروسته یې سمندرونه منځ ته راوړل، خوپه هغې زمانې کې په دغوکندوکې لااوبه نه وې ځکه په هغه وخت کې دځمکې دتودواوبو درجه داېشېدلو اوبو دتودوخې له درجې څخه لوړه وه. خو کرار کرار دځمکې پرشاوخواکې شته آکسیجن او هایدروجن څخه اوبه منځ ته راغلې چې په زرګونو کاله یې دبخار د وربځې دډېرې سترې غونډۍ په بڼه دځمکې شاوخوا نیولې وه.

ځمکه دزرګونو کالو په ترخ کې کرار کرار سړه شوه او نوموړی بړاس (بخار) دسیل ډوله بارانونو په بڼې راتویه شواو کندې یې ډکې کړې (سیندونه او سمندرونه) او همدارنګه ډېر زیات رودونه او نهرونه یې جوړ کړل چې په خپل وارسره یې دځمکې دپوټکي په وینځلو او بدلونونوکې مرسته وکړه خو بیابه هم ډېر ځله دغه اېشېدلې اوبه دبړاس (بخار) په بڼه بدلېدلې. په پای کې، ملیونونه کاله وروسته دځمکې دهواحالات لږلږ دښه توب په لور ولاړل او ددریابونو اېشېدلې اوبه سړې شوې. کولی شو تېرې شوې خبرې داسې رالنډې کړو چې دځمکې کره لکه دشمسي

نظام دنورو سیارو په ډول، د لړې او ګرز لـه هغـو ذرو څخـه جـوړه شوې ده چې په تشه (فضا) کې موجودۀ.

پوهـان توانېـدلي دي چـې پـه طبیعـت کـې دشـته ټولـو موجوداتو او توکو دشنني څخه دهغه جوړوونکي مواد کشف کړي. دغه جوړوونکي مواد له هغو یوسل او څـو مونـدل شـوو بـېلا بېلـو مادي عناصرو پرته بل څه ندي.

ټول بـوټي، ژوي یانورڅیزونـه کـه ترشـنني لانـدې ونیـول شي په پای کې به ددغوعناصرو له ترکیب څخه پرته بل څه نه وي. دغه عناصرلکه اکسیجن، هایـدروجن، نـایتروجن، او سـپنه، سـلفر، مـس، قلعي، سـرپ او نـور دځمکـې دټولې کُـرې اونـورو بـېلا بېلـو آسماني کُرو، لمـر او نـورو جـوړوونکي دي. ددغـو عناصـرو لوسـتنه ۲۵۰۰ کاله پخوا پیل شوې ده. دالتـون د شـننه نـه منـونکي یعنـې اتـوم یونـاني کلمې پـه مرسـته دعناصـرو جـوړوونکې ذرې توضـیح کـړې. اګـر کـه پـوهېږو چـې اتـوم پخپلـه لـه کوچنیـو ذروڅخـه جوړشـوی دی خـو لاهـم پـه دې بـاور یـو چـې اتـوم هاغـه ترټولـو کوچنۍ ذره ده چې دیوه عنصرکیمیایی اوفزیکی خاصیتونه ورپورې تړلي دي.

د ژوند پیدایښت

د سیندونو او سـمندرونو د جوړښـت او ځمکـې د کُـرې د سړښت او د هغـې د شـرایطو د ښـه والـي نـه وروسـته زښـت زیـات بدلونونــه پــیښ شــول چــې د ډېــر ســتر اوښــتون پیلامــه وه. د سـمندرونو او سـیندونو اوبـه د مـالګو، بېلابېلـو مـالیکولونو او بـې شـمېره عناصـرو نــه ډکـې وې. د زرګونــو کلونــو پــه مــوده کــې دمالیکولونو او اتومونو لـه ترکیـب نـه دمـادې ډېـر راز راز او پېچلي ډولونه منځ ته راغلل. په پای کې ددې مـادو وروسـتنیوبدلونونو، د

مادې پېچلې بڼې منځ ته راوړې چې د نوو ځانګړتیا وو، لکه د خوځښت، تغذیې (جذب او دفع)، تنفس او د بڼې زیږول (تولید مثل)، لرونکې ؤ. د پېچلې مادې دغې نوې بڼې ته له هغو ځانګړتیاوو سره چې یادونه یې وشوه په اصطلاح کې «ژوند» وایي چې په لومړي سر کې په ډېره ساده او لومړنۍ بڼه یعنې د یو یوژوندینکو (حجروي) موجوداتو په بڼه ؤ.

په دې اساس هغه لومړني ژوي چې په سیندونو او سمندرو کې منځ ته راغلل بدن یې یوازې له یوې حجرې (ژونکې) څخه جوړ شوئ ؤ. ژوندینکه (حجره) د ګیاوو او ژوندیو موجوداتو دجوړښت واحد دی. د ساري په توګه د انسان بدن د ملیاردونو ژوندینکو (حجرو) له یوځایښت څخه جوړ شوی دی او یوه وړه ګیاه هم په خپل جوړښت کې په زرګونو ژونکې (حجرې) لری. په دې ډول د «ژوند» ډېره لومړنۍ بڼه لومړی په او بو کې پیل شوه. د زرګونو کالو پرمختیا او بشپړتیا وروسته له دغو یوکوره کی (یوحجروي) ژوو څخه نور ژوي د پیدایښت ډګر ته راووتل چې بدنونه یې له ډېرو ژوندینکو (حجرو) څخه جوړ شوي ؤ لکه چینجي چې په بیالوژی کې د ډېر کوره کي (چندین حجروی) نوم ورکړ شوی دی، او وروسته بیا دغو ډېرکوره کي ژوو د خپل چاپېریال او شرایطو (رڼا، تودوخه، د اوبو فشار او نورو) په پرتله زښت راز راز ډولونه او بڼې ځانته غوره کړې. ډېر دغه ژوي چه منځ ته راتلل د چاپېریال سره د نه سازښت او ځواکمنۍ د نشتوالي له کبله له منځه تلل. او هم د ډېرو په بدنونو کې بدلونونه منځ ته راتلل او په یو کیفي ټوپ سره به یې نوي ډولونه پیدا کېدل. چې د خپل ژوند د نوو شرایطو سره یې ځانونه سمولی شول. په دې ډول راز راز چنګابښ، په خیټې کې ښئ لرونکی، بېلابېل پاسته بدني ژوی، په ښوکې بند لرونکی لکه لړمان او نور

منځ ته راغلل. په پای کې د کبانو او ملاتیر لرونکو (مهره داران) لومړني ډولونه د ژوند ډګر ته راووتل. په وچه کې هم د شرایطو سره سم د ګیاوو لومړني ډولونه د شومبړۍ یا اوبړۍ په بڼه او یو کوره کي (یوحجروی) او ډېرکوره کي (ډېرحجروي) ګیاوو ډېر ساده ډولونه منځ ته راغلل او بشپړتیا یې وکړه. د سیندونو او سمندرونو په ډکېدو سره ورو ورو ځینو ژوو چې په اوبو کې یې پوره خواړه نه موندل د سیندغاړې خوا ته مخه کړه او دې چار، چې په لومړي سر کې یې ناخاپي اړخ درلود، د وخت په تېرېدلو سره د ژوو نوي ډولونه منځ ته راوړل، چې هم یې په اوبو کې ژوند کولی شو او هم په وچه کې (دوه ژوندی). ځینو دغو ژوو په وچه کې د ښو شرایطو په موندلو سره د سیندونو چاپېریال یومخ پرېښود.

د ژوند په نوو شرایطو کې، ژوو په چټکتیا سره د پراختیا او بشپړتیا په لور مخه کړه او زښت زیات ډولونه یې منځ ته راغلل چې ډېرۍ یې ژوند ته د دوام ورکولو د بشپړو شرایطو د نشتوالي له کبله پوپنا شول او هغوی چې د بدن بدلون یې نوو شرایطو سره جوړښت کاوه، خپل شتون ته دوام ورکړ. په پای کې د ذومعیشتینو (دوه ژوندو) له ودې څخه د ښویدونکو (خزندګانو) او الوتونکو (لومړیو حشراتو او نورو) ډولونه منځ ته راغلل. د وچې مخ د ځنګلونو په ډېرو ګڼو سیمو کې ګیاؤ او بیلابیلو ژوو ونیو چې پخپله د زرګونو بدلونونو او اوښتونونو سره مخ ؤ. داسې بدلونونه چې په پای کې یې د ژوو نوی او نسبتأپرمخ تللي ډولونه منځ ته راوړل چې (تي لرونکي) ؤ. په دې ډول زښت زیات ژوي چې اوس هېڅ ورته والی سره نلري، په اصل کې د یو ګډ نیکه لرونکي دي چې له یوې چینې یعنې د یوې ژونکې له بشپړتیا څخه منځ ته راغلي دي. نو په لنډ ډول د یو ژونکو له تکامل څخه ډېرکوره کی

(پاسته بدني يعنې چينجيان) او پاستو بدنو له ودې څخه کلک پوټکي (حلزون، چنګاښ او نور) او په پای کې شمزې (ملاتير) لرونکی (کبان) منځ ته راغلل.

د دغو ژوو د بشپړتيا له دوام نه دوه ژوندی او خزندګان او په پای کې الوتونکي او تي لرونکي پيدا شول او د تي لرونکو د يوې ډلې له ودې نه لومړني شادوګان منځ ته راغلل چې د دوی د زرګونو کالو بشپړتياله امله په پای کې انسان وزمه شادوګان د شتون ډګر ته راووتل.

اوس بده نه ده دا پوښتنه وکړو چې آيا مونږداسې دلايل لرو چې وکولی شو په ځمکه کې د لومړني ژوند د بڼو د پيدايښت او څرنګوالي واقعيت او د هغه د بدلون او او ښتونونو اوږد تاريخ په سمه توګه وپيژنو؟ هو، د ځمکې پيژندنې ډير ډاډمنه لاسوندی (مدارک) شته چې هغو ته فسيل وايي.

فسيل څه شی دی؟: ښه پوهيږو هغه بېلابېل ژوي چې په سيندونو او سمندرونو کې ژوند کوي او راز راز ګياوې چې پر ځمکه يا سيندونو کې ټوکيږي دخپل ژوند له ختمېدو نه وروسته د اوبو له بهير سره په سيندونو، سمندرونو او د ځمکې په کندو او ژورو کې غورځيږي او ورو ورو ختې، چقړې او خاورې يې پټوې. دهغوی پستې برخې په کراره کراره له مينځه ځي خو کلکې برخې يې په زرګونو کاله د دغو ختو او چقړو لاندې خوندي پاتې کيږي او ورو ورو په ډبرو بدليږي او د ګياؤ پاتې شوني هم په سکرو اوړي. په دې ډول د ژوو ډبرو شوو پاتې شونو او د ګياوو سکرو شوو ته فسيل وايي. پوهان د دغو فسيلونو له ډولونو او هغو خاورو اوختو طبقې د پنډوالي څخه چې ددغو فسيلونو مخ يې نيولی کولی شي دهغوی د تاريخ اټکل وکړي او هم هغه بدلونونه چې په زرګونو زره کاله د ځمکې دکُرې په پوټکي او موجوداتو کې

تېر شوي په ښه توګه انځور کړي. پوهانو د فسیلونو په کتنې سره د ځمکې په پوټکي کې د راغلو بدلونونو ډېر اوږد تاریخ په بېلابېلو دورو، مرحلو او پړاوو باندې وېشلی دی چې د ځمکې پېژندنې په کتابونو کې یې په مفصله توګه لوستلی شو.

د انسان پیدایښت

د ژوند پیدایښت او د هغه بشپړتیایي خوځښت ته په پام سره داروین او نورو پوهانو ثابته کړې ده چې انسان هم د نورو ټولو ژوو په څېر د ځان نه دټیټ یو ژوی یعنې انسان وزمه شادوګانو څخه چې د نورو ټولو ژووڅخه یې ډېره وده موندلې وه، منځ ته راغلئ دئ. ډیر دلایل شته چې د نورو ژوو او په تېره بیا، شادوګانو سره د انسان خپلولي ثابته او انسان یو راز بشپړتیا موندونکی ژوی وښیي. د انسان بدن په ټول جوړښت کې له ډېرو اړخونو لکه لاسو، پښو، سترګو، سر، د هاضمې جهاز، د وینې دوران، تنفس، د بدن ثابتې تودوخې او لنډه دا چې د ټولو ژوو په تېره بیا تي لرونکو ژوو له دغې جملې نه شادو سره د دووسوو نه لا زیات نور ګډ وجوهات لري. دشادوګانو ظاهري جوړښت، حجروي ورته والی له انسان سره او نور ګډ اړخونه لکه د امیدوارۍ دوران، د وینې جوړښت، ان په شادوګانو کې ځینې شته عواطف (لکه ژړا، خندا، د ژووپه وړاندې یو له بله دوه اړخیزملاتړ او نور) د شادو نه د انسان بشپړتیایي فرضیه ورځ په ورځ لا پسې ځواکمنه کړه.

د داروین د مکتب پلوي پوهانو (داروینستانو) په تېره بیا د شوروي اتحاد ژوند پېژندونکو د دې علمي حقیقت د اثبات لپاره ډېرې هڅې کړې دي. دوی د ځمکې په مختلفو طبقاتو کې د کیندنو او پلټنو په لړ کې بریالي شول د فسیل د هډوکو هغه برخه چې د انسان او دهغه د نیکونو شادوګانو په منځ کې بېلېدونکې

پوله ده او ترڅو مودې وړاندې لا نه وه ښکاره شوې، بيا مومي (وموِمي). په دې ډول د داروين د ورکې شوې کړۍ په هکله (دهډوکو يوه برخه چې د انسان وزمه شادوګانو د هډوکودلړۍاو انسان تر منځ لا تر اوسه نه وه ښکاره شوې او د داروين د ورکې شوې کړۍ په نوم ياده شوې ده) د داروينيزم د مخالفينو تش په نوم جوړ کړۍ شور او ځوږ بې اغيزې کړی شو. البته بايد وپوهيږو چې اوسني انسان وزمه شادوګان د انسان نژدې نيکونه ندي بلکه انسانان او دا شادوګان د ګډو نيکونو لرونکي او له يوې تنې نه ببلې شوې څانګې دي. نن ورځ که د انسان وزمه شادوګانو هډوکي او بيا د بېلېدونکې کربښې شادوګانو هډوکي او ورپسې د شادو وزمه انسان او په پای کې د نني انسانانو هډوکي په ترتيب سره يو خوا په خوا کېږدو په ښه توګه به هغه بدلونونه د خپلو سترګو په وړاندې انځور کړو چې په سلګونوزروکالو کې منځ ته راغلي او په پای کې د نني انسان په پيدايښت سره سرته رسېدلي دي. اوس انسان ته د انسان وزمه شادوګانو د کرارکرار تکامل بهير په لنډ ډول تر ژورې څېړنې لاندې نيسو.

انسان وزمه شادوګان (د انسان نيکونه): اتکلن څو مليونه کاله پخوا د ودې موندلو شادوګانو ډلګۍ يعنې د لومړني انسانانو نيکونو، شتون درلود. دغو انسان وزمه شادوګانو، ونو ته د ختلو په وخت کې نېغه ښه نيوله. د دوی د مړوندونو (مچ دست) هډوکو ورو ورو د داسې خوځښتونو سره عادت وکړ چې توکي به يې پرې نيولی شول. وروسته بيا دشرايطو په بدلون سره ورو ورو دغه ډلګۍ اړې وې چې د ونو نه راکوزې شي او د ځمکې پر مخ نوئ ژوند پيل کړي. لږ لږ نېغ ودرېدل او سم په لاره تلل يې عادت شول. او کولئ يې شول په بشپړه توګه خپل لاسونه د توکو اوچتولو، د خوړو راټولولو او ځان نه دساتنې او غليمانو سره د

مبارزې لپاره په کار واچوي. د دوی د لويو ځانګړتیاوو څخه یوه په لاره د نېغ تګ سره جوخت د سر د کوپړۍ (جمجمې) چټکه وده وه. دا راز د انسـان تـر ټولـو نـژدې نیکونـو یعنـې انسـان وزمـه شادوګانو لا زیاته پراختیا او بشپړتیا و موندله.

د انسان په منځ ته راتګ کې دکاراغېز (اوزار جوړول، فکر کول، خبرې کول، د اور څخه ګټه اخیستل): انګلز، د انسان وزمـه شادوګانو د کیفي بدلون اساسي علت او پـه پایلـه کې د انسـان د پیدایښت، د ورو ورو ودې بېلابېـل پړاوونـه کشـف کـړي دي. ده د لومړي ځل لپاره دې حقیقت ته پام وکړ چې هغـه څـه چـې انسـان یې د ژوو له نړۍ نه بېل کـړئ، د ده ټـولنیز کـار دئ. انسـان وزمـه شادوګانو د خوړو تیارولو، د نورو ژوو په وړاندې د دفاع کولو لپاره د طبیعي آلاتو څخه د ګټې اخیستنې په بهیـر کې خپـل لاسـونه د لارې تللو له کړاو څخه وزګار او پـه کـاریې واچـول. د کـار پـه پایلـه کې د لاسو دنـده د پښـو لـه دنـدې څخـه ځـانګړې او بېلـه شـوه او لاسونه د کار سرته رسولو دپاره ځانګړي شول او په هغوی کې ورو ورو مهارت، ځواکمني او هم غبرې پیـدا شـوه. کـار، د نېـغ دریـدلو وضعیت او په لاره تګ د نورو بدلونونو سره جوخت د بـدن د نـورو غړو لکه دماغزو، تنفسي نظام، حنجرې، ستوني او نورو د پرمختیـا او بشپړتیا لامل شو.

اوزار جوړونه: د لومړیو انسانانو نیکونو په لـومړي سـر کې د خپلو اړتیاوو پوره کولو د پاره د طبیعي آلاتو او اوزارو لکـه لرګـي، ډبرې او هډوکي څخه چې په واک کې یـې لـرل ګټـه اخیسـتله. پـه ډېـره اوږده مـوده کـې د دغـو اوزارو او آلاتـو څخـه منظمـه او پرلـه پسې ګټه اخیسـتنه، د هغـو بـدلونونو سـره جوخـت چـې پورتـه یـې یادونه وشوه، سبب شوه چې دانسانانونیکونه ورو ورو پـه دغـو اوزار او آلاتو کې بدلون راولي او د بېلابېلو چارو سـرته رسـولو لپـاره یـې

چمتو کړي. د ساري په توګه لومړی یې هغه ډبره چې لاس کې نیول یې آسان ؤ، بیا موندله او په بله ډبره یې ورله ځنډه تېره کوله، او دهغې د تېرې ځنډې نه به یې د غوښې پرېکولو، د هډوکي ماتولو او کوتک جوړولو یا د لرګي د څوکې تیره کولو لپاره ګټه اخیستله. په دې ډول ؤ چې زمونږ نیکونو اوزار جوړول پیل کړل. د کار د وسایلو جوړولو ځواکمني هغه بنسټیز توپیر دی چې د انسانانو نیکونو د ژوو سره درلود. دوی د کار د وسایلو په جوړولو سره بیا هم د ژوو څخه لا ځانګړي او بېل شول او ورځ په ورځ یې هغې ته پراختیا او بشپړتیا ورکړه ترڅو نني لوړ کیفیت ته ورسېدل.

تفکر (فکرکول): د شادوګانو عصبي دستګاه یعنې دماغ او اعصابو لړی د نورو ژوو نه لا زیاته وده کړې وه. د ځانګړو بشپړتیایي شرایطو پر بنسټ او په تېره بیا دا چې انسان وزمه شادوګان د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره د پوره طبیعي آلاتو د لرلو څخه بې برخې ؤ، دې ته اړ شول چې خپل دماغ لا زیات په کار واچوی. له دې کبله د شادوګانو په یوه څانګه کې د عصبي دستګاه بشپړتیا لا چټکه سر ته ورسېده. د طبیعي قانون پر بنسټ چې د هر یو غړي په کار اچول د هغه د لا زیاتې بشپړتیا لامل ګرځي، انسان وزمه شادوګانو د خپل بدن د دغه زښت ځواکمن غړي څخه د اړتیا پر اساس زیاته ګټه اخیستله نوځکه دعصبي دستګاه لا زیات په کار اچول د دغو شادوګانو په یوه څانګه کې بیا هم د وروستنۍ لا زیاتې بشپړتیا لامل شو. تر ټولو مهمو عواملو له جملې څخه چې د دې بشپړتیایي بهیر سره یې مرسته وکړه د انسان وزمه شادوګانو د ژوندانه او ډله ایز کار په بهیر کې د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه ګټه اخیستل ؤ. انسان وزمه شادوګانو د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه په ګټې اخیستنې سره لږلږ وکولی

شول چې ځینې ژوي ښکار کړي او غوښه یې په خپل مخکني خوراک توکو باندې چې وابښه، د الوتونکو هګۍ او نور ؤ ورزیات کړي. د غوښې رژیم د بدن، په تېره بیا دماغ لپاره، په زړه پورې غذابرابره او دلا بشپړتیا سره یې مرسته وکړه. د انسان د نیکونو دماغ د خپل چاپیریال د ښکارندو (پدیدو) او توکو د اغیزو راټولولو او دغو اغېزو ته د ارتباط اوعامتیا ورکولو او د اوږدو پېړیو په موده کې د لا زیاتو تجربو د زېرمه کولو په پایله کې، یو ځانګړی کیفیت وموند چې وتوانېد د خپل چاپېریال له نړۍ نه لا زیاته پوهه لاسته راوړي او د خپلو کړو په اړه اټکل وکړي. دماغزو وده او بشپړتیا د انسان د نیکونو د کار پراختیا او بشپړتیا سره مل وه. کار، نه یوازې اندامونه او دغې جملې نه لاسو ته بشپړتیا ورکوله بلکه د ماغزو دستګاه ته یې هم بشپړتیا او ځواکمنتیا وربخښله ترڅو په انساني پړاو کې دپوهې او ټاکلې موخې له مخې کار وکړي. دې نوي کیفیت چې سوچ (تفکر) نومېږي د انسان د ژوندانه په وروستیو بشپړتیایي پړاوونو کې ډېر لوی اغیز درلود او لري یې.

تکلم (خبرې اترې): انساني منظمې خبرې اترې د کار په بهیر کې منځ ته راغلې دی. کار، تل یو ټولنیز فعالیت ؤ. هېڅ انسان نشو کولی او نه به وکړی شي په یوازې توګه کار کولو سره او خپل ژوند ته دوام ورکړي. د انسان نیکونه د کار (د ښکار، د مېوو او د الوتونکو د هګیو او نورو خوراکي توکو د راټولولو، طبیعي عواملو د داړونکو ژوو سره د مبارزې کولو او داسې نورو) په بهیر کې اړشول چې یو له بل سره خبرې اترې وکړي. په لومړي سر کې یې د ژوو په شان د خپلو حنجرو نه آوازونه راایستل. د کار په بهیر کې د دغو آوازونو زښت تکرار لږه لږه یوه ځانګړې بڼه ونیوله او د هغوي له ترکیب څخه د وخت په تېرېدو سره کلمې منځ ته راغلې چې د هغوی په مرسته یې کولی شول خپله موخه په ښه توګه

بیان کړي. دغه کلمې چې د هر عمل یا توکي لپاره په ځانګړې بڼه منځ ته راتلې یاد ته سپارل کېدلې. دغه چار په خپل وار سره د حنجرې او ستوني د جوړښت له بدلونونو سره مل ؤ او ورځ په ورځ یې لا بشپړتیا موندله، ترڅو په انساني پړاو کې د خبروکولو منظمې بڼې کیفیت منځ ته راوړي. خبرې کول د کار په بهیر کې د انسان دکړووړو له ورو ورو هم غږي کولو سره مرسته وکړه چې یو بل ته او راتلونکو نسلونو ته د انسانانو د تجربو د لېږد د پاره یو مهم عامل پېژندل شویدی.

د اور څخه ګټه اخیستنه: د انسان نیکونه په لومړی سر کې د اور څخه وېرېدل نو ځکه به یې د اور غورځوونکو سیمو او ځنګلونو د اور اخیستنې څخه تېښته کوله. لیکن ورو ورو د تجربې په بهیر کې وپوهېدل چې کولی شي ورځنې ګټه واخلي او د داړونکو ژوو او یخني له ضرره ځان وساتي. بیایې لږلږ د غوښې په پخولو کې د اور څخه ګټه اخیستنه پیل کړه. دوی په لومړي سر کې اور تل بل ساتلو. بیا د کار په بهیر کې وپوهېدل چې یو له بل سره دځینو ډبر وا ویا د دوو ټوټو وچو لرګیو په وهلوسره کولی شي اور منځ ته راوړي. دانسان نیکونو د اور په کار ولو د طریقې په زده کولو سره بیا هم له ژوو څخه لا توپیر وموند.

په دې ډول دا پایله ترلاسه کېږی چې د شادوګانو بشپړتیا یی بهیر، په بدني جوړښت کې داسې بدلونونه منځ ته راغلل لکه نبغ په لاره تلل، د سر د کوپړۍ چټکه وده، د لاسو وزګارېدل او د کار لپاره له هغو څخه ګټه اخیستل. د ملیونونو کالو په موده کې، دغو بدلونو نو چې دملیونونو کالو په لړکې را منځ ته شول، خپله ځانګه د نورو شادوګانو څخه بېله کړه. کار هغه بنسټیز عامل دئ چې بیایې هم له دغو بدلونونو سره مرسته وکړه. د کار په بهیر کې اوزار جوړونه، فکرکول، خبرې کول او له اور

څخه ګټه اخیستنه او داسې نور د دې سبب شول چې انسان وزمه شادوګان، چې د ډلو په بڼه یې یو له بل څخه جلا ژوند کاوه، په خپل پراختیایي او بشپړتیایي بهیر کې د پورتنیو بدلونونو سره جوخت، نیمه ټولنیز پړاوونه یو په بل پسې ووهي او په پای کې د بشپړ ټولنیز انسان پړاو کې پل کېږدي. په دې توګه د لومړنیو انساني ټولنو د پیدایښت سره جوخت د تولید لومړنۍ طریقه هم ډګر ته راووتله.

ددې فصل په شاوخوا کې د پراخې مطالعې لپاره ملګري کولی شي د لاندې کتابونو څخه ګټه واخلي :

۱-په عالم کې د ژوند پیدایښت اوخپرېدنه

۲-د انسان پیدایښت

۳-د نسلونو پیدایښت

۴- شادو څخه د انسان پیدایښت کې د کار اغېز

دویم څپرکی

تولید

تولید

د مادي ارزښتونو تولید، د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل

د ټول تاریخ په اوږدو کې، انسانانو د بشري ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا بنسټیزو علتونو په هکله فکرونه کړي او په دې برخې کې یې راز راز نظریې څرګندې کړې دي. ځینو، د طبیعت نه بهر ځواکونه، نورو جغرافیایي حالات یا د نفوسو زیاتوالی او په پای کې یو شمېر نورو، د اتلانو رول، دانساني ټولنې د بشپړتیا بنسټیز عامل ګڼلئ دئ.

پرطبیعت برلاسی ځواکونه: د بېلابېلو مذهبونو استازو تل دعوا کوله چې دغه ټول بدلونونه د طبیعت نه بهرځواکونو په خوښه او بنې منځ ته راځي. خو ازمیښتونو او علومو ثابته کړې ده چې د طبیعت نه بهر هېڅ ځواک نشته. یواځې طبیعت او د هغه قوانین واکمن دي او د ټولنې بدلونونه هم دخپلو ځانګړو قوانینو پر بنسټ سر ته رسېږي.

جغرافیایي شرایط: د بورژوازي (پانګوالی) ډېر پوهان باور لري چې د انساني ټولنې پرمختیا او بشپړتیا د جغرافیایي چاپېریال یعنې اوبو، هوا، خاورې، کانونو، ځنګلونو او نورو د اغېز و

معلـول دي. شـک نشـته چې جغرافیـایي چاپېریـال یعنـې هغـه طبیعت چې د انسان شاو خوایې نیولې د انسان د ژوند لپاره اړیـن شرط دی خو د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا ټاکونکی عامـل نـدی. څکه د ساري په توګه د اروپا په لوېدیز کې د دریو زرو کالو په مـوده کې ټولنیز نظام درې وارې او د اروپا په مرکز او ختیځ کې ان څلور وارې بدلون موندلی دی په داسې حال کې چې د دغې لویې و چې جغرافیـــایي بدلونونـــه دومـــره نامحسوســـه دي چـــې جغرافیـــه پېژندونکي یې په شمېر کې هم نه راولي. اوډېرلیدل شوي دي چې په یوهېوادکې پـر تـه لـه دې چې جغرافیـایي لـوی بـدلون مـنځ تـه راشي ټولنیز سـتر بدلونونـه پـیښ شـوي دي لکـه د فیـوډالي چـین بـدلون پـه سوسیالیسـتي چـین بانـدې، پـه داسـې حـال کـې چـې جغرافیـایي بـدلون پـه دې هېـواد کـې نـدی راغلـی. پـه دې اسـاس جغرافیـایي شـرایط د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا بنسـټیز عامـل کېدای نشي.

<u>د نفوسـو رول</u>: د ټـولنې شـتون د انسـاني وګـړو د ټـاکلې کچې پرته ممکن ندی. داسې چې، که په یوه سـیمه کـې د انسـاني وګړو شمېر دومره نه وي چې یو د بل په مرسته خپـل کـار او ژونـد ته دوام ورکړي، یوه ټولنه منځ ته نه راځي. خو د دې چـار نـه بایـد دا پایله وانه اخیستل شي چې د نفوسـو ګڼـوالی د ټـولنې د بـدلون اساسي عامل دئ. څکه داسې ډېر هېوادونه شته دي چې لږ او ډېر ورته نفوس لري لکه امریکا او شوروي، خو پـه بېلابېلـو بشـپړتیایي پړاوونو کې دي. داسې هېوادونه هم شته چې نفـوس یـې لـږ خـو د ډېر نفوس لرونکو هېوادونو نه پرمختللي دي لکـه شـمالي کوریـا او البانیا چې نفوس یې د هندوستان دنفوس په پرتلـه لـږدی. نـو بیـا نفـوس او دهغـه ګڼـوالی د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا د بـدلون بنسټیز عامل نشی ګڼل کیدلی.

د اتلانـو رول: ځینـې هـم د ټـولنې پرمختیـا او بشـپړتیا یوازې د وتلو شخصیتونو (اتلانو، سترو سردارانو او داسې نـورو) د ارادې معلول ګڼي. څنګه چې تاریخي تجربې او علـم ثـابتوي دغـه شخصیتونه په رښتیا سره کولای شي تاریخي یـون ګړنـدی کـړي - لکه په شوروي اتحاد کې لنین - او یا یې د ځنډ سره مخامخ کـړي - لکه په آلمان کې هټلر، په ایران کې خاین پاچا- خـو هـېڅ کلـه د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا یون ته بدلون نشي ورکولی.

نو بیا د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل څه دی؟ مارکس لومړنی کس ؤ چې د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا بنسـټیز عامل یې کشف او ثابت کړ چې د مادي نعماتو تولید او بدلونونـه ، دبشـري ټولنـو د بـدلونونو، پرمختیـا او بشـپړتیا اصـلي عامـل دی. مارکس وایي، انسانان د دې لپاره چې خپل ژونـد تـه دوام ورکـړي لازمه ده خواړه، پوښاک، کور او دژوندانه نور مادي وسایل په واک کې ولـري او د دغـو وسـایلو لاس تـه راوړلـو لپـاره بایـد دی، هغـه تولید کړي. دوی باید کار وکړي ځکه هغه ټولنه چې خپل تولیـد و ځنډوي له منځه ځي. له دې کبله انسانان اړ دي د خپلو اړتیاوو د پوره کولـو لپـاره، هغـه تولیـد کـړي. د دې د پـاره چـې وکـولی شي تولید وکړي بایده دي دغه وسایل ولري او هم هغه په کار واچـولی شي. د دې تولید په بهیر کې انسانان په ډله ایزه توګه کـار کولـو تـه اړ دي ځکه هېڅ انسان نشي کولی خپلې اړتیـاوې یـوازې پـه خپلـه پوره کړي او له دې کبله (د ډله ایز کار او دکار دوېش په بهیر کې) یو له بل سره په یو راز ټاکلو اړیکـو کـې ورننـوزي. انسـانان د خپـل ډله ایز تولید په بهیـر کـې پـه پرلـه پسـې توګـه د کـار اوزارو او خپلـو تجربو ته وده ورکوي او تل پـر طبیعـت او هـم یـو پـر بـل بانـدې لا زیـاتې اغبـزې پربـږدي. لـه دې املـه تولیـد د هرڅـه نـه مخکـې د انسـانانو د کاروسـایل پـه پرلـه پسـې توګـه د ودې پرخـوا بیـایي او

ورسره انساني ټولنه هم خامخا وده مومي. په دې اساس، د مـادي نعماتو تولید د ټولنیز ژوند بنسټ او دهغـه د بـدلونونو، پراختیـا او بشپړتیا بنسټیز عامل دی.

تولید څه ته وایي؟

تولید: تولید په لنډه توګه، د انسان د فعـالیتونو ټولګـه یـا مجموعه ده چې د طبیعـت څخـه یـې د خپلـو اړتیـاوو پـوره کولـو لپاره، د کار د اوزارو او خپلو تجربو په مرسته،سـرته رسـوي. تولیـد دوه اړخونه یا دوه خواوې لري چې په بشپړه توګه یو تر بله تړلـې او مربوطې دي. او دا دواړه مولده ځواکونه او تولیدي اړیکې دي.

مولـده ځواکونـه دادي: ۱- د تولیـد د وسـایلو ټولګـه ۲- انسانان چـې د خپلـو تجربـو پـه مرسـته دغـه وسـایل پـه خوځښـت راولي او خپلې اړتیاوې پرې پوره کوي.

۱- د تولید وسایل: پخپلـه د دوه برخـو څخـه جـوړ دي : لـومړی د کـار وسـایل چـې عبـارت دي لـه ماشـین آلاتـو، لوازمـو، اسـبابونو، اوزارو، هغـو ودانیـو څخـه چـې پـه تولیـد کـې ورنـه ګټـه اخیسـتل کیـږي، د لیږدرالیـږد (حمـل ونقـل) وسـایلو، ارتبـاطي وسایلو، لارو، ځمکو او داسې نـورو او د ټولـو نـه مهـم د کـار اوزارو څخه. ځکه چې په تولیـد کـې د انسـانانو ځـواک، د کـار د اوزارو پـه ډول پورې تړلی دی چې په واک کې یې لري. دوهم دکار مـوادچې عبارت دي له هغو ټولو توکو څخه چې انسان پکې د کـار د وسـایلو په مرسته بدلون راولي اوپه دې توګه د خپلې خوښې تولید منځ تـه راوړي، لکه اومه مواد، لومړني مواد او داسې نور. د ساري پـه توګـه انسـانان د پنبـې (خـامو مـوادو) څخـه د ماشـین آلاتـو پـه مرسـته سپینسي جوړوي اویـا د سپینسـي (لـومړنی مـادې) نـه ټـوکر او بـې. دلته پنبه اوسپینسي دکار مواد دي.

۲- انسان: د خپل کار د ځواک په مرسته د توليد او د کار د وسايلو او اوزارو برابرلو اصلي عامل دی. (د کار لپاره د انسان استعداد اود فکري او جسمي ځواک ټولګه، دانسان دکارځواک بلل کيږي) .

توليدي اړيکې: وګړي، په ځانګړي او جلاجلا کار سره د مادي ارزښتونو په توليد لاس نه پورې کوي بلکه دغه چار د ټولنيزو بېلابېلو ډلو په بڼه په ډله ايز کار سره سرته رسوي. د ساري په توګه د ځپلو جوړولو يوه نوې کارخانه په پام کې ونيسئ، دلته يو شمېر وګړي يو د بل په مرسته د پلورتوکو په توليد يعنې ځپلو جوړولو په چارو بوخت دي، په سلګونو او کله په زرګونو نور وګړي ددغې کارخانې لپاره د ماشين آلاتو، څرمنو، سپڼسيو او ستنو د تيارولو په چارولګيا دي. پلانئ بزګر په خپلې وړې کروندې کې هم د خپل چاپيريال له نړۍ نه بېل په يوازې سر توليد يعنې کر کيله نشي کولای، نوموړی بزګر يوې يا تراکتور ته اړتيا لري چې د صنعتګر په لاس يا په يوه کارخانه کې جوړيږي، دئ دغه راز مالګې، اورلګيت، صابون او نورو ته اړ دی چې دنورووګړوپه وسيله منځ ته راځي. په پايله کې ګوروچې وګړي د مادي ارزښتونو د توليد په بهير کې عملاً يو د بل سره يو ډول متحداوتړلي دي. په دې اساس، توليدي اړيکې، د توليد په بهير کې يو تر بله د وګړو ټولنيزې اړيکې دي. (دغو توليدي اړيکو ته اقتصادي اړيکې هم وايي).

توليدي اړيکې له دريو يو تر بله تړلو او مربوطوبرخوڅخه جوړيږي. په دې ډول: ۱- د توليد د وسايلو د مالکيت بڼه؛ ۲- په توليد کې د طبقاتو او ډلو موقعيت؛ ۳- د توليد شوو مادي ارزښتونو د تقسيم او وېش بڼه.

۱- د تولیدی وسایلو د مالکیت بڼه: کېدای شي چې د تولید په بهیر کې د وګړو اړیکې د دوه اړخیزې همکارۍ او مرستې په بڼه وي، داسې چې هیڅ یو سړی، د بل سړي زبېښناک و نه کړي. او یا د یو وګړي څخه د بل وګړي د زبېښناک په بڼه وي. دغه دواړه په دې پورې اړه لري چې څوک د تولید د وسایلو څښتن دی. که چیرې د تولیدوسایل دټولنې په ټولووګړوپورې اړه ولري په دې صورت کې د انسان زبېښناک د انسان په وسیله نشته، او په داسې حال کې چې دغه وسایل په ټولو پورې اړه ونلري، بلکه په یو شمېریا ټاکلې ډلې پورې اړه ولري داسې اړیکې ټینګېږي چې د تولید د وسایلو لرونکي نورخلک په کار اچوي او د دوی د لاس ګټه لوټوي. له دې کبله چې کارګران په پانګواله ټولنه کې د تولید د وسایلو نه بې برخې دي په پانګوال باندې د خپل کار ځواک له پلورلو (استثمار کیدلو) پرته بله لارنلري. په داسې حال کې چې په کمونیزم کې د تولید وسایل په ټولو پورې اړه لري نوځکه د انسان څخه د انسان زبېښناک به بالکل موجود نه وي.

۲- په تولید کې د ټولنیزو ډلو او طبقاتو ځای: د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه ، د تولید په بهیر کې د وګروځای ټاکي. په داسې حال کې چې خصوصي مالکیت شتون ولري، د وګړو یو ټاکلی شمېر د تولید د وسایلولرونکي وي اوپه وړاندې یې یوزیات شمېر د تولید وسایلو نه بې برخې دي. دې چار په پایله کې د ټولنې وګړي په بېلابېلو ډلو او طبقو باندې چې هریو یې ټاکلی موقعیت لري، وېشل کېږي. د ساري په ډول، پانګواله ټولنه کې کارګران د تولید د وسایلو نه بې برخې او د ټولنې د مادي ارزښتونو د تولید اصلي عامل دی. خو پانګوال د وسایلو څښتنان دي، تولید په خپل لاس کې نیسي او واکمني کوي.

۳- <u>د مادي ارزښتنو د ورکړې او وېش بڼه:</u> څنګه چې مومخکې وویلې، د تولید د وسایلو د مالکیت څرنګوالی په تولید کې د وګړو ځای (مقام) ټاکی. د تولید شوؤ توکو د ویش بڼه هم د تولید د وسایلو د مالکیت له څرنګوالي نه منځ ته راځي. د ساري په توګه پانګواله ټولنه کې، چې پانګوال د وسایلو خاوندان دي، د کارګرانو په لاس ټول تولید شوی توکي ځان ته اخلي په داسې حال کې چې کارګران له دې امله چې د تولید وسایل نلري ډېرئ یې په لوږه او نیستي کې ژوند کوي. په کمونیستي ټولنه کې چې د تولید وسایل په ټولو خلکو پورې اړه لري د ټولنې ټول غړي کولی شي د خپلې اړتیا سره سم د تولید شو و توکو څخه ګټه واخلي. څنګه چې په ټولنیزو بېلابېلو رژیمونو کې د مالکیت ډولونه یوتربله توپیرلری، نو په دي اساس دټولنې د وګړو او ډلو په منځ کې د مادي ارزښتونو او ټولنیزو شتمینو ورکړه او ویش هم بېلابېل ډولونه لري.

<u>د تولید بڼه یا طریقه:</u> مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو ته یو ځای د تولید طریقه وایي چې لنډیز یې داسې انځورولی شو:

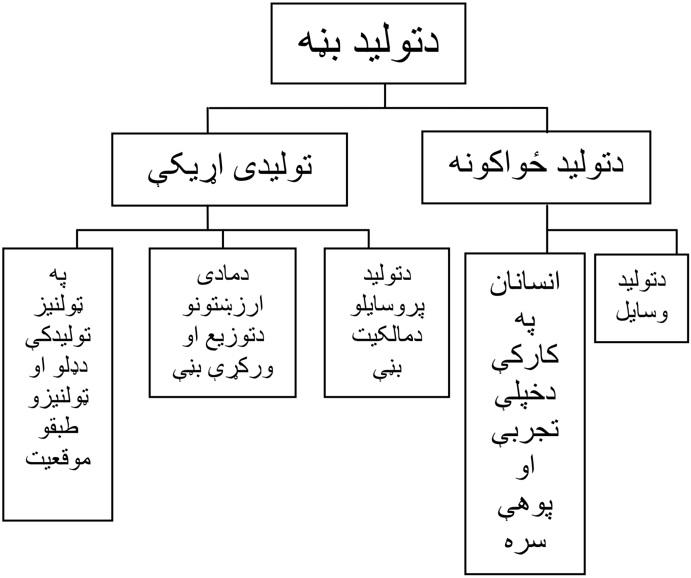

بېخبنا او مخبنا: وموويل، وګړي دتوليد کولو دپاره اړ دي چې يو تر بله ټاکلې اړيکې اومناسبات ټينګ کړي چې دغولړيکو ته توليدي اړيکې وايي. توليدي اړيکې د ټولنيز رژيـم تـا داو او بنسـټ جوړوی چې په اصطلاح کې بېخبنانومېږي. هغـه څـه چې د دغې بېخبنا پرمخ ځای نيسي مخبنا بلل کيـږي چې سياسـي، حقـوقي، اخلاقي، ښکلا پېژندنه، مذهبي، فلسفي نظريات او افکار او هـم پـه هغو پورې اړونده سازما نونه او موسسـات پکښـې شـامل دي، لکـه دولتي دستګاه، اداري سازمانونه، پوهنتونونـه. . . او داسـې نـور. د

ټولنې د مولده ځواکونود بشپړتیا سره یو ځای هرومرو بېخبنا او مخبنا دواړه بدلون مومي.

فرماسیون یا اقتصادي- ټولنیزه بڼه: د مادي ارزښتونو د تولید طریقه چې د مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو له یووالي څخه منځ ته راغلې د هغې د اړونده مخبنا سره یو ځای شکل بندي یا اقتصادي - ټولنیز فرماسیون جوړوي. د بشر په ټول تاریخ کې پنځه اقتصادي- ټولنیز فرماسیونونه پېژندل شوی دی. لومړی کمون (اشتراکي ټولنه)، مریيتوب، فیوډالیزم (ځمکوالي)، پانګوالي او کمونیزم (سوسیالیزم د کمونیزم لومړی پړاو دی). د دغو اقتصادي- ټولنیز و بڼو هره یوه یې په ځان پورې د اړوندې بېخبنا او مخبنا لرونکې ده. د ټولنې د بشپړتیا بهیر د هغې د لومړنی ساده بڼې یعنې کمون څخه پیل شوې اود لوړو بڼو پرلور بشپړتیامومي. په دې ډول چې کمون له منځه و لاړ، مریيتوب راغی او د مریتوب په له منځه تللو سره فیوډالیزم او وروسته پانګوالي او پای کې سوسیالیزم د شتون ډګر ته راووت. چې د کمونیزم یعنې د انساني ټولنې تر ټولو لوړې بڼې پرخوا روان دی.

دریم څپرکی

د لومړني کمون ټولنیز نظام او دهغه پرمختیا او بشپړتیا

د کمون جوړښتیز پړاو

په لومړي څپرکي کې مو په لنډ ډول د انسان پیدایښت، اوزار جوړونه، خبرې او فکرکول وڅېړل او وموویل چې له دغو بدلونونو سره چې په سلګونو زره کاله یې ونیول انسان منځ ته راغی. د انسان لومړني اوزار لاسي تبرګي، تېره څوکي لرګي او کوتک ؤ. لومړنیو انسانانو له دغو اوزارو څخه د ښکار شوو ژوو د غوښو پرېکولو، د هډوکو او لرګیو ماتولو او یا دواښو د ریښو (جرړو) را ایستلو او نورو د پاره ګټه اخیستله. په دې ډول لومړني انسانان دخپلو ساده اوزارو په مرسته زرګونو کاله طبیعت سره دمبارزې په حال کې ؤ او ورو ورو د تولید او خپل ډله ایز ژوند په بهیر کې د بشپړتیا پرخوا تلل. دغو اوزار جوړولو سره جوخت د انسان بدن او د ده د غړو هم غبرګ یو څه پرمختیا وموندله. دغه بهیر څه دپاسه نیم ملیون کاله وخت ونیواو په دې ټوله موده کې لومړنیو انسانانو د ډله ایز کار او تولید په بهیر کې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکاوه. په دې اوږده دوران کې یو له مهمو پړاونو څخه د کنګل نیولو زمانه

وه چې نږدې سل زره کاله پخوا پیل شوه. په دې دوره کې د ځمکې شمالي نیمې کرې اوبه او هوا سخت ساړه شول او یوه لویه برخه یې، د کنګل سترو ټوټو، لاندې کړه. په دې بدلونونو کې زیاتره ګیاوې له منځه لاړې او د دغو سیمو ژوي یا له منځه ولاړل او یایې استوایي سیمو ته کډه وکړه. خو د دغو سیمو انسانانو د اور او خپلو تجربو او د کار د اوزارو نه په ګټې اخیستنې سره او نورو پاتې شوو ژوو او واښو چې طبیعي نوو شرایطو سره یې ځانونه عیار کړي ؤ وکولی شول خپل ژوند او بشپړتیا ته دوام ورکړي.

<u>د کار طبیعي ویش</u>: د کار د اوزارو او د وګړو د تجربو پرمختیا او په ځانګړې توګه د کار نوؤ اوزارو پیدایښت لکه سانګه (نېزه) ، غښی او نورو دا امکان منځ ته راوړ چې د وګړو هره ډله د تولیدي کار یوه برخه په غاړه واخلي. په دې وخت کې وګړو کولی شول د نسبتاً اوږدې مودې لپاره په یوې سیمې کې استوګن شي. له دې کبله د ښځو او نارینه ؤ او دزړو او ځوانانو تر منځ د کار طبیعي ویش منځ ته راغی. سړي چې وجود یې غښتلی ؤ او د ماشومانو ساتلو او د کور نیوچارو سر ته رسولو ته یې اړتیانلرله، ښکاریان شول. د ټولنې د غړو لپاره یې غوښه، څرمن او نورڅیزونه تیارول او ښځې دمېوو او سابو په راټولولو، د جونګړې په جوړولو او د کور په چارو بوختې وې. د پاخه عمر خاوندانو چې زیاتې تجربې یې ترلاسه کړې وې اوزارونه جوړول او ماشومانو به له درې کلنۍ نه د میندو سره په چارو کې مرسته کوله. په دي ډول د کارطبیعي ویش د جنس او عمر سره سم منځ ته راغی او دا چار په ټولنه کې د مولده ځواکونو د لا پرمختیا سبب وګرځېد. ځکه چې د کار حاصل ورکونه او د تجربې لاسته راوړنه یې زیاته کړه. په کار کې دغه ساده همکاري ورو ورو په لا مهمې همکاري

او وېش بدله شوه داسې چې ځینې کسان ورو ورودهغوچاروسرته رسولوته ځانګړي شول چې زیات مهارت یې پکې درلود.

د ټبر (کلان) پیدایښت: د مولده ځواکونو بشپړتیا انسانانو ته په ټاکلو سیموکې دمیشت کیدلو امکان ورکړ. او دغه چار سبب شو چې دځو پخوانیوګڼ شمېره ډلو پر ځای د کورنیو نه نسبتأ ثابته ټولنه منځ ته راشي. د خپلوانو دغې ټولنې ته کلان یا ټبر وایي. په دې ډول لومړنۍ انساني ټولنې (لومړنی کمون) ځانګړې بڼه غوره کړه. له دې وروسته د انساني ټولنې پرمختیا او بشپړتیا د ټولنیزو قوانینو سره سم، چې د بشري ټولنې ځانګړتیا ده، سرته رسېدلې ده. او مونږ په دې کتاب کې په وار سره بشري ټولنې په لنډه توګه لولو.

لومړنی کمون او بشپړتیا یې

دکمون مولده ځواکونه - د نوو اوزارو منځ ته راتګ: له ۱۴ نه تر ۱۳ زرو زیږدیز (میلاد) نه مخکې کالو په واټن کې د مولده ځواکونو بشپړتیا دوام وموند او ډېرین اوزار بشپړ شول. انسانانو د ډبرو په صیقل (سولولو) او سوري کولو سره نسبتا سپک اوزار او توکي لکه ډبرین چاقو، تبرګي، سومبه (نېزه) او نور جوړ کړل. د ساري په توګه د چخماخ ډبره یې تېره کړه د لرګي یا د هډوکي د میلې په څوکه پورې یې و نښلوله اوسومبه یا نېزه یې ورنه جوړه کړه. د دغه دوران تر ټولو لویه اختراع غشی (تیر) او لینده وه. دې وسلې، دښمنانو او وحشي یاځناورو ژوو سره په مقابله کې د انسانانو ځواک ډېر پیاوړی کړ ځکه چې دوی کولی شول د هغې په وسیله د نسبتأ لرې واټن نه دښمن ته ګوزار ورکړي.

اوس نو انسان کولی شول د خپلې اړتیا لویه برخه لکه غوښه، څرمن، د وسلې او اوزار جوړونې لومړني مواد لکه ښکر او هډوکي د ښکار څخه لاس ته راوړي. د جال، سومبې (نیزې) او د هډوکو د کونډو (چنګک) منځ ته راتګ د کب نیونې اقتصادي اهمیت پسې لا زیات کړ. د نوو اوزارو نه ګټې اخیستنې د کار ګټورتیا لاپسې زیاته کړه. انسانانو کولی شول د خپلو لومړنیو اړتیاوو څخه لږ زیات څه ترلاسه کړي. اوس یې کولای شول د ښکار نه ترلاسه شووڅېزونو څخه یوه اندازه، د سختو، وربښت ناکو او سړو ورځو لپاره، وساتي. د ختو او لرګیو د لوښو منځ ته راتګ د زیاتې مودې د پاره د خوړو زېرمه کولو او پخولوامکان برابرکړ. دې تولو، انسانانو ته په یوې سیمه کې دلا اوږدې مودې دپاره دپاتې کیدلو امکان برابر کړ. ځکه یې د لرګیو څېزونو او نورو نه د کورونو په جوړولو پیل وکړ او ورو ورو یې کډوالي پرېښوده.

د کرکیلې پیدایښت: هغه قبیلې چې په حاصل ورکوونکو سیمو کې اوسېدلې د خوراکي نباتاتو څخه د ګټې اخیستنې په بهیر کې پوه شوې چې کولی شي دغه نباتات وکري. جوته ده چې دغه کار په لومړي سر کې زیاتره د ښځو په وسیله چې په قبیله کې به پاتې کېدلې او دنده یې د سابو او میوو راټولول ؤ، سرته رسېده. انسانانو لومړی د ږدنو په کر لاس پورې کړ. ځکه بیکاره ګیاوې د دغه بوټي د ودې خنډ کېدلی نشول. وروسته یې ورو ورو د جودرو، غنمو، وربشو او نور و کر زده کړ. د تجربې په بهیر کې یې زده کړ چې ګیا ه د ځمکې اړولو په صورت کې لاښه وده کوي، له دې کبله یوه (قلبه) منځ ته راغله چې په لومړي سر کې په کوږ سرو لرګیو سره چې لوغړند کول یې، سرته رسېده. وروسته یې دلرګیو په سرونو کې د چخماخ ډبرې تړلې او بېل به یې ورنه جوړاوه او د لوکولو د پاره به یې د لرګي د لور په څوکه پورې د

چخماخ وړې ډبرې نښلولې او په دې لومړنیو وسایلو سره کرکیلې بڼه ونیوله.

د مالـداری پیدایښـت: د کرکیلـې پرمختیـا سـره جوخـت، مالداري هم منځ ته راغله او پراخه شوه. پـه دغـه زمانـه کـې د ژوو ښکار زیاتره په دې ډول ؤ چې د ژوو رمې به یې په ډله ایزه توګـه د هغې ایسارې سـیمې پـر لـور چـې مخکـې بـه یـې تیـارې کـړې وې، ځغلولې. څنګه چې د تولیـد وسـایل دپخواپـه پرتلـه پرمختللي ؤ او کولی یې شول تر یوې اندازې پـورې خپلـې اړتیـاوې پـوره کـړي، د ښکار شوو ژوو څخه به یې یو شمېر نـه وژل او د هغـو ورځـو لپـاره به یې ساتل چې پکې ښکار نشو کېدی. د دغو ژوو څخه ځینوبچي راوړل او شیدې بـه یـې کـولې او کـورني کېـدل. پـه دې ډول د ژوو کورني کولو مسله منځ ته راغلـه او مالـداري پیـل شـوه. انسـانانو د ژوو له غوښو، څرمنو، وړیو او شیدو نه ګټه اخیستله او ورو ورو یې داسې ژوي لکه پسونه، غواوې، وزې، سرکوزي او سپي کورني کړل او د ځان په چوپړ کې یې راوستل.

د لـومړني کمـون پرمختـګ او تولیـدي اړیکـې: د لـومړني کمون تولیدي اړیکې، د هغو وګړو تر منځ اړیکوته ویل کېـږي چـې ټولوپه ګډه سره اودیوبل دپاره کار کاوه. د کمون ټولو غړو په تولید کې برخه اخیستله او هغه څه چې یې تولیـدول،عملابـه یـې ټـولنې ته ور سپارل. هرڅېر په یوې ټاکلې سـیمې کـې ژونـد کـاوه. د دغـې سیمې ځمکـه او ټولـه شـتمني د تولیـد اصـلي وسـایل ؤ او پـه ګـډه سره به ورنه ګټه اخیستل کېده. یعنې د کمون په ټولـو غـړو پـورې یې اړه درلوده. د تولید په بهیر کې پیښـو شـوؤ بـدلونونو د انسـاني ټولنې په سازمان کې لا زیات بدلونونه منځ ته راوړل. په یوه سیمه کې په ورو ورو میشت یا تم کېدلو، د کامونو پـه مـنځ کـې پخـوانۍ اړیکې پیاوړې او نوې اړیکې یـې هـم مـنځ تـه راوړلـې. اقتصـادي او

توليدي اړيکو ټينګښت مونده، ګاونډي کامونه د وحشی ژوو په وړاندې د دفاع، دخپلو خوراکي زېرمو او دپردیو کامونو له بريدونو څخه دځان ساتنې د پاره يو تر بله سره یوموېکېدل. دکامونو تر منځ نږدې اړيکې او پيوستون د قبايلو د منځ ته راتګ سبب شو. په پايله کې په پخوانيو توليدي اړيکو (په هرکام يا ټبر پورې اړوند توليدي وسايلو باندې ګډ مالکيت) سربېره، قبيله ايز مالکيت او شتمني رامنځ ته شوه.

په هغه سيمه کې چې د يوې قبيلې وګړي پکې استوګن ؤ، ښکار به يې کاوه او په کب نيونې او نورو به بوخت ؤ او هم ټولې اړوندې طبيعي سرچينې د قبيلې شتمني او مالکيت ګڼل کېده. سيندونو، غونډيو، غرونو او ځنګلونو دسيمو د طبيعي پولو په حيث، قبايلو پورې اړه لرله. (البته بايد په پام کې ولرو چې په دې زمانه کې د ونې (قد)، وزن او بدني ځواک له نظره د وګړو د بدني توپير له امله شخصي اوزارو درلودلو ته اړتيا پيدا شوې وه،که څه هم د توليد بنسټيز وسايل لا تر اوسه مشترک ؤ.)

د طايفو يو ځای کېدل، د بشر د پرمختيا د پاره يو لوی ګام ؤ. ځکه په دې ډول د دوی اختراعات او تجربې په چټکۍ سره بدلېدلې او هم د کامونو يو ځای کېدل او د قبيلو جوړېدل، ورو ورو داوږدو زمانو په موده کې په هره قبيله کې د يوې لهجې او يوه کلتور او تمدن د منځ ته راتلو سبب وګرځيد.

د کمون مخبنا

موروا‌کي: د کار په طبيعي وېش سره ورو ورو د ښځو کار د ټبر (قام) د اړتياوو پوره کولو د پاره په يوه ډاډمن فعاليت بدل شو، په داسې حال کې ښکار (د سړو کار)، اتفاقي اړخ درلود او

ځکه خو د ډېر لپاره د خوړو پوره کولو ډاډمنه سرچینه نه ګڼل کېده، دې چار لړلړ دښځې اقتصادي رول دډېر په ژوندکې پیاوړی کړ او هغې ته یې د کامونو د ریاست مقام کې ځای ورکړ. استوګنځي او یا هغې ته نږدې د ښځې همیشني ژوند د دغه کارد ټینګښت سره مرسته وکړه.

د ډله ایز و ودونو منځ ته راتګ چې په هغه کې یوازې د اولاد مور معلومه وه په کام (کلان) کې د ښځې رول پیاوړی کړ. ښځه یوازې د ډېر نیا ګڼل کیده. د کورنۍ مشره، او داسې مرکزیت ؤ چې د قام (ډېر) غړي د هغې په شاوخوا باندې راټول شوي ؤ. دې ټولو د مور ټولنیز رول او اغیز لاپسې زیات کړ. د کمون دغسې ډېر ته چې په هغې کې ښځه د طایفې او قبیلې مشره وه، د موروواکي کمون وایي.

موروواکي د کار طبیعي وېش او تولیدي ځواکونو له پرمختیا وروسته منځ ته راغله او اوږدې مودې د پاره پر ځای وه او بیا ورو ورو د څو کامونو د یو ځای کېدو نه وروسته چې قبیلې پیدا شولې او لابشپړ ټولنیز سازمان جوړ شو، دښځورول هم کرار کرار دکمیدلو پر لور مخه کړه.

قبیله یي سازمان: د څو طایفو یووالي سره قبیله یي سازمان منځ ته راغی. د قبیله یي سازمان د پیدایښت سره جوخت ورو ورو د نارینه وو رول او اقتصادي واک ډېرېده او په دغه نوي ټولنیز سازمان کې، طایفو هم تر ډېرې مودې خپله خپلواکي ساتله. د قبیلې ټولې چارې د طایفو د لویانو او مشرانو د شورى په وسیله چې د کمون د غړو عمومي ټولنه کې ټاکل کېدل، سرته رسیدلې. هرې قبیلې او کام یو مشر درلود، د رییس یا د ډلې د مشر اغیز د ده په فردي ځانګړتیاوو، تجربو، په ښکارکې ځواک او مهارت، په جګړه کې زړورتیا او عقل او پوهې پورې تړلی ؤ.

د جګړې پر وخت به دجګړې مشر ټاکل کېده اوله جګړې وروسته به ګوښه کېده. مشرتوب میراثي نه ؤ او د مشر شتمني د نورو سره څه توپیر نه درلود. په دې ډول ګورو چې، دلومړني کمون په نظام کې، دولت نه ورته موسسې شتون نه درلود، او یو راز طایفه یي ډیموکراسي ټینګه وه. یعنې په اړوند و چارو کې د ټولنې د ټولو غړو نږدې یوشانته ګډون. دغه ټولنیز سازمان (مخبنا) د اړوندو تولیدي اړیکو (بېخبنا) سره په ټولیزه توګه سمون درلود.

<u>د کمون کلتور (د بشري تمدن او کلتور پیل انځورګري):</u> انسانانو، چې د تفکر ځواک یې پرمختیا موندلې وه، اوس یې کولی شول د طبیعت څخه خپل انځورونه په یوه ځانګړې بڼه واړوی. لومړني انسان هڅه کوله دهغو توکو او ښکارندو یا پدیدو بڼه چې پېژندله یې د ماتوکرښو (دندانه ها) په مرسته چې یو له بل سره یې نښلول، وکاږي. د تولید او طبیعت سره د مبارزې د لا زیاتې پرمختیا په بهیر کې انسانانو د تجربې او مهارت په لاس ته راوړلو سره وکولی شول دراز راز شیانو لږ او ډیر ې کره بڼې انځور کړي. دوی د نورو انسانانو د بڼو، د ښکار د ځرنګوالی،دژوودبڼوانځورونه د غارونو په دیوالونو یا ډبرو باندې کښل او د معدني (کاني) مالګونه یې د رنګونې د پاره ګټه اخیستله.

البته دغه لومړنی انځورګري (نقاشي) ساده کرښې وې چې یوازې یې د توکو او ښکارندو یا پدیدو باندېنی او ظاهري بڼې یې ښکارولې. خو د کمون انسان د پوهې کچې اجازه نه ورکوله د توکو ریښتیانی اصل او د دوی د ننني او متقابلې اړیکې او تړاو انځور کړي.

<u>په کمون کې د مذهبی افکار و پیدایښت:</u> د کمون د ټولنې پرمختیا، بشپړتیا او پراختیا انسان د طبیعت په تېز فکره

سیلاني بدل کړ. ده زیارایسته طبیعت او لاملونه یې وپېژني خو د طبیعت په هکله یې تجربې او اطلاعات بشپړ نه ؤ. له دې امله د طبیعي پیښو لکه توفان، اورشیندنې، د ځنګلونو سوزېدنې، سیلاو او وچکالۍ په وخت کې دې پایلې ته رسېده چې طبیعت نه باندې وېر وونکي ځواکونه شته چې د طبیعت پر ټولو ښکارندو (پدیدو) باندې واکمني کوي او له دې کبله د طبیعی په دې ډول دهغو طبیعی ځواکونو په اړه چې دانسان په ورځني ژوند یې ستر اغیز درلود، دکمون انسان ناسم او تېر وتنو څخه ډک اند پایله، دمذهبی باور پیدایښت ؤ. ځواکونو په هکله یې ناسم خیالات لرل. په دې ډول په دغه وخت کې مذهبي اندونه (عقاید)، د طبیعت دریښتینو ځواکونوپه اړه، د انسان په فکر کې د سهوو نه دډکو خیالونو را ټولېد ل ؤ چې د دوی په ورځني ژوندیې واکمنی درلوده.

د روح په شتون باور: انسانانو په خوب کې بېلابېلې پېښې لیدلې او له هغو وګړو سره په خوب کې مخامخ کېدل چې له دوی لرې یا مړه شوي ؤ. او هم یې خپل غلیمان په خوب کې لیدل چې پر دوی برید کوي اویاېې کړوي. د خوبونو په ریښتنې وجه د نه پوهېدوله امله دې پایلې ته رسېدل چې هر څوک یو روح لري چې له بدن نه یې بېله ده، د خوب په وخت کې په لنډمهاله او د مرګ په وخت کې په همیشنۍ توګه له بدن نه جلاکیږی. بېله شوې اروا د اروا ګانو سره خبرې کوي او کله چې بېرته بدن ته راستنه شي، انسان ویښیږي. انسانانو باور درلود چې د دوی د قبیلو او طایفو د مشرانو، پلرونو او نیکونو اروا ګانې د دوی قبیلې سره نږدې اوسېږي او د دوی ساتنه کوي. له دې کبله یې د سختي او کړاو په وخت کې او هم یې د لاښه ژوند د برابرولو لپاره د اروا ګانونه مرسته غوښتله چې خپله غوښتنه یې دمذهبي

بېلابېلو دودونو په ترسره کولو او د قربانیو او سوغاتونو په ورکولوسره څرګندوله.

ورو ورو انسانان د هرڅه، ان د خدایانو لپاره هم په اروا قایل شول لکه د توفان، ځنګل، اوبو اوپیریانو اروا او د نیکۍ او بدۍ، ګتورو او زیان رسوونکو ځواکونو متضادې ارواګانې او داسې نور. د ارواګانو د ولکه کولو لپاره سحر او جادو پیدا شول او هم د خدایانو د څرګندېدنې (تجسم) او د دوی د لمانځنې لپاره بت لمانځنه منځ ته راغله.

د کمون ټولنیز نظام د ړنګېدو بهیر

د فلزي اوزارو منځ ته راتګ: انسانانو د کار اوزار وجوړولوهڅه کوله او د پرله پسې کیندنو په لړکې یې طبیعي مس وموندل، داسې فلز چې د چخماخي یا ډبرین تبر تر ګوزار لاندې یې په آسانۍ سره خپله بڼه بدلوله. انسانانو د مسو ددې ځانګړتیاو څخه ګټه واخیستله، تبر، چاقو، غشۍ، لېنده او دنیزې سروکۍ یې د مسو څخه جوړه کړه او بیایې قلعي ومونده. دمسو او قلعي له ګډولو نه یې یو الیاژ لاس ته راوړ (برونز) چې له دغه الیاژ څخه یې خپل اوزار جوړول. دې اختراعاتو سره یو ځای د لړګیو څخه دلومړنیو سترو کورونو جوړول هم پیل شول. انسان زیار وکښلو د خپلو لاسو خوځښت تر ټولو ساده ماشیني دستګاه ته ولېږدوي اوپه دې ډول دکولالۍ څرخ او د اوبدلو تر ټولو ساده کارخونه یا دستګاه ډګر ته راووته. د اوسپنې د کشف او ویلي کېدو د طریقې یادولو نه وروسته، د بېلابېلو اوسپنیزو اوزارو لکه لور، بېل او د کرکیلې نور اوزار او داسې نوروشیانو جوړونه پیل شوه. خو ددې فلزي اوزارونه د ګټې اخیستنې سره سره د لرګیو، ډبرو، د ژوو له ښکرو او نورو نه جوړ شوي اوزار لا هم د ګټې وړ ؤ. د فلزي آلاتو د

پیدایښت نه مخکې د تولید حاصل ور کونه لېږه وه. د فلزي اوزارو او انسانانو د تجربو په کار وړلو سره تولیدي چارې (کرکیله او مالداري) په چټکۍ سره زیاتې شوې.

د کرکیلې پراختیا: د فلزي اوزارو نه ګټې اخیستنې د کرکیلې په پراختیا کې زیاته اغېزه درلوده او انسانانو ته یې امکان ورکړ په هغو سیمو کې چې کرکیلې اوبو ته اړتیا درلوده، پټو ته د اوبو رسولو لپاره کانالونه (ویالې) د نوو اوزارو په وسیله جوړې کړی او هم یې په دې فلزي وسایلو سره وکړای شو بندونه جوړ کړي او دکرنې لپاره د غرونو او ډبرو ترمنځ داوبو زېرمې جوړې کړې. د کرکیلې تجربو د انسانانو سره مرسته وکړه ترڅو نوې سیمې د کښت لاندې راولي داسې چې په ځینو سیمو کې کرکیله دکمون دځینو قبیلو اصلي دنده وګرځېدله.

د مالدارۍ پراختیا: په هغو سیمو کې چې د کرکیلې لپاره طبیعي شرایط برابرنه ؤ، مالداري پراختیا ومونده. انسانانو زیات شمېر ژوي کورني کړل او دسوداګرۍ او کار د وسایلو په پرمختیا سره یې وکولی شول د ژوو له غوښو، څرمنو، وړیو او شیدو څخه بېلابېل محصولات منځ ته راوړي. په ځینو سیمو کې مالداري د ځینو قبیلو اصلي تولید وګرځېد. په دې سیمو کې زیاتره څاروي ساتونکي (مالداران)، دکوچیانو په توګه کیږدیو کې اوسېدل، دوی د اوږدې مودې لپاره تر هغه وخته پورې چې څړځایونه یې د ګټې اخیستلو وړ ؤ په اړونده سیمه کې پاتې کېدل. ځینې وختونه مالدارې قبیلې د بزګرو قبیلو سره ګډېدلې. د مالدارۍ او بزګرۍ پراختیا د بشریت په بشپړتیا کې یو لوی ګام ؤ.

د کمون په بېخبنا کې راغلي بدلونونه:

١- د کار لومړنیتولنیزو بېش: د مالدارۍ اوکرنې پراختیا سبب شوه چې د کمون بېلابېلې قبیلې دخپل ژوند او چاپېریال د شرایطو سره سم د دغو دواړو څانګو نه په یوې کې مهارت ترلاسه کړي. د قبیلو وېش په بزګرو او مالدارو قبیلو باندې د بشر په تاریخ کې د کار لومړنیټولنیز وېش ؤ. مالدارو قبیلو د خپلو تجربو او مهارتونو په زیاتېدلو سره مالدارۍ ته په پراختیار ورکولوخپل حاصلات زیاتول. بزګرو قبیلو هم د کرکیلې طریقو په ښه والي سره لا زیات حاصل لاس ته راوړ.

د کار دویم ټولنیز وېش (دکسبګرو پیدایښت): د مولده ځواکونو لا پراختیا،په اوزار جوړولو کې د راز راز فلزاتو څخه د پراخه ګټې اخیستنې سبب شوه. د فلزي اوزارو نه په ګټې اخیستلو سره د نورو توکو جوړولو لکه لوښو، د لرګیو څخه جوړشوي توکي، د کولالۍ څرخونو، او انسان د پاره نورو لازمو وسایلو پراختیا وموندە، د دې چارو سرته رسولو د پاره ضروري وه چې ځانګړې ډلې رامنځ ته شي. د نسبتأ پېچلو وسایلو اختراع داغوښتنه را منځ ته کړه چې باید د فلزاتو ویلې کېدلو په تېره بیا اوسپنې او نورو لپاره د ټولنې د وګړو یو ټاکلی شمېر، چې په دغه چارو کې مهارت ولري، د ټولنې د نورو وګړو نه ځانګړي اوبېل شي. دغه وګړي کسبګر (د لاسي صنایعو خاوندان) ونومول شول.

په دې اساس لومړني کسبګر هغه وګړي ؤ چې د نورو د پاره به یې بېلابېل توکي او لوازم برابرول. د دغواستاذانوزامن زیاتره د دوی شاګردان شول او دغو چارو کورنی اړخ وموند. د لاسي صنایعو لومړنی څانګې د فلزاتو ویلې کولو، فلزي اوزارو تولید، لوښو جوړولو، او بدلو او د ژوند د نورو وسایلو د برابرولو څخه عبارت وې. په دې ډول د کار دویم ټولنیز وېش له یوې خوا

د کرنې او مالدارۍ او له بلې خوا د لاسي صنایعو په منځ کې منځ ته راغی.

دراکړې ورکړې (مبادلې) پیل: د کار لومړني ټولنیز وېش دوه ډوله اقتصاد یعنې مالداري او بزګري منځ ته راوړه. مالدارو قبیلو د خپل لګښت څخه زیات ژوي، څرمن، وړۍ، غوښې او نور حیواني محصولات درلودل، په داسې حال کې چې بزګري محصولاتو ته یې ډېره اړتیا لرله او بزګرو قبیلوهم د دوی برعکس. دې چار د بېلابېلو بزګرو او مالدارو ټولنو په منځ کې د تولیداتو دمبادلې اړتیارامنځ ته کړه. په دې ډول، مبادلې چې مخکې یې تصادفي اړخ درلود، ځانګړې بڼه غوره کړه. د کار دویم ټولنیز وېش، مبادله، لا پراخه کړه، ځکه حرفوي کسبګرو د خپلومحصولاتو ستره برخه د مبادلې د پاره تیاروله نه دځان د لګښت دپاره. مبادلې دمولده ځواکونواوبشري ټولنې په پراختیااو بشپړتیاکې مهم رول لوبولی دی.

په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

پلارواکي: د کار لومړنی ټولنیز وېش د کمون د ټولنې په ژوند کې لوی بدلون منځ ته راوړ. دغه بدلون لومړی په مالدارو ټولنو کې راغی. سړي زیاتره ښکاریان او شپانه ؤ، له دې امله دسړو کار په مالدارو قبیلو کې ورو ورو داقتصادي پلوه اهمیت وموند او دکمون د مادي ارزښتونو د تولید اصلي سرچینې بڼه یې غوره او د سړو موقعیت یې بدل کړ. په بزګرو ټولنو کې دغه چار ډېر سست او وروسته پېښ شو. کله چې بزګري د قبیلې اصلي دنده شوه، غښتلي وګړي یعنې زیاتره سړي د بزګرۍ په ډېروسختو چاروبوخت شول. له دې امله بزګران ډېر ژر دکرنیز تولید داصلي ځواک په توګه رامنځ ته شول. د یوې په منځ ته راتګ سره چې په کار وړلو

یې زیات بدني ځواک غوښت، په پای کې کرنه هم دنارینه ؤ په ولکې کې راغله. اوس نو د ښځو کار زیاتره د کور په چارو پورې رالنډ شو او دویمه درجه اهمیت یې درلود. سړي ورو ورو د قبیلې او ټبر مشران شول او په دې ډول پلارواکي منځ ته راغله چې د موروواکۍ ځای یې ونیوه. د پلارواکۍ په لومړي پړاو کې هم توکمیزه دیموکراسي وه چې مخکې یې توضیحات ورکړل شو.

د لومړني کمون په بېخبنا (تولیدي اړیکو) کې بحران

د اضافي تولید پیدایښت: د مولده ځواکونو پرمختیا او د کار لومړني او دویم ټولنیز وېش په منځ ته راتګ سره د کار حاصل نسبتاً ډېر زیاتوالی وموند. له دې امله دکمون غړو، نه یوازې خپلې لومړنۍ اړتیاوې پوره کولې، بلکه د دې وس یې درلود چې پر خپلو اصلي اړتیاوو یوه اندازه زیات توکی لاس ته راوړی. هغه توکي چې دتولیدکوونکي اودده د کورنۍ دژوندد پایښت د پاره دکم ترکمه لازمې اندازې نه زیات تولیدیږي، اضافي تولید نومیږي. داضافي تولید د منځ ته راوړلو د پاره لازم کار ته اضافي کار وایي چې البته په کمون کې دغه اضافي تولید د انسانانو د ساده اړتیاوو په پرتله حسابیږي.

د تولیداتو په وېش کې بدلونونه: د مولده ځواکونو پراختیا او د حاصل ورکونې وده داسې کچې ته رسېدلې وه چې انسانان اړنه ؤ د زیاتو ډلو په بڼه او په ګډه کار وکړي. په تولیدي چارو کې مهارت او د کار د اوزارو نه شخصي ګټې اخیستلو د دغو سترو ډلو له منځه تلل او ړنګېدل ګړندي کړل. څنګه چې د قبیلو غړو په تولید کې بېلې بېلې دندې سرته رسولې، د دوی د کار محصول هم توپیر درلود له دې امله په تولید کې د وګړو د کار اهمیت یو د بل سره توپیر مونده او ځکه یې دبیې ټاکنې هم

يوتربله توپيرکاوه. ددغسې شرايطو لاندې د توليداتو د مساوي وېش اصل چې مخکې موجود ؤ له منځه لاړ. اوس، چا چې زيات توليد کاوه، زيات څه به يې ترلاسه کول. نوځکه دبرابر ويش اصل ګډوډيدلو ته مخه کړه. په دې شرايطو کې د وېش دغې بڼې مترقي اړخ درلود. ځکه، انسان يې هڅاوه چې لا ډېر فعاليت سرته ورسوي او زياته ونډه لاس ته راوړي. دا پخپله د توليد، مولده ځواکونو او پای کې د ټولنې د پرمختګ لامل شو.

پلارواکې کورنۍ: د توليد نوې بڼې يعنې په کمون کې د وګړو ځانله ځانله توليد، په توليدي اړيکو او په پای کې د کمون په مخبنا کې بدلون منځ ته راوړ. قبيلې او طايفې چې نور يې ګډ کار ته اړتيا نه درلوده په کوچنيوکوچنيو ډلو وشيندل شوې او د پلارواکۍ د کورنيو په بڼه منځ ته راغلې چې د دې کورنيو هره يوه په خپلواکه اقتصادي واحد باندې بدله شوه. پخوانۍ قبيله يي او طايفه يي اړيکې په زياته کچه له منځه لاړې. او نو ې اړيکې د پلارواکۍ په کورنيو کې چې د اقتصادي پلوه خپلواکې وې منځ ته راغلې. د کمون ټولنه د سيمه ايزوګاونډيوټولنوپه بڼه واوښته، چې اقتصادي موخوسره يوموټې کولې.

دنووتوليدي ځواکونو او زړو توليدي اړيکو تر منځ تضاد:

د مولده ځواکونو پرمختک داسې کچې ته رسېدلي ؤ چې د کمون يوې کورنۍ کولی شو د نورو کورنيو له مرستې پرته خپلې اړتياوې تر يوې اندازې پورې پوره کړي. د ساري په توګه په کرکيلې کې د ېوې (قلبې) او بيل نه ګټې اخيستلو د کمون دزيات شمېر غړو ډله ايز کار ته نوره اړتيا نه درلوده او ان دا چار ځينې وخت عملي هم نه ؤ. خو بياهم په کمون کې پخوانۍ توليدي اړيکې په عام ډول واکمنې وې. يعنې نږدې هرڅه په ټولو پورې اړه لرله.

اوس چې ګډ کار په پخوانۍ بڼه له منځه تللی ؤ د کمون کورنیو جلا جلا تولید کاوه. ګډ مالکیت د یو له بله جلا کورنیو نږدې خپلواکه تولید سره تضاد وموند. په دې ډول د زړو تولیدي اړیکو او نوؤ مولده ځواکونو منځ کې تضاد تېز شو. لازمه وه نوې تولیدي اړیکې د زړو تولیدي اړیکو ځای ونیسي.

د شخصي مالکیت پیدایښت: د کمون په ټولنه کې راغلو بدلونو سره سره پخوانۍ تولیدي اړیکې هم تر یوې اندازې پورې پاتې وې. په دې ډول چې ځمکو، ځنګلونو،سیندونواوپه ټولیزه توګه دتولیداصلي وسایلو مشترکه بڼه درلوده. په بزګرو قبیلو کې هرې کورنۍ یوه ټاکلې اندازه ځمکه کرله او ځانګړي شخصي لوازم او کور یې هم درلود. په مالدارو کورنیو کې ګلې (رمې) ورو ورو د کورنیو د مالکیت برخه ګرځېدې. او س هرې کورنۍ ځان له ځانګړی تولیدي کار کاوه چې د هغې څښتنه وه خو په عین حال کې څنګه چې مو پورته وویل د تولید پر اصلي وسایلو ډله ایزمالکیت لا پاتې ؤ. د یوې کورنۍ مالکیت، د تولید د وسایلو، څاروو، کوراو د قبیلې اشتراکي ځمکې له یوې ټوټې څخه جوړېده. د تولید دغه بڼه په کمون کې دننه د کورنیو تر منځ د مبادلې (راکړې ورکړې) د پیدایښت سبب شوه. د کورنیو شخصي مالکیت، د ټول کمون ګډ مالکیت سره په تضاد کې ؤ. د شخصي مالکیت پراختیا، اشتراکي مالکیت لږلږ له منځه وړو. او دا پخپله د شتمنو او نېستمنو کورنیو د پیدایښت لامل ګرځېده.

د مریيتابه پیدایښت: کله چې د تولید وسایل ړومبني او ساده ؤ د کمون غړو په خپل ډله ایز کار سره یوازې کولی شول خپلې ساده لومړنی اړتیاوې په سختۍ (کړاو) تولید کړي. په دغه وخت کې د انسان زبېښناک د انسان په واسطه ممکن نه ؤ. له دې امله ؤ چې د قبیلو تر منځ جګړو کې به یې زیاتره بندیان وژل. خو

اوس یې بندیان ځکه نه وژل چې د خپلو لومړنیو اړتیاوو نه یې زیات تولیدکولی شو. دوی یې کارته اړوېستل او دومره خواړه یې ورکول چې یواځې ژوندي پاتې شي او د دوی د اضافي تولید نه په ګټې اخیستنې سره یې زبېښل. دغه بندیان په مریانو بدل شول. دغو لومړنیو مریانو هیڅ راز حق نه درلود. دوی به یې یواځې تر هغه وخته پورې ساتل چې اضافي تولید یې کولی شو. په دې ډول د لومړني کمون د نظام له بنسټیزو ځانګړتیاوونه یوه بله له منځه لاړه یعنې د تولیدکوونکو وروګلویزې همکاري پر بنسټ ټولنیز کار له منځه لاړ. مریانو د کمون د نورو غړو سره اوږه په اوږ ه کار کاوه خو د ټولو انساني حقوقو څخه بې برخې ؤ. او ددوی د زیار اصلي برخه د نورو د پاره د اضافي تولید په منځ ته راوړلو کې لګېده چې دکمون لپاره یې شتمنی منځ ته راوړله. په لومړي سرکې مریان دټولې قبیلې شتمنی ګڼل کیدل خو د پلار واکي د ځواکمنو او شتمنو کورنیو پیدایښت ددې لامل شو چې مریان ا و دقبیلې نورې ګډې (اشترکې) شتمنۍ ورو ورو د دوی په ولکې کې راشي.

<u>د طبقاتو پیدایښت:</u> په هغو ټولنو کې چې د تولید د وسایلو اشتراکی یا ګډ مالکیت پر بنسټ جوړې او خپلو کې یې ورور ګلویزې اړیکې لرلې، درې ډلې پیدا شوې چې هرې یوې ډلې په ځانګړې بڼه د تولید د وسایلو سره تړاو درلود، په دې ډول:

الف- د مالکیت د ټولو حقو قو نه بې برخې مریان، چې پخپله د ښتنانو یعنې دمریي والو د مالکیت یوه برخه وه.

ب- د مریي لرونکي یامریی وال، چې د تولید د وسایلو او مریانو څښتنان ؤ او دوی یې څښېښل.

پ- آزاد وګړي، چې د وړو مالکیتونو لرونکي او په خپل محدود کار یې ډېره لګولې وه.

ورو ورو دغـه آزاد وګـړي یـا وړو کـي مـالکین کـور ګـډي اوتاواني کېدل او په مریـانو اوبښـتل چې د کمـون د غـړو لـږ شـمېر مریی وال پرې لا شتمن کېـدل او د مریـانو شـمېر یـې زیاتېـده. د کمون په قبیلو کې دغـو بـدلونونو د ټـولنې د جوړښـت او د ژونـد د ټولو برخو په حالت کې داسې بدلونونه منځ تـه راوړل چې شـتمنې ډلې ورو ورو د ټولنې پر ټولو چارو باندې واکمنې کېدې او د قبیلې د ځواکونو د لاربښوونې زمه وارې هم شوې. او هر څه یـې د خپلـو شخصي ګټو (نه د کمون د ګټو) لپاره په کار اچول او خپـل مریـان یې لا زیاتول. د کمون نظام ورو ورو د خپل زوال وروستني پړاو ته رسېده او د مرییتابه اقتصادي او ټولنیز نظام د پیدایښـت پـه حـال کې ؤ. د قبیلو تر منځ جګړې او په ټولنه کې د نسیتمنو وګړو پرلـه پسې پیدایښت د نوو مریانو د لاس ته راوړلو اصـلي سـرچینه وه. د مریانو شمیر ورځ په ورځ لاپسې زیاتېده او په پای کې داسې وخـت راورسېد چې د ټولنې د تولیداتو لویـه برخـه مریـانو مـنځ تـه راوړه. دکمون اړیکـو پایښـت نـور د مرییتابـه د ودې خنـډ نـه ؤ او پـه دې ډول د کمون ټولنیز نظام ځای، مرییتابه ونیوه.

څلورم څپرکی

د مریيتابه نظام

او پراختیا او بشپړتیايې

دمریتابه نظام بېخبنا

مولده ځواکونه: په کار کې د وګړو د تجربو د پراختیا او بشپړتیا سره جوخت فلزي اوزارو هم پرله پسې پرمختک کاوه. په کرکیله کې دپالې او بیل او نورو وسایلو په بڼه د فلزي اوزارو په کار وړل د کرکیلې د لا پراختیا او بشپړتیا سبب شو. کسبګرو تل د کار اوزار او نوي څیزونه جوړ ول. د هغوی تولیدي تجربې لاپسې زیاتیدلې او راز راز کسبونه یې منځ ته راوړل ټوکراوبدل، لوهاری (آهنګري)، ټټاری (مسګري)، بیړۍ جوړونه، خټګری (بنایي)، څرمنې جوړونه، ښیښه جوړونه او داسې نور منځ ته راغلل. په ځینو سیمو کې د خښتو جوړونه هم پیل شوه. لومړني ساده ماشینونه جوړشول. د لیرد را لیرد لپاره ځانګړې وسیلې، له دغې ډلې نه د ډبرو د لیرد را لیرد لپاره وسیلې، منځ ته راغلې (لکه هغه وسیلې چې د مصر اهرامونو جوړولو لپاره په کار وړل کېدلې). داوبو لګولوسیستم، بندونوجوړول، کانالونو او د اوبو سترو زیرمو جوړول دا ټول په دې دوره کې د کرنې د پرمختیا نښې دي. د

پلورتوکو د مبادلې د پراختیا او د سوداګرۍ په منځ ته راتګ سره بېلابېلې ځمکنۍ او سمندري لارې منځ ته راغلې. د سمندري مسافرتونو پیل د لویو او کوچنیو بېړیو د جوړولو اړتیا پیدا کړه. پوځي تخنیک پرمختیا وکړه، جګړه ییزه عرادو او فلزاتو نه د جوړو شوو نورو وسلو نه په پراخه توګه ګټه اخیستل کیده.

<u>تولیدي اړیکې:</u> د مریيتابه نظام په تولیدي طریقه کې د مریانو خاوندان، د تولید د وسایلو، تولید شووتوکو او پخپله د مریانو څښتنان ؤ (دوی حق درلود چې مریان ووژني، و یې پلوري او یا یې راونیسی). خو مریانو هېڅ راز د تولید وسایل نه لرل او د هغه څه نه چې تولیدول یې، یوازې دومره ورکول کېدل چې وربانديې ژوندي پاتې شي او د ډېرو لومړنیو انساني حقونو نه هم بې برخې ؤ. د مریيتابه د قوانینو سره سم د بل سړي له خوا د مریې هر راز بدني ځورونه داسې ګڼل کېده چې د هغه ژوی ځورول شوی وي او لږه جریمه یې درلوده. د بل چا د مریي وژلو په بدل کې به وژونکي خپل مریې ورکاوه. د مریې کورنۍ په هېڅ ډول مطرح نه وه.

دمریي رانیولو او پلورلو لپاره هیڅ بندیز نه ؤ. مریي یې د ډالۍ په توګه نوروته وربخښلی شو او دیوه مریي وال مریان به دهغه زامنوته میراث کېدل. هرمریی به د ژوو په څېر دخپل خاوند په نخښې (نشان) داغل کېده. هغه چاته به کلکه سزا ورکول کېدله چې د مریي لرلو په قانون به یې تېری کاوه لکه د مریي غلاکوونکي او یا تښتېدلي مریي ته پناه ورکوونکي ته داعدام سزا ورکول کېدله.

دمریي والۍ په تولیدي اړیکو کې دآزادو کرونده ګرو کوچنیو مالکیتونو، کسب ګرو او سوداګروهم شتون درلود. سره

ددې چې دغوکسانو دمریي والۍ له پراختیا سره پرله پسې خپله خپلواکي دلاسه ورکوله او دمریانو په لښکرګډېدل خو بیایې هم دمریي والۍ په تولیدي اړیکو کې دخپل شتون لړاوډیره ساتنه کوله. هغوی په شخصي کار او یا دتولیداتو په راکړې ورکړې خپل ژوند ته دوام ورکاوه. داضافي تولید، دپلورتوکو مبادلې (راکړې ورکړې) او مریانو سره، مریي وال نظام دود ومونډ. دپلورتوکو – پیسو دراکړې ورکړې، سوداګرۍ او نغدي پانګې پربنسټ ښارونه منځ ته راغلل.

دپلورتوکو راکړه ورکړه (مبادله)

د پلورتوکوتعریف: په واقعیت کې پلورتوکي هغه تو لید دی چې دشخصي لګښت لپاره نه بلکه دراکړې ورکړې (بدلولو) لپاره تولید شوي وي او ځکه ددغوتولیداتو راکړې ورکړې یابدلولو ته دپلورتوکو راکړه ورکړه وایو.

دپیسو پیدایښت: دلومړني کمون په نظام کې دپلورتوکو راکړه ورکړه په استثنایي ډول ترسره کېده خو په مریي والي کې یې پراخه بڼه ومونډله. کله چې راکړه ورکړه پراخه شوه دهرې سیمې له حال احوال سره سم، یوډول پلورتوکي دنورو پلورتوکو له منځه ټاکل کېدل، داسې چې نژدې ټول پلورتوکي ورسره بدلېدلی شول په دې ماناچې دټولو پلورتوکو ارزښت دهمدغو پلورتوکو له مخه ټاکل کېدل او دغه پلورتوکي داقتصاد په اصطلاح کې د ارزښت عمومي انډول نومېږي چې په حقیقت کې هماغه پیسې دي. په پیل کې پوستکي، خز (خز)، څاروی، غنم، مالګه، پیلغاښ (عاج) او نور دپلورتوکو عمومي انډول ټاکل کېدل. کله چې فلزات ومونډل شول له اوسپنې، مسو او په پای کې سپینو او سرو زرو څخه دارزښت دعمومي انډول یاپیسو په توګه ګټه اخیستل کېدله.

په پیل کې له دغو فلزاتو څخه دشمش په بڼه کار اخیستل کېده دصنعت له پرمختیا سره یې لرلړ دسکې بڼه ونیوله. په دې ډول پیسو دارزښت دعمومي انډول په توګه یعنې د تولیداتو د بدلولو لپاره دیوې وسیلې په توګه ټاکلې بڼه وموندله. دمریي والي له پرمختګ سره دپیسو استعمال ورځ په ورځ پراختیا وموندله. له دې امله پیسې ټاکلي پلورتوکي دي چې له ټولو نورو پلورتوکو سره د راکړې ورکړې لپاره په کار وړل کېږي. پیسې له خپلې لومړنۍ بڼې یعنې یوه ډیر لګښتیزپلورتوکي لکه پوستکي، خړ (خز)، څاروي او نورو څخه پیل شوی او پرله پسې دبشپړتیا په لور درومي.

<u>دسوداګرو پیدایښت:</u> دراکړې ورکړې له پراختیا سره دخلکو داسې ځانګړې ډله پیداشوه چې پخپله یې تولید کې ونډه نلرله او دنده یې دبېلابېلو سیموترمنځ یواځې دپلورتوکو اومریانو بدلول یعنې سوداګري وه. اوله دې لارې یې دتولید شوو توکو څخه خپل ځانته ونډه بېلوله، دغه ډله سوداګرنومېدل او دسوداګرۍ په ځانګړتیا سره په واقعیت کې دکار دریم ټولنیزوېش منځ ته راغی.

<u>سوداګریزې اړیکې:</u> په پیل کې سوداګریزې اړیکې په هغوټولنوکې منځ ته راغلې چې ددریابونو او رودونو غاړې ته پرتې وې. دوه زره کاله مخکې له زېږدیز څخه فنیقیانو دمدیترانې ددریاب پرغاړه ښار جوړکړ چې داوسېدونکو اصلي دنده یې سوداګري وه. هغوی دکوچنۍآسیا، قبرس، یونان او دمدیترانې سیند له نورو هېوادونوسره سوداګریزې اړیکې ټینګې کړې وې. دسوداګرۍ پراختیاته داړتیا او نورو سیمو او هېوادونو ته دسوداګریزو اړیکو غزولو پر بنسټ دسوداګرۍ لپاره دریایي او ځمکنۍ لارې منځ ته راغلې چې لرې هېوادونه یې دیوبل سره

نښلول. دبېلګې په توګه پخوانۍ لار چې چین یې دمنځنۍ آسیا له لارې ایران او دمدیترانې هیوادونو سره نښلوه جوړه شوه. چینیانو فلزونه، پوستکي او په ځانګړې توګه وربښم له دې لارې لېږدول او ځکه خودغه لار د «وربښمولار» په نوم یادېدله. دسوداګرۍ پیدایښت او دبېلابېلو ټبرونو او هېواد ونو ترمنځ دسوداګریزو اړیکو پراختیا دبشریت له هراړخیز پرمختګ سره ډېرې مرستې وکولې اوله بلې خوا دلږشمیر کسانو (لږکي) په لاس کې دډېرۍپانګې راغونډېدلو لامل شو او په ټولنې کې یې شته توپیرونه لاپسې زیات کړل.

دښارونوپیدایښت: دسوداګرۍ له پراختیاسره، داستوګنې نوې سیمې جوړې شوې چې کسب ګراو سوداګرپکښې اوسېدل او ببلې ببلې معاملې هلته ترسره کېدلې، دغه سیمې چې دلاسي صنایعو او سوداګرۍ مرکزونه ؤ، ښار و نومول شو. ښارونه معمولا پوځي قلاګانو، د پاچایانو او هغوی پورې اړونده چارواکو داستوګن ځایونو چاپېریال، دقبایلو په همیشني استوګن ځایونو، مذهبي مرکزونو ته نږدې، دچینو پرغاړه اویا دسوداګریزولارود پریکندو (تقاطع) په سیموکې جوړېدل.

دنغدې پانګې (سودپانګې) پیدایښت: دمریي والي او پلورتوکو دراکړې ورکړې پراختیا په ټولنې کې دوګړوترمنځ اقتصادي توپیرونه زیاتول، بې وزلانو د یوې مړۍ ډوډۍ ترلاسه کولو لپاره ډېرځله له شتمنوڅخه دکاراوزار، پیسو، غنمواو نوروشیانو پورکولو ته اړتیا موندله. ددغو پورونو نه ستنول دپوروړي (دمریي والي پور) دمریي کېدلو مفهوم درلود چې دې ټکي پخپله دمریانو شمېر ورځ په ورځ لازیاتوه. هغه کسان چې پیسې یې په پور ورکولې له دې لارې لاشتمن کېدل او په حرفه ای سودخورو بدلېدل چې اصلي دنده یې دپیسو په پور ورکول او

سود اخیستل ؤ. او په دې ډول دنغدې پانګې لومړنۍ بنه رامنځ ته شوه.

د مریيتابه نظام مخبنا

په مریيتابه کې، ټولنه د لومړي ځل لپاره په طبقاتو وویشل شوه. د لومړني کمون د ړنګېدو په لړ کې مو ولیدل چې په طبقاتو باندې د ټولنې د وېش اصلي لامل، اقتصادي عامل ؤ، یعنې د خصوصي مالکیت او اضافي تولید پیدایښت او په پای کې د تولیدي اړیکو بدلون. اوس د مریيتابه ټولنې د طبقو د څېړنې نه مخکې ګورو چې طبقه څه شی دی؟

طبقه (پوړ): د یوې ټولنې د خلکو سترې ډلې ته وایي چې د دغې ټولنې په تولیدي نظام (اقتصاد) کې ورته او ټاکلی ځای ولري. دغه ځای د لاندې عواملو سره سم ټاکل کیږي:

۱- د تولید وسایلو سره ددوی دتړاو بڼه.
۲- د تولید په ټولنیز نظام کې د دوی ځای.
۳- د هغې ونډې کچه چې دلاس ته راغلو تولیداتو څخه یې اخلي.

اوس به وګورو چې د مریيتوب په ټولنه کې دغه طبقاتي وېش په کومه بڼه ؤ.

اصلي طبقې: په مریيتابه کې دوه اصلي طبقې عبارت دي له مریي والو او مریانو څخه. مریي وال د تولید دوسایلو او خپله د مریانو خاوندان ؤ. دوی په تولید کې ونډه نه اخیسته خو له هغه څه څخه به یې لویه برخه ترلاسه کوله چې د مریانو د زیار له کبله لاس ته راتلل. مریان د دوی پر خلاف، د هر راز تولیدي وسایلو نه بې برخې ؤ او ټول تولیدي کړاوونه د دوی پر اوږو پراته ؤ. په حقیقت کې ټولې ټولنیزې شتمنۍ او د ژوند اسباب دوی منځ ته

راوړل خو ډېر لږ څه به دوی ته ورکول کېدل تر څو دلوږې نه مړه نشي او ژوندي پاتې شي.

غیراصلي طبقې (قشرونه یا ډلې): د مریيتابه نظام کې پر دوو اصلي یاد شوو طبقو سربېره د آزادو پرګنو (د وړوکوځمکوالو، وړوکو مالدارانو، کسبګرو، سوداګرو او لومړنیو وړوکو پانګوالو) ډلې موجودې وې. دغو ډلو ته ټولنیزقشرونه هم وایي. دغه ډلې په حقیقت کې د هغو طبقو منځ ته راوړونکې وې چې په وروستنیو رژیمونو (فیوډالیزم او پانګوالي) کې د شتون ډګر ته راووتلې.

طبقاتي مبارزه او اهمیت یې: د طبقاتو دپیدایښت راهیسې، د بشریت تاریخ تل د طبقاتي سختو او پرله پسې مبارزو شاهد دی. د داسې مبارزو چې پایله یې د یوې طبقې د واکمنۍ پای او دبلې طبقې واکمنۍ ته رسونه وه. دغو طبقاتي مبارزو په مریيتوب کې بڼه نیولې او په بېلابېلو بڼو به په نړۍ کې د کمونیزم تر وروستنۍ بریا پورې دوام ومومي. په مریيتوب (لکه په وروستنیو طبقاتي رژیمونو) کې د طبقاتي مبارزو بنسټ په ټولنه کې د اقتصادي وضعیت پرزښت زیات توپیر، د ژوندانه پر څرنګوالي او تر ټولو لا مهم پر خصوصي مالکیت ولاړۀ. مریان د ټولو انساني حقونو نه بې برخې ۀ او په ظالمانه توګه استثمارېدل اوپه خپله هم د مریي والو د مالکیت برخه ګڼل کېدل او په خپل ټول وجودسره د موجود وضعیت یعنې د مریيتابه نظام دله منځه تللو غوښتونکي ۀ. له دې امله په حقیقت کې یوه بشپړه انقلابي طبقه وه، داسې چې د دوی د طبقاتي مبارزو څخه د اتلوالۍ او سختوسربښندنونه ډکې کیسې په یادګار پاتې شوي دي. د مریيتابه په ټولنه کې، آزادو کروندګرو، کسبګرو او نورو اقشارو د مریي والو د ظلم او زبېښناک ضد د مریانو په انقلابي مبارزو کې فعالانه ونډه درلوده. ځکه چې دغه ډلې هم د مریي والو د ظلم لاندې وې.

د دولت پیدایښت: په طبقاتو باندې د ټولنې وېش او د طبقاتي مبارزو په منځ ته راتګ سره د مریانو د مبارزو او انقلاب څخه د مخنیوي لپاره او هم د دې د پاره چې دوی کار کولو او د مریې والو اطاعت کولو ته اړ باسي یوې همیشنۍ او ځواکمنې دستګاه (نظام) ته اړتیا وه. ددې دستګاه نوم دولت ؤ چې د مریانو په وړاندې دمریې لرونکو د ګټو ساتلو لپاره منځ ته راغی. د دولت پیدایښت هم د هرې یوې بلې پدیدې په څېر په یو وار سرته نه دې رسېدلی بلکه ځو بشپړتیایي پړاوونه یې وهلي دي.

د دولت دندې: د واکمنې طبقې (مریې وال) ځواک، د مریيتابه په دولت کې غونډېده. د دولت لومړنۍ بنسټیزه دنده د واکمنې طبقې د ګټو ساتنه او د هغو بلو اوو غلي کول ؤ چې د دوی پر ضد سر ته رسېدل. د دولت دوهمه دنده د نوو مریانو لاسته راوړل او د ځان لپاره په سورسات (باج) ورکوونکو باندې د نورو قومونو اړول ؤ چې د ګاونډیو سیمو د نیولو له لارې د خپلې واکمنۍ د سیمې (قلمرو) دغزولوپه وسیله یې سرته رسوله. څنګه چې مو وویل دولت د خپلو موخو سرته رسولو لپاره بېلابېلې دستګاوې منځ ته راوړې. د دولتونو د موخو سرته رسولو له اصلي وسایلو څخه یو هم جګړه ییز ځواک (اردو) ؤ.

جګړه ییز ځواک (اردو): د لومړني کمون پوځي ځواک د طایفې د ټولو غړو څخه چې د جګړې وس یې درلود، جوړېده په داسې حال کې چې په مریيتوب کې نوی پوځي ځواک منځ ته راغی. دغه ځواک له خلکو څخه جوړ شو خو د دوي په وړاندې ودرېد. دغه ځواک، د مزدورو پوځیانو څخه جوړشوی ؤچې د مریي والو ځانمنی (خودخواهانه) او لوټماری له ګټو څخه یې دفاع کوله.

مونږ دلته د مریې والو دولتونو ځینې بڼې تر څیړنې لاندې نیسو:

دقبیلو پیوستون (د دولت لومړنۍ بڼه): دقبیلو پیوستون ددولت لومړنۍبڼه وه. او د مریيتوب زیاتره دولتونه له دغه پړاو نه تېر شوي دي. تر ټولو ځواکمنې او ګڼ شمېره قبیلې د دغه یووالي زړي وې. د قبیلوپیوستون معمولاً یو تر بله د دوی د مشرانو د توافق پر بنسټ منځ ته راتلو او نورې قبیلې به یې هم پر هغوی باندې په بري مونډلو سره یووالي یا تبعیت ته اړ وېستلې. د سوبمنو (بریمنو) او غښتولو قبیلو مشرانو ورو ورو خپل نفوذ او واک میراثي کاوه. دغه موروثي واکمنان پاچاهان ونومول شول.

د مریيتابه استبداد (د دربار پیدایښت): قبیله ییز یووالی یوازې د دولت پیلامه وه. د قبیلو د مشرانو او پاچاهانو د واک ورو ورو زیاتیدنه او د هغوی د دستګاوو غښتلتیا او پراختیا ددې سبب شوه چې قبیله ییز یووالی د مریې والو په ځان خوښي (خودکامګي) او استبداد باندې واوړي. پاچاهانو کرار کرار خپل واک او نفوذ زیاتوه او اوږدې او سوروړې (پلنې) دستګاوې یې ځان ته جوړې کړې. پاچاد دولتي واکمنۍ په سر کې ځای درلود. دغه راز دولتونو کلک تمرکز درلود. ټولې مقننه، اجراییه، قضاییه او مذهبي قواوې د باچاهانو په واک کې وې. هغه ټولې اوږدې او پلنې دستګاوې چې پاچا او د ده په څنګ کې د واکمنې طبقې د ګټو نورو ساتندویانو د ځان لپاره جوړې کړې وې، دربار نومېد. باچاهان او د دوی کورنۍ، ملایان، مجلسیان، ساتندویان، لیکوالان، مالیې اخیستلو ماموران او د دولتي دستګاه نور کسان د دربار جوړوونکي ؤ. پاچاهانو دواکمن پلاوی دنورو عناصرو په مرسته د چارو داداری لپاره اداری دستګاوې منځ ته راوړې وې.

د مریيتابه فرهنګ او ایډیالوژی

د مذهب رول: که څه هم مذهب په بېلابېلو سیمو او قومونو کې راز راز بڼې درلودې او ډېرې راز راز مذهبي افسانې پیدا شوې وې، خوبیا هم د هغوی د ټولو زده کړو اصل (ماهیت) یو شان پاتې شوی او هغه داچې له قهرجنوخدایانو څخه چې تل خارنه کوي ترڅو دسرغړونې په صورت کې ګناهکاران په ژوند یاله مرګ نه وروسته سزاکړي، د ډارولو له لارې زیارکښې پرګنې اطاعت ته اړباسي. په ډېرو مذهبونو کې داسې زده کړې او اصول لیدل کیږي چې په عامه توګه دخدایانو له خوا، له مرګ نه وروسته دنیا کې دسرغړوونکو کسانو لپاره ددوزخ دسزاګانو ځرګندونه کوي او د «جنت» زېری د هغو کسانو لپاره چې په دې دنیا کې کړاوونه او عذابونه زغمي. په ټولو مذهبونو کې «روحانیونو» د ولسونو د قانع کولو او غاړې ایښودلو لپاره بېلابېلو وسایلو ته لاس اچاوه ترڅو په دوی ومني چې د لوړو طبقو واک، برلاسی او لوړتیا یو خدا یي چار دی. څنګه چې مو وویل د قبیلو تر منځ شخړې او نور بېلابېل عوامل د دولتونو د پیدایښت او د زورواکه پاچاهانو د منځ ته راتګ لامل شو چې په یوه لویه خاوره باندې مطلق واکمن ؤ. په ټولنه کې د مطلق واکمن پیدایښت دا فکر د مذهبونو په پیروانو کې منځ ته راوړ چې په خدایانو کې دیوه لوی اوتر ټولو لوړ خدای شتون لازم دی. له څو خدایانو (پلي تییزم) نه یو خدای یا توحید (منوتییزم) ته د دغو مذهبي عقایدو کرارکرار لېږد په ډېری بشري ټولنو کې، په یو متمرکز ځواکمن دولت باندې چې په سر کې یې پاچا یا امپراطور ؤ، د سیمه ایزو حکومتونو د بدلیدلو سره پر یو وخت کې منځ ته راغلی دی. د پاچا د مطلقه واکمنۍ د ساتلو لپاره لازم ؤچې د یو ستر خدای شتون، چې په نورو خدایانو باندې

لاس بری وي، د خلکو په ذهن کې پیاوړی شي او پاچا د ځمکې پر مخ د دغه ستر ځواک دغبرګون په څېروښودل شي.

د علمي نظریاتو پیدایښت او و ده: د انسانانو مادي اړتیا؛ د مولده ځواکونو پرمختیا؛ د متقابلو اړیکو پراختیا؛ د تجربو لېږد د یوې ټولنې د خلکو ترمنځ او هم د بشري بېلابېلو ټولنو په منځ کې د راز راز علمي نظریاتو منځ ته راتګ لامل شو. دغه نظریې په لومړي سر کې ساده او محدودې وې او ورو ورو پراخېدلې او د تولید او انسانانو د تجربو له پرمختګ سره جوخت لا پراخه او ژورې شوې او په پرله پسې توګه یې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکړي او ورکوي یې. د ساري په توګه په لومړي سر کې د زیرمو یا محصولاتو د شمېر ساتلو، دخاروود شمېرلو او نورو لپاره دانسانانواړتیاوو، حساب منځ ته راوړ. د ځمکې د ټو ټو اندازه کولو او د هغې د وېش څرنګوالي او یا د بېلابېلو مصنوعاتو د بڼې انځورولو او کچ کولو او نورو اړتیاوو هندسه منځ ته راوړه. حساب او هندسې دواړو د دغې زمانې لومړني ریاضیات تشکیلول. په سیندونو کې د بېړیو چلولو او سمندري لا رو پېژندلو ایجابوله چې د لارو موندلو د پاره د ستورو او هم د لمر او سپوږمۍ له حرکت څخه مرسته وغواړي او ورځ، میاشت، فصل او کال د کرکیلې لپاره وټاکي. په دې ډول د نجوم (جنتري یاکلیزې) ډېرې لومړنۍ بڼې منځ ته راغلې. د فلزي آلاتو جوړېدو، د تول (میزان) او مقاومت د اندازې کیدو، د فلزاتو دویلې کېدو درجې او په هغو کې بېلابېلو بدلونونو او نورو د فزیک او کیمیا لومړني قوانین بشر ته وښودل. په دې ډول علوم په ساده او لومړنیو بڼو سره پیل او دانسانانود اړتیاوو سره سم یې ورو ورو پراختیا او بشپړتیا ومونده.

لیک: څنګه چې مو ولیدل د لومړني کمون په دوران کې، انځورګري منځ ته راغله چې لومړی په ډېره ساده بڼه وه، او کرار

کـرار يـې بشـپړتيا وموندلـه. انسـانانو دځينـو موضـوعاتو ثبتولوتـه دارتياله امله دځپلـو متقابلـه اړيکـو دپرمختـګ پـه بهيرکـې لـومړی دهغـه څـه بڼـه انځورولـه چـې بايـد ليکـل شـوي وی. ددغـه چـار پراختيـا او بشـپړتيا دانځـوري (تصـويري) ليـک دپيدايښـت سـبب شوه چې په هغه کې هرانځـور ديومطلـب يـاتوري نښـه وه. او دغـه ليک په پيکتوګراف (انځورليکنې) باندې شهرت وموند. دمرييتابـه په څرګندېدو، پراختيا او بشپړتيا سره انسـانانو د قوانينـو ثبتولـو، د شتمنۍ د کچې، د مبادلې وړ محصولاتو کميت او کيفيت او يا هغـه څه چې زېرمه کېدل او داسې نورولپاره ليکلو ته ډېره اړتيا درلـوده. له دې کبله يې انځوري ليک تـه پراختيـا او وده ورکـړه او کرارکـرار يې د هر مطلب يا توري لپاره يوه قراردادي نښـه جـوړه کـړه. دغـه نوي ليک ته ايديوګراف (نښه ليکنـه) وايـي. پـه پـای کـې د هغـه د پراختيا او بشپړتيا په پايله کې فنيقيانو د لـومړي ځـل لپـاره الفبـې اختراع کړه چې د يونـاني او کلـداني الفبـې سـته ده. ننۍالفبـې د يوناني او کلداني الفبې د پراختيا او بشـپړتيا نـه مـنځ تـه راغلـې ده، مېخي ليک د ايـديوګراف د ليـک يـو ډول دی. د ليـک بشـپړتيايي يون (تګ) داسې لنډو لی شو:

لــومړنۍ ســاده انځــورونې ← انځــوري ليــک (پيکتـوګراف) نښـه ييـز ليـک (ايـديوګراف) ← فينقـي الفبـې يوناني او کلداني الفبې ننۍ ليک.

د مرييتابه په دوران کې ادبيات او هنر: مريي والو د خپل ځواک ښودلو او د چارواکو ستايلو، چې د دوی د ګټو ساتندوی ؤ، پـه تيـره بيـا د پاچاهـانو د ځـواک او د هغـه د اتلواليـو او يرغلګريـو ستايلو لپاره د مقالو ليکنه، تاريخ ليکنه، شعرا و نثـر مـنځ تـه راوړ. مريانو هم د خپلې غم لړلې وضعې د انځور او د موجـوده وضـعې د غندلو او د نورو ملاتړ د را جلبولو لپاره له خپلـه منځـه شـاعران او

لیکـوالان مـنځ تـه راوړي ؤ. او پـه دې ډول راز راز نظـم او نثـر او لـومړني سـبکونه (طریقې) پـه ادبیـاتو کې پـه عامـه توګـه مـنځ تـه راغلل. د مریيتابه په دوره کې ادبیـاتو یـوه ځـانګړې بڼه ونیولـه او ورځ پـه ورځ پسـې د پراختیـا او بشـپړتیا پـر لـور روان ؤ. د بشـر د تاریخ په هر دوران کې هـرې یـوې طبقې خپـل ځـانګړي سـبکونه مـنځ تـه راوړي دي او دغـه بشـپړتیایي یـون تـر ننـه پـورې چـې د پرولتاریـایي مخکښـو ادبیـاتو پرتمینـه زمانـه ده ادامـه مونـدلې او همدغشان خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي.

انځـورګري (نقاشـي): څنګـه چې خبـرې کولـو، لیکلـو او لوستلو د انسانانو ټولې اړتیاوې نه پوره کولې انځورګري پراختیا او وده موندده. انځورګري چې د کمون په دوران کې د لومړنیـو ډېـرو سـاده بڼـو نـه پيـل شـوې وه د بشـر د ژوندانـه بېلابېلـو دورو د پیدایښت سره جوخت د بشپړتیا پر لور روانه ده او په هره دوره کې د انسـانانو د حـالاتو او عواطفـو بیـانوونکې او د اړونـده دورې د ژوندانه ښکارندویه ده. انځورګري د مریيتابه په دوران کې زیاتره د پاچاهـانو د مـاڼیو، معابـدو او قبرونـو دښایسـت لپـاره پـه کارېـده او زیاتره د مریيتابه ټولنې د ایډیالوژي انعکاس ورکوونکې وه.

موسـیقي اوبـت جوړونـه: موسـیقي او بـت جوړونـه هـم د ژوندانه د اړخونـو ځرګنـدولو او د انسـانانو د احساسـاتو او عواطفـو بیا نولو یوه بله وسیله ده. موسیقي د ډېرو ساده آلاتو یعنې شپېلۍ نه پیل شوې او ورو ورو يې وده موندلې ده. د بت جوړونې نـه هـم د پاچاهانو او امپراطورانو د مـاڼیو او معابـدو د ښایسـت لپـاره ګټـه اخیستل کېده. لکه چې لیدل کېږي ادبیات او هنـر د مریيتابـه پـه دوره کـې د واکمنـې طبقـې پـه وسـیله د امپراطورانـو او شـتمنو د ملاتـړ او ولکـې زیـاتولو د پـاره پـه کـاروړل کېـدل. ډېـرې شـاعران، لیکـوالان او هنرمنـدان د ټیټـې طبقـې لـه منځـه راوتلي وو لـیکن

خپل ژوند ته ددوام ورکولو لپاره یې ځانونه دواکمنې طبقې په واک کې ورکړي وو خودواکمنانو دیرتمین ژوند او ځواک ستایلو سره جوخت یې هم د محکومې طبقې بېوزلي او بدمرغي څرګندوله، او ځینو یې هم په واکمنې طبقې نیوکې کولې او هر یو یې په یو ډول د مرییتابه ټولنې سره مبارزه کړې ده.

ایډیالوژي: دسیاسي، فلسفي، قانوني، اخلاقي، هنري او مذهبي او نورو نظریو او مفکورو مجموعې ته ایډیالوژي وایي. ایډیالوژي د مخبنا برخه ده او له دې کبله چې په هره ټولنه کې د انسانانو د اقتصادي اړیکو زیږنده پدیده ده، هر طبقه ځانګړې ایډیالوژي لري. په طبقاتي ټولنو کې، طبقاتي مبارزې د ایډیالوژیکو مبارزو سره مل دي. ایدیالوژي ممکنه ده په ځینو شرایطو کې نوې او د ټولنیزو پدیدو علمي او ریښتونی انعکاس ورکوونکې او په نورو شرایطو کې زړه او غیرعلمي یا غیرواقعي انعکاس ورکوونکې وي. د مرتجع طبقو ګټې غیرواقعي (دروغجنه) ایډیالوژي روزي خو مخکښه انقلابي طبقې د واقعي او علمي ایدیالوژي جوړښت سره مرسته کوي. د مرییتابه په نظام کې هم د مریانو څښتنا نو او مریانو هریو ځان ته ځانګړې ایدیالوژي درلوده، یعنې د خپل موقعیت سره سم یې د سیاسي، فلسفي، اخلاقي، مذهبي او نورو مسایلو په اړه ځانګړي فکرونه او ایډیالوژي درلودلې چې یو د بل ضد وې. خو په ټولیزه توګه، څنګه چې مریي وال واکمن ؤ، تل یې هغه کوله خپله ایدیالوژي واکمنه کړي. له دې امله د مرییتابه د ټولنې واکمنه ایډیالوژي دمریي والو ایډیالوژي وه.

د مرییتابه د ړنګېدو بهیر

د مولده ځواکونو پرمختیا: څنګه چې پوهېږو مولده ځواکونه تل پرله پسې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي. د مرییتابه په

وروستیو کې هم د تولید په چارو کې د انسانانو د تجربو له پرمختیا سره یو ځای، اوزار جوړونې لا زیاته پراختیا ومونده. اوزار جوړونې د صنعت او کرنې په ټولو څانګو کې بشپړتیا ومونده. راز راز نوي فلزي اوزار په کرکیله او صنایعو کې په کار واچول شول. دغه چار دانسانانو د تجربو د پراختیا په ملتیا سره د کرنې او صنعت د پرمختګ سبب شو. د صنعت په پرمختګ سره تولیدکوونکو په مختلفو فنونو کې زیاتې تجربې لاسته راوړې. بېړۍ چلولو (دریانوردي)، سوداګري او علمي نظریاتو پرمختګ د تولیدپه پراختیا او وده کې ستر رول لوباوه. لویې کارخانې منځ ته راغلې چې په هغو کې به کله له سلو نه زیاتو مریانو کار کاوه. په دې ډول لومړني صنعتي کوپراتیفونه (۱) پیدا شول. بېلابېل صنایع لکه ټوکراوبدنه (نساجی)، بېړۍ جوړونې، خټګری، د فلزاتو ویلې کېدنې او د کانونورا ایستنه د مریانو د کار نه په ګټې اخیستلو سره منځ ته راغلل. دتاریخي سترو ودانیو جوړول چې د هغو د جوړولو لپاره په زرګونو مریان په کار ګمارل کېدل، د مولده ځواکونو د پرمختګ ځرګنده نښه وه. په کرنه کې هم د مریانو د کار نه په ګټې اخیستلو اود بېلابېلو دستګاوو په مرسته د اوبولګولو لپاره د لویو بندونو او سترو کانالونو جوړېدل ممکن شول.

د مریتوب نظام تولیدی اړیکې د ړنګېدو په حال کې: د مولده ځواکونو پراختیا او و دې او د کار لا زیات ټولنیز وېش، مبادلې اود نغدې پانګې پیدایښت د مریتوب ټولنې د وګړو ترمنځ توپیرلازیات کړ. د مولده ځواکونو پرمختګ تولید یو لوړ پړاو ته ور سوه او دې چار سوداګري ته وده ورکړه. د بېلابېلو ټولنو تر منځ سوداګري اړیکې او ددوی په منځ کې د تجربو مبادله د ښارونو د پراختیا سبب شوه. دغو ټولو عواملو د ټولنې د وګړو نا انډولتیا لا

سخته کړه. هر څومره چې د تولید وسایلو پرمختک کاوه او تولید ډېرېده دغه وسایل د شتمنو په لاس کې لا زیات راغونډېدل. په مقابل کې نیستمن پسې لا نیستمن کېدل او زیاتره اړکېدل چې د پور رانیولو د پاره شتمنو ته مخه کړي. اقتصادي پراختیا په پراخه کچه د مریانو په مالکیت باندې ولاړه وه. په دې اساس د تولیدپر وسایلو او مریانو باندې مالکیت او د ډېرې تولیدونکو بې برخې کېدل له هغه څه نه چې پخپله یې تولیدول د مریيتابه د رنګېدو پړاو کې د مریيتابه د تولیدي اړیکو اصلي ځانګړتیاو څخه ؤ.

(۱) داسې کارخونې چې په هغو کې په لسګونو مریانو په خپل ګډکار سره دټاکلو مصنوعاتو په تولید لاس پورې کاوه.

د مریيتوب په مخبنا کې راغلي بدلونونه

د مریيتابه الیګارشي: دمریي والو ډلې، چې د ټولو سیاسي حقوقو څخه برخمنېوی (واکمن حکام، قاضیان، لوی ملایان، درباریان او نور) د مریيتابه په ځینو ټولنو کې کرار کرار د واکمنۍ ځواک ځانته ځانګړی کاوه. دوی د مریانو او آزادو وګړو د ایل (تابع) ساتلو په موخه هر راز غیرانساني سلوک کاوه. کله به یې د یاغي مریانو د لویو ډلو په عام وژنې لاس پورې کاوه ترڅو د ټولنې نور وګړی و ډار کړی. د مریيتابه دغه ډول حکومتونو ته چې د مریي والوداشرافوډله، د نفوذ او واک خاونده وه، د مریيتابه الیګارشي ویل کېږي چې د متنفذینو د حکومت په مانا ده.

د مریيتابه ډیموکراسي: د مریيتابه په ځینو حکومتونو کې د هېواد چارو د ادارې لپاره جرګې منځ ته راغلې چې واکمنان او پاچاهان اړ ؤ، د چارو په اداره کې، د دوی سره سلا وکړي. د دغو مجلسونو غړي یوازې د مریي والو ډلو، ځمکوالو، نغدې پانګې خاوندانو، ځینو لویوصنعتګرانو او کسبګرو څخه ټاکل کېدل او

دوی به د چارو د اجرا لپاره عامې ټولنې جوړولې چې په هغو کې به سیاسي، پوځي او اداري چارې مطرح کېدلې. د مریيتابه دغه ډول حکومتونو ته د مریيتابه ډیموکراسي وايي.

د ښکېلاک پیدایښت: د مریيتابه ټولنو اشرافو، واک یو په بل پسې ځان ته ځانګړی کاوه او دهرې سیمې ټولې ځمکې به يې ضبط کولې، له دې کبله ډېر آزاد وګړي مجبورېدل خپلې ځمکې پرېږدي. د لویو کار ځایونو په منځ ته راتګ، چې د مریانو د کار نه پکښې ګټه اخیستل کېده، آزاد صنعتګران ماتې ته راکښل کېدل. وړوکي او منځکوره مالکین هم د مریي والو طايفه يیزې ارستوکراسي (مريي وال) نیستمن کول. ډېر سوداګر، چې د لا زیاتو ګټو تر لاسه کولو د پاره يې لرې او اوږده سفرونه کول، د پورتنیو یاد شوو ډلو سربېره چې وطن يې پرېښودلو په نورو سیمو کې چې لاتر اوسه پکښې متمرکز حکومتونه منځ ته نه وو راغلي، مېشت کېدل. د ځان لپاره يې ښارونه جوړول او کرار کرار يې د دغې سیمې وګړي ترخپلې ولکې لاندې راوستل. دغو خپلواکه حکومتونو د خپل هېواد د پلازمېنې سره کلکې سیاسي او اقتصادي اړیکې درلودلې او ډېریو يې مرکزي حکومتونو ته مالیه او قلنګ ورکوه. دغو ودانو شوو سیمو ته به يې، چې دځواکمنو حکومتونو تر ولکې لاندې وې، مستعمرې ویلې. په دې توګه د مریيتابه په دوران کې د زاړه ښکېلاک لومړنی ساده بڼه منځ ته راغله.

کلتور د مریيتابه د ړنګېدو په دوران کې:

د ادبیاتو او هنر پرمختګ: په مریيتابه کې د ادبیاتو او هنر پرمختګ، په ټولنه کې د تولید د پرمختګ او شته تضادونو د سختوالي غبرګون ؤ. دغه چار د دې سبب شو چې شاعران او لیکوالان منځ ته راشي، د زبېښاکګرې طبقې د ظلم او ستم سره

په مخالفت راپاځي او د مريانو په ليکه کې د مريانود خاوندانو ضد مبارزه وکړي. دغه شاعران او ليکوالان د ولسونو لـه منځـه راوتلي او ياهغه بډايان ؤ چې د بېلابېلو عواملو او لاملونو له کبله د خپلې طبقې نه شړل شوي ؤ. هغې الفبې چي په مرييتابـه کې مـنځ تـه راغلې وه، ادبيات او هنر يـو نـوي پړاو تـه اوچـت کـړل. سـرودونه، ښکلي شعرونه او مختلف نثرونه چې ډېری يـې د ټـولنې د ژوندانـه او د مريانو د طبقاتي مبارزو غبرګون ؤ، د شتون ډګر ته راووتل. په معماري (ختګرى)، بت جوړونې او انځـورګري (نقاشـي) کـې نـوي سبکونه پيدا شول. ځينو ليکوالانـو د خپلې او تبـرې زمـانې تـاريخ وليکه، متضاد هنري او ادبي سبکونه چې هر يو يې د دښـمنو ډلـو په چوپړ کې ؤ، منځ ته راغلل.

د علمـي نظريـاتو پرمختـګ: علمـي نظريـات د مولـده ځواکونـو د پرمختـګ سره يـو ځـاى پيـدا شـول او پرلـه پسـې يـې پراختيا موندله. دهغه مهال علوم لکه رياضيات، نجوم او طب منځ تـه راغلـل. رياضي پوهـانو داسې مسلې مطـرح کـولې چې علمي ارزښـت يـې درلـود او د توليـدي تجربـو او د فنونـو او صـنايعو د پرمختګ نه يې سرچينه اخيسـتلې وه. علمـي فرضـيې د نجـوم پـه ځانګه کې چې ځمکه او آسماني اجرام يې کُروي ګڼل، پيدا شـوې. کليزې ځـانګړې بڼه ونيولـه چې کـال يـې پـه ٣٦٠ ورځـو ويشـلو. سقراط او نورو پوهانو په طبيعي علومـو (لـه دغـه جملې پـه طـب) کې خپلې تجربې او کتنې وليکلې.

د فلسفي مکتبونو پيدايښت

ماټرياليزم او ايډياليزم: د مرييتابه په نظام کې فيلسـوفان په دوو ډلو وېشل کېدل. هغوي چې باور يې درلـود نـړۍ او دهغې ټولې پديدې مادي دي او روح هم د مادې څخه منځ ته راغلې ده

د ماتریالیزم د مکتب پیروان ؤ او برعکس هغه کسان چې باورېې درلود نړۍ د روح (خدای) په وسیله جوړه شوې ده او روح ماده، نړۍ او دهغې پدیدې منځ ته راوړي، د ایډیالیزم د مکتب پیروان ؤ. د ایډیالیزم او ماتریالیزم اندونه (افکار) د ډېرو پخوا زمانو څخه موجودې ؤ. هغو انسانانو چې یو وخت د ساري په توګه په سیلابي سیمو کې مېشت ؤ، د سیلاب د راتګ عامل دطبیعت څخه لوړ ځواکونه (خدایان، روح او نور) ګڼل (ایډیالیزم). خو د مولده ځواکونو پرمختګ د طبیعت د ځینو قوانینو د موندلو (کشف) لاره هواره کړه. له دغې جملې نه انسانانو د سیلاب د راتګ عوامل پیدا کړل او د مخنیوي لار یې وموندله (ماتریالیزم). په دې ډول ایډیالیستی او ماتریالیستی نظریات په دوو ځانګړو مکتبونو کې ښکاره او څرګند شول. لومړنیو ماتریالیست فیلسوفانو باور درلود چې نړۍ د لومړنیو څلور ګونو عناصرو اوبو، باد، خاورې او اور څخه منځ ته راغلې ده.

<u>ډیالکتیک او میتافزیک</u>: د مریيتابه په سیستم کې د ماتریالیزم او ایډیالیزم د مکاتبو پیدایښت سره یو ځای دوه متضاد نړۍ لیدونه پیدا شول. هغوی چې نړۍ اواړونده ښکارندې یا پدیدې یې د خوځښت او بدلون په حالت کې ګڼلې او دغه بدلون او خوځښت یې په پدیدو کې دننه د متضادو عواملو پایله ګڼله، دیالکتیکي فکری یون (طرز تفکر) او هغوی چې د نړۍ پدیدې یې بې حرکته او بې بدلونه ګڼلې میتافزیکي فکری یون یې درلود.

د ډیالکتیک ماتریالیزم فلسفه او نړۍ لید د ټولنې د مخکښې او مترقي طبقې مدافع وه. د مریيتابه دورې انقلابیانو په دغو معتقداتو او نړۍ لید سره د خدای یا روح لپاره هیڅ ځای پرې نښود. او باور یې درلود چې د مریيتابه ټولنه باید بدلون ومومي او د مریانو د خاوندانو باداري همیشنۍ نده او د بدلون وړ

ده. او د مريـي والـو موقعيـت خـداى مـنځ تـه نـدى راوړى بلكـه د واکمنې طبقې دزور او ظلم زېږنده ده. د دغو باورونو پلویان زیاتره د مریانو پاڅونونو سره يوځای شول او غوښـتل یـې چې د انقـلاب له لارې نه اوضاع بدله کړي. د ماټریالیزم د فیلسوفانو نه یو هم تر ټولود وتلي فيلسوف، هراكليت نوم يادولی شو. سقراط او افلاطون هم د نامتو ایډیالیست فیلسوفانو څخه ؤ.

د مريیتابه د سیستم په ببخبنا کې ګډوډی

د مولــده ځواکونـــو او توليـــدي اړيکـــوترمنځ د تضـــاد سـختوالی: څنګـه چې مـو وویـل د مريیتابـه پـه دوران کـې مولـده ځواکونـو ډېـر پرمختـګ وکـړ او دغـه پراختيـا او بشـپړتيا همغشـان روان وو. لیکن د مريیتابه دولتونو واکمنـي او برلاسـی د مريـانو پـر ظالمانه زبېښناک ولاړ ؤ چې د ټولنې ډېرى يې جوړوه. په دې ډول د مريانو په كار پورې تړلي اقتصادکې داسې اړيکې واکمنې وې چې د مولده ځواکونو د زیات پرمختګ خنډکېدل. مريې پـه هـېڅ ډول د خپل زيارد پايلو سره مينه نه درلوده او د کـار اوزارو د سـمون او د خپل مهارت ښه والي او تجربو سره يې هـېڅ علاقـه نـه ښـودله. سربېره پردې دخپل کارد تولید ي وسایلو نه یـې سـاتنه نـه کولـه. له دې کبله ده ته د تولید قیمتي وسایلو د سـپارلو د پـاره تضـمین موجود نه ؤ. د مريیتوب د حد نه زياته پراختيا، سربېره پر دې چې آزاد و بزګرو د پاره زيان رسوونکې وه، ورو ورو يـې د آزادو کسـبګرو د کار مخه هم نیوله. د مريانو د ډله ايز کار څخـه ګټـې اخيسـتنې، آزاد بزګـران او کسـبګر مـاتې تـه ټېـل وهـل چې دا پخپلـه د مولـده ځواكونو د پراختيا او بشپړتيا په لار کې خنډ ؤ.

د فکري او بدني کـار تـرمنځ تضـاد: د مريـانو د شـمېر پـه زياتېدو سره داسې وخت راغی چې نږدې ټول بدني کارونـه هغـوي

سرته رسول. دې چار د آزادو وګړو، (آزادو بزګرانو، صنعتګرانو او نورو) په ذهن کې دا احساس پیدا کړی ؤ چې بدني کار د آزاد سړي د شان نه ټیټ او سپک دی. آزادو وګړو هم خوښول چې لکه مریي والو او دوی پورې تړلو کسانو په څېر یوازې اداري، هنري، حقوقي، علمي او نورې چارې سرته ورسوي. په دې ډول، فکري او بدني کار، یوتربله بشپړ جلا شول او ددغو دواړوتر منځ تضاد پراخه شو. دغه فکری یون (د فکري کار لومړیتیا په بدني کار) چې دمریيتابه سیستم زېږنده ده، په ټولو اقتصادي او ټولنیزو دورو کې چې انسان څخه د زبېښاک پر بنسټ ولاړدي، پاتې شو.

د مریيتابه نظام دننه د فیوډالي عناصرو پیدایښت: همغه شان چې د مریيتابه اړیکې د لومړني اشتراکې نظام دننه څرګندې شوې، فیوډالي اړیکې هم کرار کرار د مریيتابه په نظام کې پیدا شوې. ځینې مریی وال چې د مریيتوب اړیکو د شتون له امله د تولید نه پرمختګ ته متوجه شوي ؤ، خپل مریان یې په نسبي ډول آزاد کړل. په دې ډول چې د خپلې ځمکې یوه وړه ټوټه به یې مریانو، نیستمنو او آزادو وګړو ته په اجاره ورکوله. د دغو وړو ځمکو اجاره دارانو حق درلود چې د لاسته راغلو محصولاتو یوه کمه برخه ځانته واخلي او پاتې نور یې مریي والو ته وسپاري. له دې امله دغو کسانو د مریانو په پرتله په زیاتې مینې او لېوالتیا سره د ځمکې کرکاوه. رومیانو دغه کسان د کولون په نامه بلل. دغه راز املاک په حقیقت کې د راتلونکي فیوډالي املاکو ښېلګه وه. دغشان، نوی تضاد د واکمنې طبقې (مریي والو) د ننه کې منځ ته راغی: د هغو مریي والو چې خپل کار یې بدل کړی او مریانو ته په ځمکې ورکولو سره یې په حقیقت کې دوی آزاد کړي ؤ (نوي

فیوډالان) او د هغه شمېر مریي والو ترمنځ تضاد چې نه یې غوښتل په هېڅ ډول د مریانو دزبېښاک زړې بنې نه لاس واخلي.

<u>بهرني یرغلونه:</u> د مریيتابه د متمرکزو دولتونو د ټینګښت نه وروسته، هغوی چې د زیاتې پراختیا او و دې شرایط یې درلودل لاغښتلي شول او د منظمو لښکرو او ځواکمنو دولتي دستګاؤ د جوړونو نه وروسته یې نورو هېوادو ته د یرغل لاس ور وغځاوه. له دغې جملې نه په ایران کې د مریيتابه سترې امپراطوري چې هندوستان او ننني مصر یې د خپلې ولکې لاندې راوستی ؤ، پر یونان باندې، چې په دغه وخت کې یې پخپله یوه لویه امپراطوري جوړه کړې وه، یرغل ور وړ. له هغه وخته وروسته، جګړو د مریيتابه د یو دولت د ړنګېدو او له منځه تلو او دبل په ځواکمن کېدو کې ستر رول درلود، خو د هغه دولت د پاره چې په جګړو کې بریالی کېده، دمنفي اغېزو څخه هم تش نه ؤ. ځکه دغه رازجګړو او یا د نورو یرغلونو په وړاندې دفاع، د عسکرو سترې ډلې ساتنې اوپالنې ته اړتیا درلوده چې پخپله یې د تولید په کار کې برخه نه اخیستله. خو ټولنه مجبوره وه د ژوندانه ټول وسایل او لازم جګړه ییز آلات او نور دوی ته برابر کړي او دغه چار پر مریانو باندې د زبېښاک فشار زیاتوه. د مالیاتو پېټی چې زیاتره د آزادو وګړو په اوږو پروت ؤ، ورځ په ورځ پسې لا دروند او د وس نه وته. او له دې کبله د مریيتابه نظام د نړېدو لپاره یو مهم عامل ګڼل کېده. خو باید یادونه وکړو چې له بل پلوه دغو جګړو د مختلفو دولتونو په منځ کې مثبته او د پام وړ اغېزه درلودله چې د علمي تجربو د تبادلې او دتمدن او کلتور د پرمختیا مسله وه. د دغو جګړو له کبله ؤ چې د یونان په تمدن او کلتور کې لاسته راغلي پرمختګونه ختیځ ته رامات شول او پخپله دا تمدن هم د ختیځ د فرهنګ او تمدن د بریاوو تر سختې اغېزې لاندې راغی.

د طبقاتي مبارزو سختوالی او ټولنیز بحران: د تضادونو او طبقاتي مبارزو سختوالی او د مریيتابه نظام د ټولنيز بحران لا ژوروالی داسې لنډولی شو:

الف- د مریانو او مریي والو تر منځ د تضاد سختوالی، ځکه هغه ظلم او ستم چې د مریانو دخاوندانو له خوا پر مریانو باندې کېده د هغوی ناراضتیایې خپل اوج ته رسوله او انقلاب ته یې چمتو کول.

ب- د کسبګرو او آزادو کروندګرو د تضاد سختوالی د مریي والو سره، ځکه د دوی پرڅای دمریانو کار کول، دوی له ماتې سره مخ کول.

پ- په ښارونو کې تضاد، د بډایانو (مریي والو) او بېوزلو (ټيټو طبقو، بې طبقې ډېرى ګړو) په منځ کې، چې د دغې ډلې د لا زیاتې نیستۍ له کبله یې ځانګړی شدت ووند.

ت- د فیوډالي نوې بڼې تولید او مریيتابه تر منځ د تضاد سختوالی، یعنې د هغو چې د خپل تولید بڼه یې بدله کړې (فیوډالانو) او د مریي والوترمنځ.

ث- د دښمنو ایډیالوژیو تر منځ تضاد چې هره یوه یې د ځانګړې طبقې ملاتړې وه، سختوالی ووند.

ج- د مریيتابه د دولتونو په منځ کې تضاد (بهرني یرغلونه) چې د مریيتابه ډېرى دولتونو د راپرزېدو مهم عامل ؤ.

پورته ټول یاد شوي تضادونه او نور تضادونه په دوو بنسټيزو قطبونو کې راټول شوي ؤ. یو خوا ته، انقلابي پرګنې (مریان، آزاد وګړي، وړوکې بورژوازي، کسبګر، آزاد بزګران او فیوډالان) بل پلو ته، د مریانو خاوندان او د مریيتابه د زاړه سیستم مدافعین. د مریيتابه په ډېرو هېوادونو کې ستر پاڅونونه

پېښ شول چې یو له هغو نه د اسپارتاکوس نامتو پاڅون ؤ چې په هغه کې مریانو د نړېدونکي مریيتابه نظام د له منځه وړلو او د غلامۍ له شر نه د ځان د خلاصون لپاره سترې سربښیندنې او قرباني کړي دي.

د مریيتابه نړېدل: د پورتینو علتونو او عواملو له کبله، د مریيتابه امپراتورۍ د زوال خوا ته لاړې، له دغې جملې نه تر ټولو ځانګړي یې د مریيتابه د سترو امپراتوریو لکه یونان، ایران او مصر ړنګېدل او دروم د لویې امپراتوري وېش ؤ په دوو ختیځو او لویدیزو برخو باندې. د فیوډالي املاکو تولیداتو د متمولو مالکانو اړتیاوې په ښه توګه پوره کولی شوې. خو د مریيتابه تولیدي اړیکو د تسلط له سببه یې د و دې او بشپړتیا امکان نه درلود. د مریانو و ګړنیزو پاڅونونو پرله پسې دمریيتابه امپراتوریو ستنې لړزولې. د ماتې خوړلو او ترولکې لاندې ملتونو د مریانو انقلابي غورځنګونو او د امپراتورانو پرله پسې جنګونو په پای کې د مریيتابه سیستم ړنګ او پر ځای یې فیوډالي نظام منځ ته راووړ.

پنځم څپرکی

فيوډالي سيستم

د فيودالي سيستم د پيدايښت بهير

الـف- د مریيتابـه پـه سيسـتم کـې د فيـوډالي توليـد وده:
څنګه چې يادونـه وشـوه د مریيتابـه سيسـتم پراختيـا او بشـپړتيا د مريانو د ظالمانه زبېښاک پر بنسټ ترسـره کېـده. د کـار د وسـايلو سمون او ساتنې، پوره پاملرنې تـه اړتيـا درلـوده خـو مريـانو، چې د ډېرو سختو شرايطو لاندې ژوند کاوه، نه يوازې داچې د کـار اوزارو او وسايلو ساتنې سـره مينـه نـه درلـوده، هغـه بـه يـې مـاتول او لـه منځه وړل. په پايله کې داسې پړاو راورسېد چې د مریيتابه توليدي اړيکـو د مولـده ځواکونـو د ودې مخـه نيولـه او لـه همـدې املـه د مریيتابه سيستم ګډوډۍ پيل شوه. دغه ګډوډۍ (بحران) د تـاريخ نسبتاً اوږده دوره رانغاړي. ځينـې مريـې وال د مريـانو د پـاڅونونو تر فشار لاندې، او په حقيقت کې د خپلو ګټو د ساتنې په موخـه، اړ شـول چې مريـانو تـه څـه امتيازونـه ورکـړي. لـه دې کبلـه يـې د زبېښـاک نو ې بڼې مـنځ تـه راوړي. دغـو مريـې والـو خپلـې پراخـه ځمکې، چې د مريـي پـه کـار پـورې تړلـې وې، ورو ورو پـه وړو وړو ټوټو ووېشلې او مريانو ته يې، چې او س په نسـبي توګـه آزاد شـوي ؤ، په باړه (اجاره) ورکولې. دغه آزاد شـوي مريـان دکولـون پـه نـوم بلـل کېـدل. پـه دې ډول مريـي والـو خپلـې ځمکـې کولونـانو تـه

سپارلې څکه کولون په زياته مينه سره کار کاوه او مريي والو ته يې، چې اوس په فيوډالانو بدل شوي ؤ، زياته ګټه رسوله. د پراخه ځمکو د وېش سره جوخت د آزادوشوو مريانو شمېر هم زياتېده. کولون د مريي سره ډېر توپير درلود. هغه يو بزګر ؤ چې يوه ټوټه ځمکه يې درلوده او تر مرګه پورې يې له هغې نه ګټه اخيستلای شوه. کولون مجبور ؤ چې يوه اندازه پيسې يا محصول د دغې ځمکې په عوض کې فيوډال يا ارباب ته ورکړي، خو هغه آزاد باړه وال (اجاره وال) نه ګڼل کېده بلکه په ځمکه پورې تړلی ؤ او پرېښودلای يې نشوه. کولون يا سرف به دځمکې سره يوځای پلورل او رانيول کېده. په دې ډول د مرييتابه زاړه سيستم د ننه دفيوډالي نوي توليد عناصر منځ ته راغلل.

د انقلاب دوران، فيوډاليزم ته د مرييتابه اوښتون: د مرييتابه په سيستم کې دننه، د فيوډالي توليد زياتوالی سره جوخت، د دې سيستم ګډوډی زياتېده څکه د مرييتابه سيستم، د فيوډالي توليد طريقې دپراختيا او بشپړتيا، خنډؤ او د غې توليد طريقې يواځې پخپله، د نوموړي سيستم د ړنګېدو توان نه درلود. له دې امله د مرييتابه سيستم له منځه وړلو لپاره يو انقلابي ټوپ اړين ؤ. د مرييتابه د توليد طريقه، په خپله خېټه کې د نه پخلاکېدونکو تضادونو په لرلو سره، د نابودۍ په لور روانه وه. د دغو تضادونو تر ټولو لوی عامل د مرييتابه زبېښاک ؤ چې تل يې د ټولنې اصلي مولده ځواکونه، يعنې مريان، له منځه وړل. له دې کبله مريانو، کولونيانو او نورو زيارکښانو د فيوډالي عناصرو په مرسته د مرييتابه سيستم پر ضد بلوا کوله. په پای کې د دغو پاڅونونو او انقلابونو ګوزارونو د مرييتابه رژيم د قدرت ستنې ونړولې او د فيوډاليزم نوی سيستم يې منځ ته راوړ.

د فیوډالي سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

مولده ځواکونه: په فیوډالي سیستم کې مولد ځواکونه د خپلې پراختیا او بشپړتیا لوړې کچې ته ورسېدل. په دې دوره کې یې زیاتره بېل بېل اوزار داوسپنې نه جوړ او بشپړ کړل. سپکې او درنې قولبې (یوې)، اوسپنیزبیل، کوډر (کج بیل)، د اوسپنې یو ډول کلنګ، د اوسپنې لور او نور له هغواوزارو ځنې دي. په دې دوره کې د کرکیلې نوې څانګې لکه ترکاري، تاک کاري او نور مینځ ته راغلل او یا یې وده وکړه او په پایله کې شراب جوړونې هم وده وکړه. مالداري او دمالداری اړونده څانګوکې - لکه: لبنیات، څرمنې او نور- پرمختګ وشو. بادي ژرندې و پېژندل شوې او ګټه اخیستنه یې پیل شوه او د اوبو ژرندې، چې د مرییتابه په زمانه کې هم ورځخه ګټه اخیستل کېدله، په دې وخت کې بشپړې شوې. د کرکیلې تخنیک، ورو ورو د چمتوکولو (دبار ورکولو په موخه دځمکې شاړه پریښودل) او دوه کروندیزه طریقو په شاته پرېښودلو سره دری کروندیز سیستم منځ ته راوړ.

په لومړي سرکې به بزګرانو د ځمکې د کر لپاره بوټي او ونې سوزول او د ونو ستې به یې کشولې ترڅو لوټې پرې ماتې کړی، اوبیا به یې ځمکه په مختلفو وسایلو اړوله او تخم به یې پکښې شینده. جوته ده چې دغې طریقې زیات زیارګاللو او وخت لګولو ته اړتیا لرله. پردې سربېره د پرله پسې کرکیلې له امله ورو ورو د پټي خاوره ببخي کمزورې کیده نوځکه به یې دغه ځمکه پرېښوده او په نورې ځمکې پسې به ګرځېدل ترڅو دغه ځمکه د څو کالو نه وروسته د لمر وړانګود لګېدو، ورښتونو او نوروعواملو له امله بیا د کر وړ وګرځي. د کرکیلې دغه طریقه دځمکې دچمتوکولو په نامه یادیدله.

ورو ورو د تولید د وسایلو له ودې او دتولیدي تجربو له زیاتېدو سره به یې ځمکه په دوو برخو وېشله په یوې برخې کې به یې تخم شیند او بله برخه به یې په اصطلاح ځملوله ترڅو بیازور واخلي. د کردغې طریقې ته یې دوه کروندیز سیستم وایه.

د تولیدي تجربو لاپرمختګ وکړ، دا ځل یې ځمکه په دریو برخو وېشله، لومړۍ او دوهمه برخه به یې په ترتیب سره پسرلني او ژمني کرته ځانګړې کوله او دریمه برخه به یې ځملوله، د کر دغه طریقه دری کروندیز سیستم بلل کېده.

جوته ده چې چه د وه کروندیز سیستم کې نیمه او دری کروندیز سیستم کې د ځمکې یو پر دریمه برخه له ګټې اخیستلو پاتې کېدله، له دې کبله دری کروندیز سیستم پر دوه کروندیز سیستم باندې غوره او په کرهنې کې دانساني تجربو د پرمختګ نښه ده. په دې دوره کې د کسبګرو وسایل او طریقې سمې شوې او کسبګرو لا زیات مهارت ترلاسه کړ. په دې ترخ کې د وسلې جوړونې تولیدي صنایعو، چاکو،کلپ (قفل)، ګاولې (پښې)، زین او نورو جوړولو، بشپړتیا بیاموندله.

دفیوډالی سیستم تولیدي اړیکې (بېخبنا): ځمکه په دې دوره کې د تولید ترټولوبنسټیزه وسیله او د فیوډالانو په مالکانه انحصار کې وه. هرې سیمې په یو فیوډال پورې اړه درلوده. فیوډال به معمولاً د خپلو پراخو ځمکو په مرکز کې ځان ته اربابي کلا جوړوله چې لوړلوړ دیوالونه به یې ترې چاپېرول. د فیوډال او د مباشرینو کورونه، دغلودانو او نورو تولیداتو زېرمې،غوجلې، د چرګانو کوډکۍ او داسې نورټول په دغې کلاکې ځای پرځای کیدل. د کلا په شاوخوا کې د سرفانوداستوګنې کلي لیدل کېدل. دکر وړ ټولې ځمکې په دوو نا انډولو برخو وېشل کېدلې، د ارباب کرونده او د بزګرانو وړې وړې کروندې. د ارباب (مالک) د ځمکو ټول

محصولات به د ده زېرمو ته لېږدول کېدل. په دې ترڅ کې هر سرف به خپله ځمکه پخپله کرله. ځنګلونو، څرځايونو، سيندونو، رودونو او نورو ټولو په ارباب پورې اړه لرله. خو بزګرانو هم کولی شول د ارباب په اجازه او د ځانګړو ټرونونو سره سم ورځنې ګټه واخلي. بزګر ته ښايي د ارباب د ځمکې نه د ګټې اخيستلو په وړاندې ځينې چارې سر ته ورسوي: لومړی د هغه ځمکه وکري (ډېرځلې داسې پېښيده چې د ارباب په ځمکه د کارکولو وخت کې، باد او باران د ده د شخصي ځمکې محصولات له منځه يوسي). دوهم مجبور ؤ چې ځينې نورې چارې (بيګار) لکه د ارباب د کور، بانډواوزېرمو جوړول، د ارباب د ډنډونو (حوضونو) پاکول او داسې نور هم پرته له مزدوری سرته ورسوي. پردې سربېره مجبورؤ چې د خپلو توليداتو يوه برخه لکه شات، د چرګو هګۍ، کوچ او نورهم ارباب ته ورکړي. ارباب په سرفانو باندې راز راز زور زياتی کاوه، يوازې د هغوی د وژلو حق يې نه درلود خو هر وخت چې خپله ځمکه يې خرڅوله ټول سرفان به هم ورسره يوځای پلورل کېدل. د دې سره سره سرف د مريې خلاف يوه وړه ټوټه ځمکه او د کار وسايل، بار وړونکي او نور څاروي په واک کې درلودل، د نسبي آزادي څخه برخمن ا و د کورنۍ‌خاوند ؤ. په دې ډول توليدي اړيکې يا د فيوډالي ټولنې بېخبنا، پر ځمکې، د فيوډال خصوصي مالکيت او په اصلي توليدکوونکو يعنې سرفانو د ده محدود مالکيت باندې ولاړه ؤ. البته د سترو فيوډالانو د مالکيت تر څنګ د بزګرانو او کسبګرو خصوصي مالکيت هم وجود درلود. دوی پر ځمکه او توليدي وسايلو باندې مالکيت درلوداو په خپل کار متکي ؤ. سره له دې چې طبيعي اقتصاد په فيوډاليزم کې ترډېرې مودې پورې برلاسی درلود د مولده ځواکونو پرمختګ د توليدی اړيکو د پراختيا سبب وګرځېد. په پايله کې اضافي توليد لا

ځانګړې بڼه نیوله، سوداګري غوړېدله او صنایع له کرهڼې نـه بېل شول او دغه عوامل په فیوډالي سیستم کې د ښارونو د جوړېدو او پراخېدو لامل وګرځېدل.

طبیعي اقتصاد: په فیوډالي سیستم پـه تېـره بیـا د هغـه د ټینګښـت، پراختیـا او بشـپړتیا پـه پـړاو کـې د فیوډالانـو او د دوی دمباشرینو، درباریانو او خدمتګارو د کورنیو ټولې اړتیاوې د سرفانو یا د رعیت له وس نه وتلي زیار پرمـټ برابرېـدلې. سـرفانو پـه خپلـو هماغه لومړنیو وسایلو سره کورونه، د کار اوزار او د ژوندانه وسـایل جوړول په داسې حال کې چې د هـر فیـوډال پـه سـترو املاکـو کـې کسبګرو سرفانو پـه شـته کارځـایونوکې کـار کـاوه. ددوی دجـامو او خوراک اړتیاوې هم سرفانو لرې کولې. دغـه راز زیـاتره هغـه تـوکې چې د فیوډالانو په املاکو کې تولیدېـدل پرتـه د مـالګې، اوسـپنې او داسې نوروڅخه چې د نورو سیمونه واردېـدل همدلتـه مصـرفېدل. له دې کبله د مختلفو سیمو تر مینځ ډېـرې لږسـوداګریزې اړیکـې ټینګېـدلې. دغـه راز اقتصـاد تـه چـې پـه هغـه کـې مولـده ځـواکونـه خواره واره او یو تر بلـه جـلا وي او هـر واحـد خپلـې تـولې اړتیـاوې پخپله پوره کړي، طبیعي اقتصاد وایي.

لازم تولید او اضافي تولید (فیوډالي زېېښاک): هغـه ټـول توکي چې د فیوډال په ملک کې تولیدیدل د سرفانو د مستقیم کار پایله وه. کولی شو فیوډالي تولید پر دوو برخو ووېشـو: ۱- د تولیـد هغه برخه چې د سرف او د هغه د کورنۍ د ژوند تېرولو یا لږ تر لږه د ژوند پایښت د پـاره لازم ؤ، پـه مصـرف رسـېده. ۲- د تولیـد لویـه برخه چې فیوډال ترلاسه کوله. لومړۍ برخه چې د بزګر او دهغـه د کورنۍ د ژونـد د پایښـت (د کـارد ځـواک پایښـت) لپـاره لازمـه وه، لازم تولیـد او دوهمـې برخـې تـه یـې اضـافي تولیـد وایـي. پـر دې

اساس فیوډالي زبېښاک د فیوډالانو له خوا د سرفانو د اضافي تولید بې عوضه لاسته راوړلو څخه عبارت دی.

فیوډالي ټېکه داری: اضافي تولید ته چې فیوډال د ځمکې او د کار د وسایلو د ورکولو په بدل کې له سرفانو نه اخیست فیوډالي ټېکه داری وایي. دباړې (اجارې) نرخونو په بېلابېلوجغرافیایي سیمو او بېلابېلو زمانو کې یوتربله توپیر کاوه. په لومړي سر کې سرفان مجبور ؤ چې خپل زیات وخت د ارباب ځمکه کې په کار کولو تېر کړي. دغه چار په واقعیت کې د کار په بڼه د باړې ورکول ؤ. وروسته د کار د محصول په زیاتېدو سره فیوډالانو خپلې ګټې په دې کې لیدلې چې باړه زیاتره د جنس په توګه واخلي او په پای کې د څه مودې وروسته د نغدې باړې ورکړه دود شوه، ځکه هر فیوډال په خپل ملک کې د تولید شوؤپلورتوکو سربېره د بهرنیو پلورتوکو سره مینه ښودله. له دې امله د تاریخي ترتیب له مخې په فیوډالیزم کې درې ډوله اجارې (ټېکې) وجود درلود: د کار په بڼه ټېکه، جنسي ټېکه او نغدې ټېکه. سربېره پر دې سرفان زیاتره ناچاره ؤ د خپلو اربابانو د پاره دلازمو استحکاماتو جوړولو په کار کې او هم دمحصولاتو د حمل و نقل (لیږدرالیږد) او په مختلفو صنعتي چارو کې د پیسو ترلاسه کولو پرته برخه واخلي. دغه راز کارونو ته بیګار وایي. په لومړي سرکې د دې ډول بیګار کچه زیاته وه خو کرار کرار د سرفانو د مبارزو له کبله را ټیټه شوه.

کرهنې نه د صنایعو بیلیدل: لکه چې یادونه وشوه سرفانو د خپلو اړتیا وړ اوزارو برابرولو ته پخپله اقدام کاوه خو ټوکر او بدلو، دغتې قولبې جوړول او نورو، هم زیات وخت او هم د کار اوزارو، تجربو او مهارت ته اړتیا درلوده داسې چې د ځمکې د کر سره په یوه وخت کې د هغوي برابرول د سرفانو د پاره عملاً

ستونزمن او غیرممکن ؤ. له دې کبله یو شمېر سرفانو د کرکیلې د پاره لږ وخت درلود او تقریباً د حرفوي صنعتګرانو په بڼه واوښتل. په پایله کې هر کلی د پښ، ترکاڼ، چرمګر، کولال او داسې نورو ځانګړو کسبګرو څښتن شو. لکه چې ځینو سرفانو خپله باړه ټوله د جوړو شوؤ توکو په توګه تحویلوله. دغو صنعتګرانو کله کله د نورو سرفانو اړتیاوې هم پوره کولې او ورو ورو وتوانېدل چې یو اندازه پیسې هم د ځان لپاره زېرمه کړي. دغه صنعتګران سره د دې چې کرهڼه د دوی دژوند تېرولو یواځنی لار نه وه سرف ګڼل کېدل. لومړي سرکې د صنایعو بېلتون د فیوډال د ملک په چوکاټ کې پیل شو.

دفیوډالیزم په بشپړتیایي پړاوکې فیوډالانو معمولاً کلیوالو صنعتګرانو ته اجازه ورکوله چې دبازار په ورځې، چې د اخترونو او مختلفو جشنونو او نورو په مناسبت د کلاګانوپه چاپېر او عامه ځایونو کې جوړېدل، ګډون وکړي او خپل جوړکړي شیان وپلوري. خو دغه راز فرصتونه په استثایې ډول پېښېدل او له دې کبله د صنعتګرانو په لاس جوړو توکو کله کله د پلورتوکو اړخ پیدا کاوه. زیاتره وخت ټول هغه څه چې صنعتګرانو جوړول په کلیو کې پوره نه پلورل کېدل او هم دوی زیاتره د فیوډالانو د سخت زبېښاک او د واکمنې ډلې له خوا راغلو فشارونو له کبله د خپګان احساس کاوه. له دې امله په کلیوالو صنعتګرانو کې داسې انګېزه موجوده وه چې دوی یې دفیوډالي املاکو پرېښودلوته اړایستل، ترڅو داسې ځای ته لاړشي چې هلته د فیوډالانو د ظلم پرته ددوی په لاس جوړشوی محصول د پلورلو امکان موجود وي. په ماهرو صنعتګرانو سربېره، هغو بزګرانو هم چې د خپلو اړتیاؤ د پوره کولو لپاره یې وخت ناوخت صنعتي کار ته لاس اچاوه،کرار کرار کلي پرېښودل. په دې توګه د ټولنیز او عمومي کار وېش د کرهنې او

صنایعو تر منځ ورو ورو بشپړتیا وموندله. او دې چار دفیوډالي ښارونوله پیدایښت او پراختیا سره مرسته وکړه.

په فیوډالي دوره کې د ښارونو پراختیا: هغو سرفانو چې له کلیو څخه تښتېدل او یا دمالکانو په اجازې یې کلي پرېښودل، هڅه کوله په داسې سیمو کې مېشت شي چې د اړتیا وړ خامو موادو سرچینې او ددوی د لاس محصول د خرڅلاو امکان موجود او په نسبي توګه د خطر څخه خوندي وي. ګرځنده صنعتګرانو به لومړي سر کې د خپل کار د اوزارو صندوق پر اوږو اخیستی ؤ او د پېرو دونکې دموندلو په تمه له یوې سیمې نه به بلې سیمې ته تلل. خو دغه کسبګر هم ورو ورو پوهېدل چې پورتني یاد شوي شرایط د پاچاهانو، امیرانو، روحانیونو او نورو برجورو لوړو کلاګانو چاپیرکې موندلای شي. له دې کبله تښتېدلي سرفان، صنعتګران، ګرځنده پلورونکي، سوداګر او کسبګر په خپله خوښه د دغه راز مرکزونو په شاوخوا کې مېشت شول. او یا دا چې د سوداګریزو او سمندري لارو پرسرپرتو کاروان سرایونوکې استوګن شول. د پلورتوکو مبادله په دغو ځایونو کې، زیاتره د مختلفو سیمو د سوداګرو ترمنځ هم سر ته رسېده. سوداګرو دغو سیمو ته په تګ راتګ سره زیاتره د صنعتګرانو د لاس محصول اخیستلو او هم پخواني سرفان به یې دبار وړونکي او بېړۍ چلوونکي او په نورو نومونو مزدوران کول او په پای کې ورو ورو د دغه ډول کډوالوکسبګرو، استوګن ځایونو د نوؤ ښارونو بڼه ونیوله. د دغو ښارونو کسبګرو او استوګنو د دښمنانو د یرغلونو او فیوډالانو د تېریو څخه د ځان ساتلو لپاره د کډوالو د استوګن ځایونو (ښارونو) چار چاپېر کندې کنستلې او د یوالونه به یې جوړول. د ښارونو پراختیا د فیوډالیزم د پراختیا او بشپړتیا نښه وه چې د

کسبګرو د کار ځایونو، ټولګیو یااصنافو د جوړښت، سوداګري او نورو د پراختیا او بشپړتیا سره یې مرسته وکړه.

د کسبګري کارخونې: په فیوډالي ښارونو کې لومړی ماشین او یا کارخانې نه وې. مختلف پلورتوکي چې په بازار کې پلورل کېدل د کسبګرو په وړو کار ځایونو کې د لاس او ساده اوزارو په مرسته جوړېدل. کسبګرو په اوږده موده کې مهارت او تجربه تر لاسه کوله. معمولاً دهرصنعتګر زامنو ته دپلار دکار اوزار او دکسب رمزونه په میراث پاتې کېدل. د کسبګري د کار ځای اصلي غړی د کار استاذ ؤ چې د کار ځای، د کار اوزار، او خامو موادو خاوند او د پلورتوکو مالک ګڼل کېده. ورپسې د ده مرستیال راتلو چې د کار ځای د هیڅ ډول وسایلو څښتن نه ؤ خو په نوموړي کسب کې د مهارت له امله د کار د استاذ ښی لاس ګڼل کېده. شاګرد د کسبګري د کار ځای وروستنی غړی ؤچې د کار زده کوونکي په توګه یې په کار ځای کې کارکاوه. د کار استاذ سربېره پر لومړنیو کارونو چې په کار ځای کې به یې د زده کوونکي په غاړه اچول، هغه به یې مجبورولو چې د ده په کور کې هم کار وکړي. البته خواړه او د خوب ځای یې دکاراستاذ برابرول، خو مزدوري به یې نه ورکوله. د کار ځای د مرستیال حالت هم کله د شاګرد د حالت نه څه ښه نه ؤ. دی مجبور ؤ د سهار نه تر ماښام پورې په کار ځای کې کار وکړي او د دغو ټولو کړاوونو په بدل کې ډېرې لږې پیسې واخلي. لیکن مرستیال دا هیله درلوده چې یوه ورځ دکاراستاذشي او کار ځای جوړ کړي. او دغه مرستیالان څنګه چې وویل شول زیاتره د کارداستاذ زامن یا نږدې خپلوان ؤ.

د ټولګیو جوړښت: هغه ټول کسان چې په هرښار کې په یو ټاکلي کسب بوخت ؤ د نوموړي صنف په نامه پېژندل کېدل. لکه داوبدونکو (جولاګانو) آهنګرانو (پښانو)، مسګرانو، انځورګرو،

ډېره توګونکو، بت جوړوونکو او داسې نورو صنف. هغه سازمان چې د خپل عصر فيوډالي وړ وکي پلورتوکيز توليد سره يې سمون درلودصنفي سازمان ګڼل کيده. د صنف دغه سازمان د ډله ايزې اداري د اصولو سره سم رهبري کېده او په خپل صنف پورې د تړلو چارو د تنظيم دنده يې په غاړه درلوده. په دې ډول چې د ساري په توګه د يو توپ ټوکر، د خامو موادو کيفيت، د مرستيالانو د پيسو اندازه، د توکو پلورلو قوانين، د کالو بيه او نور يې ټاکل. په عين حال کې ټولګي د مرستندويه يا تعاوني ډلو په بڼه ؤ او زياتره مذهبي اړخ يې هم درلود. داسې چې هر يوه څانته د لمانځه ځای، ځانګړې ورځې، مذهبي جشنونه او نور درلودل. په دې ترڅ کې هر صنف د يوې پوځی ډلې بڼه درلوده چې غړو به يې، د جګړې په وخت کې، د صنف د استاذانو تر مشرتابه لاندې وسله په لاس کې اخيستله. زياتره ښارونو داسې قوانين درلودل چې د ښار صنعتګران يې مجبورول د خپل اړوند صنف غړيتوب تر لاسه کړي. که څوک به د هېڅ يو صنف غړی نه ؤ په اړونده څانګه کې يې د کارکولو حق نه درلود. دهر ښار پلورتوکي به په هماغه ښار کې د پلورلو وړؤ. او اصنافو اجازه نه ورکوله چې د نورو سمو پلورتوکي د دوی په ښار کې وپلورل شي. په لومړي سرکې اصنافو مترقي ماهت درلو د او صنعت‌ګرانو سره يې د مختلفو کسبونو د چارو په سرته رسولو او ددوی دحقوقو لاسته راوړلو دپاره مبارزه کې مرسته کوله. اود تولدي تجربو حاصلولو، لېږدولو او پراخولو د پاره نوه وسله وه. خو وروسته يې دخپل ماهت پر بنسټ، دمولده ځواکونود پرمختګ او نوؤ اختراع‌ګانو اواکتشافاتو دمنځ ته راتګ مخنيوی وکړ.

سوداګر، د فيوډالزم په پېر (دوره) کې: فيوډالانووړځ په ورځ دپخوانه لازيات د بازارسره تړاو پيدا کاوه. ځکه بازار داسې

ځای ؤ چې دوی د خپلې اړتیا وړ جوړ شوي توکي هلته پېرودل او یا یې دخپلو املاکو تولیدات پکښې پلورل. سرفانو هم ورو ورو ځينې محصولات دبازار څخه رانیول. غلې او نورو کرنيزو تولیداتو ته د ښار د استوګنو اړتیا سبب شوه چې دپلورتوکو راکړه ورکړه د ښارونو او کلیو تر منځ را پيدا شي.

تولنیز تولید په دوو برخو، کرنيزې او صنعتي بانډې، وویشل شواو په ترڅ کې یې تولیدي محصولاتو په لازیاته کچه پلورتوکیزه اړخ پیدا کړ. په دې ډول دفیوډالیزم ددورې سوداګرو دصنعتګرانو تولیدات پېرودل اوپه بازارکې به یې پلورل.

پە فیوډالیزم کې دسوداګري پراختیا او دپیسو رول: په فیوډالیزم کې پیسې دمرتبوب په شان دراکړې ورکړې دپاره یوه وسیله وه چې فورمول یې ؤ: پل-پ-پل (لمړي پلورتوکي- پیسې- دوهم پلورتوکي) څخه،خودسوداګري په پراختیاسره ورو ورو دګټې لاسته راوړلو او پانګې راغونډولو دپاره یوه وسیله وګرځیده. البته ددغې وسیلې شتون دا مانا نه درلوده چې پانګوالي اړیکې په بشپړه توګه بڼه نیولې او منځ ته راغلې وه. ځکه دپانګوالي اړیکو منځ ته راتګ لپاره ضروري ده چې دکار ځواک دپلورتوکوبڼه نیولې وي. دسوداګري موخه دا وه چې سوداګرو،پیسې دلازیاتې ګټې لاسته راوړلوبوه وسیله ګڼله چې دتوکو په پلورلو سره له هغو پیسو نه چې اخیستل یې وربانديې کړي دي، زیاتې پیسې وګټي. دغه بهیرد پ - پل- پ په فرمول سره په بڼه توګه بیانولی شو چې په هغه کې "پ" (دوهمې پیسې) دلومړنو پیسو نه ډېرې دي. په دې توګه دسوداګري په بشپړتیا سره پیسې ورو ورو د خپلې مخکنۍ دندې (دمبادلاتو دپاره یوه وسیله) پر سرته رسولو سربېره دپانګې راټولولو دپاره یوه وسیله شوه.

پـه فـوډالـزم کـې د سـودپانګې رول، دلومړنـو بـانکونو (صـرافانو) پیدابښـت: دپیسـو درول پـه زیـاتوالي سـره نـه یـوازې زیارکښنه پرګنې بلکه فیوډالان هم وپوهېدل چې دپیسو پور کولو تـه لاډېره اړتیا لري. دغه بهیر د نو داسې قشر د پیدابښـت لامـل شـو چې غړویې پرېمانه پیسې راټولې او دګټې په بدل کې یې ببلو ببلـو خلکـو تـه پـه پـور ورکـولې. ددغـې نـوې پـانګې دګرځېدوراګرځـېدو (ګردش) بهیر فرمول د "پ - پ " په بڼه ښودلای شو چې په هغه کې "پ" دوهمې پیسې دلومړیو نه ډېرې دي. زیاتره سوداګرو هـم دپور اخیسـتلو نـه پرتـه دسـوداګري تـوان نـه درلـود. لـه دې املـه اعتبـاري او ګـروي معـاملاتو پراختیـا وموندلـه اولـومړني بانکونـه (صرافي) منځ تـه راغلـل. بانکونـه د لـومړي ځـل لپـاره پـه ۱۳او۱٤ پیړۍ کې دایټالیا په شمال کې، چې پلورتـوکیز- پیسـو اړیکـو زیاتـه پراختیا موندلې وه، منځ ته راغلل. د بانک د کلمې ریښه، ایټالیایي لغت "بانکا" څخه اخیستل شوې ده چې دصراف څوکۍ مانا لري.

دفیوډالي سیستم مخبنا:

ټولنیزې طبقې اوقشرونه: سره له دې چې مخکې هـم د فیوډالي سیستم دټولنیزو طبقو اواقشارو په هکله بحث شوی دی، دمسأله دلاښې پوهې لپاره په لنډه توګـه پـه دې برخـه کـې بیـاهم ورته ګوته نیسو:

فیوډالان: فیوډالان دفیوډالي سیستم د دوو اصلي طبقـو نه یوه طبقه وه. دغه طبقه دځمکې او نورو تولیدی وسایلوڅښتنـه وه او په سرفانو یې محدود مالکیت درلود. فیوډالانو واکمنه طبقـه جوړوله اود ټولنې د مـادي شـتمنیو پـه ویش کـې یـې لویـه ونډه ترلاسـه کولـه. یوشـمېر فیوډالانـو هـم، روحـاني اړخ درلـود چـې دفیوډالانو لا ارتجاعي قشر یې جوړاوه.

ځمکه پورې تړلي بزګران (سرفان): دفـوډالي سسـتم دوهمه اصلي طبقه بزګرانو جوړوله. بزګـران ځمکـې پـورې تړلـي ؤ (یعنې دفـوډال دملـک دپرېښـودلو حـق یـې نـه درلـود او دځمکـې سـره یوځـای پېـرودل او پلـورل کېـدل) اود واکمنـې طبقـې یعنـې فـوډالانـو دزبېښـاک لانـدې ؤاو کلـه یـې ـوه وړه ټوټـه ځمکـه او دکرکلې اوزار هم درلودل چې د فـوډالانو له خوااددوی په واک کې ورکول کېدل او په بدل کې یې اجاره یا باړه ورکوله. په عامـه توګـه سرفانو دفـوډالانو سره نه پخلاکېدونکی تضاد درلـود اولـه همـدې کبلـه د فـوډالي پـرتـاریخ، پـه کراتـو کراتـو د بزګروپرګنـو دپراخـه پاڅونونو شاهد دی.

کسبګر:کسبګر هغه ډله کسان ؤ چې کوچني تولـد سـره یې سراو کار درلود، دکار داوزارو او کار ځای خاوندان ؤ او پـه خپلـه څانګه کې یې نوډول مهارت درلـود. دفـوډالـزم دتکامـل پـه بهـر کې دکاراستاذانواومرستیالانوترمنځ توپیر، ورو و رو ډېرېده اوداسـې حد ته ورسېد چې هرې ډلې، ځانته ځانګړې ټولنـزې ډلـې جـوړې کړې. خو زیاتره استاذانو په نـدرت سـره ټولـو مرسـتیالانوته اجـازه ورکولـه چـې استاذشـي. دکاراسـتاذ کېـدل یـوائې ددوی زامنـو او نږدې خپلوانو ته ځانګړي شوي ؤ. له دي کبلـه ډېرومرسـتیالانو د استاذ کېدو هیله د لاسـه ورکولـه او دیـوی ټـولنیزی ډلـی پـه توګـه دتش لاسو ښاریانو سره یو ځای کېدل.

سوداګر: څنګه چې مخکی یادونه وشـوه، سـوداګر هغـه کسا ن ؤ چې د پلورتوکو راکړه ورکړه یـې دښـارونواو کلیـو پـه مـنځ کې او دښارونواو مختلفو هېوادونوپه منځ کې سرته رسوله.

دسـوداګری دتجربـو او چـارود پراختیـا او بشـپړتیا سـره، سوداګرو داسی کسان پـه کارګمـارل چـې د دوی سـوداګري چـارې یې سمبالولې. وروسته بیا دغه کسان کارمندان ونومول شول.

پـه فیوډالي سسـتم کې طبقـاتي مبـارزې: دفـوډا لانولـه خوا بې پایه زبېښاک چې په تو لـد کوونکو (بزګرانو) اونورو ټولنیزو ډلو لکه دسوداګریزو موسسو کارکوونکو او دښـار تـش لاسـو کسـانو او نورو یادشووډلو باندې تر سره کېده، ددې لامـل شـو چـې دوی ټول دفیوډالانو پر ضد مبارزې کې بزګرانو سـره هملاسـي (متحـد) شي.

د سرفانو فـوډا لـي زبېښـناک او ظلـم ضـد مبـارزې،ددې لامل وګرځېدلې چې سرفان دتېښتې پرځای، وسـله والـو پـاڅونونو ته مخه کړي. دسرفانوپه خپل سـراو غـر منظمـو پـاڅونو نـو نشـو کولی بری ته ور سېړی. خو د دوی پر له پسې مبـارزو، فـوډا لان مجبورو ل چې پر بزګرانو باندې د ډېرو زیـاتیو او لوټولـو څخـه ډډه وکـړي. پـه ټـولـزه توګـه دفـو ډالـي سسـتم لـه ټـو لـو ساسـي سازمانونوڅخه د پرګنو د ځپلو د پا ره کاراخیستل کېده. سـترو مـا لکا نو د خپلو پـو ځـي ډلـو نـه دبزګـرو دپـاڅونونو ځپلـو دپـاره ګټه اخستله اوهم سلطنتي ځواکونو، چې پـه ټـولـزه تـو ګـه دفـوډالې طبقې ملاتړګنهـل کېـدل، ددغـو پـاڅونونو پـه ټکولـو کـې وروسـتنی ځواک جوړاوه.

لومړني نغدي پانګوا ل یـا سـودخوړو نکـي: هغـه کسـان ؤ چې دپام وړ نغدې پیسې یې در لودې او د سو د اخیستلو پـه بـدل کې یې په پور ورکولې. په دې ترخ کـی یـې خپلـه پانګـه د مختلفـو پیسو د راکړې ورکړې په چارو کې په کاراچوله ا و غټې ګټې یې لا سته راوړلې.

تش لاسي ښاریا ن: پور ته یاد شووو طبقـو او اقشـارو تـه پــه پــاملرنې ســره معلــومېږي چــې مرســتیالانو، زده کوونکــو، کارمندانو، او غیر متخصص زیارکښا نو او نورو، دتش لاسو ښاریانو قشـر جـوړاوه. تـش لاسـو تـل د فیـوډالی طبقـې اوښـاري بـډایانو

(شتمنوسوداگرو، سودخوړونکو، ښار میشتو فیوډالانو د صنف استاذانو او نورو) ضد مبارزه کوله او کله چې بزگرانو په پاخون لاس پورې کاؤ ددوی په ملا تړ راپاځېدل او دفیوډالانو ضد مبارزې کې یې ددوی دهملاسو رول لوباوه.

دولت په فیوډالی سیستم کې: فیوډالي دولتونه له پیل څخه د واکمنې طبقې (فیوډالانو) دگټو ساتندوی ؤ. له دې کبله دفیوډالیزم په لومړیو وختونو کې دمریتا به پر پاتی شونو باندې دفیوډالي اړیکو د بشپړې غلبی دپاره فیوډالي متمرکز دولتونه منځ ته راغلل چې مخکښ اړخ یې هم درلود. ددغو دولتونو په سرکې د سیمی تر ټولو لوی فیوډا ل ؤچې پاچانومول کېده. دفیوډالی طبیعی اقتصاد پرمختگ او دسیمهایزو فیوډالا نو د پیاوړی کېدلو له امله پاچا هان اړشول چې په بېلوبېلوسیمو کې خپل ډېر واکونه فیوډالانو ته ورکړې. اوکله داسې پېښېدله چې دغه فیوډالان دخپل واک د زیاتېدلو او دمرکز ي حکومت دکمزوری کېدو له امله دپاچاهانو دتابعیت څخه غاړه وغړوی. نوموړو فیوډالانو په خپلو اړوندوسیمو کې قضایي، اداري، مالیاتي، دپوځي ډلو مشري او دداسې نورو چاروسمبالتیا په خپل واک کې درلود ې. دغه چار فیوډالي مرکزي حکومت کمزوری کړ او د فیوډالیزم ملوک الطوایفي (فیوډالي بې اتفاقي) یې منځ ته راوړه. دغوسیمه ایزو فیوډالانو دځمکو نیولو او یا دیوبل د تابع کولو پر سر په ډیروجگړو، وژلو او لوټلو لاس پورې کاوه. وروسته دفیوالي سیستم دننه دپانگوالي اړیکو په ودې سره متمرکز (دیسپوتیزم) فیوډالي حکومتونه منځ ته راغلل چې دفیوډالیزم په ړنگېدو کې به یې روښانه کړو.

دفیوډالیزم دبوړیو یا مرتبولړی: هرسترفیوډال، په دې موخه چې دوړوفیوډالانو دپوځي چوپړتیاونه گټه واخلی دخپلو

ځمکو یوه برخه هغوی ته وربښله. هغه مالک چې د ځمکې اصلي څښتن ؤ په "سینیور" مشهور شو او واړه فیوډالان چې له هغه څخه به یې ځمکه نیوله دده "واسالان" (پوځي گمارل شوي) گڼل کېدل. پاچا د هېوا دد ټولو فیوډالانو په سر کې ؤ. دساري په توگه، لویدیزه اروپا کې دفیوډالي پوړیولړی په لاندې توگه ښودلای شو:

پاچا ← دوک او کنت ← بارون - شوالیه

ددغو مقامونو هریو یوازې دخپل واکمن تابع ؤ.

دفیودالي ټولنې فرهنگ اوایډیالوژی: فیوډالې طبقې دزبېښناک او سیاسي ظلمونو دلارې په زیارکښو طبقو باندې خپله واکمني ساتله او په دې بهیرکې ایډیالوژ یکي کړاو،د دوې تر ټولو زوروره وسیله وه. مذهب او روحانیت د فیوډالي دولتونو د ملاتړدپاره ریښتونی ایدیالوژیک ځواک ؤ. دواکمنې طبقې په لاس مسخ شوي مذهب، دځمکې دکړاوونوپرځای جنت کې دهمیشنی نیکمرغۍ ژمنې ورکولې اوپه دې توگه یې ولسي پرگنې دفیوډالانو ضد مبارزې نه راگرځولې او هڅه یې کوله په داسې حال کې یې وساتي چې دخپلو مالکانو د پاره گټورې وي.

فرهنگ د فیوډالزم دټینگښت، پراختیا او بشپړتیا په موده کې، په ژوره توگه دمذهب تر اغېز لاندې ؤ. مذهبي اصولو، دلرغونې زمانې مخکښه یا مترقي فلسفه په ټولزه توگه څنډې ته کړي وه، رياضات او طبیعي علوم چې لرغونې زمانې کې یې له فلسفې سره ډېرې ټینگې اړیکې درلودې، ببخي محدود او ادبات هم دسپېڅلو کسانو دژوند په ستاینې باندې بدل شوي ؤ. تاریخ هم یواځې هغو پېښوته، محدود شوی ؤ چې روحانونوثبتولې. شعر، موسقي او نورو هنرونو د مذهب خدمت ته ملاتړ لي وه. په فرهنگ باندې د مذهب ځواکمني دوراز مسالمت آمیزې اوآرامې

پراختــا اوبشــپړ تـاپاپلـه نـه وه بلکـه دغـه ځـواکمني، ولسـي پرګنـو اومترقي متفکرینوسره د فـوډالانو اوددوی ملاتړوروحانـونو ترمنځ دـوې سـختې مبـارزې پـه بهــر کـې مـنځ تـه راغلـې وه. مـذهب اوروحانیت هغه کسان چې روحاني ضدولسي عقاید یې درلـودل او یایې ولسي هنر وړاندې کاوه،په بېرحمي سره ربړول او تنګول.

فـوډالي ضد ایډیالوژي: پـه ایډیالوژي کـې د ایډیالسـتي او مذهبي عقایدو لاس برى د مخالفو جریاناتو د نشتوالي په مانـا نـه ؤ. دفیوډالـزم پیر دمتضادو ایډیالوژیو د سختې مبارزې پیردی. پـه فـوډالي ټولنـه کـې دسـختو فشـارونو اوبنـدیزونو سـره سـره د ابـن سینا، ابن رشد، سي ژر، بیرابینسکي اونوروپه شان مترقی عناصرو شتون درلود چې دماتریالسـتي فلسـفې پـروان ؤ. فـوډالانـو سـره دبنـاري اشـرافو، سـرفانو اوتـش لاسـو بنـاریانو مخالفت، دمـذهب پرضدددوی دمبارزوسـره نـږدې اړیکـې درلـودې. دمـذهب څخـه سـرغړونو چـې دطبقـاتي مبـارزې ـوه ایډیالوژیکـه بڼـه وه زیـاتره فـوډالي ضـد وسـله وال پاځونونـه لـه ځانـه سـره درلـودل. ځینـې وختونه پـه سرف پرګنـو او تـش لاسـو بنـاریانوباندې زورزیـاتي سـره مخالفـت، لـه ځـواکمن مـذهب سـره دنـوې مـذهبي زده کـړې دمخالفت په جامه کې وړاندې کېده (لکه په ایران کې دبابـک زده کړې).

په فـوډالـزم کې دایډیالـزم او مذهب ددښـمنانو مبـارزې په نوو پېړیو کې د ماتریالـزم دځرګندېدولاره پرانستله.

شپیرم څپرکی

دفیوډالی سیستم ړنګېدل

سره له دې چې دفیوډالي سیستم ټولنزې ځانګړتیاو ې، دفیوډالیزم دړنګېدو په پړاوکې هم همغشان ځواکمنې وې، خوبیاهم دغو ځانګړتیا وو دفیوډالیزم دننه دنووعناصرو او پر هغو پورې اړوند دمخبنایي عناصرو پیدایښت له امله د پام وړبدلونونه وموندل. په فیوډالیزم کې دننه دپانګوالي تولید طریقې د پیدایښت او ودې په پای کې دغه رژیم پای ته ورسېد چې په لاندې توګه یې تر لنډې څېړنې لاندې نیسو.

دمولده ځواکونو پر مختګ: دمولده ځواکونو پراختیااوبشپړتیا دفیوډالزم دننه دپانګوالي اقتصاد دپیدایښت اصلي عامل ؤ. پراوبو ګرځېدونکي څرخ څخه ګټه اخیستنه دمرستابه عصرکې دود وه خووروسته دغه څرخ په بشپړه توګه داوبو منځ کې ولګول شو. پخوانو ژرندو کې پر اوبو ګرځېدونکی څرخ موجودؤچې دژرندې ددرنو پلونو په ګرځولو کې ترې کار اخستل کېده. ددې دپاره چې دغه پَلونه په خوځښت راشي، نوموړی څرخ به بې داسې ودراوه چې دهغه دکښتنۍ برخو دپرو پر مخ داوبو نو ځواکمن بهرتوېده. وروسته بیا داسې څرخ جوړ شو چې د پورتنۍ برخې دپرو پرمخ داوبو توېدو له کبله په خوځښت راته. په دې ډول چې د سنند نه ببلې شوې وړې وبالې د څرخ ترپورتنو برخو پورې غزېدلې. ددغه څرخ دګرځېدو له کبله هغه

مله (داب) هم په خوځښت راتله چې په دې ځرخ پورې نښلول شوې اودکارځای ددنني (داخلی) دېوال نه تېرېدله. ددغې ملې دګرزېدو له ځواک څخه دفلزاتو د را ایستلو اوولې کولواودکاغذ جوړونې په کارخانواوکانونو او نورو چارو کې هم ګټه اخستل کېده. دلومړۍ بټۍ (دم) له اختراع وروسته مخانکي بټۍ چې په نوموړي اوبو ګرزېدونکي ځرخ سره په خوځښت راتلې، دعمل ډګر ته راووتلې. د بټۍ له اختراع نه مخکې به یې فلزات د لاسي بټو (دم) په مرسته دټینګې خمرې په بڼه اړول. په داسې حال کې چې له دې وروسته یې فلزات دمایع په بڼه اړول اودایې شونې کړه چې د منډکی یا ریخته ګري (قالب) له لارې نه مختلف اوزار جوړ کړي. فولاد، لومړنی فلز ؤچې له دې لارې نه وېلې او چاڼ شو. دغو اختراع ګانو داوزارو اووسائلو دسمون امکان برابرکړ. په دې ډول دتو ږلو ځرخ، متِه (برمه) او دژرندې، ماشین هم اختراع شو. دساده ماشینونوڅخه دکانونو په کیندنو کې هم ګټه اخیستل کېده. دنساجي په صنعت کې داوبدنې نېغه دستګاه په پرتې دستګاه بدله شوه چې تولید یې زیات ؤ.

دفلزي ټوټو نه ګټې اخیستنې د مدرنو ببرېو د جوړونې امکان برابر کړ چې زیات بارونه یې لرې واټنونو ته لېږ دول. په دې ترخ کې لورښود (قطب نما) هم بشپړ شو، چاپ بشپړ او لومړني کتابونه چاپ شول. په کرنې کې مولده ځواکونو له هغه څه نه چې په صنعت کې وویل شول سته (کرارکرار) ګامونه اخیستل. دکرلاندې ځمکې پراخه او حاصلا ت یې زیات شول او دکرکیلې طریقې سمې شوې. څو کروندیز سیستم او په چمتو ځمکو کې دواښو کر پیل شو. دصنعت دبشپړتیا له امله وړیو، څرمنو، پنبې اودمالداري او نورو کرنیزو محصولاتو ته غوښتنه زیاته شوه. له

دې امله د فیوډالیزم د ړنګېدو په پړاوکې مالداري، فالیزواني، بڼوالي او تاک کاري ډېر پر مختګ وکړ.

په تولدي اړیکو کې راغلي بدلونونه: مولده ځواکونه دفیوډالزم دړنګېدنې په پړاو کې داسې کچې ته ورسېدل چې په فیوډالي اقتصادکې پانګوالي اړیکو دپام وړ پراختیا وموندله. دغه چار دبورژوازي اوپرولتاریا، نوو طبقو دپیداښت سبب وګرځېد. په مختلفو ځانګوکې دصنعت او کرنې پراختیا او بشپړتیا، دبزګري څخه دصنعت دلا زیات جلاتوب او نووصنعتي طریقو دخرګندېدلو لامل شو. دکار ټولنز وېش بیا هم پر مختګ وکړ او هره سمه دځانګړي محصول برابرولو ته لاځانګړې شوه. داسې سمې موجودې وې چې محصولات اوکورني ځاروي یې زیاتره د بازار د پاره روزل، دساري په توګه هالند یانو دغواګانو په ساتلو اودلبنیاتو پلورلو کې تخصص درلود. او یا د اسپانې په ځینو سمو کې زیاتره وګړي د مرینوس پسونو په ساتلو اود وړیو په پلورلو او داسې نورو بوخت ؤ. دغه چارطبعتأ دپلور توکیزې راکړې ورکړې، معنې په فیوډالزم کې د سوداګریزو اړیکو دبشپړتیا سبب شو. پخوا، بازاري معاملات تقریبأ په یوې ټاکلې سمې پورې تړلې ؤ، خو په دې وخت کې ورو ورو ټولو هېوادونو ته پراخه شول. په نوو شرایطو کې د سوداګري پراختیا او بشپړتیا د کوچني تولدد کرار کرار له منځه تللو اوپانګوالي اړیکو د راتللو او پراختیا سره مرسته وکړه.

ساده کوپراتیف او مانوفکتور: دصنعت په برخه کې دپانګوالي تولد لومړنی ګام دساده کوپراتیف (تعاوني) پیداېښت و. ساده کوپراتیف، دکسبګري پراخه شوی کار ځای ؤ چې په هغه کې زیات شمېر اجیرو کارګرانو (هماغه پخوانیو کسب ګرو) کار کاوه. دغو وګړو دخپل کار ځواک، دکوپراتیفو نو خاوندانو باندې

پلوره (دکوپراتفو نو خاوندان عبارت وولـه سوداګرو، سودخوړونکو، دټولګیو یا صنف شتمنواستاذانو اوداسې نورو څخه). دپانګوالي په دغو لومړنو کار ځایونو کې دکار وېش، شتون نـه درلـود. يعنـې هـر کـارګر دـو پلورتـوکي دتولـد، اړونـدې ټـولې چـارې پخپلـه سـرته رسولې. په ـوه کارځـای کې دزيـات شـمېر کارګرانو راغونډيـد نې، دکسبګري دکوچني کارځای په پرتله، دکار د لاس تـه راوړنـې کچـه لـوړه بوتلـه، پـه دې ډول چې دکـار ګـرو مـنځ کې ترټولـو بنـه کـار دمزدوری ټاکنې دمقـاس په توګه او دکارپه ځای او دسوون مـوادو دسپماپه اړه دسیالۍ منځ ته راوړل ؤ، دغو پانګوالو ته د غټو ګټې و ترلاسه کولو امکان ورپه برخه شو.

ورپسـې ګـام، دپـانګوالي پـه پراختـا او بشـپړتیا کـې د مانوفکتور پیدايښت ؤ. مانوفکتور داسې کار ځای ؤ چې دکار وېش پکښې وجود درلـود خودلتـه هـم دلاسـي کـار د طريقې څخـه ګټـه اخیستل کېده. (مانوفکتور له دوو لاتـني کلمـو، "مـانو" دلاس او" فکتور " دجوړ په مانا، څخه اخستل شوی چې ددواړوـوځای مانا، په لاس جوړده). دمانو فکتورونو خاوندانو، وسایل اولازم خام مواد برابر او لـوی کارځایونـه يـې مـنځ تـه راوړل چې پـه هغـو کې ټولـو اجـرو کارګرانو ـو ځای ديوچت لاندې کارکاوه. دتو لـد دغـې نـوې بڼې دپانګوالي اړيکو دپاره ترټولو مناسبه زمـنه برابره کړه.

دپـانګې راغونډيـدلو شـرطونه: دپـانګې د څرګندیـدنې او راغونډېدنې دپاره لازم شرائط په دې ډول ؤ:

الـف - پلورتـوکيز تولـد نسـبتاً پراختـا ومونـده چـې دسوداګرو، سود خورو، دمـانو فکتـو ر خاونـدانو اونوروپـه لاس کې يې د زياتو پسو راغونډېدنه (تجمع) شونې کړه.

ب - دهغو پرګنو شتو ن چې دخپل کار ځواک دپلورلو لـه نظـره آزاد او دتولـد وسـائلو دلرلـو نـه بـې برخـې وې. دغـه دوه

شرطونه دپانګې راغونډېدنې بنسټېزعلتونه وو. په دې ډول لومړنو پـانګوالو دتولـد دوسـائلو اوپـانګې پـه لرلـو او داجـروکـارګرو پـه استثمارولو سره ورځ په ورځ خپله پانګه زیاته کړه. خو باید دپانګې دلومړنۍ راغونډېدنې، چې په زور سره دبزګرو او کسبګرو دمالکـت دسـلبولو او دولتـي پورونـو (۱)، دکورنـو صـنایعو نـه ملاتـړ اودمستعمرو دلـوټ لـه لارې مـنځ تـه راغلې اودپـانګې دوروسـتنۍ راغونډېـدنې تـرمنځ چـې ـوزاې دکـار څـواک دزبېښـاک لـه لارې ترسره شوه، توپیر وشي. مونږ دلته دپانګې لـومړنی راغونډېـدنې راز راز طریقې بیانوو:

۱-بزګـرو او کسـبګرو نـه پـه زور سـره د دوی د شـتمنی (مالکیت) اخیستل:

دفیوډالـزم دړنګېدنې په بهـرکې، دپلورتوکیز تولـد دکچې پرمختـا، دفیوډالانو دتمې سترګې دبزګرو ځمکې او دکسبګرو دتـو لـد وسائلو ته ور واړولې. له دې کبله دوی دکلـو دځمکـو پـه زوره نیولـو (ضـبطولو) او د خپلـو ځمکـو نـه دبزګـرو پـه شـړلو او ددوی پرځمکوخپټه اچولـو (غصـبولو) اودکسـبګرو دتـو لـد دوسـائلو پـه ضبطولو پیل وکړ. هغه بزګران او کسبګر چې په دې ډول دخپلې ځمکـې اوتولـد وسـائلو نـه بـې برخـې کېـدل، جبـراً دپـانګوالې مانوفکتورونو کې مزدران کېدل.

<u>۲-دولتي پورونه او دمالې د سستم رغاونه:</u>

دنوؤمـالـو اخسـتنه اودولتـي پورونـه، دلـومړنۍ پـانګې دراغونډېدنې (تجمع) یوه وسیله ګڼل کېده. ځکه فیوډالي دولت د اردو او اداري دستګاه دساتلو لپاره تـل پیسـو تـه اړتـا درلـو ده او معمولا دغه

<u>(۱) دمالیاتی سیستم رغاونه.</u>

اړتـاوې دمالیې له لارې نشوای پوره کېدلې. له دې کبله فـوډالي دولت زیاتره دسودخورو اوسوداگرو نه
د ډېرې گټـې پـه بـدل کې پورکـاوه. ډېر ځلـه دپورتنیـو اړتیاووسربېره دعیاشیو اودرباري جشنونو لگښتونه داسې کچې تـه رسېدل چې پاچا به اړشو دوې اندازې ټاکلو پیسـو پـه عـوض کې (معمولا دغه پیسې دهغو دمالـاتو سره برابـرې وي چې بـو بـادوه کاله وروسته باید اخیسـتل شـوې وی) دمـالیې اخسـتل پـه ټیکـه ورکړي. د مالیې ټیکه دار به ددولتي سـرتېرو پـه مرسـته دخلکونـه په زوره مالیه ترلاسه کوله چې زیاتره به یـې دعـادی کچې نـه دوه درې برابره زیاته وه. په پایله کې نوموړي اجاره دار به له هغو پیسو نه چې دربار ته یې په پور ورکړې وې لاډېرې پیسې لاسته راوړلې.
دکورنـو صنایعو ملاتړ: د فـوډالي دولت دړنگېدلو دپړاو د ځانگړو صفتو نو څخـه یـو هـم دکورنـو صـنایعو ملاتـړ ؤ. فـوډالي دولتونو په وارداتي پلورتوکوباندې درنې مالیې تړلې او د اومو موادو او خوراکې توکو دصـادرېدلو مخنـوي یـې کـاوه. دغـو حکومتونـو دخپل هېواددسوداگرو اومانوفکتورونو خاوندانو تـه مـالي مرسـتې، جـایزې اونورامتـازونـه ورکـول. ځکـه دصـنایعو او سـوداگري پـه پرمختگ پسې، دمالیې او داسې نورو کچـه هـم زیاتیـده اودواکمنـو فـوډالانو شتمني ډېرېدله.
<u>دمســـتعمرو لوټمـــار</u>: دپلورتوکـــو- پیســـواړیکو پراختـــا اوبشـپړتیا د اروپـایې فـوډالانولیوالتیـا، دلاډېروشـتمنیوراټولولوته، زیاته کړه. دبورژوازي اقتصادي پرمختگ اوپه پایله کې اومو مـوادو اوبازار ته اړتیا هـم دمهمـو عواملولـه جملې څخـه ؤ چې دپـورتني عامـل (دپلورتوکـو- پیسـو اړیکـو پراختیـا اوبشـپړتیا) سـره یوځـای دنوؤلوبووچـو د مونـدلو لامـل شـوه. دامریکې وچـه، آسـترالیا، د

اندونیزیااو فلیپین جزیرې او نور. د جغرافیایې سمو موندل په حقیقت کې داروپایې دولتو نو دنیواکګری ساستونو پیل ؤ.

هره نوې کشف شوې سمه سملاسي دهغې د موندونکی او اړوند دولت ترواکمني لاندې راتلله. دهرې سمی له موندلو وروسته دسوداګرو، سودخورو، حریصو اوتمه لرونکو فیوډالانو سیلاو دغې سمې ته مخه کوله. په لومړي سرکې نیواکګرو دنااندېوله سوداګري نه ګټه پورته کوله، یعنې خپل پلورتوکي به یې په ډېره ګرانه بیه ترنیواک لاندې (مستعمرو) بازارونو کې پلورل او دخپلې اړتیاوړاومه موادیې په ډېره ارزانه بیه رانیول. نیواکګرو دوخت په تیریدو سره کرار کرار ورځ په ورځ زیاتیدونکې کچې دپوځي ځواکونو څخه دفشار دپاره ګټه اخیستله اومستعمرې یې نیغ په نیغه دخپلو لاس لاندې هیوادونو په بڼه راوستلې.

دمستعمرو دشتمنو لوټ تالان او اروپایې هیوادوته ددغو شتمنو راماتیدل، دفیوډالي سستم دننه دپانګوالي په پراختیا او بشپړتیا کې ډېر لوی عامل ؤ. داسې چې دپانګې دلومړنۍراغونډېدنې له ډولونه یوهم دمستعمرولوټ ګڼل کیده.

د فیوډالي سستم په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

<u>دنووطبقو پیدایښت:</u> دصنعتي تولید دپراختیا اوبشپړتیا سره، په فیوډالي فرماسون کې، نوې طبقې پیداشوې. ددغو طبقو څخه یوه بورژوازي اوبله دهغې ضد پرولتاریا یا داجیر وکارګرانو طبقه وه. بورژوازي طبقه د سوداګرو، سودخوړونکو، د شتمنواستاذانو له ټولو قشرونو او د فیوډالانو د هغې ډلې دبشپړتیا څخه چې په بورژوازي تولیدکې یې هم ګډون درلود او د پرولتاریا دکارځواک څخه یې ګټه اخیستله، منځ ته راغله. پانګواله طبقه د تولید د وسائلو خاونده اودپرولتاریا زبېښونکې وه. پرولتاریا دتولید

دوساتلو نه بې برخې وه. په فیوډالي شرایطو کې دبورژوازي اوپرولتاریا تر منځ تضاد دفیوډالي ټولنې داصلي تضاد په پرتله یعنې دواکمنې طبقې، فیوډالانو او دو ی پورې دتړلو کسانو په وړاندې دزیارکښو پرګنو اوترټولو لاندېږدبزګرو تضاد، په دوهمه درجه کې ځای درلود. بورژوازي او پرولتاریا دواړه دفیوډالانو تر کلک فشار لاندې ؤ له دې کبله دغو دواړو طبقو دفیوډالیزم دراپرځولوپه برخه کې یوشانته فکر درلود. وړاندې به وګورو چې ډېرځله پرولتاریا دبورژوازي تر مشرتابه لاندې په فیوډالی ضد ولسي انقلاب لاس پورې کړ.

په بېلابېلوقشرونوباندې دبزګروشننه: په پلورتوکیز- پیسو اړیکو کې، دبزګروګډون، دځمکې په مالکیت اوله ځمکې څخه دګټې اخیستنې په بڼه کې بدلون، دبزګرو په منځ کې داقتصادي نااندولي دودې سبب شو. دفیوډالیزم دړنګېدنې په پړاوکې بزګروکولی شول خپله ځمکه وپلوري اونوره راونسي، ګرویې کړي او په پای کې هغه څه یې چې زړه غوښتی وي، دخپلې ځمکې په هکله وکړي اوهم بزګر مجبورؤچې دخپلې ځمکې درنه مالیه ورکړي. خومعمولا ډېرې بزګرودخپلو ځمکو مالیه نشوه ورکولای، ځکه هم ډېر پېښېدل چې بېوزلو بزګرو خپله ټوله ځمکه یا دهغې یوه برخه دلاسه ورکوله. تنګ لاسوبزګرو خپل جانداد په سودخوړونکو ګرو (ګانه) کوله او په ډېرې وختونوکې، ملاماتوونکی سود ددې خنډ ګرځېده چې بېرته خپله ځمکه لاسته راوړي. بډایو بزګرو له دې موقع نه ګټه اخیستله او د نېستمنو ګاونډیانو د ځمکو لاسه ته راوړلوکې یې کار هغه ځای ته ورساوه چې ځنې وختونه به یې دځمکې پراختیا دمعمولی بزګر دځمکې څوچنده زیاته وه.

په دې ډول، بزګران په دریو قشرونو ووېشل شول:

۱- تش لاسي بزګران چې هېڅ ډول ځانی شتمنی یې نلرله اودبډایو بزګرو اوفیوډالانو دپاره یې کارکاوه. دا ډله دکلیو دپرولتر اونیمه پرولتر په نوم پېژنو.

۲- منځکوره بزګران چې ځمکه اوڅاروي یې درلودل اودخپل ژونددبرابرولو وس یې درلود اوکله به یې تش لاسي بز ګران هم زېبښل.

۳-دکلي بورژوازي (کولاک)، چې شتمن بزګران ؤ، اوتش لاسي اوکله به یې منځکوره بزګران هم زېبښل.

دبزګرانو فیوډالي ضدمبارزې:بزګرو دفیوډالانو دبېرحمانه زېبښاک په وړاندې په کلک مقاومت اوبلوالاس پورې کاوه. په فیوډالزم کې دبزګرو پرګنود طبقاتي مبارزې ګډ اړخ پر ځمکه پورې دتړلتابه اودفیوډالي ټولوبندونو نه، دځان دآزادولو لپاره ددوی لیوالتیاوه. دفیوډالزم دړنګېدنې په پړاو کې ډېری بزګري غورځنګونه پېښ شول چې زیاتره دتش لاسو ښاربانو دملاتړ څخه برخمن اوموخه یې دولسي پرګنو د ژوند دکچې لوړول ؤ. بزګري غورځنګونو مخکښ رول درلود او دانقلابي بزګرانو د هیلوغبرګون ؤ. دبزګرانو شخصي هیلې معمولا دځان آزادولو، دیوې ټوټې ځمکې لاسته راوړلو، دفیوډالي مالیې نه دځان خلاصولواو داسې نوروله پولې، نه تېرېدل.

داسې چې په ځینو غورځنګونو کې بزګرانو د ټولو ټکسونو او فیوډالي مالیې دلغو کولو دغوښتنې جرئت هم نه درلود اوسوازې د کمښت غوښتنه یې کوله. هغوی غلط فکر کاوه چې ددوی ټاکلې غوښتنې به ددغو امتیازاتو لاسته راوړولو ضامن وي. دمنظمو سازمانونو نشتوالی او دبلوا ګرو منځ کې بې اتفاقي چې دبزګري تولید دخواره واره تولید له خاصو ځانګړتیاووڅخه وه، دتجربه لرونکي مشرتابه اوپه ټولنزه توګه دبزګرو د پوهې نشتوالي زیاتره

دغه غورځنګونه دماتې سره مخامخ کول. ددې سره سره، دبزګرو مبارزې، برباوې هم درلودې چې تر ټولو مهمه یې په ځمکې پورې تړلتابه نه خلاصون ؤ. اوپه دې ډول سرفان کرار کرار په آزادوبزګرو بدلېدل.

دفـــوډالزم پــــه ړنګېدنــــه کـــې دزورواکـــو حکومتونوجوړښــت: دپـانګوالي اړیکـو پراختـا اوبشـپړتیا، سـتر فـوډالان د طبقاتي لاس برى دنوې ساسي بنې جوړونې له دندې سره مخامخ کړل، چې دغه نوې بڼه د فـوډالي زورواکي حکومـت ؤ. دغو فـوډالانو هڅـه کوله چې دبـورژوازي د ودې په حـال کې صنائعو نه، دځپلو ګټولپاره استفاده وکړي. دوی په بـورژوازي کې دپټ خطراتکل نشو کولی نو ځکه دبورژواز ي ملاتړ تـه راپاڅـېدل. اقتصـادي بهـرونـو دفـوډالانـو دلوړتـا سـاتنې سـره، دفـوډالانـو او بورژوازي تر منځ د سازښت غوښتنه کوله. نو شمېر نورو فـوډالانو نشوکولی په خپل څنګ کې دبـورژوازي صـنائع (پرتـه لـه دې چې دځواک کچه یې په پام کې وي) وزغمي. پایله داچې بـوازې بـوزور واکـه متمرکـز دولـت کـولی شـول ددوی دځپلـو پـه تـرخ کې دغـه چارشـونی کـړي. ځکـه چې واکمنـې طبقـې دپـانګوالي تولـد پـه موسسوباندې دمالې په تړلو سره دصنعت او سوداګري له پراختـا او بشپړتـا نه ګټې لاسته راوړي چې په دغه وخت کې یـې دپراخـو لښکرواوحکومتي ماشـن دساتنې لپاره ورتـه سـخته اړتـا درلـوده. له دې امله، ستر فـوډالان ددولتي مـالې او ګټو لـه زیـاتوالي سـره مینـه وال ؤ. دبـورژوازي مـخ پـر ودې اقتصـادي ځـواک، د بزګـرو اوتـش لاسـو ښـاریانو، زیښښـاک کچــه لـوړه کـړه. لــه دې کبلــه دفـوډالي دسـپوتـزم حکومت زړه ته پریوتله ړه چې لوبه دنـده یـې دزیارکښو اوناراضو پرګنو ځپل دي.

دانقلاب مخ نه اوښتونکی بهیر: بشپړتیا مونـدونکي مولده ځواکونـه، دفـوډالي کوچنیـو تولیـدي اړیکوسـره، پـه پراخـه کچه لاس اوګریوان شول.

خوځرنګه چې ساسي موسسې اوپه تېره بـا فـوډالي دولت له منځه نه ؤ تللای "نـوي" ںعنې دپانګوالي اړیکـو برلاسـي، نشوای کولای ټینګښت وومی.

همدارنګه دې بهر نشوکولی چې کرارکرار او دسوله ںېزې بشـپړتیا لـه لارې مـنځ تـه راشـي. لـه دې کبلـه دانقـلاب لـه لارې دفـوډالي ساسـي سسـتم ړنګېدنـه د ټولنـزې پراختـا اوبشـپړتـا یواځنی قانون ؤ. دهر انقلاب له پـل نه مخکې داسې حالـت مـنځ تـه راځـي چې "انقلابـي حالـت" نـومېږي. انقلابـي حالـت لـه دوو ذهني اوعـني اړخونو نه دلاندې څرګندونې سره سم جوړېږي.

عـنـــــي عوامـــــل (د انقـــــلاب مــــــادي شـــــرطونه):

دمظلوموپرګنودنستي اوتش لاسي زښت ډېر سختوالی چې دخپلو غوښـتنو طـرح کولـو تـه يـې اړباسـي او دواکمنـو طبقـو ساسـي ګډوډی داسې چې نورنشی کولای خپلې واکمني تـه پـه زاړه حالـت دوام ورکړی، دعـني عواملو له جملې څخه دي.

لـومړني بحـث کـې مـو د فـوډالـزم د ړنګېـدنې پـه هکلـه داسې شرائط یاد کړل چې په حقـقت کې دانقلاب عـني عوامـل ؤ. دپانګې لومړنی راغونډېدنه (تجمع) او دراغونډولورازراز طرېقې، پـه فـوډالي اقتصـاد کـې دپـانګوالي اړیکـو نفـوذ اودودې پـه حـال کـې مولده ځواکونـو اودفـوډالي مرګـونې تولـدي اړیکـو تـرمنځ تضـاد، دانقلاب اقتصادي بنسټ جوړوي. کله چې مـو د بزګرانـو، فیـوډالی ضد مبارزو په هکله بحث وکړو، دامو وښودله چې د مظلومو پرګنـو ناراضتـا او تش لاسي، دو ی دخپلو غوښتنو راپورته کولو ته اړکړي ؤ او دفـوډالي حکومت دنـوې بنـې ںعنـې دسـپوتـزم د تشـرېح پـه

وخت کې مو څرګنده کړه چې په حقیقت کې دواکمنې طبقې سیاسي ګډوډي یابحران ؤ، داسې چې نوریې دپخواني حالت دساتلوتوان نه درلود.
اوس دذهني عواملو په هکله غږیږو.
ذهنـي عوامـل (دانقـلاب ایډیالوژیکي تیاري): ذهنـي عوامل په یوه جمله کې لنډولی شو: دمرتجع واکمنې طبقې راپرځولو دپاره په ولسي انقلابي عملیاتو لاس پورې کولو کې دانقلابي طبقې ځواکمني. دپانګوالي انقلاب له پیل نه ډیره موده مخکې بورژوایې ایډیالوګان د فیوډالي رژیم نوکو ته راپاڅېدل او دنومـوړي د ورکـاوی غـږ یـې پورتـه کـړ. بـورژوایې روڼ انـدو د پانګوالي تولید دپرمختګ له کبله دټولو طبعي پدیدو دماهیت کشفولو سره خاصه مینه پیداکړه. څنګه چې پوهیږو دایډیالیزم برلاسي دعلم له پرمختګ څخه مخنیوي کاوه، خو دپانګوالي اړیکو له پراختیا سره علمي کشفیات او دتجربې پر بنسټ دطبیعت دقوانینو مطالعه (چې کلیسا یې مخنیوی کاوه) په اروپا کې پیل شوه. دغه کشفیات د (زاړه) یعنې فیوډالی نړۍ لید پرضد د (نوي) پرله پسې مبارزې په بهیر کې منځ ته راتلل. دغه راز نوی نړۍ لید چې دپانګوالي اړیکو پر بنسټ ولاړ ؤ او دبشر دفکر په ټولو برخو یعنې علم، ادبیاتو او هنرکې غزیږده، منځ ته راغی. په ایډیالوژی کې دنوي سبک (لارې) ماهیت د "هومانیزم" (دانسان دوستي اوبشري کړاوونو د کمولو پلوي مکتب) په کلمه کې لنډیږی. داروپا دبورژوازي لومړني ایډیالوګان په دې باورؤچې د"لر غوني فرهنګ ژوند، د نوي توب" (رنسانس) په حال کې دي. اوله دې کبله خپل فرهنګ او په ټو لیزه توګه ایډیالوژی یې رنساس نوموله او هومانیزم ددغې ایډیالوژي دنړۍ لیدسبک ګڼل کیده. هومانیزم په دې ترڅ کې دنوي فرهنګ غږ روحاني یا مادي

ماهت او دفوډالي مذهب له بنده دهغه دآزادۍ ښکارندوی هم دی. بورژوايې روڼ اندو په بو دغسې نړۍ لىد سره دخپلې عقدې اصول په ولسي ژبه دکتابونو اونورو خپرونو په توګه دخلکو منځ کې خپرول اودوی يې انقلاب ته چمتو کول.

اووم څپرکی

پانگوالي سيستم

دپانگوالي سيستم دپيدا ښت بهير

دفـوډالي سيستم دننه دپانگوالۍ د توليد وده: دفيوډالېزم دړنگېـدنې په څېړنې کې دې پـالې تـه ورسـدو چې دپـانگوالۍ د تولـدطريقې دفـوډالېزم لـه دننـه څخـه سـرچېنه اخسـتې ده. په کلـو او ښارونو کې دپانگوالي توليد دپيدا ښت زمـنه په ترتـب تـر څېړنې لاندې نسو:

په کلـو کې دپانگوالۍ اړيکو پراختـا: په کلـو کې د مولـده ځواکونـــو پرمختـــگ پـــه څـــه ناڅـــه اوږده مـــوده کـــې، کرارکرارنســبتاښونوی پـړاو تــه ورســيد اوپــه مختلفـو ســمو کــې دکوپراتـفونو (تعاوني) دجوړېدو لامل شـو. دې پرمختـګ پـه کلـو کې پلورتوکـزه توليد ته وده ورکـړه او ورو ورو يـې دبزگـرو پـه مـنځ کې نو نوی قشر مـنځ تـه راوړ چې دتولـد هـېڅ رازوسـال يـې نـه درلــود، دنــورو دپــاره يــې کارکــاوه اومــزدوری يــې اخســتله. دپلورتوکـزه توليد پراختـا اوودې سره دپـسو اهمـت ډېـر شـو. لـه دې وروسته بزگـر اړ ؤ چې خپـل محصـولات پـه بـازار کې وپلـوري، دځمکې اجاره او مالـه د پـسو پـه بڼه فـوډال ته ورکړي، پـه بلـه ژبـه بزگران هـم پلورتوکـو- پيسـو اړيکوتـه ورگډشـول. دمولـده ځواکونـو دپر مختگ پر بنسـټ، دپلورتوکـو-پيسـو اړيکـو پراختيـا، بزگـران پـه

مختلفو قشرونو (کولاک- منځکوره بزگران او دکلو پرولتاریا) باندې ووېشل. کولاکانو له فوډالانو څخه ځمکه په باړه اخیستله بیایې په وړو وړو ټوټو باندې وېشله او وروسته یې منځکوره بزگرو ته په اجاره (باړه) ورکوله او سایې دتش لاسو بزگرو (دکلو پرولتاریا) دکارځواک نه په گټې اخیستلو سره ځمکه کرله. د پانگوالۍ ورځ په ورځ زیاتېدونکي زبېښاک، دفوډالي زبېښاک اوتېرېږو سره جوخت، دبزگرو دلانستمن کیدو اوکور ورانۍ (کور گډي) سبب شو. جوته ده چې په فیوډالي ټولنه کې بزگرو دنفوس ډېری جوړاوه، له دې کبله ددوي دپېرودنې دتوان کمښت، کورنی بازار لا پسې کمزوری کاوه او دپانگوالي اړیکو د زیاتې ودې څخه یې، چې دمولده ځواکونو دودې اوسوداگري په پراختیا، نعنې دښارونواوکلو منځ کې پر راکړې ورکړې ولاړ وه، مخنوی کاوه.

<u>په ښارونو کې دپانگوالۍ پراختیا:</u> دمولده ځواکونو پراختیا دتولیداتود ودې لامل شوه. او د سوداگري دغوړېدا په پایله کې ښارونو لا پراختیا موندله. دښارونو په پراختیا سره سوداگریزې پانگې ورو ورو دبزگرو اولاسي صنایعو دخاوندانو تولیدات ترخپل کنترول لاندې راوستل. په لومړي سر کې سوداگریزه پانگه دکوچنیو تولیدونکو دپلورتوکو د بدلون په بهیر کې، دنوې واسطې په توگه څرگنده شوه. بیا سوداگرو دکوچنیو تولیدونکو دپلورتوکو په منظمې پېرودنې پیل وکړ او اومه مواد او پیسې یې دمرستې په توگه هغوي ته ورکول. په دې توگه کوچني تولیدونکي په سوداگرو پورې وتړل شول. په ورستني گام کې دسوداگریزې پانگې خاوندانو دساده "کوپراتیفونو" اوبیا یې د "مانو فکتور" په تاسیس لاس پورې کړ. په دې ډول دسوداگریزې پانگې نوه برخه له دې لارې په صنعتي پانگه بدله شوه او د پانگوالۍ صنایعو خاوندان منځ ته راغلل. البته وروسته بیا شتمن کسبگر هم په صنعتي

پانگوالو باندې بدل شول. سره له دې چې "مانو فکتور" دمنځ ته راغلو شرایطو پر بنسټ یعنې د زورواکه دولتونو د نسبي ملاتړ لاندې یوه اندازه پر مختگ وکړ خوبیاهم اصناف په بشپړه توگه ځواکمن وه او تر اخرې اندازې پورې یې هڅه کوله چې د"مانو فکتورونو" او فني اختراعاتو د ودې مخه ونسي. کورنی گمرکي مالیې (دىو ې سمې نه بلې ته دپلورتوکو د لېږد دپاره)، سمه ابزې مالیې، دصاحب منصبانو اوفیوډالانو ظالمانه واک، په کانو اومقاساتو کې توپیرونه، ټول دسوداگري دلابشپړتیا اودملي واحد بازار دتشکل اودپانگوالۍ اړیکو د پراختیا دلارې خنډؤ. په دې ډول په فیوډالي ټولنه کې، څه په کلیو اوڅه په ښارونو کې، فیوډالي زړې تولیدي اړیکې دنوو مولده ځواکونو دپرمختگ په وړاندې خنډ گرځېدلې وې.

بورژوازي انقلاب اوپانگوالۍ ته دفیوډالېزم اوښتون:

دمولده ځواکونو همیشنۍ وده دبشري ټولنې پر پراختیا او بشپړ تیا باندې واکمن قانون دی، خو زړې تولیدي اړیکې دمولده ځواکونودودې خنډ دي. مولده ځواکونه اوزړې تولیدي اړیکې، دټولنزو انقلابونو بنسټ جوړوي. انقلاب، دزاړه فرماسون پر ځای دنوي اقتصادي ټولنز فرماسون، دټېنگښت لامل گرځي. په دې ترڅ کې دغه تضاد، د تاریخ پر پراختیا اوودې باندې، واکمن قانون دی. پورتنی تضاد په مخبنا کې، دمرتجع طبقو (چې د زړو تولیدي اړیکو ملا تړ کوي) او د مترقي طبقو (په لومړۍ درجه کې زیار کښان چې دمولده ځواکونو دهمیشني پر مختگ تر ټولو لوی عامل گڼل کېږي) ترمنځ د مبارزو په بڼه غبرگون مومي. طبقاتي مبارزه دخپلې ودې تاکلي پړاو کې په انقلاب بدلیږي. ټولنز انقلابونه د محرکه ځواکونو او دانقلاب دمشرتابه دخصلت او د اقتصادي، ټولنزو اوساسي پانلو سره سم مشخص

کیږي. له دې کبله دبورژوازي انقلاب د ارزونې لپاره پورتنی هر
بوعامل په ترتب سره څېړو.

۱-دبورژوازي انقلاب خصلت: دوه انقلاب خصلت هغه
تضادونه چې دغه انقلاب یې حلوي (دزړوتولدي اړیکو له منځه
وړل اونوؤ تولدي اړیکو ټینګښت) او د زړې مخبنا پر ځای دنوې
مخبنا ټینګښت، ټاکي. هغه انقلاب چې موخه یې دفوډالي اړیکو
له منځه وړل وي دخصلت له نظره بورژوازي انقلاب دی.
دبورژوازي انقلاب اقتصادي اوټولنز بنسټ، دنوو مولده ځواکونو
اودفوډالي زړوتولدي اړیکو تر منځ تضاد دی. زبېښاکګرې
واکمنې طبقې دزړو او مرګونې تولدي اړیکو دساتنې غوښتونکي
دي. دوي دخپل دولتي ځواک څخه دخپلې برلاسي دپاښت په
موخه ګټه اخلي. له دې امله انقلابي طبقه باید د نووتولدي
اړیکو دټینګښت په موخه ځواک اوقدرت تر لاسه کړي. له دې
کبله دحکومت ترلاسه کول، دهر انقلاب تر ټولو بنسټېز ه مسئله
ده.

۲- محرکه ځواکونه اودبورژوایي انقلاب مشرتابه: څنګه
چې پوهېږو دزړو تولدي اړیکو اومولده ځواکونو ترمنځ تضاد،
دطبقاتي تضادونو په بڼه، په مخبنا کې غبرګون مومی. دلته هم دا
تضاد له یوې خوا د مرتجعې فیوډالي طبقې او له بلې خوادولسي
پرګنو اوبورژوازي ترمنځ ؤ. په همدې سبب دبورژوایې انقلاب
محرکه اومخکښ ځواکونه ولسي پرګنوجوړول. ولسي پرګنې،
دبزګرو په تره با دهغو تر ټولو نستمن قشر، تش لاسي ښاریانو،
ځوانې پرولتاریا، بورژوازی او وړوکې ښاري بورژوازي د مخکښو
عناصرو څخه عبارت وي چې دزاړه سیستم د له منځه تللو
غوښتونکې وې. خوبزګرانو اوپرولتاریا دساسي سازمان اوپوهې
دنشتوالي له امله ونشوکړای دانقلاب مشرتوب په لاس کې واخلي.

بورژوازي چې په دغه وخت کې مخکښنه طبقه وه دانقلاب مشري یې په لاس کې واخسته.

۳-د بورژاوزي انقلاب اقتصادي، ټولنزې او ساسي پاللې: اقتصادي پاللې: بورژوازي انقلاب دنوو تولدې اړیکو په ټینګښت سره، دمولده ځواکونو پراختیا اوودې ته لاره اواره کړه. داسې چې دپانګوالۍ دټینګښت نه لږ موده وروسته صنعتي انقلاب منځ ته راغی او مولده ځواکونو په چټکۍ سره د بشپړتیا په لار پل واخیست. بورژوایې انقلاب دکارګرو زبېښناک له منځه یونه وړ بلکه یوازې ددې زبېښناک بڼه یې بدله کړه.

ټولنزې پاللې: د صنعتي پرولتاریا منځ ته راتګ د بورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه ټولنزه پا یله ده. په کارخانو کې کار دکارګر ود تشکل اویووالي لامل شو. په دې ترخ کې ټولنزو شرایطو، دپرولتاریا ژوند دتاریخ په ترټولو انقلابي طبقې واړاوه. په دې ډول دې انقلاب دصنعتي پرولتاریا، چې دبورژوازي قبر کنندونکی ؤ، دپرمختیا اوبشپړتیا شرایط، منځ ته راوړل. دنوي فرهنګ ټینګښت، دپوهې اوتکنالوژي چټک پرمختګ، په نسبتاپراخه کچه د پوهنتونونو اومدرسو دجوړښت سره جوخت د ولسونو دپوهې دکچې لوړېدل دبورژوازي انقلاب دټولنزو پاللو له جملې څخه دي.

ساسي پاللې: دبورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه پالله د زاړه ساسي سازمان ړنګېدل اوپر ځای یې د بورژواز ي واکمني ټینګېدل دي. دغه راز د زړې واکمنۍ دتغر راټولېدل اودنوې واکمنۍ دځواک منځ ته راتلل دانقلاب ساسي محتوا تشکلو ي. د داسې پارلمان جوړېدل چې دفوډالي جرګو په انډول مترقي ؤ او په ساسي چاروکې د پراخه پرګنو لږ او ډېر ګډون، ددوي دساسي پوهې دلوړېدلو لامل ؤ. له دې وروسته زیار کښو پرګنو په تېره بیا

پرولتاریا دهېوادونو په ساسي ژوند کې دډېر مهم رول په لوبولو پیل وکړ.

دبورژوازي انقلاب بڼې: بورژوازي انقلاب په دوو بڼو (ډولونو) پېښ شوی دی. لومړۍ بڼه یې بورژوا ډېموکراتیک انقلاب نومېږي. په دې بڼه کې دخلکو پرګنې په تېره بیا تر ټولو کښته ټولنز اقشار، چې دظلم او زبېښاک تر فشار لاندې زرې زرې شوي ؤ، مبارزې ته راپورته شول او د انقلاب په بهېر کې یې لویه اغېزه درلوده. له دې کبله په دې انقلابونو کې زیارکښه پرګنې (بزګر او پرولتاریا) ترېوې اندازې پورې خپلو غوښتنو ته رسېږي اوځه حقوق تر لاسه کوي چې واک ته د رسېدلې بورژوازي له خوا ورو ورو لاندې (غصب) کېږي.

په دوهمه بڼه (ډول) کې، بورژوازي انقلابونه دبورژوازي لوړوقشرونو (سترې بورژوازي) په مشري ترسره کېږي او زیاتره دانقلاب په نىمه لار کې دبورژوازي او فیوډالانو تر منځ – دانقلاب دژورېدو له وېرې-جوړجاړي کېږي او واکمني تر یوه وخته پورې د دغو دواړو تر منځ وېشل کېږي چې کرار کرار دفیوډالانو اغېز کمېږي اوله دې کبله په هغو کې زیاتره زیارکښان ان د بزګرو پراخه پرګنې خپلو اقتصادي اوساسي غوښتنو ته نه رسېږي.

دپانګوالۍ سیستم ټینګښت، پراختیا اوبشپړتیا:

الف – په پانګوال رژیم کې مولده ځواکونه:

مولده ځواکونو په دوو اړخونو کې وده ومونده: صنعت اوکرهڼه. دغه دواړه په ترتیب سره دشننې لاندې نسو.

۱- په صنعت کې دمولده ځواکونو وده (صنعتي انقلاب):

بورژوازي انقلاب دمولده ځواکونو دپراختیا او بشپړ تیا دلارې سر نه خنډ ونه استه کړل اوپه صنعت کې یې انقلاب راوست یعنې

دماشنونو د اختراع سبب شو. له دې کبله دپانګوالۍ د پراختنا او ودې مانا چې په صنعتي انقلاب يې شهرت موندلی، دپانګوالۍ په کار ځايونو کې دلاسي کار پرځای د ماشن کار، په پراخه توګه ځای پرځای کېدل دي. په بله ژبه دپانګوالۍ د "مانو فکتور" له پړاونه چې دلاسي کار پر بنسټ ولاړؤ، ماشني صنايعو ته لېږد، صنعتي انقلاب نومېږي. دپانګوالۍ په پېر کې کارخانې په دوو لويو ډلو وېشل کېږي: لومړی ډله چې درانه صنايع نومېږي د کار خونو هغه ډله ده چې نېغ په نېغه لګښتي وسايل نه برابروي بلکه دتولد آلات اووسايل جوړوي، لکه دتراکتور جوړونې، ماشن جوړونې اوپادنساجي دځرخونو جوړونکې کار خونې او داسې نور. دوهمه ډله يا سپک صنايع، هغو کارخونو ته وايې چې نېغ په نېغه لګښتي وسايل لکه خوراک، پوښاک، دکور وسايل اونورشيان جوړوي لکه درېشلو، اوبدلو، کنسرو جوړونې او نورو کارخونې. صنعتي انقلاب په پانګوالو هېوادونو کې لومړی په سپکو صنايعو کې پيل شو اوبيا يې درنو صنايعو ته مخه کړه. څرنګه چې پوهېږو په لومړي سرکې دماشنونوځرخونه په اوبو ګرځېدل او يوازې سيندونو ته نږدې جوړ او په کار اچول کېدل. خو وروسته داسې ماشن ته اړتيا پيدا شوه چې په هر ځای کې ورځنې ګټه واخستلای شي. دغې اړتيا د (واټ) په واسطه د بخارماشن اختراع کړ. دواټ دبخار دماشن نه په ګټې اخستنې سره په بېلا بېلو صنعتي برخو په تېره بيا رېشلو پورې اړونده څانګو کې په لسګونه او سلګونه ماشنونه اختراع شول اوسپکو صنايعو په حيرانونکې چټکۍسره پر مخ تګ وکړ. دماشن دتولد زياتوالي دفلز اړ تيا رامنځ ته کړه خودلرګو سکرو کمښت دفلز راوېستنې اوويلې کېدنې د فن پراختيا تنګه ساتلې وه، تر څو چې "هنري کورت" د ويلې کېدنې ځانګړې بڼې چې دډبرو په سکروېې کارکاوه، اختراع کړي اوپه پايله کې د ډبرو

د سکرو لګښت اود فلز د تولد کچه لوړه شوه. په دې ډول صنعتي انقلاب درنو صنایعو ته هم مخه کړه. دماشن آلاتو دپیدایښت سره جوخت دماشني انجنیري څانګه، چې په انقلاب کې یې لوی رول درلود، منځ ته راغله. دلېږدرالېږد دوسایلو په منځ کې نوې وسله یعنې داوسپنې پټلۍ اختراع او په کار و لویدو چې دپام وړارزښت یې درلود. مدرنو بېړۍ جوړولو پراختیا وموندله او ډېرې لویې بېړۍ جوړې شوې. په پای کې دزیاتو اختراعاتو دمنځ ته راتګ له امله ماشني تولد دلاسي تولدځای ونیو.

<u>۲-په کرهنه کې د مولده ځواکونو وده:</u> په کرنه کې د پانګوالۍ وده، په صنعت کې دهغې د پراختیا په پرتله، په کراتو ورو وه. ځکه پانګوالۍ په کلیوکې لاهم بایددفیوډالانو ضد خپله جګړه غځولې وې. دپرمخ تللو هېوادونو تاریخ ښیئ چې په کرنې کې دمدرنو اوزارو اوسامانو راتګ او په پایله کې کرنې کې دپانګوالۍ اړیکو پراختیابیلې بیلې لارې خپلې کړې دي. نوه یې دکلو دبډایو بزګرانو دشتمنو زیاتبدل اوپه سترو ځمکوالو باندې ددوی بدلېدل ؤ چې په کروندوکې یې د مدرنو ابزارو نه ګټه اخستل کېده. اوبله ډله یې داسې وه چې بوشمر فیوډالانو خپل واک وساته او ورو ورو یې په خپله د لازیاتې ګټې تر لاسه کولو دپاره نوي تولدي اوزار د زړو اوزارو پر ځای راوړل چې دغه راز دفیوډالي زبېښناک بڼه د پانګوالۍ زبېښناک په بڼه واوښته او یا پانګوالو په کلیوکې ځمکې رانیو لې او د بزګرو دکارځواک نه په ګټې اخستنې سره به یې کرلې.

<u>ب- پا نګوالي تولدي اړیکې:</u> پانګوالي داسې سستم دی چې دتولد ابزار اووسایل په بو موټي پانګوالو او فیو ډالانو پورې اړه لري په داسې حال کې چې پر ګنې له هر راز ملکت څخه بې

برخې دي يا ډېر لږ ملکت لري اوله دې امله اړ وي چې دکارلپاره دپانگوالو مزدور شي. د پانګوالۍ تولد ي اړيکې خاصې ځانګړتياوې لري چې په لاندې توګه څېړل کيږي.

١- ساده پلورتوکز تولد اوپانګوالي: وموول چې پلورتوکز تولد هغه تو لد دی چې د شخصي لګښت دپاره نه بلکه په بازارکې دپلورلو (راکړې ورکړې) دپاره ترسره کيږي.

پلورتوکز تو لد چې دلومړني کمو ن سستم دړنګېدو په بهر کې منځ ته راغی دمرستابه او فيوډالېز م دتو لد په طرېقو کې يې هم، دطبعي اقتصاد دبرلاسي سره سره، شتون درلود. دپلورتوکز تولد ستن اوبنستې، دکار ټولنز وېش او دتولد پر وسايلو دخصوصي ملکت شتون دی. کله چې داشرائط موجود وي، پلورتوکزتولد به سرته رسېږ ي اود تولداتو راکړه ورکړه به د پلورلو اوپېرودلو په بڼه وي. د پانګوالۍ پلورتوکز تولد دټو لنز وټاکلو شرائطو لاندې دساده پلورتوکز تولد له ودې څخه منځ ته راغلی دی. دساده پلورتوکز تولد تر ټولو مشخص استازی بزګر او کسبګر دي. له دې امله ساده پلورتوکز تو لد دوه ګوني ماهيت لري. له يوې خوانه، دا چې د تولد پر وسايلود خصوصي ملکت پر بنستې ولاړدی نوځکه بزګر يا کسبګر هغه څوک دی چې دپانګې څښتن دی، او دا دپانګوال سره دده ګډه وجه ده. او له بلې خوا، څنګه چې ساده پلورتوکز تولد پر شخصي کار ولاړدی، دپلورتوکو تو لد وونکی هغه څوک دی چې کارکوي او دا دپرولتاريا سره دده ګډه وجه ده چې دده برخلاف، د تو لد دوسايلو څښتن نه دی.

دپانګوالۍ پلورتوکز تو لد دساده پلورتوکز تولد په څېر دکار پر ټولنز وېش او دتو لد پر وسايلو خصوصي ملکت باندې ولاړدی په دې تو پېر چې داتولد دمزدور کار دزبېښاک پر بنستې

ولاړ دی او پانگوال پخپله کار نه کوي بلکه دتو لـد د وسـائلو پـه لرلواو پرولتاریا په مزدور کولو سره ـوازې زبېښـاک کـوي. لـه دې کبله وېلای شو چې ساده پلورتوکز تو لـد کـولای شـي دتېولنـز و ټاکلو شـرائطو لانـدې دپـانگوالی پلورتـوکز تـو لـد تـه وده وکـړي. ددې چار لپاره سربېره پـر پورتـه یـاد شـوو دوو شـرطونو (دکـار تـو لنـز وېش او دتو لـد پر وسائلو خصوصي ملکـت، چې پـه پخوانـو سیستمونو کې منځ ته راغلی دی) دریم شرط هم اړین دی او هغه پـه پلورتوکـو بانـدې دکـا رځـواک بدلیـدل دي چې دفـوډالـزم دړنگېدنې په پړاو کې منځ تـه راغـی او پـه لنـډه توگـه یـې تـر شـننې لاندې نسو.

۲- دکار ځواک د پلورتـوکي پـه توگـه: ـو کـار گـر دتـو لـد دوسائلو دنه لرلو لـه کبلـه دمـزدور کېـدو پرتـه بلـه چـاره نـه لـري. پانگوال هم دتېو لووسائلو ددرلودلو سره سره نشـي کـولای لـه کـار گرپرته، تولـد پـل کـړی. کـارگر دنوروکسـانو پـه څېـر دکـار ځـواک لری چې په هره تېولنه کې دتولـد مهم عنصر دی. خو پـه پـانگوالی کـې دکـار ځـواک، رول بـدلون مـومي. یعنـې دغـه ځـواک هـم پـه پلورتوکي بدلېږي. پـه دې ډول پلورتـوکز تولـد ځانتـه عـام خـوی غوره کوي (هر څه ته شاملېږي). له دې امله پانگوالی دپلورتـوکز تولـد تر ټولـو لـوړ پـړاو پـه توگـه گڼـل کـېږي. پـه پلورتـوکي بانـدې دکارځواک دبدلېدلودپاره دوه شرطه لازم دي. لومړی داچې کارگر باید شخصا آزاد وی داسې چې وکولای شي دکـار ځـواک پـه خپلـه خوښه وپلوري، په داسې حال کې چې مریې اوسرف دکار ځواک په پلورلـو کـې آزاد نـه ؤ. دوم بایـده دی چې کـار گـر دتولـد او ژونـد تېرولو وسایل ونه لري داسې چې زېرمه ونلري او په پانگوال باندې دخپل کار ځواک پلورلو تـه اړتیـا ولـری. دسـرفانو شـرائطو لـه دې پلوه بشپړ توپیر درلـود، ځکـه چې دوی شخصـي کرونـدې لرلـې او

کولای یې شول د ځان او خپلې کورنۍ دپاره دژوند وسائل برابر کړي.

۳- پلورتوکي: پلورتوکی هغه څه دي چې لومړی یوه انساني اړتیا پوره کړي او دویم دپلورلو یا مبادلې دپاره تولید شوی وي نه دشخصي لگښت دپاره. پلورتوکي دوه اړخه لري: داستعمال ارزښت او ارزښت. دپلورتوکو هغه خاصیت چې دانسان داړتیا وونه یوه پوره کوي داستعمال ارزښت نومیږي. خو دیو پلورتوکي ارزښت عبارت دی دتولیدوونکو لازم ټولنیز کار څخه چې په دغه پلورتوکي کې نغښتی دی. دیو پلورتوکي ارزښت خپل پخپله دلیدو نه دی، او یوازې بل پلورتوکي سره دبدلون په وخت کې څرگندیږي. ځکه په دې وخت کې هغه څه چې په حقیقت کې بدلیږي لازم ټولنیز کار دی چې دپام وړ پلورتوکو دبرابرولو دپاره مصرف شوی وي. په بله ژبه، دغه دکار ارزښتونه دي چې دپلورتوکي په بڼه اوښتلي او یو تر بله مارچه کیږي. دهر پلورتوکي ارزښت دهغه لازم ټولنیز کار دکچې په وسیله چې ددغه پلورتوکي د تولید دپاره ترسره شوی دی، معلومیږي او دکارکچه دکار دوخت په وسیله اندازه کیږي.

۴-دکار ځواک ارزښت: د کار ځواک ارزښت دبل هر پلورتوکي په څېر د تولید د لازم ټولنیز کار دوخت په وسیله ټاکل کیږي. ددې دپاره چې یوکارگر دکار وس ولري باید کم تر کمه دژوند دتېرولو و سائل یعنې خواړه، پوښاک، ځیلۍ، کور اونور ولري. او هم دکار ځواک بېرته بیا پوره کولو لپاره باید کارگر، هم دځان اوهم دکورنۍ لپاره دژوند وسائل برابر کړي. اوپه پای کې ددې لپاره چې کارگر یو پیچلی ماشین پکار واچولای شي یوې ټاکلې کچې مهارت ته اړتیا لري چې پخپله دده زده کړه هم لگښت

غواړي، په دې اساس دکار ځواک په ارزښت کې، دکارګر او دده دکورنۍ دژوند برابر ولو دپاره دضروري وسائلو او دده دمهارت حاصلولودلګښت ارزښتونه شامل دي. کله چې دکار ځواک ارزښت دپیسو په بڼه بیان شي دکار ځواک بیه نومول کېږي. په پانګوالۍ کې دکار ځواک بیه دمزدوري په بڼه راڅرګندیږي.

۵-دپانګوالی زبېښاک ماهیت:

اضافي ارزښت: داضافي ارزښت په مفهوم د آسانه پوهېدو لپاره څېړنه تقریباًدنو ربښتونی مثال نه پیل کوؤ:ددرزي په نو کار ځاي کې دورځې په منځني ډول لس جوړې جامې جوړېږي. ټول لګښت یعنې هغه خرچه چې پانګوال یې (د کارځای څښتن) کړي په تقریبي توګه په پام کې نیولای شو.

دټوټې، تار اونورو مصرفي لوازمو اخستلو لګښت (۲٤۰۰) افغانۍ

دسوون دځای دکرایې اونورولګښت (٤۰۰) افغانۍ

دماشین الاتو او دکار ځای دودانۍ داستهلاک لګښت (۲۰۰) افغانۍ

دلسو کارګرو مزدوري دهرکس لپاره (٤۰) افغانۍ (٤۰۰) افغانۍ

(۳٤۰۰) افغانۍ

یعنې دهرې جوړې جامولپاره (۳۴۰) افغانۍ

چې دهر ې جوړې جامو لپاره (۳٤۰) افغانۍ کېږي. خو دهرې جوړې جامو ارزښت چې دپلورلو یا مبادلې په وخت کې ټاکل کیږي او پانګوال یې په پسو پلوري (۳۸۰) افغانو په اندازه دی. په پورتني مثال کې پانګوال دهرې جوړې په بدل کې، دورکړل شوي لګښت نه (٤۰) افغانۍ زیاتې اخلي.

دغه زياتې پيسې دکومه راغلې؟
کله چې پورتنيو ټولو ارقامو ته پام وکړو ګورو چې دکارګر دمزدوري پرته هيڅ نو دکمښت اوډېرښت وړندی. د ارزښت (دلازم ټولنيز کار به چې په هر پلورتوکي کې نغښتې ده) تعريف ته په پام سره، داسې ښکاري چې هغه سوازنی رقم چې دکار خاوند (پانګوال) په حقيقت کې بشپړندی ورکړی، هماغه دکارګرو ربښتونې مزدوري ده، ځکه دوی دي چې کارېې دنوموړي مثال په جاموکې نغښتی او هر يو کس يې په خپل کار سره (۸۰) افغانۍ دلومړنيو موادو اونورو پر ارزښت باندې (په يوه ورځ کې) ورزياتې کړي خو په بدل کې يې پانګوال دوی ته سوازې (٤٠) افغانۍ ورکړي اوپاتې يې په خپل جيب کې اچولې دي. په دې مثال کې (٤٠) افغانۍ د هر ې جوړې جامې په بدل کې اضافي ارزښت دی.
لازم کار اواضافي کار: دپورتني مثال په پام کې نيولو او پانګوالۍ ټولنه کې تولدي ټولو ښو ته په ځير (غور) سره، وينو چې په پانګوالۍ تولد کې يو کارګر دوخت يوه برخه دځان دپاره اوبله برخه يې دپانګوال دپاره کارکوي. دکار هغه وخت چې کارګرېې کم تر کمه د خپل ژوند تېرولواو دلازمو وسايلو دبرابر ولودپاره لګوي دکار لازم وخت بلل کېږي او هغه کار چې ددغه وخت په ترځ کې سرته رسيږي لازم کار نوميږي. پانګوال سوازې دلازم کار وخت لپاره مزدوري ورکوي. که په پورتني مثال کې فرض کړو چې هر کارګر دورځې (۱۰) ساعته کار کړی او (٤٠) افغانۍ مزدوري يې تر لاسه کړې، ښه جوته کېږي چې لومړنيو (٥) ساعتونو کې يې دغه پيسې منځ ته راوړي او په حقيقت کې يې نور (٥) ساعتونه دهيڅ ډول مزدوری له اخستلو پرته مفته کار کړی دی. داقتصاد د علم په اصطلاح کې لومړني (٥) ساعته د لازم کار وخت او نور (٥) ساعته د اضافي کار وخت بلل کېږي.

اضافي کار چې داضافي تولد منځ ته راوړونکی دی دپانګوالۍ نه مخکې هم شتون درلود. په مرستابه او فوډالي ټولنو کې هم زبېښاکګرو طبقو داستثمار شوو پرګنو داضافي کار نه په ګټې اخستنې سره ژوند کاوه. خو په پانګوالۍ سستم کې اضافي تولد داضافي ارزښت په بڼه رامنځ ته شو ځکه دکار ځواک په پلورتوکي بدل شوی دی. اضافي ارزښت دپانګوالو دژوند او چړچو پر لګښت سربېره دنوو کارګرو دزبېښاک دپاره په پانګه بدلېږي چې د پرولتاریا اونورو زیار کښانو د لا لوټولو او دپانګوالو په وسله دپانګې دغونډولو دپاره پکار اچول کېږي.

دپانګوالۍ تولد موخه: دپانګوالۍ تولد موخه، په پانګې باندې داضافي ارزښت بدلولو اودنوي اضافي ارزښت دتولد دپاره دهغې پکار اچولو څخه عبارت ده. پانګوال تل هڅه کوي څومره چې شونې وي په لږ لګښت سره ډېراضافي ارزښت لاسته راوړي. دوی دټولو شونو وسائلو څخه دغې موخې ته درسېدو دپاره ګټه اخلي. هر پانګوال داضافي ارزښت د ډېرښت لپاره زیار باسي تر څو په ټول توان سره دکارګروڅخه اضافي ارزښت لاسته راوړي. د اضافي ارزښت دډېرښت دپاره دوه لارې شته: مطلق اضافي ارزښت اونسبي اضافي ارزښت.

مطلق اضافي ارزښت: له هغه څه چې تېر شول داپالله راووته چې په پانګوالۍ کې دکارګر دکار ورځ په دوو برخو وېشل کېږي: ۱- دلازم کار وخت ۲- داضافي کار وخت. فرض کووچې دکار ورځ لس ساعته وي چې (۵) ساعته یې لازم کار وخت اونور (۵) ساعته یې داضافي کار وخت دی. په دې صورت کې دزبېښاک درجه یا داضافي ارزښت نسبت به په لاندې ډول وي

(٥) ساعته داضافي کار وخت
دزبېښناک درجه = 100%× ―――――――――――
(٥) ساعته دلازم کار وخت

که دکار وخت ثابت پاتې شي دکار ورځې په اوږدولو سره کولای شو داضافي کار وخت زیات کړو. دساري په ډول که دکار ورځ له ١٠ ساعته څخه ١٢ساعته ته زیاته کړو داضافي کار وخت به ٧ساعته وي او په دې توګه دزبېښناک بڼه په لاندې ډول څرګندېږي:

٧ ساعته داضافي کاروخت
دزبېښناک درجه = --------------------×١٠٠٪ =١۴٠٪
٥ ساعته دلازم کاروخت

په دې ډول د اضافي کار دوخت په زياتېدو سره داضافي ارزښت نسبت یا دزبېښناک درجه ٤٠٪ لوړېږي. هغه اضافي ارزښت چې دورځني کار دساعتونو داوږدولو په وسله ترلاسه کېږي، مارکس مطلق اضافي ارزښت نومولی دی. دپرولتاریا دمبارزو له کبله د ورځني کار وخت محدود اوقانوناً راتهٔ شوی دی. له دې امله دپانګوال دپاره داپوښتنه مطرح شوې ده چې په څه ډول یې زیات اضافي ارزښت ترلاسه کړی. ده ددې پوښتنې ځواب په نسبي اضافي ارزښت کې موندلی دی.

نسبي اضافي ارزښت: دلازیات اضافي ارزښت لاسته راوړلو دپاره دویمه لاره دلازم کار وخت لنډول دي پرته له دې چې دورځني کاروخت تغىر ومومي. که په صنایعو کې دکار حاصل ورکونه زیاته شي (نوی اختراعات ددې سبب ګرځي چې په هماغه پخوانی موده کې ترپخوازیات محصول تولید شي) دغه چار به

دلازم کار وخت دکمښت سبب وګرځي اوپه پایله کې به داضافي کار وخت زیات شي. دساري په توګه (۱۰) ساعته دکار ورځ په (۵) ساعته لازم کار او (۵) ساعته اضافي کار وېشو، فرض کړو دکار دحاصل ورکونې دډېرښت له کبله کافي ده د (۵) ساعته لازم کار پر ځای کارګر (۳) ساعته کار وکړي څو دخپلې مزدوري مساوي به تولند شوو پلورتوکو ته ولېږدوي. خو (۱۰) ساعته ورځنی کار همغشان په خپل ځای پاتې دی. په دې صورت کې داضافي کار وخت د (۵) ساعتو څخه (۷) ساعتو ته زیاتېږي. اوپه پایله کې یې دزبېښاک درجه لوړېږي.

(۷) ساعته داضافی کار وخت

دزبېښاک درجه= ______________________ ×۱۰۰٪= ۲۳۳٪

(۳) ساعته لازم کاروخت

زمونږ په مثال کې داضافي ارزښت نسبت یا دزبېښاک درجه (۲۳۳٪) ته لوړه شوې او داد ورځني کار مودې داوږدوالی زیږنده نه ده بلکه دلازم کار وخت او داضافي کار وخت ترمنځ نسبت دبدلون له کبله دی. هغه اضافي ارزښت ته چې دلازم کار وخت دکمښت او په وړاندې کې یې داضافي کار وخت دډېرښت له امله زیات حاصل ترلاسه کېږی، نسبي اضافي ارزښت وایی.

پانګه او دپانګې بنې (ډولونه) :

بورژوازي اقتصاد پوهان دعوا کوي چې هر راز، دکار اوزار دلمړنو انسانانو دډبرو او لرګو څخه نولې تر اوسنو ابزارو پورې، پانګه ده. خو په حققت کې دتولند وسائل پانګه نه ګڼل کېږی ځکه دغه وسائل دهرې ټولنې شتون دپاره حتمي اوضروري دي. دتولند وسائل یوازې هغه وخت چې د پانګوال د شخصي شتمني

بڼه ونسي او دکارگرې طبقې دزبېښناک لپاره په کارو اچول شي په پانگه بدلیږي. پانگه دپسو ټاکلې کچه یادتولد وسله نه ده بلکه یوه ټاکلې تاریخي ټولنیزه تولدي اړیکه ده چې په هغې کې دتولد وسایل اوهمدغشان دوگړو دژوند لپاره اصلي وسایل دپانگوالې طبقې په ملکت کې دي، په داسې حال کې چې کارگره طبقه دټولنې دتولد بنسټیز ځواک په توگه دتو لد اوژوند له وسایلو څخه بې برخې اواړه ده چې خپل دکار ځواک په پانگوال وپلوري او دزبېښناک لاندې راشي. په بله ژبه پانگه هغه ارزښت دی چې دمزدور دکار دزبېښناک له لارې اضافي ارزښت منځ ته راوړي. پانگه د انحصار نه مخکې پانگواله ټولنه کې په څلورو ډولونو لىدل كيږي چې دلته يې يادونه کوؤ:

۱- صنعتي پانگه او اجزا يې: دتوليد په پيل کې، پانگوال دخپلې پانگې یوه برخه دکارخونې دوداني جوړولو، ځمکې پېرودلو، تجهزاتو او ماشین آلاتو، اومو موادو اومرستندویه موادو پر رانیولو لگوي. دپانگې ددغې برخې کچه چې دتولد دوسایلو برخه کنیل کیږي، دکار په بهیر کې بدلون نه مومی بلکه په هماغه کچه ارزښت چې دتولد دوسایلو اجزاء لگول کیږی یا زړیږي، دنوؤ تولد شوو پلورتوکو ارزښت ته لیږدوي. په دې ډول چې دساري په توگه داومو موادو، مرستندویه موادو اودسوون موادو ارزښت دتولدي چار په بهیر کې په بشپړه توگه نوي تولد ته لیږدول کیږي خو یو ماشین د (۱۰) کلن تولدي کار په بهیر کې هرکال دخپل ارزښت یوپر لسمه برخه نوؤ پلورتوکو ته لیږدوی. دپانگې هغه برخه چې دتولد دوسایلو، ماشین آلاتو، اوزار و، اومو موادو او نورو دبرابرولو دپاره په کار اچول کیږي - چې په حقیقت کې یې اندازه بدلون نه مومي-ثابته پانگه نومیږي. پانگوال دخپلې پانگې بله برخه دکار ځواک رانیولو دپاره لگوي، دغې برخې ته چې دکار

ځواک پېرودلو دپاره په کار لوېدلې اودتولد په بهر کې دکارګر په وسله داضافي ارزښت منځ ته راوړلو په سبب ډېرېږي، اوښتونکې (متغیره) پانګه وايي.

پانګه

اوښتونکې یا متغیره پانګه ———— ثابته پانګه

دکارګرمزدوري

ځمکه، دکارخانې ودانۍ، اوزار، ماشین الات، اومه توکي، مرستندویه توکي او دسوون توکي او نور

<u>۲-سوداګریزه پانګه:</u> اضافي ارزښت چې کارګر ه طبقه یې دتولید په بهر کې منځ ته راوړي په لومړي پړاوکې د صنعتي پانګوالو په جب کې لوېږي اونورپانګوال هم داضافي ارزښت نوه برخه تر لاسه کوي. دصنعتي پانګې خاوندان دتولیدي بهیرونو تېرولونه وروسته، پلورتوکي تاروي خو په خپله یې بازارکې پلورلای نشي. ځکه که د صنایعو څښتنان دسوداګرو له منځګړیتوب پرته د خپلو پلورتوکو دپلورلو تمه ولري نواړینه ده چې باید دخپلې پانګې نوه برخه دسوداګریزو مؤسسو جوړولو،

دپلورونکو اوکارکونکو په ګمارلو (مقررولو) اونور و باندې ولګوي. لکن عملاًدغه کار نشي کولای او سوداګروته یې سپاري. دسوداګریزې پانګې دنده په نغدې پانګې باندې د پلورتوکیزې پانګې بدلول دي. په دې بهرکې، سوداګر، پلورتوکي دبازار له بې نه په ارزانه دصنایعو له خاوندانوڅخه رانیسي او د ورځې په نرخ یې بازارکې پلوري. ددغو دواړو نرخونو نه لاسته راغلی توپیردسوداګري دګټې په توګه دسوداګرو په برخه کیږي. په سوداګري نړۍ کې سوداګري په دوو بهرنۍ اوکورنۍ برخو وېشل کیږي. کورنۍ سوداګري دوه ډوله ده: ټول پلورنه (عمده فروشي) او لږپلورنه (پرچون فروشي). ټول پلورنه دپانګوالو (سوداګرو او دصنایعو خاوندانو) منځ کې سوداګر ي ده اولږ پلورنه په لګښت کوونکو باندې نیغ په نیغه (په مستقمه توګه) دپلورتوکو پلورنه ده. بهرنۍ سوداګري هم په صادراتي (لیږونکی) او وارداتي (رالیږونکی) سوداګریو وېشل کیږی.

۳- نغده پانګه: څنګه چې په فوډالزم کې مو ولوستل دنغدې پانګې لومړنی ډول د سودکولو پانګه وه چې وګړو دپور ورکولو او پر اصل پور سر ببره دسوداخستلو له لارې پکاراچوله. څنګه چې دلته پسې دهغه ارزښت په بڼه دي چې کچه یې دوه پړاو له تېربدو وروسته لوړیږي، له دې کبله دنغدي پانګې په بڼه اوړي. دبانکونو دپیدابښت او پانګوالۍ دپراختیا سره دنغدي پانګې رول هم زیات شو. بانکونو صنعتي پانګوالو ته په پور ورکولو سره په تولیدکې غیر مستقمه برخه اخستله او چې کله یې اړوند سوددصنایعو له خاوندانو څخه لاسته راوړ په حققت کې یې نوه برخه له هغه اضافي ارزښت څخه ترلاسه کوله چې دصنایعو څښتنانو دکارګرو دزبېښاک له لارې اخیستلې وه.

٤-کرهنیزه پانګه: مخکې مووویل چې په پانګوالۍ ټولنه کې لاهم دفوډالزم پاتې شوني لېدل کېږي. دپانګوالۍ ټولنې په ټېنګښت، پراختیا اوبشپړتیا کې ډوشمېر فوډالان د کرنېزو ځمکو لوېه برخه په واک کې لري. دغه فوډالان په پانګوالې ټولنې کې په دوه ډوله داضافي ارزښت نه ونډه اخلي. یا شخصاً دځمکې دکرطرېقه بدلوي او دکرنې کارګر په کارګماري (مقرروي) اوزېښي یې، چې په دې صورت کې دکرهنیزې پانګې په بڼه اوړي اویا خپله ځمکه پانګوالوته په ټېکه (اجاره) ورکوي. هغه پانګوال چې ځمکه یې ټېکه کړې ده دکلو دپرولتاریا په کارګمارلو او دهغو په زېښلو سره اضافي ارزښت لاسته راوړي. دکرنې پانګوال ددغه اضافي ارزښت ډوه برخه ځانته ځانګړې کوي اوبله برخه یې داجارې په ډول فوډال یا مالک ته ورکوي. په هر حال دلته هم دکرنې پانګه داضافي ارزښت نه برخمنه ده.

اقتصادي ګډوډی (بحرانونه): دپانګوالۍ اقتصادي ګډوډی داضافي تولد له کبله منځ ته راځي. دوبحران په بهر کې تولد شوي پلورتوکي په هاغه کچه چې تولد شوي، بازار نلري. ځکه دلګښت کوونکو دپېرودلو له وس څخه زیات تولد شوي دي. اقتصادي ګډوډی د اضافي تولد پایله ده اواضافي تولد هم په خپل وار سره په تولد کې دګډوډۍ اودپانګوالو دسالۍ زېږنده ده. دساري په توګه څوکار خونې چې ځانګړي توکي تولدوي په لنډه موده کې ډو پر بل پسې په کار لوېږي. دغه کارخونې شپه او ورځ هڅه کوي او خپل تولیدی توکي بازار ته وباسي دومره چې عرضه دتقاضې په پرتله زیاته شي. په دې ډول پورتنۍ کارخونې زیاته اندازه توکي -چې نور اخستونکې نلري - په واک کې لري او بیه یې دمجبوریت له مخې پرله پسې راټیټوي څووپلورل شي ان تر دي چې په تاوان یې هم پلوري. داسې حال کې ویل کیږی چې

په یوې ځانګړې ځانګه کې ګډوډی منځ ته راغلې ده. څرنګه چې دغه موضوع په نورو ځانګو کې هم په همدې ډول پېښېږي په پایله کې یې کارخانې تړل کېږي اوپه زرګونو کارګر له وزګار تیا سره مخ کېږي.

له دغو هرې یوې تولدي ځانګې نه نورو اړونده ځانګو ته دګډوډی اغېز، دعمومي اقتصادي بحران لامل ګرځي چې ټوله پانګواله ټولنه رانغاړي. باید څرګند شو چې دتوکو اضافي تولید په هېڅ ډول دامانا نلري چې دټولنې دټولو وګړو له اړتیا وونه زیات تولید شوي دي بلکه بر خلاف د اقتصادي بحران په مهال زیارکښان په ډېر سخت حالت کې وي اوددوی دژوندانه کچه ډېره راټیټېږي. دبېکاری دزیاتوالي له امله ډېر شمېر خلک دژوند لپاره دلازمو وسائلو څخه بې برخې کېږي. په بازارکې ددې توکو زیاتوالی دټولنې د ریښتیانۍ اړتیا په پرتله نه دی، بلکې ددغو توکورانولو ته دډېرۍ وګړو دوس نشتوالی له توکو څخه دبازار د ډکېدلو لامل دی. داسې چې بازارونه دکرنې او صنعتي کالو څخه ډک دي خو پرګنې یې دپېرودلو وس نلري، لکه چې متل دی: "څومره پرېماني ډېره هومره محرومي ډېره". دتولید ټولنز خصوصت او دتولید پر وسائلو باندې د پانګوالۍ خصوصي ملکت دبنې تر منځ تضاد، داقتصادي ګډوډی ریښه او بنسټ دی. بحرانونه په نه ژغورونکې توګه دپانګوالۍ تولید د طریقې پایله ده. تر څوپورې چې پانګوالی موجوده وي دغه بحرانونه به له منځه لاړ نشي. ګډوډی یا بحرانونه په ښه توګه ښئی چې، دبورژوازي په واسطه منځ ته راغلی مولده ځواکونه د بورژوازي تولیدي اړیکو نه مخته کیږي او په پایله کې دغه اړیکې دمولد ځواکونو دلاپرمختګ په وړاندې خنډ اوځنډ ګرځېدلي دي. اوښایي چې دمولده ځواکونو وروستنۍ ودې دساتنې دپاره دتولید پر وسائلو دپانګوالۍ خصوصي

ملکت با په بله ژبه دپانګوالۍ تولدي اړيکې ورکې اونابودې شي. دپانګوالۍ سيستم، دمولده ځواکونو په پراختيا اودتولد په ټولنز کېدو سره، دسوسيالزم دټينګښت دپاره لازم عيني شرايط جوړوي. په عين حال کې هغه انقلابي ځواک منځ ته راوړي چې بايده دی ټولنې ته انقلابي بدلون ورکړي. دغه ځواک کارګره طبقه ده.

دپانګوالۍ سيستم مخبنا

<u>دپانګوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت:</u> هره طبقاتي ټولنه بېلې بېلې طبقې او قشرونه لري چې ددوي څخه دوه طبقې دټولنې اصلي طبقې جوړوي. ددغو دوو طبقو اړيکې دټولنې اصلي تضاد څرګندوي.

دمرستابه په ټولنه کې دغه طبقې مريي وال اومريان، په فيودالي ټولنه کې فيودالان او سرفان او په پانګوالۍ ټولنه کې بورژوازي اوپرولتاريا دي. هاغه څه چې دپانګوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت تر عنوان لاندې څېړو دامپرياليزم نه وړاندې پانګوالۍ پورې اړه لري. دامپرياليزم دزمانې پانګوالۍ به په اړوند بحث کې وڅېړو. دپانګوالۍ ټولنې طبقې او اقشار په لاندې ډول څېړلای شو.

۱- **<u>بورژوازي</u>**

بورژوازي داسې طبقه ده چې دتولد دوسايلو خاونده ده او دپرولتاريا دزبېښاک دپاره ورڅخه ګټه اخلي. په پانګواله ټولنه کې بورژوازي طبقه په درېو قشرونو وېشل کېږي:

۱-ستره بورژوازي ۲- منځکوره بورژوازي ۳- وړوکې بورژوازي

ستره بورژوازي دلويو کارخانو اومکانيزه کروندې لرونکو پراخه ځمکو دخاوندانو او هم سترو سوداګرو اوسود خورو ته ويل کيږي. منځکوره بورژوازي زياتره کورنيو توليدونکو اوسوداګريزه اونغدي منځکوره پانګو خاوندانو جوړه کړې او وړوکې ياکوچنۍ بورژوازي د لږو پانګو او د کار دابزارو هماغه خاوندان دي چې ډيری يې په کار کې نيغ ګډون لري. دپورتنيو قشرونو څخه هر يو يې په بيلا بيلو ټولنيزو شرايطو کې دټولنې په طبقاتي مبارزو کې ځانګړی رول لوبولی دی. لوبه بورژوازي زياتره داشرافو اوفيوډالانو سره سازښت کوي، منځکوره بورژوازي ددوي په پرتله انقلابي قشر دی چې کله يې ګټه په مستقيم خطر کې راشي دلومړي قشر سره سازښت کوي، وړوکې بورژوازي دکارګرې او پانګوالې طبقې په منځ کې منځنی وضعيت لري. د وړوکې بورژوازي د ژوندانه کچه د پرولتاريا نه لوړه ده. خو دسترو اومنځکوره پانګوالو دسختې سيالي تر فشار لاندې ده اوپه پرله پسې توګه ددوی زيات شمير ددغو سيالو له کبله له پښو غورځي او دپرولتاريا په لکو کې يو ځای کيږی. دغه قشر دشمير له مخې په تيره بيا په وروسته پاتې هيوادو کې دټولنې دوګړو ډيری جوړوي.

۲-<u>پرولتاريا</u>

پرولتاريا په پانګواله ټولنه کې هغو کارګرو ته ويل کيږي چې دتوليد دوسايلو دملکيت نه بې برخې وي اوله دې کبله اړدي دخپل کارځواک دتوليد پر اصلي څښتنانو يعنې پانګوالو باندې وپلوري. په دې اساس دتوليد دوسايلو نه بې برخي، دکارځواک په پلورنه کې آزادتيا لکه دبل هر کالي په څير او دتوليد په بهرکې دپانګوال په وړاندې دربدل، پرولتاريا دنوروزبيښل شووطبقو نه بيلوي. دپرولتاريا کار دپانګوال لپاره دورځ په ورځ زياتيدو نکي

زبېښناک اوپانګې راغونډولو سرچینه ده. پانګوال هڅه کوي دبېلا بېلو لارونه دزبېښناک کچه سخته کړي اوبر خلاف پرولتاریا زیار باسي واک ترلاسه کړي اودتولیدوسایل ټولنیز کړي. پرولتاریا دځانګړو شرایطو پر بنسټ دهغو ټولو طبقو څخه چې دپانګوالۍ په وړاندې دربري، انقلابي ده. په پانګواله ټولنه کې په پرولتاریا سربېره چې په سترو کارخونو کې سره یوځای ده ځینې نور کارګران هم شته چې په وړو کارځایونو لکه دګاولې جوړولویا موچي ګري، ترکاڼي، دپېښ دوکان یا آهنګري اونورو کې کار کوي او یا په سختو کارونولکه دودانیو په کارونو اویا په مکانیزه کروندوکې چې سترو مالکانو پورې اړه لري، په کار کولو لګیا دي.

۳- ځمکوال او بزګران

په پانګواله ټولنه کې پر بورژوازي او پرولتاریا سربېره دمالکانو او بزګرانو طبقې هم شته. دغه طبقې دفیوډالي رژیم نه پاتې دي خو دپام وړ بدلون پکې راغلی دی. ځمکوال (ملاکین) په پانګواله ټولنه کې هغه طبقه ده چې دځمکې لویې ټوټې په واک کې لري او پانګوالو او یا کولاکانو ته یې په اجاره ورکوي اویا دمزدورانو دکارنه په استفادې سره په خپلوسترو کروندو کې په ګټه اخستنه بوخت وي. دبزګرو لویه برخه چې دخپلو تولیدي وسایلو په مرسته کار کوي او دډېری بورژوازي هیوادونو دنفوس لویه برخه جوړوي په پرله پسې توګه دټوټې کیدوپه حال کې دي. دغه بهر دپانګوالۍ عناصر منځ ته راوړي، دنیستمنو بزګرو شمیر ورزیاتوي او کورونه یې ورله ورانوي دوی دکولاک،منځکوره او نیستمنو بزګرو په قشرونو وېشل کیږي. نیستمن بزګران هماغه دکلیو پرولتاریا یا نیمه پرولتاریا تشکلوي.

٤- رون اندي اوکارکوونکي

په پانگواله ټولنه کې نـو شـمر کسـان شـته چې دمـادي نعمتونو دتولـد په بهـر کې خپلواکـه وضـعه نلـري او لـه دې کبلـه ځانګړې طبقه نه جوړوي. دساري په توګه درون اندو قشردی چې دپانگوالۍ نه مخکې ټولنو (مرستابه اوفوډالي) کې منځ تـه راغلـی او په پانګواله ټولنه کې يې زياته وده کړې ده، رون اندي يا لوسـتي کسـان عبـارت دي لـه: انجنيـر انـو، تخنکرانـو،نـورو تخنيکـي کارکوونکو، ډاکټرانو، مدافع وکيلانو، هنرمنـدانو، ښـوونکو، دعلومـو کارکوونکواودکارمندانو يوه برخه يعنې اقتصادي کارکوونکو، شمېره اخستونکو، حساب کوونکو او نوروڅخه. په ټولـزه توګه ټـول هغـه کسان چې کسب يې دفکري کارونو له جملې څخه دی اودغه چـار ددوی دژوندانه اصلي سرچـنه ده، درون اندو پـه ډلـه کې شـمېرل کېږي. رون اندي دټولنـز موقعـت اوټوې طبقې ته دخدمت کولـو پر بنسټ د بورژوازي، وړوکې بورژوازي او يـا پرولتاريـايي رون انـدو په قشرونو وېشل کيږي. په کارگره طبقه پورې تړلي رون انـدي پـه پرولتاريايي غورځنګ کې فعاله رول لوبوي.

کارمندان هم دتولـد پـه بهـر کې دخپلـواکې وضـعې دنـه لرلو له مخې رون اندو سره ګډ اړخ لري. ددغه قشر پـورتنۍ برخـه (لوړ پوړي چارواکي، دکمپنو مدېران، دبانکونو رئسان اونور) چې زيـاتره د رون انـدو پـه ډلـه کې دي، دټـولنز موقعـت او عـاداتو دکچې له مخې بورژوازي طبقې سره کلک تړاولري. په داسې حـال کـې چې ډېـرى کارمنـدان (ددولتـي ادارو او دخصوصـي موسسـو اوشرکتونو ټـټ پـوړي کارمنـدان اونـور) پـه پرولتاريـا پـورې تړلـي دي، دغـه راز کارمنـدانو تـه معمـولاً سـپـن کميسـه کـارگران او دپرولتاريا همغاړي وايي.

٥- **لومپن پرولتاریا**

په پانگواله ټولنه کې دلومپن پرولتاریا په نامه یو بل قشر هم شته چې دپانگوالی ظالمانه زبېښاک له امله دولسي پرگنو دکور ورانې په پایله کې منځ ته راغلي چې په دې ډله کې سوالگران، زناکاران، غله، لنډغر، کوڅه ډبي، جنایتکاران اونورشامل دي. دوی هغه کسان دي چې دخپلې طبقې څخه غورزېدلي اوبېل شوي، ټاکلی او منظم کار نه لري او ددوی ژوند دناخاپي چارو لکه غلا، سوالگری اوځان پلورنې له لارې تېرېږی. څنگه چې د دغه قشر ډېری دگډې ایډیا لوژي اړیکې اوطبقاتي پیوستون نه لري ارتجاع اوپانگوالی له دغو فاسدو عناصرونه دخپلو موخو دپاره لکه دفاشستي ډلوجوړولو، په کارگري اعتصابونو کې اعتصاب ماتولو اود ساسي اوټولنیز ومخکښوکسانو له منځه وړلو او راز راز دسسو جوړولو لپاره گټه اخلي.

په پانگواله سیستم کې طبقاتي مبارزې:

دمولده ځواکونود پراختیا او بشپړتیا اودسپکو اودرنو صنایعو پیدایښت سره زیات شمیر کارگروته چې دیو چت لاندې دیو بل تر څنگ کاروکړي، اړتیا زیاته شوه. په پایله کې داسې کارخونې منځ ته راغلې چې دسلگونو څه چې دزرگونو کارگرو،په کار گمارلو ته یې اړتیا درلوده. په دې ډول تولید ورځ په ورځ زیا تندونکې توگه لا ټولنیزخوی غوره کړ. خودتولید پر وسایلو باندې خصوصي ملکیت یوې وړې ډلې پانگوالو ته امکان ورکړ چې د میلیونو نو انسانانو دټولنیز کار محصول د خپل ځان لپاره ځانگړکړي. له دې کبله پانگوالا سیستم په یو ژور بنسټیز تضاد سره ځانگړی کیږي. دغه تضاد دتولیدپر وسایلو خصوصي ملکیت سره دتولید دورځ په ورځ زیاتیدونکی ټولنیز خصلت دنه جوړښت څخه عبارت دی اودغه تضاد په مخینا کې دبورژوازي اوپرولتاریا

(چې دپانگوالې ټولنې بنسټیز ضدبن دي) ترمنځ دتضاد په بڼه څرگندیږي. په پورتنو تضادونو سربېره نور تضادونه هم په پانگواله ټولنه کې شتون لري چې غیراصلی تضادونه گڼل کیږ ي، لکه د پانگوالوتضاد دفیوډالانو دپاتې شونو سره، دفیوډالانوتضاددبزگرو سره، دبورژوازي تضاد دوړوکې بورژوازي سره، دبزگرو او پرولتاریا تضاد دفیوډالانو سره، دټولنې د ټولو مخکښو عناصروتضاد دفیوډالانوسره او داسې نور.

دبورژوازي دولت

دولت په هره طبقاتي ټولنه کې چې ددښمنو طبقو څخه جوړ شوي، په ډېری باندې دلږکي دواکمنې دیکتاتوري دستگاه ده. بوررژوازي دولت هم دهغو ټولو آزادي غوښتونکو عنوانونو سره سره چې پر خپل مخ یې خوروی له دغې قاعدې نه بېل ندی. بورژوازي دولت که دډیموکراسي په بڼه او که څه هم په نورو (دساري په توگه په فاشستي) بڼو سره وي په واقعت کې دټولنې ډېرو زیار کښو باندې دلږکې پانگوال دیکتاتوري ده.

بورژوازي ډیمو کراسي که څه دجمهوریت یا دمشروطیت په بڼه وي په عامه توگه ددریو ځواکونو څخه چې مقننه، قضائیه اواجرائیه نومیږي، جوړه شوې ده. مقننه قوه چې معمولاً له دوو پارلمانونو لکه مشرانو جرگه او ولسي جرگې څخه جوړیږي دهیواد لپاره ټول لازم قوانین تصوبیوي. دقضائیې قوې دنده دټولنې په سازمانونو کې دوگړو په کړووړو دقوانینو پلی کول دي چې د سرغړونې په صورت کې دهغوی لپاره په قانون کې سزا ټاکل شوې ده. اجرائیه قوه ددولت دبیلا بیلو ادارو او وزارتخانو له هیئت څخه جوړیږي او دنده یې ددواړو جرگو د مصوبو او دقضاییه قوې دحکمونو اجرا کول دي. په حقیقت کې دبورژوازي ډیموکراسي بنسټیز ه موخه دپانگوالو دگټو ساتنه او دپرگنو ځپنه ده.

په پانګوالي رژيم کې ښکېلاک: دښکېلاک (استعمار) تاريخ په درېو پړاونو وېشل کېږي: لومړنی پړاويې دلومړنۍ پانګې دغونډولو په پېر پورې تړلی دی چې مخکې دفوډالزم په ړنګېدنه کې وڅېړل شو. دوهم پړاو يې دانحصاري پانګوالۍ (امپرالزم) نه مخکې پېر پورې اړه لري، چې زمونږ اوسنی بحث دی او دريم پړاو يې دامپريالزم په پېر کې دی، چې په خپل ځای به وڅېړل شي.

۱- ښکېلاکګر ساستونه دانحصار نه مخکې پانګوالۍ په پېر کې: دبورژوازي انقلاب اود پانګوالۍ سيستم دټينګښت نه وروسته، صنعتي انقلاب پېښ شو او ډېره وده يې وموندله. اوس نوه لوبه مسئله رامنځ ته شوه اوهغه دپرېمانه کالو دپاره دبازار او هغوسترو کارخونو دپاره د اومو موادو دسر چينو موندل ؤچې په کار لوېدلې وې. صنعتي انقلا ب، دلېږد رالېږد او نړيوالو اړيکو دپاره، بې ساري وسائل منځ ته راوړي ؤ. دنړيوال بازار جوړېدل، دنااندډوله سوداګر ي وده، داوسپنې دپټلۍ پيدابښت او دمظلومو ملتونو پرله پسې مبارزې، داټول دنوي ښکېلاک بڼو ته دلېږد نښې دي. دآسيا، افريقا اولاتينې امريکې هېوادونه له نوې خوا په صنعتي هېوادونو کې دجوړوشوو مصنو عاتو په بازارونو اوله بلې خوانه ددوی دتوليد دپاره داومو موادو پر تاروونکو سر چينو بدل شول. دکمزورو ملتونو او مستعمرولوټول دآزادې سوداګري په بڼه (چې غېر عادلانه او دمظلومو ملتونو په زيان سرته رسېږي) دوام وموند. سره له دې دلوټمارۍ پخوانۍ ظالمانه طريقې لااوس هم په بشپړه توګه له منځه لاړې نشوې. آزاده سوداګري دسوداګريزو کمپنيو (دپانګې لومړنۍ غونډېدنې په پېر کې اروپايې سوداګرو، پر آسيايي، افريقايي او امريکايي هېوادو کې سوداګريزه انحصار ټينګ کړی ؤ. دسار ي په توګه په انګلستان کې، دختيځ هند کمپنۍ، دهند سره سوداګر ي په بشپړه توګه پرځان پورې

ترلې وه اوله دغه هېواد سره یې دنورو سوداګر و با هېوادونو دسوداګري مخه نوله) دانحصار له منځه تللو او دکورنیو صنایعو نه دملاتړ سیاست دپای، نښه وه.

۲- دمستعمرو پراقتصاد د آزادی سوداګري اغېز:

مستعمرو ته دپرېمانه پلورتوکو واردېدلو په دغو هېوادو کې دپلورتوکو- پیسوترمنځ اړیکې پاوړې اوتېز ې کړې. فوډالانو اودقبلو مشرانوهره ورځ دبلې په پرتله لازیاته ګټه ترلاسه کوله. ددغه چار پاىله دبزګرو دزبېښاک سختوالی اوکورګډي وه. بزګران دبهرنو پانګوالو، خپلو هېوادو دفوډالانو اوسود خورو تر نیغ فشار لاندې اړ ؤ اومه مواد او خوراکي توکي دپانګوالو بازارونو دپاره تار اوپه ډېره ارزانه بیه یې وپلوري.

دصنعتي پلورتوکو لوی سلاب چې دزبېښاکګرو هېوادوڅخه مستعمرو اونیمه مستعمروته وړل کېدل،ددغو هېوادو لاسي صنایع او مانو فکتورونه یې، چې دپرمختللو هېوادو دصنایعو سره یې سیالي نشوه کولای، له پښو غورځول. ددغو هېوادو کورنۍ سوداګري هم دلاسي صنایعو سره یوځای مخ پر ځوړ شوه. دانحصار نه مخکې پانګوالۍ په دوران کې دمستعمره پانګوالۍ اړیکو پراختیا نه وه کړې. داهغه پیر ؤ چې آزاده سوداګری دښکېلاګګرو او مستعمره هېوادونو ترمنځ داقتصادی اړیکو بنسټیزه بڼه وه.

دکارګرې طبقې دخپلواکه غورځنګ پیل

دکارګرې طبقې بڼه نونه: داروپا پانګوالۍ دصنعتي انقلاب له کبله دخپلې ودې نونوی عصر یعنې د ماشیني تولید عصر کې پل کېښود. په تولنه کې پانګوالۍ اړیکې واکمنې شوې او ددغو بدلونو نو سره یوځای پرولتاریا هم دخپلې مبارزې نونو ي

پړاوته ورننوته. بورژوازي دساسي پلوه هم دټولنې پر برلاسی ځواک (واکمن هیئت) واوښته. پرولتاریا چې دفیوډالزم ضد مبارزې په بهیر کې، دخپل بنسټیز تضاد سره سره، بورژوازي سره، همغاړې وه ورو ورو يې دواکمنې بورژوازي پر ضد خپله مبارزه د نوې خپلواکې طبقې په توګه پیل کړه. دهمدغې پړله پسې مبارزې په بهیر کې ؤچې دغې طبقې پورې اړوند ایډیالوژی او ساسي سازمان یعنې مارکسزم اوکارګري اوکمونیست ګوندونه جوړشول. کارګره طبقه یوځل په خپلو دندو او تاریخي رسالت نه پوهیږي. لومړی په هغو غورځنګونو کې چې د بورژوازي او وړوکې بورژوازي –روڼ اندو په مشري سرته رسیږي، ګډون کوي اوجوته ده چې دټولنې تاریخي بشپړتیایي بهیر ته په پاملرنې سره لومړی دبورژوازي ایډیالوژي تر اغیزې اونفوذلاندې وه خو ورو ورو ځان ددغه نفوذ څخه خلاصوي. مونږ دلته په ډیرلنډیز په نولسمه پیړۍ کې داروپادکارګرې طبقې دودې دځرنګوالي بیلګې او په پای کې دپرولتاریا دعلمي ایډیالوژي (مارکسزم) پیداښت اوبنسټ ایښودنه تر څیړنې لاندې نسو.

په نولسمه پیړۍ کې داروپا کارګري غورځنګ:

۱-دلودیزم غورځنګ: له هغه ځایه چې انګلستا ن دنورو هیوادوڅخه وړاندې دپانګوالۍ پړاوکې ګام کیښود دکارګرې طبقې غورځنګ هم مخکې له نورو هیوادوڅخه په دې هیواد کې منځ ته راغی. دټاکنوخاصو طریقود شتون له کبله فیوډالانو خپله واکمنې دانګلستا ن په پارلما ن (عوامومجلس) کې همغشان ساتلې او داسې قوانین یې تصوب کړل چې د بورژوازي په تاوان ؤ. په دې شرایطو کې بورژوازي اوکار ګرې پر ګنې یولاس دټاکنیزو قوانینو دسمون غوښتونکې شوې. له بل پلوه انګریز کارګره طبقه هم ورو

ورو پخپلـه داقتصادي-سـاسـي مبـارزو ډګـر تـه راوتلـه. کارګرانوپـه لومړي سرکې چې دتولنې اوطبقـو پـه اړونـديې ناسـم لـد درلـود، دماشـنو نو په ماتولو اودکارخونو په سوزولو سره یې خپلـه مبـارزه دکارغـر انساني شرائطو – لکه ۱۴ – ۱۵ ساعته ورځنی کار، دښځو اوماشومانو دکار دود اود مزدوري کمښت - ضد څرګندوله. هاغـه وخـت زبـاتره کـارګران لـه هغـو کورګـډو بزګـرو او کسـبګرو څخـه جوړېدل چې په تولد کې دماشـن آلاتو دلګولو په اړتـا نه پوهېـدل اوماشـن یې دخپل ژوند دبد مرغي لامل انګېره اوله دې کبله يـې دماشینونو په ځپلو او ماتولو لاس پـورې کـاوه. دغـه غورځنـګ پـه لودېزم مشهور شو چې دېو افسانه یې کارګر لود دنامه نه اخسـتل شوی ؤ. لود دزېښـاک لـه شـره دخلاصـون لپـاره پـه لـومړي ځـل خپل ماشـن لـه منځـه یـووړ. دا غورځنـګ دومـره پراخـه شـو چې دمخنیوي لپاره یې دحکومت له خوا ډېرسخت قـوانـن، ان دمـرګ سزا وټاکله شوه.

۲- چارتـزم: څرنګه چې وولـ شـول د ۱۹ پېړۍ پـه پـل کـې دانګرېـز ی پرولتاربـا دټـاکنو قـانون دسـمون لپـاره فعالـه رول ولوبـاوه اووروسـته لـه هغـه چـې د ټـاکنو دطرېقـې دېـدلون لپـاره نـمګړی قـانو ن دپارلمـان نـه تېـر شـو –چـې پـه هغـه کـې بـا هـم دکـارګرو حقـوق لــه پامــه وغورځــول شــول – دصـنعتي ښـارونو کارګرانودخپلوځانګړو سازمانونو په جوړولولاس پورې کړ. ترڅو پـه کـال (۱۸۳۶) کـې دلنـدن دکارګروټولنـه جـوړه اوترجوړېـدوبو کـال وروسته یې دټاکنو قانون د سمون لپاره بوه کـړنلاره وړانـدې کـړه چې دخلکو دمنشوربا "پـپل چارت" په نامه بـاد شـو. لـه دې کبلـه پر نوموړي کارګري غورځنګ دچـارتـزم نـوم کېښـودل شـو. ددغـه غورځنګ په ملاتړ کې پراخه لاریونونه او مـټـنګونه جوړ شول چې کله به په هغو کې د۳۰۰تـر ٤۰۰ زرو کسـانو پـورې برخـه اخیسـتله.

په لومړي سر کې دمترقي بورژوازي استازو هم پکې برخه درلورده خوچې کله یې ددغه غورځنګ پراخ ولسي اړخ ولید او له بلې خوا یې دپرګنو د پرځای غوښتنو دمنلوسره ددولت اومجلس مخالفت وکوت نوځان یې څنډې ته کړ او په دې توګه یې خپل طبقاتي ماهیت لاروښانه کړ. له دې وروسته دچارتیزم غورځنګ یواځې دیوکارګري غورځنګ په توګه رامنځ ته شو. دچارتیستانو ملي ټولنه په کال (۱۸٤۰) کې جوړه شوه. دغه سازمان په حقیقت کې دکار ګرې طبقې لومړنی جوړشوی سازمان دی کړنلاره او همیشنۍ اجراییه کمیټه یې لرله او غړي یې حرفه یې ؤ. دې انجمن دنوي منشور په جوړولو او څو انقلابي ګامونو سره وکړای شول څو برباوې لاس ته راوړي.

۳- په فرانسه کې کارګري غورځنګ: دفرانسې بورژوازي انقلاب دفیوډالیزم سټه ونړوله خو پاتې شوني یې دفرانسې په اقتصادي او سیاسي ژوند کې پاتې شول. دناپلئون له پرځیدو وروسته بو واربیا زورواکی سلطنت ټینګ شو. البته دپاچا واک ددووجرګو په وسله ټاکل کیده. بو دمشرانوجرګه چې غړې یې پاچا ټاکل او بله یې د استازو جرګه دهغوغوره کسانو څخه چې لږترلږه کلنی عاید یې ۲۰۰ فرانکه وی او بو ه موده یې په ټاکلې سیمه کې ژوند کړی وي. او استازوخپله باید ۷۰۰ فرانکه خپل کلنۍ عاید درلودلای. په دې ډول لیدل کیږي چې دفیوډالیزم پاتې شوني دبورژوازي سره په بووالي کې دهیواد په اقتصادي-سیاسي برخو باندې دپام وړ کچې پورې واکمنې وې اوزیار کښه طبقې عملاًدټاکنې دحق نه بې برخې کیدلې. په ټولیزه توګه فرانسه داقتصاد دلا پر مختګ لپاره په سیاسي نظام کې بنسټیز بدلون ته اړینه وه. پرولتاریا لومړی دبورژوازي سره په بو والی کې په هغو سازمانونو کې فعالیت کاوه چې دبورژوازي مخکښو عناصرو جوړول. خو ورو ورو یې خپل طبقاتي تضاد اوتاریخي تجربو ته په

پـاملرنې سـره، چـې لاسـته یـې راوړې وې، دځـانګړو سـازمانونو اواستوګن ځایونو په جوړولو لاس پورې کړ اودموجود نظام پر ضد بلواته راپورته شول. دلـون، پـارس او نـورو سـترو ښـارونو کـارګرو پاڅونونو تـه لاس واچـاوه، کـه څـه هـم دمـاتې سـره مخـامخ شـول خودفرانسې دکارګرې طبقې دپوهې کچه یې ډېره لوړه کړه اوهـواد یې په ټولنزه توګه دنو ټولنز انقلاب په لور پرمخ بوت.

۴- پـه آلمـان کـې دکـارګرې طبقـې غورځنـګ: آ لمـان دنونسمې پېړۍ په لومړیو وختونو کې له اقتصادي پلوه دفرانسې یـا انګلستان نه ډېر وروسته ؤ اویوموټی دولت یـې نـه درلـود. پـه دې هېواد کې دصنعت دلېږې ودې له امله کارګره طبقـه هـم لاوروسـته منځ ته راغله. سربیره پردې په آلمـان کـې دبـورژوازي دېموکراسـي دنشـتوالي لـه املـه کـارګري سـازمانونه هـم لـه هېـواد څخـه بهـر جوړېدل (سوس اوانګرېزکې) لکه "د آلمان دخلکـو اتحادیـه" چـې هڅه یې کوله دآلمان دکارګري غورځنګ لارښوونه له بهرنه و کړي خو څنګه چې ددوي اړیکې دآلمان دمختلفو اایالاتو له کارګرو سـره کمې وې ویې نشـوکړای دکـارګرې طبقـې غورځنـګ تـه هـیڅ ډول مرستندویه لارښونه وکـړي. سـره لـه دې خپلـه کـارګرې طبقـې پـه آلمان، اوپه ځانګړې توګه صنعتي سمو، کې ځلانده مبارزې سـرته ورسولې. پـه آلمـان کـې دصـنایعو لاوده دفـوډالـزم بشـپړ ورکـاوي پـورې تړلـې وه. څنګـه چـې دآلمـان داتحـادیې حکومـت، چـې دفـوډاالانو نـه جـوړؤ، اړیـنو سـمونونو تـه یـې چمتـووالی نـه درلـود نوځکه پرته له انقلاب څخه بله لار، نـه وه پـاتې. پـه ټـولـزه توګـه د "کمونیستي مانیفست" تـر خپرېدو مخکې پـه اروپـاکې دکـارګرې طبقـې غورځنـګ خپـل سـری اړخ درلـود اوکـارګرولاهم دټـولنې اودټـولنې دبشـپړتیااوخپل تـاریخي رول پـه هکلـه ګډېړیلـد

اوابډیالوژي نه درلوده، له دې کبله دهغوی کړنې خورې ورې او نامنظمې وې اومعمولاً دماتې سره مخامخ کېدلې.

پـه اروپا کې د (۱۸۴۹-۱۸٤۸) کلونو انقلابونه:

په دې کلونو کې داروپا په مختلفو هېوادو پـه تېـره بیـا فرانسـه کې یوشمېر انقلابونه پېښ شول چې په هغو کې کارګرو فعاله اورغانـده رول درلود. لـومړی پـه فرانسـه کې کـارګرو یـو څـه بریـاوې لاسـته راوړې او لوبه بورژوازي پرشاتګ ته اړه شوه خو په پای کې، (کـال ۱۸۵۱)، د درېم ناپلئون کودتـا سـره پـه فرانسـه کې یـو ډول خپـل سری حکومت منځ ته راغی اودسترې بورژوازي له حکومـت څخـه بورژوا دیموکراتـک حکومت ته دلېږ د مسئله لاینحلـه پـاتې شـوه. پـه نـورو اروپـایې هېـوادو، لکـه اتـریش، آلمـان، پولنـډ، ایټالیـا اوهنګري کې هم انقلابونه پېښ شول خوټولوماتې وخوړه. سره لـه دې دغو انقلابونو وکړای شول په ټولوهېوادو کې د فـوډالي اړیکـو پاتې شوني اسـته وغـورزوي اود پـانګوالۍ دلابشـپړتیا او د کـارګرې طبقې د ودې او پوهې سره مرسته وکړي. د (۱۸۴۹-۱۸٤۸) کلونـو پـه ټولـو انقلابونـو کې ټـاکونکی رول دزیارکښـو پرګنـو پـه تېـره بـا دکارګرو پر غاړه ؤ اوپه دې انقلابونو کې دلومړي ځل دپاره کـارګرې طبقې خپلې خپلواکه سـاسي اواقتصـادي غوښـتنې وړانـدې کـړې. په اروپا کې دنوموړو انقلابونو دمـاتې تـر ټولـو لـوی سـبب دلیبـرال بورژوازي خـانت ؤ. دغې طبقې چې زیاتره یـې دخلکـو دغورځنـګ نه ګټې پورته کولې اود خپلو طبقاتي تنګ نظره ګټو لپـاره یـې پـه انقلاب کې برخه اخستله، همدا چې دکـارګرې طبقـې دغورځنـګ دودې سره مخامخ کېدل، پر شـاتګ یـې کـاوه اوزورواکـي سـره پـه سازښت کولو او بېرته پرشا تللو سره یې خلکو ته خـانت کاوه.

دمارکسسم پیدابښت

(دپرولتاریا علمي ایډیالوژي)

دپرولتاریا ایډیالوژي مارکسسم لننیزم ده. مارکسسم دنونسمې پېړۍ په دوهمه نیمایې کې ددغه وخت ددریو علمي بهرونو پر بنسټ پراختیا اوبشپړتیا موندده. د مارکسسم دغه درې بنسټه په دې ډول دي: دفرانسې انګېریال (تخلي) سوسالزم، دآلمان کلاسکه فلسفه اود انګریز ساسي اقتصاد.

۱-تخلي یا انګیریال سوسالزم (اوتوپیک): دنولسمې پېړۍ تر نیمایې پورې داروپا کارګره طبقه زیاتره دبورژوازي ایډیا لوژیو او یا انګیریال سوسالزم تر اغیزې لاندې وه. انګېریال سوسالېزم ډېر پخو امنځ ته راغلی ؤ. دغه مکتب، دپانګوالودزور زیاتي اوزبېښاک په وړاندې دکارګرې طبقې دغبرګون اونافرمانۍ بانونکی ؤ. دانګېریال سوسالېزم لومړنیو استازو توماس مور، بابوف، کامپانلا، مورلي او نورودټولنې سختې ناانډولی نه چې انسان څخه دانسان پرزبېښاک ولاړه وه، په کلکه غندنه کوله اودنوې عادلانه ټولنې دمنځ ته راتګ غوښتونکي ؤ. ددوی په اند، نوې ټولنه کې بایده دي ټول خلک، دژوند ټولو کچو کې له اقتصادي، ساسي او معنوي پلوه برابروي. هغه لویه مسئله چې دوی نشو کولای حل یې کړي، داوه چې نوې ټولنه څنګه بایده دی ټینګه شي او دغه ټولنه یې دربشتانی ژوند نه لرې څیز انګېرله.

ددغه ډول اند نووتلی استازی توماس مور خپله راتلونکې ټولنه دیو خالي ټاپو (اتوپیا) په نامه ددغه ټاپو دیومسافر له خولې نه انځور کړېده اوله هغه وروسته د "اتوپیا" کلمه دغیرواقعي اونه ترلاسه کیدونکي څیزپه قطار کې راغلې ده.

سن سمون، رابرت آون اوفوریه اتو پک (انګېریال) سوسالېزم ته په نونسمې پېړۍ کې لاپراختیا ورکړه او واقعیت ته یې لانږدې کړ. دوی د پانګوالې ټولنې تضاد ونه کتل اوباور یې درلود چې بورژوازي انقلاب دزیارکښانو لپاره آزادي او برابري نده ډالۍ کړې، دوی په پانګواله ټولنه باندې دشرم داغ لګاوه، د هغې کرغېړنتوب او ناولتیا یې په ډاګه کوله او پرځای یې دزبېښاک او طبقاتي مبارزې نه خلاص بونو ی نظام غوښت.

دمارکسېزم (علمي سوسیالېزم) دغو مخکښانو (دکار په مقابل کې دتولیدشوو مادي شتمنیو وېش) داصل پلي کولو او دخلکو د اساسي اړتیاوو پوره کولو دپاره دتولید دبشپړتیا اهمیت درک کړی ؤ او ان یوې دغسې ټولنې ته درسېدو دپاره یې دځینولارو وړاندیز کاوه.

سره له دې انګېریال سوسیالیستان ونه توانېدل په ټول حقیقت پوه شي، ځکه دټولنی نه یې علمي خیال نه درلود او په طبقاتو باندې دټولنې دوېش علمي علت یې نه پېژانده. دلوړو طبقو دشتون آر (منشاء) یې دځنو زور واکو شیطاني طبیعت ګاڼه چې یا خو یې دزور اویا یې دنورو لارو نه شتمني او ان دکمزوره خلکو ځان په خپلې ولکې کې راوستی دی. اوپه دې باور ؤ چې دلوړوطبقو دغه وګړي دانسانانو منځ کې پر یوشانته والي او برابري ولاړه اودتضادونو نه خلاصه بوه ټولنه کې دژوند دخوند نه ناخبره دي اوله دې کبله دټولنې دتضادونو دحلولو او عدالت دټینګولو رښتونې لارې دموندلو نه عاجز ؤ او داسې یې انګېرل چې شتمنو ته په پند او نصحت ورکولو او دبېلګه ېزو بونټونو په جوړولو سره کولای شي دطبقاتي تضادونو نه خلاصه ټولنه جوړه کړي. دوی دطبیعي اوټولنیزو قوانینو په توپیر نه پوهېدل او په دې باور ؤ چې کولای شو ټول انسانان په ښو خلکو او بدو خلکو

ووېشو. تخلي سوسيالستانو نه شو کولای د پانګوالۍ ټولنې پربشپړتیا باندې واکمن قوانين اوهغه ټولنيز ځواک چې دپام وړ ټولنې دجوړولو وس لري، کشف کړي. داټول هغه کشفات دي چې مارکس، انګلس اودعلمي سوسياليزم نور مشران يې په موندلو بريالي شول.

۲- د آلمان کلاسيکه فلسفه: فلسفه داسې پوهه ده چې دطبعت، بشري ټولنې او تفکر تر ټولو عام قوانين څېړي. دوخت په تېرېدو سره طبعي او ټولنيز علوم دبشپړتيا داسې کچې ته ورسېدل چې دنوې سمې علمي فلسفې دپيداښت لومړنی توکي (مقدمات) يې شوني کړل. دساري په توګه په۱۸-۱۹ پېړۍ کې په طبعي علومو کې دريو مهمولاس ته راوړنو (کشفونو)، د نوې ماترياليستي فلسفې دپيداښت بنسټونه رامنځ ته کړل. دانرژي او مادې دپايښت قانون چې دشوروي پوه "لومونوسف" اودفرانسوي پوه "لاوازيه" په واسطه کشف شو، ثابته کړه چې هېڅ شی پخپل سر منځ ته نه دی راغلی او هېڅ شی له منځه نه ځي بلکه دوازې دنو حالت نه بل حالت ته بدلون مومي. دمادې دپايښت قانون وښودله چې ټولې پديدې دمادې دخوځښت اوبدلون دبڼې پرته بل څه نه دي او هېڅ خالق ندي پيدا کړي، بلکه تل ؤ او وي به. دوهم کشف، دژوندنو موجوداتو دجوړښت واحد "دژوندينکې کشف" دی چې د روسي "ګاريا ننف" او آلماني "شلادن" او"شوان" لاس ته راوړنه ده. دې مسئالې په ډاګه ثابته کړ ه چې ټول ساکښ اوګياه دژوندينکې په نامه نوه ګډ آر (منشاء) لري اوحجره هم دمختلفو مادي عناصرو پرته بل څه نه ده چې په ځانګړي جوړښت سره يې نونوی کيفت د "ژوند" په نامه منځ ته راوړی دی. په بله ژبه ثابته يې کړه چې ژوند هم دمادې دخوځښت نوه بڼه ده. داروين دساکښنو د بشپړتيا علمي نظر يې

په وړاندې کولو سره چې دعلمي ازمېښتونو اولاس وندونو (مدارک) پر بنسټ ولاړه وه، دطبیعي علوموپه درېم لوی کشف بریالی شو. داروین په خپلو پرله پسې ازمېښتونو ثابته کړه چې اوسني راز راز ژوی او ګیاوې د هماغې لومړنۍ ژونکې له بشپړتیا څخه منځ ته راغلي، دژوند دپابښت دپاره ددوی دوامداره هڅې دهغوی دبشپړتیا سبب شوې دي. دېو دغه شان علمي پرمختیاوو تراغېزې لاندې د دوو آلماني فلسوفانو هګل او فوېرباخ نظریات څرګند شول. هګل له نوو علوموڅخه دګټې اخیستلو طریقې (تضاد، بدلون او بشپړتیا، بوله بل سره د ښکارندو یا پدیدو تړلتیا اونور) دطبیعت اوټولنې دښکارندو (پدېدو) په څېړنه او شننه کې و غځولې او دیالکتیک یې نوې لوړې کچې ته اوچت کړ. خوهګل دخپل ایډیالیستي باور له امله داسې انګېرله چې مادي نړۍ دمطلقې ایډیا اوټولنزشعور تجسم دی اودمادي نړۍ بشپړتیا هم دهماغې "مطلقې ایډیا" او "ټولنز شعور" دبشپړتیا غبرګون دی. فوېر باخ دماتریالزم دفلسفې په پر مختګ، ترقي اوبشپړتیا کې ډېره لویه ونډه لري. ده د هګل دایډیالزم په غندنه کې دخپل ځانګړي ماتریالزم بنسټ کېښود. ده باور درلود چې ماده اوطبیعت دانسان دشعور نه دباندې او خپلواکه شتون لري. خو فوېر باخ دهګل دایډیالزم څخه پرځنډه کېدلو سره سره ونه توانېد دده د دیالکتیک نه ګټه واخلي. فوېر باخ دټولنزو مسائلو په پوهېدلو کې ایډیالیست پاتې شو. ده دانسان دټولنز ې بشپړتیا بنسټ دمادي تولید په وده کې نه، بلکه په شعور اومذهب کې لټاوه. په همدې سبب په داسې حال کې چې خدای اوعسوي مذهب یې رداوه، دنوې ټولنې دجوړولو لپاره دانسانانو دمنې پر بنسټ دېو نوي مذهب دبنسټ ایښودلو په هڅه کې ؤ.

۳- دانگریـز ساسـي اقتصـاد: دپانگوالۍ دتولـد طریقې بشپړتیا، دعلم بوې نـوې څـانگې یعنـې ساسـي اقتصاد دبشـپړتیا سره مل وه. په هغه وخت کې چې بورژوازي دبوې مخکښې طبقې په توگه دفیوډالزم مخې تـه ولاړه وه دپانگوالۍ تولـد پـر بشـپړتیا باندې دواکمنو قوانـنو علمي پېژندگلوي او فیوډالي تولـدي اړیکـو نـابودي سـره یـې مـنـه ښـودله او دغـه وخـت ؤ چـې د بـورژوازي اقتصـاد علـم، بڼه ونیولـه. بنسـټ ایښـوونکي یـې انگریـزي پوهـان "آدام اسمت"، "دیوید ریکاردو" او نورؤ. لکه دیوپلورتـوکي دتولـد دپاره سرته رسیدلی کار اودهغه دارزښت دکچې تـر مـنځ اړیکې پـه څېردبورژوازي ساسي اقتصاد ډېرمهم قانون کشف کړ او د بشري اړیکو د ډېرې مهمې څانگې یعنې د تولیدي اړیکو علمي مطـا لعې بنسټ یې کېښود. دیو لنزوعلومو نوروڅانگو لکـه تـاریخ، حقـو ق او داسې نور و هم لا زیاته وده وموندله.

دمارکسزم – لنینیزم پیدایښت چې دستر و بنسټ ایښود ونکو، مارکس او انگلس په وسیله د پرولتاریا د انقلاب په ښـوونځې بـدل شـو، بـوه بولـزه انقلابـي نظریـه ده چـې دریـو لویـو برخـو (فلسـفې، ساسـي اقتصـاد او دعلمـي کمـونزم تـوري) نـه جـوړه شوې ده.

دمارکسېزم فلسفه:

دمارکسـېزم فلسـفه دډیالکتیـک ماتریـا لیـزم او تـاریخي ماتریالیزم څخه جـوړه ده. دمارکسـېزم دتـوري سـته دډیالکتیـک ماتریالیزم فلسفي پوهه ده چې پر طبیعـت، بشـري ټولنې او شـعور باندې واکمن عـام قـوانـن بـانوي. مـارکس اوانگلـس دفلسـفې پـه تاریخ کې دلومړي ځل لپاره ماتریالیزم او ډیالکتیک ته پـه پوهـوی (آگاهانه) بووالی ببنلی او هغه قوانـن یې کشف کړل چې پـه ټولـز ه توگـه دانسـا ن، ټولنې او طبیعـت دبشـپړتیا او خوځښـت پرنـړۍ

واکمن دي. ډیالکتیک ماتریالیزم له دې کبله ماتریالستي دی چې باور لري طبعت دهېڅ ځواک په وسله نه دی پیدا شوی، تل ؤ او تل به وي او شعور په لوړو پړاو ونوکې دمادې د ودې محصو ل دی. ماده او شعور دخپلو دننیو تضادونو پر بنسټ بشپړتیا مومي او دغه بشپړ تیادکمي بدلونونوپه توګه دی چې په یو ټاکلي پړاو کې دکیفی ټوپ (نو حالت نه بل حالت ته بدلون) په توګه منځ ته راځي. مارکس او انګلس دټولنې دبشپړتیا پرواکمنو قوانینو باندې دډیالکتیک ماټریالیزم په غځولو سره د تاریخي ماټریالزم بنسټ کېښود. تاریخي ماټریالزم له دې کبله ډیالکتکي دی چې باورلري بشري ټولنې دخپلو دننیو تضادو نوپر بنسټ بشپړتیا مومي او دغه بشپړتیا دکمي بدلونونو په بڼه دی چې په ټاکلي پړاو کې دکیفي ټوپ (انقلاب) په بڼه دیو ټولنز چوکاټ نه بل چوکاټ ته بدلون مومي. تاریخي ماتریالزم له دې کبله ماتریالیستی دی چې باورلری دبشر ي ټولنو بشپړتیا په لومړی درجه کې دهغو دمادي تولید طریقې دبشپړتیا او دټولنې دننیو عواملو دودې تر اغېزې لاندې سرته رسېږي نه د ټولنز شعور په وسله. شعور په خپلو ټولو بڼو کې دمادي تولید دبشپړ تیا د کچې سره سم بشپړتیا مومي. دمو لده ځواکونو بشپړتیا د ټولنې داړیکو او مخبنا ټاکونکې ده. تاریخي ماتریالزم د ټولنې پر پراختیا او بشپړتیا باندي واکمن عام قوانین څېړي.

مارکسستي ساسي اقتصاد:

ساسي اقتصاد هغه پوهه ده چې دټولنې بېخبنا (واکمنې تولد ي اړیکې) د پلټنې او څېړنې لاندې نسي. داپوهه هغه قوانین څېړي چې دټولنې د بشپړتیا په بېلابېلو پړاو ونو کې دمادي نعمتونو دتولید په طریقې او دهغه دویش پر څرنګوالي پورې اړوند دي. په عین حا ل کې ساسي اقتصاد دمولدځواکونو

اوتولىد ي اړيکو ترمنځ اړيکې او دمخبنا او بېخبناترمنځ اړيکې تـر څېړنې لاندې نسي. څرنګه چې دلته اقتصاد نـو طبقـاتي علـم دی له دې کبله ساسي لفظ ورباندې زناتوي.

مارکسسـتي ساسـي اقتصـاد پـه پـانګوالو هـوادونـو کـې دکـارګرو او پـه نـورو پخوانــو طبقـاتي ټولنـو کـې دنـورو زبـارکښـا نـو داسارت او بندګي دنبستي او محرومي مادي علتونـه روښـانه کـوي او ښـي چـې دبشـر دتـاريخ پـه اوږدوکـې پـه زبـارکښـوطبقو بانـدې زورزياتی نـو تصادفي او نـا آسـماني چـار نـدی بلکـه دزبېښـاک ګـرو رژيمو او دلږکي (اقليت) پـه وسـله د ډېرى (اکثريـت) اسـتثماري اړيکو دشتون معلول ؤ. او نوازې نه پخلا کېدونکې طبقاتي مبارزه، دطبقاتي رژيم (پانګوالۍ) له منځه وړل او دپرولتاريا ددکتـا تـوري ټـنګېدل دي چې زيارکښان له زبېښاک څخه ژغوري.

<u>دعلمي کمونېزم تـوري:</u>

دا علم د ساسی اقتصاد او تاريخي ماتريـالېزم نـه لاسـته راغلو پايلو پر بنسټ د پـانګوالۍ رژيـم اړيـنـه ړنګېدنـه ښـی. علمـي کمونېزم ثابتوي چې پانګوالی سستم نوازې دقهـر نـه ډک انقـلاب لـه لارې سوسـالېزم تـه اوړي اولـه دې کبلـه پـه دې اوښـتون او دپرولتاريا دىکتاتوري باندې واکمن قوانـن څېړي. ښا بـانوي چـې څه ډول باىد کمونستي نوې ټولنه جوړه شي. ددغې مسئلې پـه بـانولو کې دعلمي کمونېزم تـوري دغه دریځ دندې سـرته رسـوي: دنــوې ټــولنې دمــادي اوتخنکــي بېخبنــا د جوړولــو طرىقــې، دکمونيستي ټولنې د ټولنزو اړيکو جوړښت او دنوي ډول انسان د چوکاټ جوړونـه. دعلمـي کمـونېزم دتـوري پـه جـوړونې اوپـه عـام ډول د مارکسېزم په ودې کې د اروپـا د مختلفـو هېـوادو پـه ولسـي انقلابونـو کـې د کـارګرې طبقـې مبـارزې اوپـه تېـره بـا دفرانسـې دپرولتاريا مبارزې؛ اوددغو مبارزو لـه ودې سـره جوخـت دکـارګرې

طبقې دمبارزو سازمانونو جوړېدل؛ په ځانګړې توګه دکمونستانو اتحادیه اولومړی انتر ناسونال اوپه پای کې دپارس کمون داهمت لرونکي دی چې هغو ته لنډه ګو ت نیونه کوو.

دپارس کمون:

دنولسمې پېړۍ په نیمایې کې د فرانسې زورواکي (استبداد) دولسي پرګنو دغوښتنو په وړاندې ولړزېده او دریم ناپلیون دکورنو ستونزونه دخلکو دپام اړولو دپاره پروس (آلمان) سره جګړې ته ور ودانګل اوځنګه چې اردو یې دغسې جګړې ته تیاری نه درلوده اودخلکو پرګنو هم ورځنې ملاتړ نه کاوه، دبشپړې ماتې سره مخامخ شو. د (۱۸۷۰) کال سپتامبر کې دفرانسې داردو دماتې خبر پارس ته راورسېد. د قهرجنو خلکو پر ګنې واټو نو ته راووتلې او مقننه مجلس یې په خپلې ولکې کې راوست. دفرانسې بورژوازي د پرګنو ددغه غور ځنګ نه په خپله ګټه کار واخست او د«ملي دفاع دولت» په جوړولو سره یې دجنرا ل تر وفو په مشرۍ حکومت په لاس کې ونیو. دپارس کارګرو هم دخپلوځانګړو ساز مانونو په جوړولو لاس پورې کړاو په انترناسونال پورې اړوند ساز مانونودپارس په دوو برخو کې دپروس (آلمان) اردو دیرغل په وړاندې دمقاومت او تیارسۍ ټولنې جوړې کړې چې په سرکې یې دښار دمرکزي انجمن (پارس کمون) لاربنود پلاوی ځای درلود. کمون ژمنه وکړه چې دپارس په دفاع کې به دولت سره مرسته کوي اوپه عین حال کې یې دخپل عمل کړنلاره اعلام کړه چې دهېواد دفاع لپاره دولسونو په وسله وال کولو، دپولس ړنګولو او دښاردمرکزي انجمن یا کمون سملاسي ټاکنو باندې ولاړه وه. دپروس لښکرو پارس کلابند کړ، دکارګرو داتلولي دفاع سره سره، پای کې دبورژواز ي دولت دخانت له کبله د تروفو د سرتېرو له ماتېدلو سره فرانسې ماتې

وخـوړه. دفرانسې دملي مجلس ټاکنې دآلمـان داردوپـه مرسـته ترسره شوې او داسې مجلس چې په بشپړه توګه يـې ارتجاعي بڼه درلوده منځ ته راغی. د "تي بر" په مشـری یـوه کابینـه جـوړه شـوه چې سمدلاسه يې آلمان سره دسولې تـړون لاسـلیک کړ او وپتلـه شوه چې دپارس ځنې سـمې تـر یـوې مـودې پـورې نیـواک کـې پاتې شي. ملي ګارډ خپلې وسلې ونـه سپارلې او ددغـه خانـت پـه وړاندې يې دمبارزې او دريځ هوډ وکړاوسره له دې چې تـي بـر زور ته لاس واچاوه زیار کښان تسلیم نه شول بلکې بـرخلاف، دپـارس کنټرول يې عملا په خپل لاس کې واخست.

دملـي ګـارډ فدراسـون (پـارس کمـون) لاربنـود پـلاوی دانجمـن لپـاره دټـاکنو کولـو تـه مـلا وتړلـه اوسـربیره پـردې خپلـه کـړنلاره یـې پـه دې توګـه اعـلام کـړه: دنـورو ښـارنو سـره داړیکـو ټینګول، دټولـو دولتـي مقامـاتو دټـاکنو لپـاره انتخابـات، دحرفـوي اردو او پولسو له منځه وړل. دمزدورکاري او چړګری (ګـدایې) لـه منځه وړل اوداسې نور.

دپاریس کمون دټولنې لپاره دخلکو ټاکـل شـوی اسـتازی ۸٦ تنه چې زیات يې دکارګرو، کارمندانو اود آزادوکسبګروله منځـه ؤ او نـږدې نـمـايي يـې لـه سـاسي پلـوه دبلانکي [١] اوپـرودن[٢] لـه پلوبانوڅخه وو.

---

[١] بلانکي دبلانکستانو دانجمن بنسټ ایښودونکی اودفرانسې دتخلي (انګیریالو) سوسـالستانو څخه ؤ. هغه په دې باور ؤچې دولتی واک باید دمترقی اومخکښو عناصرو په لاس کې وي او دولسي پرګنو ملاتړته اړتیا نشته.

[٢] پرودون- دفرانسې د وړوکې بورژوازي نامتو اقتصاد پوه ؤ چې دده دمکتب پلوبان، پرودونستان بلل کیږی.

ټولنې (پارس کمون) دواک تر لاسه کولو وروسته، پخوانی دولتی دستگاه ړنگه اوپر ځای یې خپل حکومتي ارګانونه کښنول. دکارخانو دڅښتنانو لاسونه یې کارخانو نه لنډ اواداره یې کارګرو ته پرښوده. دکارګرو دکارشرایط یې ښه کړل اودنوي دولتي مقاماتو تنخواه یې دماهروکارګرو ترکچې راټيټه کړه. تش اپارتمانونه یې اړوکورنو ته ورکړل اوداسې نور.

دپارس دکمون ماتې:

د تي ر بورژوازي حکومت، دپارس کمون دورځ په ورځ زیاتیدونکي ځواک په کتلو سره، د آلمان صدراعظم بسمارک سره سازښت وکړ، اودټولنې (کمون) د ځپلو لپاره یې فعالانه تیاری ونیوله. په ۲۸ مې کال ۱۸۱۷ د اردو دپراخه برغل په وړاندې، دپارس کمون زړه ورتیانه ډکې دفاع سره سره، په پای کې د پارس کمون حکومت راوپرځيد. دپارس کمون دماتې لوی علتونه په ټولنزه توګه دادي: دواک ترلاسه کولو لپاره دولسي پرګنو او کارګرو دتیاري نشتوالی، په کمون کې دمختلفو گوندونو شتون چې دځینو مهمو مسئالو لکه دټوسوسیالستي حکومت او دنوي طرز دولتي سازمان جوړښت دڅرنکوالي په اړه یې نود بل سره هم غږي نلرله. دکمون له وتلو مشرانو نه هېڅ نو په علمي فلسفې او ایډیا لوژي سمبال نه ؤ او دټولنې دبشپړتیا له قوانینو نه یې پوره پوهه نه درلوده. دکمون ډېری غړي دطبقاتي همکاري پلویان ؤ. بلې خوا نه کمون ونشوکړای دبزګرو سره پیوستون ټینګ کړي او په دې هکله یې دولتي کړنلاره جوړه نکړه اوهم مخکې له دې چې دښمن ته کلک ګوزارونه ورکړي په ټاکنو یې لاس پورې کړ، ملي بانک یې ونه نیوه او دپیسو له پلوه تنګسیا سره مخامخ شول اوپه پای کې دمختلفو ولایتونو سره یې اړیکې ټینګې نه کړې.

سربېره پرهغه څه چې وويل شول دپارس کمون خپلې طبقې پورې دتړلي دولتی ځواک جوړولو لپاره د پرولتاريا لومړنی هڅه وه. اوله دې کبله د هغه نه لاسته راغلې تجربې د علمي سوسالزم د ودې او د پرولتاريا دکتاتوري دټينګښت لپاره ډېر داهمت وړدي او ياد به يې تل په تاريخ کې پاتې وی.

دکمونيستانو اتحاديه:

څنګه چې په لنډه توګه مو وکتل دمارکسزم دپيدابښت نه مخکې، پرولتاريا خپلواکه ګوند اويا سياسي تشکلات نه درلودل. که غوښتل يې اوکه نه يې غوښتل په وړوکې بورژوازي اوبورژوازي پسې رابښکل کېده. دپرولتاريا دګوند يا سياسي سازمان جوړول آسانه کار نه ؤ. په تېره بيا چې دوړوکې بورژوازي او انګېر والو راز راز ناسمو اوتخيلي نظرياتو د اروپا دپرولتري انقلابيونو پرچاپيريال باندې سوری غوړولی ؤ. ددغو ناسمو خو په عين حال کې اغېزمنو نظرياتو له جملې نه د "پرودون" نظريات ؤ.

پرودون: پرودون دفرانسې دانګېروالو سوساليستانو له ډلې اودوړوکې بورژوازي ماهيت لرونکی ؤ. ده دپانګوالۍ پرسستم دسختونيوکو او تودو جملو په واړندې کولو او پرولتاريا ته دځلوب (سراب) په انځورولو سره دپرولتاريايي مبارزينو په تېره بيا دفرانسوي ځوانانو او محصلانو پراخه قشرونه دځان پر شااو خوا راټول کړي ؤ. او په خپلو انارشستي او وړوکې بورژوازي نظرياتو سره يې هغو ي بې لارې کول.

مارکس، دپرودون "د بيوزلتوب فلسفه" په ځواب کې په خپل اثر "د فلسفې بيوزلی" تر عنوان لاندې دده د وړوکې بورژوايي نظريات وڅکول او په ترخ کې يې دخپلو فلسفي اواقتصادي اندونو ډېر ټکي بيان کړل.

د کمونستي اتحادیې جوړښت: مارکس اوانګلس دټولو نورو انقلابیانو څخه مخکې په دې فکر کې ډوب شول چې لازمه ده داروپایې هوادو دانقلابیانو ترمنځ منظمې اړیکې اوپیوندونه ټینګ کړي څو دپانګوالو "سپېڅلی اتحاد" په هر وخت کې هلته اودلته دپرولتري غورځنګونو دځپلو توان ونلري. په دې موخه لومړی "دکمونستي اړیکو دکمېټو" ترسرلیک لاندې کمېټې په بروکسل کې دمارکس په مشری جوړې شوې چې دنده یې داروپا دکارګري سازمانونو او له دغې جملې د انګرېز له چارتستانو سره د اړیکو ټینګول ؤ.

دمترقي سازمانونو نه یو د "نیاوګرو اتحاد" ؤ چې دانګېریالوکمونستي عقایدو لرونکی یو پټ سازمان ؤ چې د"وایټلینګ"په نامه یو آلماني درزي جوړکړی ؤ. دغه ډله په عامه معنی دعدالت دټینګېدو پلوی وه او غوښتل یې دانسانانو منځ کې دطبقاتي تړاو پرته برابرې اړیکې ټینګې شي، ټول نکمرغه اوسوکاله وي اوداسې نور. ددې سازمان شعار داؤ:"ټول خلک یوډول (برابر) دي". جوته ده ترهغه وخته چې دمارکسزم عقاید لاښه نه وه نولې، دوایتلینګ عقایدومثبت رول لوباوه. مارکس اوانګلس ډېره هڅه وکړه څوددغې ډلې مشران دطبقاتو په هکله ددوی د انګېرنو په ناسم والي او کچه (خام) والي وپوهوي او دنړوالې پرولتاریا تاریخي رول ور وپېژني.

دمارکس اوانګلس دزده کړو له کبله ددغه سازمان ډېرو غړو مارکسزم ته مخه کړه. نورې غوښتنې او اړتیاوې په پای کې د"کمونستانو اتحادیې" په پیدایښت سرته ورسېدې.

دکمونستانو اتحادیې"علمي کمونزم" ته دانګېریال (تخیلی) کمونزم په بدلون کې ستر رول ولوباوه او "ټول خلک یو

ډول دي"شعار" دنړۍ کارګرانو سره یو شئ" پر شعار باندې بدل شو.

دکمونیستانو اتحادیې یوه اساسنامه جوړه کړه. ددغې اساسنامې په لومړۍ ماده کې داسې ویل کیږي: "دکمونستانواتحادیې موخه: دبورژوازي راپرځول اودپرولتاریا دواکمنې ټینګول، دزړې بورژوازي له منځه وړل چې په طبقاتي نه پخلا کیدلو باندې ولاړه ده. دبورژوازي، او دطبقو او خصوصي مالکیت پرته دیوې نوې ټولنې بنسټ ایښودل".

د "کمونستانو اتحادیې" لومړنۍ کنګرې مارکس او انګلس ته دنده ورکړه چې دسازمان مرام لیک مرتب کړي. دغه مرام لیک د "کمونست ګوند مانیفست" په توګه خپور شو او په دغه مانیفست سره په تاریخ کې دپرولتاریا دنړیوال غورځنګ، نوی پیر پرانستل شو.

دکمونست ګوندمانیفست:

مارکس او انګلس دکمونست ګوند مانیفست دجوړولو لپاره په ماشتو ماشتو وخت ولګاوه ترڅودغه مهم تاریخي اثر دلومړي ځل لپاره په کال (۱۸۴۸) دمارچ ماشت، په لندن کې، په آلماني ژبه او بیا په نورو ژبو خپور شو. په رښتیاچې دغه (۲۳) مخیز اثر یودمارکسستي ډیرو مهمو آثارو څخه دی چې تراوسه یې په لسګونو اوبلکې په سلګونو ملونو نسخې په ډیری نړیوالو اوسمه سزو ژبو خپرې شوې دي. دغه ستر اثر دمارکس او انګلس دعلمي لاسته راوړنو دهغه وخت ترټولو اوچت ټکی دی.

دکمونست ګوندپه مانیفست کې دلومړي ځل لپاره دمارکس او انګلس زده کړې په منظمه توګه وړاندې شوې دي. په دې کتاب کې دمارکسزم درې برخې - یعنې مارکسستي فلسفه،

علمي کمو نـزم او مارکسسـتي اقتصاد ـو تـر بله په ډـالکتکي کلکو اړیکوسره دمنظمې زده کړې په بڼه راغلې دي.

دکمونسـت ګونـد مانیفسـت پـه ـوه سـرـزه اوڅلـورو فصلونو کې مرتب شوی دی. ددغه اثر په سرـزه کې هغه چاپیرـال چې په هغه وخت کې په اروپا باندې واکمـن ؤ پـه ډېـره لنډه توګـه بـان شوي، له هغې ځنې په سرـزه کې داسې لـکل شوی دي:

"اوس هغـه وخـت رسـېدلی دی چـې کمونسـتان خپـل اندونه، موخې اوهیلې دټولو نړـوالو په وړاندې پـه ډاګـه بـان کـړي اودکمونـزم دخېرې (شبح) کیسې پرځای دخپل ګونـد مانیفسـت وړاندې کړي".

"بورژوانان او پرولتاریا": دمانیفست دلومړي فصل عنوان دی. پـه دې فصـل کـې دبشـري ټـولنې اوپرولتاریـا یـي غورځنـګ دبشـپړتیا څخـه ـوه ټـولیزه څېړنـه وړانـدې شـوې ده. تـارخي ماترـالـزم پـه منظمـه او د منلـو وړ توګـه جمعبنـدي شـوی اوداحقـقت پـه ډاګـه اعـلام شـوی دی چـې ټـول تـارخ (دلـومړي کمون نه دتیریـدو وروسـته) ـعنـې دبشـر جـوړکړی ټـول تـارخ پـه طبقاتي مبـارزو ولاړدی اوددغـه طبقـاتي نـه ودرېـدونکو مبـارزو لـه کبله په بشري ټولنه کې ټولنیز، اقتصادي جوړښتتونه (صورت بند ي) ـو دبل ځای نسي. دمرـتوب سستم لـه منځـه ځـي اوځـای یـې دفـوډالـزم سسـتم نسـي چـې هغـه خپـل ځـای دپـانګوالی اقتصـادي- ټـولنیز سسـتم تـه ورکـوي اولـه هغـه وروسـته دادسوسالـزم ټولنز سسـتم اوپـای کـې کمـونـزم دی چـې ټولـه نـړی بـه ونسـي. پـه دې فصـل کـې مـارکس اوانګلـس دپرولتاریـا تـارخي رول بـانوي اوپـه ډاګـه ښـئ چـې هغـه ـوازنی‌طبقـه چـې دپـانګوالې ټـولنې دبشـپړتیا پـه بهـر کـې دکمـي او کـفـي پلـوه دبورژوازي په وړاندې وده کوي، اوهغـه ـوازنی طبقـه چـې تـر پـای

پورې انقلابي ده، ترڅو نه ګوري، راتلونکې بشپړتیا غواړي، دبشپړتیا په بهرکې انقلابي پوستون مومي اودبورژوازي سستم دله منځه وړلو اودسوسیالستي نوي سستم اوپای کې دبې طبقې ټولنې دبنسټ ایښودلو وس لري، هماغه پرولتاریا ده. دوی وښودله چې پرولتاریا داسې طبقه ده چې نورټولنیز طبقات اواقشار پرځان باندې راټولوی اودآزادي ښوونکي انقلاب په لوریې لارښوونه کولای شي.

<u>"پرولتاریا او کمونستان"</u>: دمانفیست ددوهم فصل سرلیک دی چې دکمونستانو اړیکې دکارګرې طبقې سره او دپانګوالې ټولنې دبدلون دپاره دکمونستانو کړنلاره بانوي. په دې فصل کې مارکس او انګلس یادونه کوي چې کمونستان دټولې پرولتاریا نه بیلې او دکارګري ګوندونو ضد هیڅ راز ګټې نلري. او نورو تش په نامه کارګري ګوندونو سره یې توپیر په دې کې دی چې دوی په پرولتاریایی انتر ناسونالزم باور لري اودټولې پرولتاریا ګډې ګټې، پرته ددوی دملت نه، په پام کې لري او سربېره پر دې کمونستان داښه توب لري چې په انقلابي توري سمبال دي. دوی د ربا اوټګي هغه پرده چې بورژوازي اوپه تېره بیا "ددوی سوسیال دموکرات" استازي یې دپانګوالې ټولنې پرترخوواقعاتو باندې غوړوي، ایسته غورځوي اوددې ټولنې ماهیت چې دزیارکښانو په ظالمانه زبېښاک، دوروسته پاتې ملتونو په لوټمارۍ، اودپیسو په واکمني او تر ټولو بدو اخلاقي اصولو باندې متکي دي، په ډاګه کوي. دوی څرګندوی په کمونستانو باندې دبورژوازي تورونه چې ګنې کمونستان دملکیت د اصل په له منځه وړلوسره، شخصي آزادي له منځه وړي، ملت اووطن نابودوي او ښځې شریکې کوي، داټول د وړې بورژوازي د ماهیت څخه سرچینه اخلي. دا پخپله پانګوال دي چې دټولنې دډېری

آزادي له منځه وړي، دټولنې د غړو نهه پر لسو نه (۹/۱۰) ملکت سلبوي او د پرولتاریا وطن له هغونه اخلي او د ملیتونو منځ کې دښمنۍ او کرکې ته لمن وهي، او دا بورژوازي ده چې بنځې یې په حقیقت کې شریکې کړي او رسمي او غیررسمي بدلمنۍ یې دود کړې ده. پرولتاریا، پانګوالۍ نسکوروي او واکمن ځواک په لاس کې اخلي څو په دغو ټولو ډګرونو کې ربنتیني او نیاومنه (عادلانه) نظم ټینګ کړي. د خصوصي ظالمانه ملکیت پر ځای د خلکو عمومي ملکیت کېنوي، د ټولنې ډېرۍ لپاره آزادي رامنځ ته کړي او ملي دښمني له منځه یوسي، بنځې د اسارت او رسمي او غیررسمي بدلمنۍ نه وژغوري. مارکس او انګلز په دې اثر کې د بېلوبېلو هېوادونو د پانګوالۍ له خوا د نیواک لاندې یا مستعمره ملتونو لوټنه بنودلې او د دې د تیوري بنسټ ږدي چې «بندی ملتونه د پرولتاریا هملاسی» دي او څرګندوی چې «د یو انسان په واسطه د بل انسان زبېښاک، له منځه تللو سره د یو ملیت په واسطه د بل ملیت زبېښاک به هم له منځه لاړشي».

«سوسیالیستي او کمونیستي ادبیات»: د مانیفست دریم فصل د «سوسیالیستي او کمونیستي ادبیاتو» تر سرلیک لاندې لیکل شوی چې په هغه کې مارکس او انګلز د انګېریال سوسیالیزم او کمونیزم مختلف بهیرونه چې تر دغه وخته یې شتون درلود څېړي او د سترو تخیلي سوسیالیستانو لکه کرون، فوریه او سن سیمون مثبتو اړخونو د درناوی په ترڅ کې د علمي سوسیالیزم او کمونیزم برید (پوله) له دغو بهیرونو سره ټاکی.

«راز راز ګوندونو سره دکمونیستانو اړیکې»: د مانیفست په وروستني فصل کې د بیلوبیلو ګوندونو سره د کمونیستانو اړیکې بیان شوي او نورو ګوندونو سره په اړیکوکې د کمونیستي سمې

کرنلارې ځلانده بېلګه وړاندې کېږي. دوی لیکي: کمونیستان په هر ځای کې د هـر انقلابـي غورځنـګ نـه چـې د اوسـني ټـولنیز او سیاسي نظام ضد سر تـه رسـېږي بایـد ملاتـړ وکـړي، او د دغسـې غورځنګونو د اصلي زړي په توګه د کمونیستانو دنده بنیي.

په مانفیست کې د پرولتاریا د واکمنۍ دټینګېدلو اړتیـا پـه ډاګه او روښانتیا سره بیان شوې، د بزګر انواو نورو قشرونو سـره د پرولتاریا د یووالي تیوریکي او تاریخي، او د پرولتاریا د دیکتاتوري د ټینګښت بنسټونه ایښودل شویدی. د کمونیستانو موخه داده: «د یوې طبقې په بڼه د پرولتاریا یوموټی کول، د بورژوازي د واکمنـي نسکورول او د پرولتاریا د ځواک سیاسي واکمني».

د کمونیست ګوند مانیفست په دې کلکو او ټینګو جملـو چې د پرولتاریا ځلانده راتلونکې ته په هر کمونیست کې باور او ډاډ پیدا کوي، پای ته رسېږي:

«پرېږدی د کمونیستي انقلاب په وړاندې د واکمنو طبقو پر ځان لړزه راشي. په دې منځ کې به پرولتاریا د خپلو ځنځیرونـو پرته نور څه د لاسه ورنه کړي، خو یوه دنیا به لاسته راوړي. د نړۍ کارګرو سره یو شي!».

لومړی انترناسیونال:

د ۱۸۴۸-۱۸۴۹ انقلابونه سره له دې چې ډېری یې خپلو موخو ته ونه‌رسـېدل خـو د اروپـا د بشـپړتیا پـه یـون کـې یـې ژوره اغېزه پرېښوده. بورژوازي اړیکې په پراخه کچه وغوړېدې. د ۱۸۵۰ نه تر ۱۸۶۰ کلونو په واټن کې پانګوالو اړیکو خورا پراختیا وموندلـه او د نړیوالې پانګوالۍ بازار عملاً منځ تـه راغلـی ؤ. صـنعتي انقـلاب اونـوي اختراعـات سـبب شـول چـې پـه زرګونـو سـترې صـنعتي موسسې د سلګونو او زرګونو کارګرو سره تاسیس شي او په اروپایي هېوادونو کې د لارو، د اوسپنې پټلو او بېړۍ چلولو جال بې سارې

پراختیا ومومي. کارگرې طبقې د کمي او کیفي پلوه بې سارې وده کړې وه او داسې شرایط ایجاد شوي ؤ چې په رښتني پرولتري سازمانونو کې د کارگرو یوموټی کیدل شونی شي.

مارکس او انگلس چې د کلونو راهیسې په نه ستړې کېدونکې توگه په خپل گټور کار سره د خپلو علمي افکارو په وده او ترویج بوخت ؤ، د ۱۸۶۰ لسیزې په پیل کې دې پایلې ته ورسېدل چې کېدای شي د کارگرې طبقې نړیوال غورځنگ په یو بین المللي سازمان کې یوموټی شي، او د دغشان یوې دندې سر ته رسونه په حقیقت کې ډېره سخته وه. په مختلفو هېوادو کې کارگري غورځنگ د فکري پلوه په بشپړه توگه خور او د راز راز بې لارو (انحرافي) نظریاتو او ایډیالوژیو تر اغېز لاندې ؤ.

په پای کې تر ډېرو هڅو وروسته په ۱۸۶۴ کال کې د مختلفو هېوادو د کارگري غورځنگ استازي په لندن کې سره راټول شول او د دغسې یو سازمان د بنسټ اېښودونکو کنگره یې جوړه کړه. د بنسټ ایښودونکو دغې کنگرې، په یو پریکړه لیک کې، د کارگرو د نړیوال سازمان دجوړولو اصل ومانه او د مختلفو هېوادو د استازو نه جوړه یوه دېرش کسیزه کمیټه یې وټاکله څو د دغه سازمان د بنسټ اېښودونکو اعلامیه او اساسنامه جوړه کړي.

د لومړي انترناسیونال کړنلاره: د انترناسیونال لپاره د هراړخیزې ټولیزې کړنلارې جوړول، د نظر د اختلافونو او لالهاندیو څخه ډک چاپېریال کې، ډېره گرانه دنده وه. مارکس او انگلس د لومړي انترناسیونال د جوړښت نه ۱۷ کاله پخوا د کمونیست گوند مانیفست لیکلی ؤ چې په هغه کې همغشان چې مخکې مو ورته گوته ونیوله د علمي کمونیزم د اصولو بنسټونه په ډاگه او غوڅه توگه بیان شوي دي.

د ټګلارې په لومړني لاس وندي (سند) کې چې په پای کې د مارکس له خوامرتب شو، دغه اصلي فکر دکار بنسټ ومنل شوچې د پانګوالۍ په ودې سره د کارګرې طبقې ژوند نه ښه کېږي. دغه طبقه یواځې په مبارزې سره خپل حقوق لاسته راوړلای شي او دغه مبارزه هغه وخت اغېزمنه کېدای شي چې سیاسي اړخ ولري او د خپل طبقاتي حکومت په لور د پرولتاریا لارښوونه وکړي.

مارکس په ښکاره او پوره سادګي سره دشمېرو اولیکنو په استناد ثابتوي چې دپانګوالو د ادعاوو سره سره دصنعت او سوداګري وده دکارګرې طبقې ژوند نه ښه کوي او نه به یې ښه کړي او ثابتوي چې دغه وده تر هاغه وخته چې دپانګې دنظر او واکمني لاندې وي، دکارګرو په سوکالۍ تمامېدلای نشي. دزیار کښانو د ژوندانه د وضعې د رښتیاني بدلون بنسټ د دولتی واک لاس ته راوړل دي.

مارکس لیکي:

«اوس په ټولو اروپایي هېوادو کې د هر متفکر لپاره دمخکني قضاوت پرته دا روښانه حقیقت دی چې نه د ماشینونو بشپړتیا، نه په تولید کې د علومو په کار اچول، نه د ارتباطي وسایلو ښه کول، نه نوې مستعمرې، نه نوؤ بازارونو ته کډه کول، نه آزاده سوداګري او نه په ټولیزه توګه داټول، د زیارکښو پرګنو نیستي له منځه نه وړي. د مولد ځواکونو اوکارهر راز راتلونکې وده په اوسني نیمګړي بنسټ سره ناچاره ټولنیز ې هیلې ناهیلې لاژوروي. او نه پخلاکېدونکي تضادونه زیاتوي. یوازې هغه څوک دغه روښانه حقیقت نه مني چې په دروغجنو هیلو سره د نورو بیده کولو کې د ګټې څښتن وي" .

او په پای کې مارکس دا پایله اخلی:

" د سیاسي واکمني نیول د کارګرې طبقې ستره دنده ده".

دوهم انترناسیونال:

د یو کمونیستي بین المللي سازمان دپرانستلو لپاره د کلونو مبارزو او لازمو مقدماتو د تیارولو وروسته په پای کې په کال ۱۸۸۹ نړدې د ټولو اروپایي، امریکایي او ارجنټاین د هېوادو کارګري ګوندونو استازي په پاریس کې را ټول شول اود انګلس تر مشر تابه لاندې دوهم انترناسیونال پرانستل شو. دغه سازمان په مارکسیستي بنسټ ولاړ ؤ او د انګلس تر مشر تابه لاندې د شپږو کالو په موده کې یې د انترناسیونال – د پرولتاریا نړیوال یووالي – د ټینګښت، د علمي سوسیالیزم د افکارو دخپریدو او د کارګري ګوندونو د موقعیت د ټینګښت په لار کې زښت زیات اقدامات ترسره کړل په دې موده کې کارګري ګوندونه په زیاتره اروپایي هېوادو کې د دوهم انترناسیونال تر مشر تابه لاندې عملا په یو لوی سیاسي ځواک بدل شوي ؤ.

د انګلس تر مړینې وروسته ورو ورو د دوهم انترناسیونال مشري داپورتونیستانو په لاس کې پریوته او هغو ی کرار کرار په کارګري غورځنګ کې د بورژوازي افکارو په ورننباسلو سره ددغه سازمان انقلابي ځواک ورو ورو کم زوری‌کړ. خو په دوهم انترناسیونال کې ځینې سوسیالیستي ګوندونه لکه په روسیه کې بلشویک ګوند، د دغه سازمان د جوړجاړی کوونکو مشرانو د سرټیټونکو یا تسلیم طلبانه طریقو او ریفورمستي نوښتونو سره مبارزې ته را پاڅېدل او په دوهم انترناسیونال کې کرار کرار یو انقلابي اړخ عملاً دلنین تر مشرتابه لاندې، منځ ته راغی. په کال ۱۹۱۴ کې د لومړی نړیوالې جګړې په پیل سره د دوهم

انترناسیونال زیاتره مشران، په خپلو هېوادو کې د بورژوازي ښکاره دریز غوره کولو له امله، د اپورتونیسم په ناولي ډنډ کې وغورځېدل. دوي د پرولتاریا د پیوستون اصول یومخ پرېښودل او عملاً په ظالمانه جګړه کې د خپلو بورژوازي دولتونو د ګټو ملاتړي شول او دغه نړیوال سازمان یې عملاً له ورکې سره مخ کړ. خو انقلابی کمونیستانو او په سر کې یې دلنین تر مشر تابه لاندې د روسیې بلشویک ګوند، د دریم انترناسیونال بنسټ کېښود.

بلانکیزم:

یودهغوبې لارو (انحرافي) بهیرونو نه چې مارکس او انګلس ورسره اصولي مبارزه کړې ده، په بلانکیزم باندې مشهوره ده. لویي اګوست بلانکي د فرانسې د ۱۹ پیړۍ نامتو انقلابي د دغه جریان بنسټ ایښودونکی ؤ. بلانکي چې د کمونیستانو په اتحادیې او لومړی انترناسیونال کې یې هم فعالیت درلود، پر دې اند ؤ چې کېدای شي د پانګوالۍ زېبښاک د سرتېرو او هوډمنو انقلابیانو دیوې وړې ډلې د قهر نه ډک اقدام سره، د زیارکښو پرګنو پراخه برخه اخیستنې او ملاتړ ته د اړتیا پرته له منځه لاړ شي او د حکومت په سرکې د دغې وړې ډلې راتلل، سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره بس دی. له هغه وخته راهیسې د بلانکیزم عام مفهوم د پېښوجوړونه اوچل ول او په حقیقت کې په افراطي افکارو سره د یوې وړې ډلې هڅه، په ولسونو او د دوی په متشکلی او اصولي مبارزې باندې بې‌باوري څخه عبارت دی. بلانکیستانو د ځواکونو تناسب د ولسونو په تېره بیا پرولتاریا او په سر کې د دغې طبقې د ګوند رول، د بري لپاره لازمو شرایطو، پرله پسې او کلـه اوړد انقلابي کار ته پاملرنه نه درلوده. مارکس او انګلس، سره له

دي چې د بلانکي انقلابي شخصيت ته لوړ ارزښت ورکاؤ د ټولنې د بدلون په هکله‌یې د ده نظريات په غوڅه سره غندل.

اتم څپرکی

امپرياليزم

د پانگوالی د ړنگېدنې پړاو

د مولده ځواکونو پرمختګ:

د امپرياليزم پيدايښت سره نږدې د فلزاتو په ويلې کېدو، کيميا او انجنيري کې د پام وړ فني بدلونونه راغلل او صنعتي توليد زياتوالی او تمرکز ومومند. د فلز ويلې کېدلو د نوؤ لاروچارو منځ ته راتګ، د پولادو د ماشينونو او فلز کاري د دستګاوو د پيدايښت لامل شو. د اوسپنيزومحصولاتو زياتوالي، د انجنيري او د اوسپنې د پټليو جوړولو د لا پراختيا او بشپړتيا امکان برابر کړ. د راز راز نوو ماشينونو لکه د ډاينموڅرخ، د بخار توربين، ډيزل تراموا، موټر، دريل ګاډوډيزلی ماشين او الوتکو، د صنعتي توليد د زياتوالي او د لېږد را لېږد وسايلو د پراختيا لپاره لاره اواره کړه. د انحصار نه مخکې پانګوالي کې د سپکو صنايعو ځينو څانګو په تېره بياټوکراوبدنې په صنعتی توليداتو کې برلاس درلود خو د دغه پير په وروستيو کې درنو صنايعو په تېره بيا د اوسپنې د ويلې کېدو، د کانونو را وېستلو، کيميا او د برېښنا صنعت لوی رول لوباوه. دکرنې په برخه کې هم ورو ورو ټراکټور، کمباين، د دوا شيندلو ماشينونو، کمياوي سرو او نورو توليدی ماډرنو وسايلو د پخوانيو اوزارو او آلاتو ځای ونيو. دمولد ځواکونود چټکو پرمختګونو په

پایله کې تولیدي اړیکو هم په خپل ذات کې بشپړتیاوموندله او بدلونونه پکښې راغلل.

په تولیدي اړیکو کې راغلي بدلونونه: د انحصار نه مخکې پانګوالي، ټولې بنسټیزې ځانګړتیاوې، په امپریالیزم کې هم همغشان خپل شتون ته دوام ورکوي. د ساري په توګه د تولید پر وسایلو د پانګوالو خصوصی ملکیت، زبېښاک، د مادی نعمتونو د وېش بڼه او نور اصلی خصوصیات پاتې کېږی. خو نوی خصوصیات هم چې د امپریالیزم ځانګړتیا ده په دې اړیکو باندې ورزیاتېږي. چې په لاندې ډول یې په ترتیب سره لنډولای شو.

الف- د تولید او پانګې تمرکز چې د انحصاراتو د پیدایښت لامل کېږی او په اقتصادي ژوند کې پرېکنده رول لوبوي.

ب -د بانکي او صنعتي پانګې د ترکیب پر بنسټ د مالي پانګې پیدایښت او د مالي پانګې پر اساس د مالي" الیګارشي" پیدایښت.

پ -د پانګې لېږد د پلورتوکو صادرولو د ځانګړې بڼې په توګه چې ځانګړی اهمیت لري.

ت -د پانګوالو انحصاري او نړیوالو اتحادیو جوړېدل چې نړۍ په خپلو کې سره وېشی.

ث -د پانګوالي د سترو دولتونو منځ کې د نړی د سیمه ایز وېش پای.

اوس پورتنی هر یو خصوصیت راسپړو.

الف: د تولید تمرکز او انحصارات

د انحصاراتو نه مخکې پانګوالي خصلت، آزاده سیالي وه. د آزادې سیالي شتون په سترو مؤسسو کې د تولید د چټک تمرکز لامل شو چې شمیر یې ورځ په ورځ زیاتېده، آزاده سیالي، دیو شمیر پانګوالوپه لا شتمن کېدو اود ډېر و وړو پانګو الوپه ماتېدو

سره، د تولید د تمرکز سبب شوه. په بله ژبه یوې تولیدي موسسې خپلې پراختیا سره نورې ورته او وړې موسسې ماتولې او په ځان کې یې حل کولې. په دې ترخ کې د تولید تمرکز، په سترو مؤسسو کې د کار ځواک د تمرکز سبب وگرځید یعنې په لسهاؤ زره کارگر د یوې تولیدی موسسې کې په دنده وګمار شول. د آزادې سیالي له منځه تلل او د انحصار (مونوپولیزم) پیدایښت د امپریالیزم اقتصادي ماهیت جوړوي انحصارات د پانگوالي دسترو تولیدي موسسو یا د څو تولیدی مؤسسو پیوستون څخه عبارت دي چې د اقتصاد یوې ټاکلې څانگې د سترې برخې تولید یا پلورل په خپلو منگولوکې نیسی. انحصارات یا مونوپولونه د راز راز سرلیکونو سره سره په ماهیت کې څلور بنسټیز ډولونه لري چې په دې ډول دي : کارتل، سندیکا، تراست او کنسرن.

۱- کارتل: د پانگوالي څو سترو مؤسسو څخه جوړ پیوستون دی چې یوتر بله سره د خپلو پلورتوکو د پلورلو، د اومو موادو پیرودلو، د بازار وېش او د تولید شوو پلورتوکو او د پیرودل شوو اومو موادو د بیې ټاکلو او هم د هغو پلورتوکو د کچې په هکله چې هر شرکت یې باید تولید کړي، سلاکیږی. په کارتل پورې د اړوندو مؤسسو خپلواکي خوندي پاتې کیږی.

۲ - سندیکا: د مؤسساتو یو انحصاري پیوستون دی چې د سندیکا غړي شرکتونه پکې خپله سوداگریزه خپلواکي له لاسه ورکوي. د پلورتوکو تولید په خپلواکه توگه سر ته رسیږي خو پلورل یې او کله د اوموموادو پیرودل هم د سندیکا د گډ دفتر له لارې ترسره کیږي. په سندیکا کې د واک ترلاسه کولو (د مدیر ه پلاوی د څوکیو) پر سر د غړو ترمنځ سیالي روانه وي.

۳- تراست: تراست هم د انحصاراتو یو پیوستون دی چې ټول گډون کوونکي مؤسسات خپله تولیدي او سوداگریزه

خپلواکي د لاسه ورکوري او په یوې ادارې کې نغرل (ادغام) کېږی او خاوندان یې د تراست د ونډو لرونکو په بڼه د خپلو ونډو د شمېر سره سمه ګټه تر لاسه کوي. د تراست، د تولید مدیریت، مالي او سوداګریزې چارې د لاربشودپلاوي تر نظر لاندې وي. د لاربشودپلاوی غړي تر ټولو لویو ونډه لرونکو له منځه غوره کېږي.

۴- کنسرن: یوه انحصاري اتحادیه ده چې په صنعتي او مالي بېلا بېلو څانګو پورې اړوندو مؤسساتو څخه لکه تولیدي مؤسسات، بانکونه، تجارت خانې، د لېږد را لېږد کمپنۍ، بیمې شرکتونه او داسې نوروبرخوکې ګډې مالي ګټې مومي. د کنسرن غړو د سترو پانګوالو څنې یوه ډله په اړوندو مؤسساتو پاملرنه کوي.

د ساري په توګه د امریکې متحده ایالاتو کې د برېښنا صنعت د "جنرل الکتریک" ، د الوتکو جوړولو صنعت "داګاس کمپنۍ" ، د المونیمو صنعت"کنسرن ملون" تر کنترول لاندې دي او یوازې دوه انحصارات "جنرل موتور" او د "فورد کمپنۍ" په سلو کې نږدې اتیا موټرونه تولیدوي.

خو د راز راز انحصاراتو جوړېدلو سره سره د دوي په منځ کې سیالي نه یوازې له منځه نه ځي بلکې لا وځناورډوله او وژونکې کېږی. په انحصاری اتحادیو کې د غړو ترمنځ او یا د انحصاراتو او د هغو په منځ کې چې انحصاراتو ته نه تسلیمېږی راز راز دتربګنۍ مبارزې شتون لري. په دغو سیالیو کې له هرې طریقې نه خپل سیال ته دماتې ور کولو او د هر راز سوداګریزې ټګي برګې کولو نه ګټه اخیستل کېږی. د انحصاراتوتر منځ په سخته مبارزه کې د ټولو ناوړوکړنو، بډې خوړلو،تېري، باج او د هر ډول جنایتکارانه اقدام ان دسیالانو وژلو نه همکار اخیستل کېږي.

ب -مالي پانګه او مالي الیګارشی:

١- مالي پانګه: بانکونه د امپریالیزم په پړاو کې لوی رول لوبوي او په تولیدی چارو کې په جدیت سره لاس وهنه کوی. بانکونه د پانګوالي هغه ځانګړي مؤسسات دي چې آزاده نغده پانګه د "امانت " په بڼه راټولوي بیایې د مؤسساتو خاوندانو ته په پور ورکوي او له دې لارې پریمانه ګټه لاس ته راوړي. د بانکونو یو تر بله د سیالي مبارزه د وړو بانکونو د ماتې خوړلو او په غټو بانکونو کې د هغوی د اوبه کېدلو لامل کېږي د دوی ځینې د ظاهری خپلواکی په ساتلو سره د غټو بانکونوپه څانګو بدلېږی.

د بانکونو یوځای کېدل او راغونډېدل د بانکی انحصاراتو د جوړېدلو لامل ګرځي. با نکونه د پخواني حال نه راوزي او د ځواکمنو انحصاراتوبڼه غوره کوی. بانکونه نږدې په ټولې نغدې پانګې او د خلکو په سپما باندې څارنه کوي. هغوی د صنعتی مؤسسو سره کلکې اړیکې ټینګوي، کاریې دپور (کرېډټ) له لارې څاري او د اوږدې مودې پورونه په واک کې ورکوي. بانکونه د صنعتي مؤسساتو نه (چې په دې پړاو کې د کرنې پانګه هم د صنعتی پانګې برخه ده) ونډې اخلي او په دې ډول د دغو مؤسساتو دڅښتنانو په ډله کې ځای نیسي. همدغه شان د صنعتي مؤسساتو څښتنان هم د بانکونو د ونډو په رانیولو سره د بانکونو د خاوندانو برخه ګرځي. د بانکي او صنعتي انحصاراتو د پانګې ترکیب د مالي پانګې د پیدایښت سبب کېږي. د بانکي او صنعتي انحصاري پانګې ائتلاف د صنعتي او بانکي انحصاراتو د مشرانو د شرکتونو او اتحادیو په بڼه څرګندېږي، داسې چې هماغه د صنعتي انحصاراتو د رئیسه یا مدیره هئیت غړي د بانکي انحصاراتو ریاست هم په غاړه لري.

٢- مالي الیګارشي: د امپریالیزم د پیدایښت په پړاو کې د پانګوالي د ودې سره د اقتصادي او ټولنیز ژوند ټولې برخې د مالي

سترو پانگوالو د یوې وړې ډلې تر ولکې لاندې راځي چې د هیواد اقتصادي کنترول او سیاسي چارې په واک کې لري. د بانکدارانو اوکارخاوندانو دغه وړه ډله ځواکمنه مالي الیگارشي جوړوي (د الیگارشي اصطلاح ریښه د یوناني کلمې الیگارشیا څخه ده چې لږ شمیر وگړو ته د واک سپارلو معنی لري).

د مالي الیگارشي د برلاسي بنسټیزو ډولونو نه یو، پر اقتصاد باندې د شراکت سیستم دی. دا سیستم په دې ډول دی چې یو تن یا یوه مالي ډله چې په یوې کمپنۍ کې د ونډو د لویې برخې کنترول په لاس کې لري ددې کمپنۍ پانگه د بلې کمپنۍ د ونډو لویې برخې په رانیولو او کنترولولو باندې لگوي. وروستنۍ کمپنۍ هم په ورته طریقې سره د نورو کمپنیو د ونډو د غټو برخو کنترول په لاس کې اخلي.

ستر مالي پانگوال د یاد شوی څو پړاویز تړاو په وسیله د هغې پانگې کنترول په لاس کې نیسي چې دده د شخصي پانگې څو برابره ته رسیږي. د شراکت سیستم په هغې ببرې (پرشاخ وبرگ) تقسیم بندي سره د سترو پانگوالو ځواک په پراخه کچه زیاتوي. دغه سیستم انحصارگرو ته شونې کوي چې راز راز دسیسې په کار واچوي او واړه پانگوال لوټ کړي. ځکه د دې کمپنیو نه هیڅ یوه دهغوفرعي کمپنیو په اړه چې خپلواکه گټل کیږی مسوولیت نه لري.

له دې کبله د گټې کولو په صورت کې لویه کمپنۍ د عاید خاونده کیږي خو د تاواني کیدو په صورت کې دغه کمپنۍ هیڅ راز مسؤولیت نه مني.

ب- د پانگې لیږد:

۱- اضافي پانگه د پانگې د لیږدولو منشأ: د امپریالیزم د اقتصادي بنسټیزو ځانگړتیاو نه یوه هم د پانگې لیږدول دي. د

پلورتوکو لیږدول د انحصار نه مخکې پانګوالي خصلت ؤ، یعنې کله چې آزادې سیالي غوښه واکمني درلوده. په امپریالیزم کې د پلورتوکو لیږد کمښت مومي او ورو ورو خپل ځای دپانګې لیږدولو ته سپاري.

د امپریالیزم په پړاو کې د انحصاراتو واکمنی، د پانګې په هاغه ستر تمرکز او د سهامي او بانکي کمپنیو په پراختیا او بشپړتیا ولاړه ده چې د خلکو د آزادې پانګې د پام وړ برخه راټولوي او په یو شمیر پانګوالو هېوادو کې د پام وړ اضافي پانګه تر خپلې ولکې لاندې راولي. د ولسي پرګنو د ژوند کچه همغه شان، په نسبي توګه، ټیټه پاتې کېږي او کرنه چې په صنعت پسې ګوډه ګوډه روانه ده د خپلې پراختیا او بشپړتیا لپاره پیسو ته زښته اړتیا لري. خو انحصاري پانګوالي لېوالتیا نلري اضافي پانګه د خلکو د ژوند کچې د لوړتیا لپاره ولګوي، ځکه دغه چار به د انحصارچیانو ګټې کمې کړي. له دې کبله پانګه اساساً وروسته پاتې مستعمراتي او تړلو هېوادو ته لیږل کیږی ځکه د پانګې کمښت، لږه بیه، کمه مزدوري، او د اومو توکو ارزانتیا په دغو هېوادو کې د دوی دپاره حیرانوونکې او د نه منلوګټې ترلاسه کوی.

د پانګې دلېږد ډولونه:

پانګه په دوو بنسټیزو ډولونولېږدول کېږی: لومړی د مولدې پانګې په توګه لکه دصنعت، کرنې، لېږد رالېږد او داسې نورو برخوکې. دوهم د پور په ډول یعنې حکومتونو او خصوصی برخو ته د پور ورکول. د پانګې د صادرېدلو مختلفو بڼو سره سره، لېږدونکي یوه موخه لری او هغه د انحصاري پریمانه ګټو لاس ته راوړل دي. شونې ده د پانګې لېږد په پورته دواړو ډولونو (په دولتي او خصوصي توګه) ترسره شي. د امپریالیزم د پیر په سر کې د پانګې لیږد ترډېرې کچې خصوصي ؤ یعنې د پانګوالۍ ځانګړو

مؤسسو صادروله. اوس اوس دولتي پانګه د صادراتي پانګې لویه برخه جوړوي او لاپسې زیاتېږي ځکه خصوصي پانګه په ټرلو هېوادو کې د بنکېلاک ضد غورځنګونو ورځ په ورځ زیاتېدونکې ودې ته په پاملرنې سره غوره ګڼي چې ځان په خطر کې وانه چوي. ځکه د دغو غورځنګونو له بري وروسته ډېرځله د دوی پانګه مصادره کېږي. امپریالیستي هېوادونه د پانګې د صادرولو نه د اومو موادو سرچینو، بازارونو او د پانګې اچونې د ځانګو د نیولو او اقتصادي، سیاسي او سوق الجیشي (استراتیژیکي) پراختیا د لاروچارو برابرولو دپاره ګټه اخلي.

ت- د نړیوالو انحصاراتو منځ ته راتګ او د نړی اقتصادی ویش:

انحصارات کورني بازار ولکه کوي او په خپلو کې یې سره وېشي. بیاپه بهر کې پانګه اچونه دسترو انحصاراتو دنفوذسیمو اوبهرنیو اړیکوته په پراخه کچه پراختیا ورکوي ، چې د مختلفو هېوادونو د انحصاري پانګوالو ډلګۍ د اتحادیو په بڼه منځ ته راځي او د ډېرو هیوادو بازارونه د خپل جغ لاندې راولي. د بېلابېلو هېوادو انحصارات په نړیوالو انحصاراتو بدلېږي. نړیوال انحصارات داسې انحصارات دي چې د یو امپریالیستي هېواد د ملي پولونه تېر شوي او یا د بېلابېلو هېوادود ملي انحصاراتو له پیوستون څخه منځ ته راغلي دي.

د امپریالیزم پلویان دعوه کوی چې انحصارات د سولې وسایل دی اوښکاره ده چې د دوی شریکان کولای شي هغه تضادونه چې د امپریالیستي ډلو او بېلوبېلو هېوادو په منځ کې پیدا کېږي د سوله ییزې لارې حل کړي. خو دغه دعوا ګانې د حقیقت سره توپیر لري ځکه کورني او بهرني بازارونه په پانګوالي کې دځواک او پانګې دکچې پر بنسټ وېشل کېږی او دپانګوالي هېوادو او بېلا بېلو انحصاراتو نا انډوله وده په نړیوالو انحصاراتو

کې د موجودو ځواکونو په بېوالی (متقابله) اړیکو کې تل بدلونونه راوړي. ددې انحصاراتو هره ډله تل د نړۍ د بیا و بشلو، خپلې ونډې زیاتولو او دخپل واک لاندې سیمو پراخولو دپاره همیشني کش وکړپونو کې اخته ده. پر دې اساس د انحصاراتو جوړښت د امپریالیستي دولتونو منځ کې د سوله ییزې مرستې په مانا نده بلکه برعکس د اومو موادو د سرچینو د بازارونو او د پانګې اچونې د سیمو نیولو لپاره د دوی منځ کې د مبارزې د سختوالی په مانا ده.

ث- د سترو دولتونو منځ کې د نړی سیمه ییزه ویش پای او دهغی د بیا ویشلو په موخه هلی ځلی:

د پانګوالي اتحادیو منځ کې د نړۍ اقتصادي وېش سره جوخت د امپریالیستي دولتونو منځ کې هم د نړۍ سیمه ییزه وېش ترسره کیږی. ترنواک لاندې سیمې د امپریالیستانو دپاره د پانګې اچونې حوزې او د صنعتي پلورتوکو د پلورلو دپاره بازارونه جوړوی. مستعمرات د امپریالیستي دولتونو دپاره د پوځي اډو په حیثیت هم زښت اهمیت لري. د نونسمې پېړۍ په پای او د شلمې پېړۍ په سر کې د نړۍ سیمه ییزه وېش د یو شمیر سترو دولتونو منځ کې پای ته ورسېد. خو د نړۍد سیمه ییزه وېش پای ته رسېدل د هغې د بیا وېشلو لپاره د مبارزې پیلامه وه. ځکه د پانګوالو هېوادونو هغه شمېر چې د نورو نه وروسته یې د امپریالیزم په پړاو کې ګام کېښود په صنعت کې د پرمختګ له پلوه نور امپریالیستي هېوادونه شاته پرېښودل په داسې حال کې چې د مستعمراتو د لرلو له پلوه ډیر نېستمن ؤ.

په پایله کې د دې دپاره چې دغه دولتونه هم د خپل اقتصادي پرمختګ سره سم د مستعمراتو نه یوه ونډه ولري لازمه وه نړۍ خپل منځ کې بیا ووېشي. لومړۍ نړیواله جګړه هم په

همدې موخه پیل شوه چې په ترځ کې یې نړۍ بیا وویشل شوه.

دپانګوالي په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

د امپریالیستي ټولنې طبقاتي جوړښت : د پانګواله ټولنې طبقاتي جوړښت د امپریالیزم په پړاو کې بدلون مومي. ځینې پخوانۍ طبقې اوقشرونه له منځه ځي او یا ډېر کمزوري کېږي او پرځای یې نوي قشرونه منځ ته راځي.

۱- بورژوازي: دتولید تمرکز او انحصاراتو پیدایښت د بورژوازي طبقاتي بڼې ته بدلون ورکوي. د بورژوازي پاسنی قشر، په داسې حال کې چې د شمېر له مخې پر له پسې کمېږي خودهغې پانګې د کچې له پلوه، چې د کنترول لاندې یې لري، لا پیاوړی او غټېږي. په دې ډول چې د امپریالیزم په پړاو کې د مالي سترو پانګوالو څو وړې ډلې د هېواد د پانګو ستره برخه په لاس کې نیسي. دغو وړو ډلو او غړو ته یې امپریالیستان وایې. امپریالیستان د خپلو انحصاراتو په مرسته، ټولو اقتصادي څانګو کې اغېز کوي او د هېواد چارې په خپل لاس کې اخلي. دغه ډله د کورنۍ سوداګرۍ په لاس کې لرلو او د صنایعو او بانکونو په بشپړ نیولو سره د پانګوالي ډله لویه برخه په اقتصادي چارو کې د نېغې لاس وهنې نه منع کوي. ځکه د بورژوازي منځکوره ډله د امپریالیستانو تر دباو (فشار) لاندې د انحصاراتی ونډوپه پېرودلو سره د انحصاراتود وړوکو ونډه لرونکو په بڼه اوړي او د بېلابېلو اړخونو څخه د دوي تر ولکې لاندې راځي.

۲- وړوکې بورژوازي: وړوکې بورژوازي هم په دې پړاو کې بدلون مومي. د دې قشر هغه برخه چې پخوا یې لږ تولیدي وسایل درلودل (کسبګر او داسې نور. . .) له دې امله چې

پانگوالي صنايعو سره د سيالي ځواکمني نلري نږدې له منځه ځي او بله برخه يې (لکه هټۍ وال، لاس پلورونکي، د کليوالوسيمو کوچني مالکان او داسې نور. . .) سره له دې چې مخ پرځوړ دومې تر يوې کچې پورې پاتې کېږي. انحصارات د سترو پلورنځيو په جوړولو او دوبشونکو، پلورنکو او داسې نورو وگړو په کارگمارلو سره، چې وروستنيو مدرنو وسايلو سره سر او کار لري، تل د وړوکې بورژوازي د دغې برخې سره سيالي کوي او د دې ډلې دټوټه کېدلو لامل کېږي. د انحصاراتو واړه ونډه وال چې هر يو يې له څو ونډو څخه ډېرې ونډې په واک کې لري هم د دې ډلې برخه گڼل کېږي (په امپرياليستي هېوادو کې دا راز ونډه لرونکي د شمېر له مخې ډېر زيات دي). د وړوکې بورژوازي زړه نازړه تياد امپرياليزم په پړاو کې لازياتېږی. په پای کې ددې قشر لويه برخه په پرولتاريا او لږ شمير يې په بورژوازی تجزيه کېږی. مالي پانگوال په کرنه کې نفوذکوی او د کرنيزو انحصاراتو په جوړولو سره د "کولاکانو" غټه برخه، چې د منځکوره بورژوازي د قشر برخه ده، د خپلو ونډه والو په توگه اړوي او د عمل آزادي ورځنې اخلي. د ځمکوالو طبقه چې په مخکني پړاو کې وخپړل شوه د انحصاراتو مخکې پانگوالي نه، امپرياليزم ته دلېږد په بهير کې په بشپړه توگه له منځه ځي.

۳- روڼ اندي او کارکوونکي: دامپرياليزم په پړاو کې د روڼ اندو او کارمندانو ترکيب هم له منځه ځي. د پانگوالۍ په پړاو کې د دغه قشر ستره برخه په بورژوازي او وړوکې بورژوازي او لږه غونډې يې په پرولتاريا پورې اړه لري. خو په امپرياليزم کې د انحصاراتو د برلاسي او د کارگرې طبقې سترې پراختيا له کبله د دې قشر لويه برخه په پرولتاريا او وړوکې بورژوازي پورې تړاو مومی. روڼ اندی د امپرياليزم په پړاو کې يا بايد د انحصاراتو او

مالي پانگوالو دپاره کار وکړي او يا بايد د لوړې نه مړه شي. له دې امله ډېرى روڼ اندى خامخا د پانگې په چوپړ کې راځی او تر کلک دباو لاندې وي او په خاصو شرايطو کې د دوي ډېرى شمېر انقلابي روحيه مومي. د بورژوازي پوهان دعواکوى چې په امپرياليستي ټولنه کې، طبقاتي تضادونه د له منځه تللو په حال کې دي او دنوموړې ټولنې دوه دښمنې ډلې يعنې پانگوالي او پرولتاريا به ورو ورو د کارمندانو په طبقه (په اصطلاح منځومې طبقه) کې سره يو شي. خو په واقعيت کې دغه قشر د خپل ژوند د پايښت دپاره فکري ځواک پلورى او د کارگرو په څېر تر زبېښناک لاندې کېږي. د بلې خوا نه بايد په پام کې ونيسو چې د کارمندانو پراخه ډله ډېره نا متجانسه ده. د دغه قشر پاسنۍ برخه (دولتي لوړ پوړي چارواکي او دکمپنيو مديران لکه لوړ پوړي روڼ اندي) په بشپړه توگه بورژوازي پورې تړلي دي. په داسې حال کې چې ډېرى کارمندان (ددولتي ادارو او خصوصي مؤسسو وړوکي کارمندان) له اقتصادي پلوه د پرولتاريا په شان شرايط او دغې طبقې سره نږدې اړيکې لري.

۴- پرولتاريا: د مولد ځواکونو چټک پر مختگ او د نوو توليدي وسايلو پيدايښت، د مزدورو کارگرو طبقه په ډېره کچه پرا خوي. مخکې د هغې پرولتاريا په هکله وغږېدلو چې کسبگري اړخ يې درلود، خو په دې پړاو کې، د پرولتاريا دغه قشر چې بورژوازی صنايعو سره سيالي نشي کولی، خپله دا هيله چې يوه ورځ به د خپل کار ځای څښتن شي، له لاسه ورکوي او د صنعتي پرولتاريا د قشر سره (هغه پرولتاريا چې په سپکو او درنو صنايعو کې کارکوي) يو ځای کېږي. له بلې خوا په کرنه کې د انحصاراتو نفوذ د منځکوره بزگرو له منځه تللو سبب گرځي او ستره برخه يې د کليو په پرولتاريا باندې اړوي. د کليو پرولتاريا هم له دې کبله چې

د نوو تولیدي وسایلو لکه تراکتور، کمباین او داسې نورو سره سر او کار لري په بشپړ ډول صنعتي اړخ مومي او دصنعتي پرولتاریا برخه گرځي. په دې توگه د امپریالیزم په پړاو کې د بزگرو طبقه هم په حقیقت کې له منځه ځي. د وړوکې بورژوازي غټه برخه هم چې په پرله پسې توگه د منځه تللو په حال کې ده په مزدورو کارگرو بدلیږي. دغه راز په امپریالیستي ټولنو کې پرولتاریا د نفوس لویه برخه جوړوي. امپریالیزم د خپل هېواد پرولتاریایي غورځنگ د ځپلو په موخه د خپلو پریمانه گټو څخه یوه لږه برخه د پرولتاریا یو قشر ته ځانگړې کوي او د هغوي دپاره نسبتاً سوکاله ژوند جوړوی. د کارگرو دغه سوکاله لږ کي ډله په اصطلاح کې "کارگري اریستوکراسي" نومول شوې ده. امپریالیستان په دې توگه د پرولتاریا په منځ کې ځان ته ملاتړي مومي او خپلې اډې جوړوي.

د امپریالیستي ټولنې تضادونه:

د امپریالیزم په مرحله کې د پانگوالي تضادونه، خپل سخت پړاو ته رسیږي او سربېره پر هغو نوي تضادونه هم منځ ته راځي چې د امپریالیستي ټولنې ځانگړنه ده.

ترټولو لوی تضادونه په دې ډول دی:

۱- دنړۍ دبیا وېش لپاره داقتصادي ودې په بېلو بېلو پړاونو کې د امپریالیستی هېوادونو منځ کې تضاد.

۲- د انحصاري او غیر انحصاري پانگو منځ کې تضاد.

۳- د امپریالیستی هېوادونو او مظلومو ملتونو منځ کې تضاد چې د ملي آزادي بخښونکو غورځنگونو د ودې له کبله اخرنی (حاد) پړاو ته رسیږي.

٤- د امپریالیزم او سوسیالیزم د کمپ په منځ کې تضاد او داسې نور. . .

امپریالیستي دولت:

د امپریالیزم په پړاو کې، دولت په بشپړه توګه د یو موټی لویو پانګوالو په واک کې وي او په دې ډول "مالي الیګارشي" جوړوي. دغه ډله عملا د دولت ټول کورني او بهرني سیاستونه ټاکي او د هېواد پر برخلیک واک چلوي. په بله ژبه دولت د دوی د غوښتنو ترسره کولو د وسیلې پرته بل شی نه دی. د انحصار نه مخکې پانګوالي د بحث په ترڅ کې پوه شو چې د بورژوازي په اصطلاح دیموکراسي دولت په حقیقت کې د ټولنې ډېری زیارکښو باندې د لږکي پانګوال دیکتاتوري ده. د تاریخي پلوه بورژوازي دیموکراسي د انحصار نه مخکې پانګوالی خصلت دی خو د امپریالیزم په پړاو کې عملا فاشېزم ځواکمن اړخ مومي.

فاشېزم:

فاشیزم د لویو پانګوالو یو حکومتي شکل دی چې ډېری خلکو باندې د لږکي بورژوازي د دیکتاتوري تر ټولو ارتجاعي بڼه ده. فاشیزم د امپریالیزم په پړاو کې په څو لاملونو، چې لاندې به وڅېړل شي، کله د یو حکومتي مشخص خصلت په توګه منځ ته راځي.

فاشیزم په دوو بڼو څرګندېږي : لومړی په ساده ډول چې دامپریالیزم په عصر کې تل د پارلمان او ډیموکراسي تر پردې لاندې شتون لري. دوهم په سخته (حاده) بڼه چې پخوانی ظاهری پارلمان او قضایي ځواک په رسمیت نه پېژني بلکه نبغ په نبغه قانون تصویبوي او په کار یې اچوي (لکه په آلمان کې نازیزم).

د فاشیزم وده او واک ته رسیدنه په پانګوالو هېوادو کې د دې نخښنه ده چې:

۱) اقتصادي بحران او دپانګې د واکمنی پر ضد د پرګنو کرکه خپل لوړ پړاو ته رسېدلې ده.

۲) پانگوال نور هغه ځواک نه دی چې وکولای شي خپله ديکتاتوري د پارلمانتاريزم په زړو میتودونو او په ټولیزه توگه د بورژوازي ديموکراسي په بڼه ټینگه او تثبیت کړي.
۳) سربېره پردې پارلمانتاريزم او په ټولیزه توگه بورژوازي ډیموکراسي څه په کورني سياست (د پرولتاريا ضد مبارزه) اوڅه په بهرني سياست (د نړی امپریالیستي بیا وېش لپاره جگړه) کې د پانگوالو دپاره خنډونه را منځ ته کړي دی.
۴) د انقلابي متشکلو ځواکونو د واک او په تېره بیا د ځواکمن کمونیست گوند نشتوالی چې وکړی شي د فاشیزم د ودې او د هېواد پر اوضاع باندې د هغه د بشپړ ې واکمني مخنیوی وکړي.
د دې اوضاع له کبله پانگوالی اړ کیږی چې په کورني سياست کې برالا تروریستي ديکتاتوری او په بهرني سياست کې بې پایه شوونیزم ته (دافراطی ناسیونالیزم دودې اود مظلومو ملتونود نیواک په موخه) چې امپریالیستي جگړوته دنبغې سمبالتیا په گوته کوونکې ده، لاس واچوي. فاشیزم د پرولتري گوندونواو مترقي اتحادیو تشکیل، د قلم آزادي او دبشر نور حقوق په بشپړه توگه تر پښو لاندې کوي او د لويو پانگوالو په لاس کې د پرولتاريايي غورځنگ د ځپلو دپاره وروستنی وسله ده. له دې کبله فاشیزم په خپله د پانگوالي سیستم په مخبنا کې د یوراز ژور بحران نخښه ده چې دولسونو په انقلاب سره دنېستی‌کندې ته درومي.
نوی ښکېلاک يا نيو کولونياليزم:

د امپریالیستي دولتونو ښکېلاکگرو سیاستونو،دمستعمره هېوادونو دانقلابی پرگنو له مبارزاتی توفان څخه درانه او ماتوونکي گوزارونه وخوړل. د دغو ولسونود آزادي غوښتونکو مبارزو د ودې په پایله کې په زړه بڼه (د ښکېلاک دوهم پړاو) د ښکېلاک پایښت

ناشونی شو، ځکه امپرياليستانو د خپلو اقتصادي ګټو او استراتيژيکي اړو د ساتنې لپاره د اړتيا له مخې د ښکېلاک يوه نوې بڼه را منځ ته کړه چې له پخوانۍ بڼې سره (د انحصار نه مخکې پانګوالي) يې ظاهرى توپير درلود. ځکه خو د "نوي ښکېلاک" نوم پرې کيښودل شوی دی. نوی ښکېلاک چې په حقيقت کې له اقتصادي او سياسي پلوه د زبېښاک دريم او وروستنی پړاو دی، ځانګړی خصوصيات لري چې دلته يې په لنډه توګه څېړو:

۱- د نيو کولونياليزم اقتصادي ځانګړنې:

د ښکېلاک دريم پړاو د پانګې په صادرولو سره ځانګړی کېږي. بايد پاملرنه وکړو د دې سره سره چې د پانګې ليږد د زبېښاک د دريم پړاو ځانګړی خصوصيت دی بياهم امپرياليزم نه يوازې د پلورتوکو د صادرلو او په مستعمرو او تړلو هېوادو باندې د وسله وال تيری نه لاس نه دی اخيستی بلکه په کلکه سره د دې استعماري طريقو نه هم ګټه اخلي. په لومړی نظر کې کېدای شي داسې و انګېرل شي چې امپرياليستان په مستعمره هېوادو کې پانګې اچونې سره د دغو هېوادو اقتصاد پياوړی کوي خو په حقيقت کې داسې نه ده. ځکه امپرياليستان يوازې په ځانګړو ځانګو (لکه دکانونو په راوېستلو او کرنه) کې پانګه اچوي او هېڅکله نه غواړي چې په سپکو او په تېره بيا په درنو صنايعو کې پانګه واچوي. د دغه راز پانګې اچونې پايله د نوموړو هېوادو د اقتصاد "يو اړخيز " کول دي چې دوي اړ باسي زياتره په يوه اقتصادي څانګه او هغه هم د امپرياليستي اړتياوو د پوره کولو لپاره ظاهري پراختيا ومومي او په حقيقت کې د دوي اقتصاد ورماتوي او د يو محصولي اقتصاد پرخوا يې بيايې. په بله ژبه د مستعمرو او تړلو هېوادو خصلت په يو خاص توليد پورې تړلتيا ده

(لکه کویټ، سعودي عربستان او تر زیاتې کچې پورې ایران چې اقتصاد یې د تېلوراایستلو پر بنسټ ولاړ دی) چې موخه یې د امپریالیزم دستر اقتصاد ي ماشین د اړتیاوو پوره کول دي.

۲- د نوي ښکېلاک سیاسي ځانګړنې:

د سیاسي پلوه، نوی ښکېلاک د خپلې ولکې لاندې هېوادو ته په ظاهر کې سیاسي خپلواکي ورکوي خو په عمل کې د فیوډالانو او کمپرادورې (دلال) بورژوازي سره د یووالي او په خپلو مزدورانو او ځنځیري سپو باندې د دوي د بدلولو او د زرګونو سلا کارانو او نورو د لیږلو او د مظلومو ملتونو آزادي بخښونکو غورځنګونو سره د مقابلې لپاره د پوځي اډو د جوړلو په وسیله، خپله سیاسي واکمني هم په دغو هېوادو باندې همغه شان ساتي او لا یې پسې ټینګوي.

په امپریالیزم کې د مستعمرو او تړلو هېوادونو وضعیت:

۱- د مستعمرو او تړلو هېوادو طبقاتي جوړښت: د امپریالیزم داغېز له کبله په مستعمرو او تړلو ټولنو کې قشرونه او طبقې بدلون مومي چې ځغلنده کتنه ورته کوؤ:

په دغه راز ټولنو کې بورژوازي درې قشره لري: د سترې بورژوازي یا کمپرادور (دلالې) بورژوازي قشر چې امپریالیزم سره کلک تړاولري او په ټولیزه توګه د هغه ګوډاګی ده. په دغه راز ټولنو کې حکومت دسترې بورژوازي په لاس کې دی اوله اقتصادي پلوه هم د امپریالیزم سره په پانګې اچونې کې شریکه ده نوځکه ګډې ګټې لري او په همدې سبب، په دغشان هېوادو کې د امپریالیزم د نفوذ ملاتړې ده. دوهم قشر، ملي بورژوازي ده چې د کورنیو صنایعو د خاوندانو، کورنیو سوداګرو او داسې نورو نه جوړیږي. دغه قشر عملاً ډېر محدود او کمزوری او دامپریالیزم او

کمپرادور بورژوازي د فشار لاندې دی. دریم قشر وړوکې بورژوازي ده چې د دغو هېوادو د نفوس لویه برخه جوړوي او د پخوانیو قشرونو د سخت فشار لاندې ده، له دې کبله تر یوې ټاکلې کچې پورې انقلابي روحیه لري. د پرولتاریا په قشر بندي کې دومره بدلون نه لیدل کیږي او یوازې د صنعتي پرولتاریا قشر د صنعت د ودې د نشتوالي له امله د پرولتاریا د هغه قشر نه چې کسبگري اړخ لري څو واره لا وړوکی دی. په ډېری مستعمرو او تړلو هېوادو کې لا هم د فیوډالانو څواکمن پاتې شوني شته دي چې پر له پسې د امپریالیزم له خوا پیاوړي کیږي. بزگر هم همغشان دنوموړویادوشوو دریو قشرونو په توگه خپل شتون ته دوام ورکوي. په دغشان ټولنو کې، روڼ اندي زیاتره انقلابي دي او دملي بورژوازی، بزگرانو، وړوکې بورژوازی په اقشارو یا یو څه یې هم د پرولتاریا په طبقې پورې تړلي دي.

۲- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې ملي او طبقاتي آزادي بخښونکې مبارزې:

په دغه شان هېوادو کې د طبقاتي څواکونو مخاوی داسې ده: د کمپرادورې بورژوازي قشر چې د امپریالیستي پلورتوکو واردوونکی او د هېواد دننه د امپریالیزم تر واک لاندې صنایعو او کانونو چلوونکی او په بشپړه توگه د امپریالیزم ملاتړی او رجعت پرست یا ګزېونکی دی.

امپریالیستان د کرنې په برخه کې هم پانگه اچونه کوي او د سیمه ایزو پانگوالو په مرسته او زیاتره په هماغو فیوډالي طریقو سره، بزگران زبېښي. د امپریالیزم په واسطه هم د فیوډالیزم د پاتې شونو ساتنه د فیوډالانو په گټه ده او د دوي د څواک د پایلتوب سبب گرځي. له دې کبله فیوډالان هم مرتجع او د امپریالیزم ملاتړي دي. دغشان امپریالیستان، کمپرادور بورژوازي

او فیوډالان د خلکو پر ضد په یو سنګر کې دي. د دغې جبهې مشري یا نېغ په نېغه د امپریالیستانو په غاړه ده (د پوځي لاسوهنې له لارې) او یا فیوډالان او کمپرادوره بورژوازي په ګډه د ارتجاعي جبهې مشرتوب کوي. د ملي بورژوازۍ قشر چې نشې کولای د امپریالیستي صنعتي پلورتوکو او هغو صنایعو سره چې د هېواد دننه امپریالیستانو ودرولي دي، سیالي وکړي، د امپریالیستانو او کمپرادورې بورژوازی تر فشار لاندې راځي. له دې کبله ملي بورژوازي د هغه فشار په اندول چې زغمي یې، یا د خلکو د جبهې سره یو ځای کېږي (انقلابي کېږي) او یا د انقلابي ځواک نه ډارېږي او امپریالیستانو سره سازښت ته غاړه ږدي او خپله د هغوی په پانګې اچونې کې شریکېږي. له دې پلوه، دغه قشر دوه ګونی خصلت لري.

د خلکو جبهه د پرولتاریا او بزګرانو دکښتنیو قشرونو څخه چې دواړه زیښنل کېږي او د وړوکې بورژوازۍ او انقلابي روڼ اندو څخه جوړېږي. ملي بورژوازي هم په ځینو مواردو کې د خلکو جبهې سره یو ځای کېږي.

۳- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې د انقلاب ډولونه :

هغه انقلاب چې په مستعمرو او تړلو هېوادو کې سرته رسېږي، سربېره پردې چې موخه یې د امپریالیزم او د هغه د ملاتړو د اغېزې له منځه وړل دي، د "صنعت" له پلوه د فیوډالیزم د ځواکمنو پاتې شونو د شتون له امله زیاتره یو دیموکراتیک انقلاب دی. دا چې کومه طبقه یا قشر د انقلاب مشرتوب په لاس کې اخلي د انقلاب بڼه او یون بدلون ټاکی.

په داسې حال کې چې پرولتاریا کمزورې او بې تجربې وي د تشکل او ایډیالوژي له پلوه یې لا وده نه وي کړې، د امپریالیزم او فیوډالیزم د پاتې شونو ضد د ولسي انقلاب مشري

معمولاً ملي بورژوازي په لاس کې اخلي چې هغه ته "ملي ډيموکراتيک" انقلاب وايي. دغه انقلاب د فيوډاليزم پاتې شوني تر يوې کچې (نه په بشپړه توګه) له منځه وړي او د امپرياليزم او کمپرادورې بورژوازۍ صنايع، ملي اعلاموي. په يو دغشان انقلاب کې حکومت د ملي بورژوازي او د وړوکې بورژوازۍ د يوقشر لاس ته ورځي (چې په دې صورت کې "بورژوازي ډيموکراسي" نوميږي). او هېواد عملاً د پانګوالي د پراختيا په لار کې پل اخلي، لکه هندوستان، سوريه او داسې نور.

په داسې حال کې چې پرولتاريا پوره تياري ولري او دځواکمن کمونيست ګوند له خوا يې لارښوونه وشي دولسي انقلاب مشري په لاس کې اخلي چې دغه رازانقلاب ته ولسي "ډيموکراتيک انقلاب" وايي. دغه انقلاب د هغو دندو په سرته رسولو سربېره چې پخوايې يادونه وشوه د صنايعو د سوسياليستي کولو، د فيوډاليزم د پاتې شونو د بشپړې نابودي او د سوسياليزم د منځته راوړلولار هواروی. په دغشان يو انقلاب کې حکومت د پرولتاريا او نورو زيارکښو هملاسو، په منګولو کې لوېږي (چې هغه ته «ولسي ډيموکراسي» وايي) او هېواد سوسياليزم ته د بشپړتيا په لار کې ګام اخلي (لکه د چين، ويتنام، شمالي کوريا، کيوبا او داسې نور انقلابونه). د امپرياليزم او فيوډاليزم د پاتې شونو ضد مبارزه هله کولای شي په غوڅه او کلکه توګه پيل او تر بشپړ بري پورې دوام ومومي چې پرولتاريا د ولسي جبهې لارښوونه وکړي. له دې کبله «ملي ډيموکراتيک انقلاب» د امپرياليزم ضد مبارزې له پلوه د دغې مبارزې لومړنی پړاو ګڼل کېږي او کله چې په پای کې پرولتاريا حکومت په لاس کې واخلي، امپرياليستي ضد مبارزه په ټوليزه توګه د ولسونو په ګټه پای ته رسېږي.

د امپریالیزم تاریخي موقعیت یا ټیکاو:

امپریالیزم د پانګوالي یو ځانګړی تاریخي پړاو دی. امپریالیزم، انحصاري، وروستنی او مرګونې پانګوالي ده. د امپریالیزم د انحصاري اړخ ځانګړنې په تېرو پاڼو کې وڅېړل شوې (د تولید تمرکز، د انحصاراتو زېږنده او داسې نور)، اوس د امپریالیزم پر تاریخي خصوصیاتو لږ غوندې غږېږو.

۱- امپریالیزم ورسته (پوسیده) پانګوالي ده:

هغه ځانګړنې چې امپریالیزم په پړاو کې د پانګوالی د وراسته اومفت خور یا پاځکی خصلت څرګندونکې دی:

د ونډه لرونکو پراخه ډلې شتون چې خپلې کلنی ګټې ته سترګې په لاردی،د وزګارو خلکو پرګنو همېشني قشرشتون، دملیتاریزم وده، دبورژوازي طفیلي ډوله لګښت زیاتوالی (په دې ډول چې دوی په تولید کې د ګډون پرته د ټولنې د تولید پایله په بېځایه مېلمستیاوو او جشنونو لګوي (په داسې ډول چې ډېرځله د دغو میلمستیاوو یو وار لګښت په یو کال کې د منځنی کورنی د ژوند د لګښت کچې ته رسېږي). او د امپریالیستي دولتونو کورني او بهرني ارتجاعي سیاستونه. د انحصاراتو شتون په خپل ذات کې رکودیا په ټپه دربدنې او پوسندګی یا ورستېدلو ته لېوالتیا لري. د هغې غلبې له کبله چې انحصارات یې د امپریالیزم په پړاو کې لري د نرخونو د تثبیت او په لوړه کچه کې د هغوي تصنعي ساتنې ته اړ دي. په همدې سبب د صنایعو خاوندان زیاتره د اختراعاتو نه ګټې اخستنې او په مدرنو اوزارو د زړو اوزارو د بدلون سره دومره لېوالتیا نه ښیي.

ځکه خو د پانګوالي ډېری انحصارات، ثبت شوي (کښل شوي) اختراعات رانیسی او پټ یې ساتي. ورستېدلو ته لېوالتیا په دې معنی نده چې په امپریالیزم کې هیڅکله هم پراختیا او

بشپړتیاته ځای نشته. انحصار د ټپه دربېدنې زېرېدوونکې ده خو سیالي چې لاهم په امپریالیزم کې شتون لري، تل پانګوال اړ باسي څو د خپلو سیالانو نه په ارزانه بیه د پلورتوکو د پلورلو او د زیاتې ګټې لاسته راوړلو په موخه د تولید په برخه کې د وروستنیو علمي او تخنیکي پرمختګونوپه نوښت یاابداع لاس پورې کړي. له همدې امله امپریالیزم کې په یوشمیر څانګو، په تېره بیانوو جوړو شوؤ څانګو کې تکنالوژي په چټکۍ سره بشپړتیامومي. ورستېدلو ته لېوالتیا له یوې خوا او ستر تخنیکي پرمختګ له بلې خوا همیشه یو تر بله په ټکرکې روان دي. کېدای شي چې کله وخت دوهم اړخ په لومړی اړخ لوړتیا ولري او دا په خپله په امپریالیزم کې د تضادونو د سختوالي او د لا زیاتې نا انډوله پراختیا او بشپړتیا سبب شي چې داهم دامپریالېزم له ځانګړوخصلتونوڅخه دی.

د امپریالیزم د وروستوالي دنخښونه یوه دا ده چې امپریالیستان د خپلې واکمنې ساتلو لپاره او کارګرې طبقې سره دخپلوشته تضادونو د کمښت په سوچ، او یا په بله ژبه د پرولتاریا بندی ساتلو لپاره، دهغو ګټو لبر څه چې د مستعمرو او تړلو هېوادو د زبېښناک له لارې یې لاسته راوړي دي د بډو په توګه د کارګرې طبقې پاسني قشر ته ورکوي او په بدل کې یې دغه قشر اړباسي چې د دوی د ګټو دپاره چوپړتیا وکړي. د پرولتاریا دغه قشر ته د کارګرو آریستوکرات قشر (دکارګرو اشراف) هم وایي چې معمولاً په طبقاتي مبارزو کې د پرولتاریا تر مشر تابه لاندې جبهه کې برخه نه اخلي.

۲- امپریالیزم، مرګونې پانګوالي ده:

امپریالیزم د پانګوالۍ ټول تضادونه د شدت وروستۍ کچې ته رسوي. له دې کبله د پانګوالۍ پراختیا اوبشپړتیاپه خپل

تر ټولو لوړ پړاو کې په سوسیالیستي انقلاب پای ته رسېږي چې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت او د انسان له خوا د انسان زبېښاک پای ته رسوی. د امپریالیزم په پړاو کې د پانګوالو هېوادو وده په نا انډوله او دوره اېزه توګه ترسره کوی. د ساري په توګه د ۱۹ پېړۍ په وروستیو او د ۲۰ پېړۍ په لومړیو کې د انګلستان او فرانسې په شان هېوادونه او د اروپا نور امپریالیستي هېوادونه په خپلې چټکې ودې سره امپریالیستي پړاو ته ننوتلي او په پایله کې یې نړۍ خپل منځ کې سره وېشلې وه. وروسته، د متحده ایالاتو او آلمان په شان هېوادونو په چټکي سره د بشپړتیا لار مخکې ونیوله او پخواني هېوادونه یې هم شا ته پرېښودل او په همدې سبب دخپلې ونډې لاسته راوړلو دپاره د نړۍ په وېش کې د نوې کتنې غوښتونکي شول. د امپریالیستي هېوادونو منځ کې د شته تضادونو لا سختوالی د دغه بهیر پایله وه چې په پای کې د نړیوالې جګړې لامل شو. وروسته به د لنینیزم په بیان کې وګورو چې څرنګه پورته یاد شوي شرایط د امپریالیزم په پړاو کې په سوسیالیستي انقلاب اوړي. په همدې دلیل امپریالیزم ته مرګونې پانګوالي یا د سوسیالیستي انقلاب سریزه وایي.

دریم انترناسیونال یا کمونیستي انترناسیونال:

څنګه چې مخکې مو ورته ګوته ونیوله فرصت طلبه او سازښتکاره مشرانو د دوهم انترناسیونال په مشر تابه کې لاس بری وموند نوځکه خوهغه د ځوړتیا پر خوا لاړ او کیفي وده یې هېڅکله هم د کمي ودې سره متناسبه نه وه. خو ځینو کینې اړخو ګوندونو په تېره بیا د روسیې بلشویک ګوند چې په انقلابي مبارزو کې رسېدلی یا آبدیده او همدغشان د مارکسیزم انقلابي ښوونو ته وفا دار پاتې شوی ؤ د دوهم انترناسیونال موقع پرسته مشرانو د

لاس پرسرکېدنې او بیاکتنې پر ضد سخته مبارزه کوله. د دغه انقلابي اړخ مبارزه ترپخوازیات د لنین تر مشر تابه لاندې راغله او د اکتوبر د سوسیالیستي انقلاب په بریالیتوب سره ،چې حقیقت کې د علمي سوسیالیزم (مارکسیزم-لنینیزم) بری ؤ، د کارگري انقلابي گوندونو د جوړښت په لار کې یو لوی گام پورته شو. دغه گوندونه د مارکس د وخت له دود سره سم او د ریفورمیستي انترناسیونال څخه دځپل بشپړ جلاوالي ښودلو لپاره "کمونیست گوندونه" ونومول شول. کمونیستي انترناسیونال د دغو انقلابي گوندونو له خوا په کال ۱۹۱۹کې جوړ شو او تر کال ۱۹۴۳ پورې یې خپلوچارو او د پرولتاریا نړیوال غورځنگ لارښوونې ته دوام ورکړ. دریم انترناسیونال د نړیوالې پرولتاریا د آرمانونو پلي کولو په لار کې لوی گامونه واخیستل او یو رښتینی انقلابي او نړیوال سازمان او دنړۍ د کارگري غورځنگ د مشر تابه مرکز ؤ. د دریم انترناسیونال لومړۍ کنگره په کال ۱۹۱۹ کې د نړۍ د ۳۰ هیوادو کمونیستي گوندونو او ډلو په گډون جوړه شوه، مارکسیستي انقلابي غورځنگ په بیړه سره په اروپا، آسیا او امریکا کې پراختیاوموندله او کمونیست گوندونه په ډېرو هېوادو کې تأسیس شول.

ددریم انترناسیونال دوهمه کنگره په کال ۱۹۲۰ کې د ۴۱ گوندونو په گډون جوړه شوه او په کمونیزم کې د افراطي کیڼ لاري ضد مبارزې او د کمونیست گوند ۲۱ گونو شرطونو په ټولونه کې یې مهم رول ولوباوه. په اصطلاح "کیڼ اړخو" د ریفورمیستانو تر مشر تابه لاندې سندیکاگانو او پارلمانونو کې د کمونیستانو هر راز گډون سره مخالفت کاوه. "په کمونیزم کې کیڼ لاري د ماشوم توب ناروغي" تر عنوان لاندې د لنین نامتو کتاب خپرونې د دغې کنگرې د تیاري دپاره مهم رول تر سره کړ.

کمینترن د کمونیستانو تګ لاره په مستعمره او نیمه مستعمره هېوادو کې او د دغو هېوادو د بزګرو او محرومو پرګنو رول څرګند کړ.

د کمینترن اوومې کنګرې د جوړښت په وخت کې ځانګړې پاملرنه د فاشیزم ضد مبارزې ته وشوه. په دغه وخت کې په نړۍ کې۷۶ کمونیست ګوندونو شتون درلود چې یوازې ۲۲ ګوندونو په خپلو هېوادو کې د ښکاره چاروسرته رسولو اجازه درلوده او نورو یې په ناڅرګندو شرایطو کې فعالیت کاوه. د دوهمې نړیوالې جګړې د پیل نه وروسته، د کمینترن غړو کمونیست ګوندونو د فاشیزم ضدستر فعالیت سر ته ورساوه او په اتلوالي سره یې په خپلو هېوادو کې د مقاومت یاټینګار د غورځنګونو لارښونه وکړه. په دې وخت کې د کمونیست ګوندونو دندې ډېرې پېچلې شوې وې او په بېلو هېوادو کې د مبارزې شرایطو یودبل سره ډېر توپیر درلود. کمونیست ګوندونو په ډېرو هېوادو کې وده او ټینګښت موندلی او د دې وس یې درلود چې په پوخوالي او مهارت سره د خپلو هېوادو د زیارکښانو د مبارزې لارښوونه وکړي. په دې ډول د ټولو هېوادو لپاره د یو واحد مشرتابه پاتې کېدل د نوو شرایطو سره عملاسمون نه خوړ او له دې کبله په کال ۱۹۴۳ کې د کمونیستي انترناسیونال د ړنګولو تکل و شو. له دې وروسته کمونیست او کارګري ګوندونه هر یو په خپلواکه توګه د خپلې ټولنې د پېژندنې اود هر هېواد د ځانګړو شرایطو سره سم د مارکسیزم – لنینیزم د عامو زده کړو په تطبیق او د کمونیستي غورځنګونوپه لارښوونه بوخت شول. د راز راز اړیکو، ددوه یا څواړخیزو سلامشورو ، د مختلفو ګوندونو د کنګرو، د مطبوعاتي، اطلاعاتي او ګډو تیوریکو همکاریو په ټینګولو او پای کې د سیمه ییزو کنفرانسونو او نړیوالوسلامشورو سره یې د ټولې

نړۍ د کمونیستانو منځ کې د سلامشورې چار ته دعمل بڼه ورکوله.

څنګه چې یادونه وشوه د امپریالیزم د پیدایښت او د سوسیالیستي انقلابونو د پېر د پیل اوپه نړۍ کې د لومړني سوسیالیستي انقلاب دبریالیتوب نه وروسته، مارکسیزم په نوي بشپړتیا یي پړاو کې ګام کېښود. دا پړاو د ولادیمیر اېلیچ لنین د نامه سره نه شلېدونکې اړیکې لري. له دې کبله مونږ په ډېره لنډه توګه د روسیې د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر د انقلاب څوټکي او د لنینیزم یا د مارکسیزم لنیني پړاو د کلیاتو نه دلته یادونه کوؤ.

د اکتوبر سوسیالیستي ستر انقلاب: داکتوبر ستر انقلاب د لنین ترمشرتابه لاندې د روسیې د کمونیست (بلشویک) ګوند په لارښوونه په کال ۱۹۱۷ کې بري ته ورسید. د روسیې پرولتاریا او زیارکښانو د ۱۹۰۵ او ۱۹۱۷ د فبروري په انقلابونو کې د خپلو مبارزو نه سترې تجربې ترلاسه کړې وې. د فبروري د انقلاب او تزاریزم تر نسکورېدو وروسته ، د لنډمهاله دولت تر څنګ چې تشکیل شوی ؤ، یو بل ځواک "د کارګرو، بزګرو او سرتېرو د استازو شوراګانو" له خوارامنځ ته شو. د بلشویکانو ګوند د لنین تر مشر تابه لاندې د دغو شوراګانو د انقلابي ځواک په ملاتړ، د مؤقت دولت انقلابي ضد ماهیت او هم د منشویکانو تسلیم غوښتونکو سیاستونو د ښودلو دپاره ستر فعالیت پیل کړ.

لنین په امپریالیستي پړاو کې د پانګوالې ټولنې د بشپړتیا یي قوانینو په دودولو سره، یوازې په یو هېواد کې د سوسیالیزم دبریالیتوب امکان ثابت کړ او په خپله لنین او پرولتري ګوند یې د دغه تز د پلې کولو دپاره چمتو کېدل. د اپریل په تزونو مشهور د لنین تزونه په حقیقت کې سوسیالیستي انقلاب ته د فبروري د بورژوا دیموکراتیک انقلاب د لېږد دپاره د جګړې نخشه وه. د

لنډمهاله دولت، انقلابي ضد قهرجنوطریقو له امله ، بلشویک گوند اړ شو د اپریل نه تر جون میاشتو پورې پټ شي او په پټه یې د وسله وال پاڅون چمتوکېدل پیل کړ. د گوند اتمې کنگرې چې په پټه پتروگراد (اوسنی لنینگراد) کې جوړه شوه دغه کړنلاره تصویب کړه. دڅومیاشتو (د ۱۹۱۷ کال د فبروري نه تر اکتوبر پورې) بورژوازي حکومت په لړکې او هم پخوانیو کلو کې، ولسونه په خپلې تجربې سره د بلشویکانو د کړنلارې په سموالي پوهېدلي ؤ. لنین د سپتامبر د میاشتې نیمایي د ولسونود وسله وال پاڅون لپاره مناسبه موقع وگڼله. د اکتوبر په دولسمه نېټه د انقلاب پوځي کمیټه د لنین په مشرتابه جوړه شوه. لنډمهاله دولت، پاڅون سره د مخاوی دپاره ځان چمتو او د اکتوبر په ۲۴ یې د بلشویکانو په مرکزونو یرغل پیل کړ. وسله والو کارگرو، انقلابي سرتېرو او سورگارډ یرغل پر شا وتمباوه او د اکتوبر په ۲۵ ورځ، د ښار ډېرې مهمې سیمې (دولتي ادارې، پست او تلگراف، وزارتخانې او بانکونه) د انقلابیانو په ولکه کې راغلې او د دغې ورځې په شپه کې ژمنی ماڼۍ چې د لنډمهاله حکومت ټیکاو ؤ د انقلابي ځواکونو په لاس کې پرېوت. د اکتوبر په ۲۵، د شپې په مهال، د روسیې سر ا سري شوراگانو دوهمه کنگره د لنین په مشري پرانیستل شوه او د شوراگانو حکومت رسماً اعلام شو. لومړنی شوروي سوسیالیستي دولت د لنین په ریاست جوړ شو. او په دې ډول د اکتوبر انقلاب، د بورژوازۍ زوړ دولت، د زبېښاک گرو طبقو د دولت ماشین مات او پرځای یې او د نوي طرز دولت، د کارگرو او بزگرو دولت جوړ کړ.

د اکتوبر انقلاب په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د استثمارچیانو واک را نسکورکړ او د ظلم، زبېښاک او طبقاتي ستم څخه خلاصې ټولنې د جوړېدو بنسټ یې کېښود.

څنگه چې تر اوسه مو وڅېړل د بشري ټولنې بشپړتیایی بهیر چې د لومړني کمون د پیر څخه یې ځانته ځانگړې بڼه نیولې د پرله پسې بدلونونو او بشپړتیاپه بهیرپورې تړلې ده. زوړ پیردزوال په لوري درومي او خپل ځای د ځانگړو تولیدي طریقو او اړیکو او اړونده مخبنا سره نوي پیر ته سپاری. د سوسیالیستي انقلاب نه وړاندې د تاریخ ټول انقلابونه، که څه هم هر یو دمخکنیوپه پرتله مترقي ؤ، خو په هر حال یې یو نوی پیر چې پر زبېښاک باندې ولاړ ؤ د پخواني پیر پر ځای کیناوه او د زړې طریقې د زبېښاک پرځای یې دنوې طریقې زبېښاک را منځ ته کاوه چې د زبېښاک او ظلم جرړې نه اېستل کېدلې. یوازې سوسیالیزم ته د ټولنې لېږد دی چې د مولده ځواکونو د ودې لپاره ترټولو بشپړ شرایط برابرولای شي او د بشر پخوانی هیلې یعنې د رښتینې برابري، آزادي او ټولنیز عدالت ټینگښت او د انسان په واسطه د انسان د هر راز زبېښاک ورکاوی د ځان سره د ډالۍ په توگه راوړي. دغه په اصل کې نوی او له هر پلوه د نوي کیفیت لرونکی پړاو، د بشر په تاریخ کې د اکتوبر په سوسیالیستي انقلاب سره پیل شو. له دې تاریخ وروسته، د ظلم او زبېښاک دورکاوی شرنگاني کړنگېده او د کیفیت له مخې دوؤ متضادو سیستمونو، د سوسیالیزم سیستم او د پانگوالۍ سیستم د مبارزې پیر پیل شو او دغو دوو سیستمونو تضادونه د تاریخي دوران په ستر تضاد بدل شو. د سوسیالیستي انقلابونو او ملي آزادي بخښونکو انقلابونو پیر رارسېدلی او د امپریالیستي او مرتجع دولتونو د ټولو هلو ځلو سره سره، په توندۍ سره مخ پر وړاندې درومی. تر اوسه د انسان له خوا د انسان د زبېښاک ظالمانه سیستم، د ځمکې د کرې ۱/۳ نه لا زیاته برخه کې، رسماً غورځېدلی دی او د امپریالیزم د وروستني مرگ دزېري راوړلو په لور روان دی.

د سوسیالیستي انقلابونو تاریخي دوران، له هغو اوښتنو او ګډوډیو سره سره چې په سوسیالیستي هېوادو کې لېدل کېږي او د زاړه نظام نه نوي نظام ته د لېږد په دوران کې طبیعي بریښي، همغشان به خپلې لارې ته دوام ورکړي او د تاریخ د جبر پر بنسټ به د نړۍ د زیارکښې طبقې وروستني بري ته و رسېږي.

لنینیزم:

هغه تعریف چې استالین د لنینیزم نه کړی تقریباً په دې مضمون دی:

"لنینیزم، د امپریالیزم او پرولتاریایي انقلاب د زمانې مارکسیزم دی. . . لنینیزم په ټولیزه توګه د پرولتاریایي انقلاب تیوري او تاکتیک او په ځانګړې توګه د پرولتاریا ددیکتاتوري تیوري اوتاکتیک دي. . . " داتعریف په ډاګه کوی چې لنینیزم، د امپریالیزم په زمانې کې د مارکسیزم بشپړتیاده. دې تیوري په خاصه توګه د روسیې د سوسیال دیموکرات ګوند (بلشویزم) د مبارزو او د دوهم انترناسیونال دننه دبې لارو بهیرونو ضد مبارزو او د دریم انترناسیونال د بنسټ ایښودلو په بهیر کې بشپړتیا او شکل وموند چې په لاندې لنډ ډول څېړل کېږي:

۱- د مارکسیزم د فلسفې لنیني پړاو:

تر ټولو غټ چوپړ چې لنینیزم، د مارکسیزم فلسفې په اړه سرته رسولی دی، مارکسیزم څخه د بې لارو او ناسمو مکتبونو په وړاندې دفاع وه، چې دامپریالیستانو یا د دوی د ګوډاګیانو له خوا د مارکسیزم پر ضد د کارګرې طبقې منځ کې خپربدل. لنین او د پرولتاریا نور مشران د مخالفینو پر ضد خپلې پر له پسې مبارزې په بهیر کې نه یوازې د دښمنانو له زیان څخه د مارکسیزم د فلسفې

په ساتنه بريالي شول بلکه د دغې مبارزې په بهير کې وتوانېدل چې مارکسيستي فلسفې ته لا بشپړتيا وبخښي. په دغه وخت کې د لنينيزم بنسټيزه دنده، موجودوشرايطوسره دمارکسيزم سمون او دپرولتاريا غورځنګ لپاره مارکسيستي پايله اخيستنه وه. لنينيزم خپل دا تاريخي رسالت په ښه توګه سرته ورساوه. د دې چار تر ټولو ښه شاهد، په شوروي اتحاد او بيا په نورو هېوادو کې د سوسياليستي انقلاب برى دى چې په يوه هېوادکې دسوسياليزم دبرياليتوب په اړه د لنين پرنوي کشف ولاړ ؤ. لنينيزم، ديالکتيک ماترياليزم ته لا وده ورکړه او د بلشويک کمونيست ګوند انقلابي مبارزو او د اکتوبر د انقلاب په بهير کې په شوروي اتحاد کې يې د سوسياليزم جوړونه بډايه کړه.

۲- د مارکسيستي سياسي اقتصاد لنيني پړاو:

مارکسيزم، د انحصار نه مخکې، د پانګوالې ټولنې قوانين او خصوصيات په ځير سره وڅېړل. خو د پرولتاريا د سترو مشرانو، مارکس او انګلس د ژوند په دوران کې د امپرياليزم د شرايطو څېړنه شونې نه وه، ځکه امپرياليزم لا خپله ځانګړې بڼه نه وه ښکاره کړې. د نوو اقتصادي شرايطو (امپرياليزم) د څېړنې دنده د لنينيزم پر غاړه پرېوتلې وه. مارکسيستي سياسي اقتصاد ته دلنينيزم لومړنی خدمت دامپرياليستي سياسي اقتصادڅېړنه وه. هغه څه چې مو تر اوسه د "امپرياليزم" تر نامه لاندې لوستلي دي، د لنينيزم د کشفياتو له جملې څخه دي. لنينيزم همدا شان د سوسياليزم او کمونيزم د اقتصادي قوانينو لويه برخه هم راڅرګنده کړې ده.

۳- د علمي کمونيزم د تيوري لنيني پړاو:

مارکس او انګلس په داسې زمانه کې اوسېدل چې پانګوالي هېوادونېردې په همغاړه توګه بشپړتيا موندلې او پانګوالو د

کارګري بین المللي غورځنګونو په وړاندې هملاسې جبهه جوړه کړې وه. په طبیعی توګه مارکس او انګلس په دې باور ؤ چې سوسیالیستي انقلاب بایده دی چې په یو وخت کې په ټولو یا کم تر کمه د پانګوالي پرمختلفو ډېری هېوادو کې یوبل سره جوخت سرته ورسېږي څو پانګوالي یې دځپلو توان ونلري. خو پانګوالو هیوادو د امپریالیزم پړاو ته په رسېدلو سره په نا انډوله توګه بشپړتیا کړې او د نړۍ د بیا وېش پرسر د دوی په منځ کې شته تضادونو بیسارۍ زور وموند او په پای کې د دوی ترمنځ د جګړې لامل شو. لنینیزم د یاد شوو شرایطو په څېړلو سره داسې پایله تر لاسه کړه چې د امپریالیزم په پړاو کې دهېوادونو بې تولې یانااندوله اقتصادي او سیاسي بشپړتیا، د سوسیالیستي انقلاب د بري دپاره لازم شرایط په یو هېوادکې، او په بېلوبېلووختو کې په نورو هېوادونو کې، برابر وي. ځکه د امپریالیستي تضادونو زور اخیستل او پای کې د دوی په منځ کې جګړه د امپریالیزم د نړیوال ځنځیر د شلیدلو شونتیا د هغه تر ټولو کمزورې کړۍ کې برابروي. سربېره پر دې لنین او استالین د پرولتاریا د دیکتاتوري، د کمونیست ګوند د ستونزو، د سوسیالیزم د ټینګښت او د خلکو امپریالیستي ضد نړیوال غورځنګ او په لسګونو نورو ربړو په بیانونه کې، د علمي کمونیزم تیوري ته بشپړتیا ورپه برخه کړه.

د امپریالیزم په پړاو کې انقلابي چاپېریال:

لنین د انقلاب شرایط داسې راټول کړي دي:

۱- عیني عوامل: د امپریالیزم په شرایطو کې په هر انقلاب کې، انقلابیان دنده لري د خپل هېواد دننه او بهر عیني او ذهني شرایط په پام کې ونیسي. د انقلاب عیني عوامل په دوو ډلو، کورنیو او بهرنیو، وېشل کېږي. د دیالکتیک د قوانینو او د پرولتاریا د سترو مشرانو د زده کړې سره سم، کورني عوامل

بنسټ او بهرني عوامل د انقلاب شرطونه ګڼل کېږي. د امپریالیزم په څېړنه کې مو ولوستل چې د تولید تمرکز او د انحصاراتو پیدایښت، د لږ شمیر په لاس کې د پانګې او ټولنې شتمنې د تمرکز سبب ګرځي، په داسې حال کې چې د ډېرې زیارکښانو د ژوند کچه ورځ په ورځ را ټیټېږي. زیارکښه پرګنې په تېره بیا پرولتاریا چې د نیستي او بېوزلي له امله د لوږې نه دخلاصون لپاره بله چاره نه لري پرته له دې چې د پانګې مزدور شي، د امپریالسیتانو په بېرحمانه زبېښاک کې نښلي او پرله پسې لانېستمن کېږي. له بلې خوا مالي الیګارشي دامپریالېزم په پړاوکې دحکومت په لاس کې نیولو او دبورژوازي دموکراسي نه فاشیزم ته په لېږد سره وښودله چې نور نشي کولای په خپل دموکراسي ډوله زاړه سیاست باندې ډډه ولګوي. په دې ډول چې دهر هېواد دننه دنه پخلا کېدونکو تضادونو په قوت موندلو او دزیارکښو پرګنو دطبقاتي مبارزو او آزادي غوښتونکو غورځنګوزور اخیستنې سره دانقلاب دننني عیني عوامل تیار او چمتو کېږي. انقلابیان دنده لري چې په ځانګړې توګه دهېواد کورنیو عواملو ته پاملرنه وکړي خو بایده دی بهرني لاملونه هم تر څېړنې لاندې ونیسي.

بهرني مساعد شرایط داسې لنډولای شو: د امپریالیستي دولتونو د تضادونوقوت او له هغوي نه د ګټې اخیستنې څرنګوالی، د نړۍ د انقلابي او ارتجاعي ځواکونو موقعیت او سمبالتیا، د نورو انقلابي غورځنګونو د ملاتړ او مرستې کچه او د نړیوال امپریالیزم د پوځي لاسوهنې د شونتیا اندازه او په اوسنیو شرایطو کې په تېره بیا د نړۍ د انقلابي کمپ او په ځانګړې توګه انقلاب څخه د سوسیالیستي هېوادو نو د ملاتړ امکانات او داسې نور.

۲- ذهني عوامل: د انقلاب په چار کې د بري دپاره بایده

دی، پرولتاریا او زیارکښې انقلابي پرګنې دمارکسیزم – لنینیزم په تیوري سمبال وي. پرولتاریا د دغې تیوریکې وسلې او خپل جنګي درستیزوال (کمونیست ګوند) په لاس کې لرلو سره کولای شی د دغو عواملو په برابرولو کې بنسټیز او لارښوونکی رول په واک کې ولري. د ذهني عواملو د پوره کولو دپاره لازمه ده چې کمونیست ګوند د انقلابي اود مارکسیزم – لنینیزم په خلاقې پوهې سمبال کادرونو د روزنې په ترڅ کې، د هېواد دننه په یو لړ رسوا کوونکو تبلیغاتو او فعالیتونو چې د نړیوال امپریالیزم او کورنی بورژوازي ماهیت په ډاګه کوي، لاس پورې کړي او د خلکو منځ کې مارکسیزم په ساده ژبه خپور کړي. کمونیست ګوند باید دولسونو رول هغوی ته وښیئي او هغوی د انقلاب ځلانده پایلو او د سوسیالیزم جوړونې سره آشنا کړي. دغې موخې سره د مرستې دپاره کمونیست ګوند باید دپرولتاریاد ټولو انقلابي اوغیرګوندي سازمانونو لکه د اتحادیو او سندیکاګانو مشري هم په خپله غاړه واخلي او د دوی څخه ولسونو سره دنښلوونکي ځنځیر په توګه ګټه واخلي. د دغشان شرایطو لاندې پرولتاریا کولای شي د انقلاب د مشرتوب په لاس کې نیولو دپاره بشپړچمتووالی ونیسي.

دنړۍ کارګرانو سره یوشئ!

نهم څپرکی

د کمونیزم اقتصادي – ټولنیزه جوړښت

سریزه

له هغه وخته چې په انساني ټولنو کې د لومړۍ ځل لپاره طبقات منځ ته راغلل، پېړۍ تېرې شوې. د نړۍ زیارکښانواورنځګاللو د پېړیو پېړیو راهیسې د نیستۍ او بد مرغۍ په تل کې د آزاد او د ظلم او زبېښاک نه خلاص ژوند خوبونه لیدل. هغوي همیشه خپلې دغې هیلې ته د رسیدو دپاره په هاند او مبارزه کې ژوند تېراوه. په همدې سبب د طبقاتي ټولنو تاریخ د طبقاتي مبارزې پرته بل څه نه دی.

د تاریخ هره پاڼه دځبېښاکګرو ضد د زیارکښانو د خونړیو بلواوو، انقلابونو او پاڅونونو نه ډکه ده. خو د نړۍ د زیارکښانو مبارزه په بېلا بېلو دلایلو له دغې جملې نه د خپل وخت د شرایطو نه ناخبر او د مبارزې د سمې لارې او د هغه څه نه درلودل چې په راتلونکي کې باید منځ ته راشي، زیاتره د ماتې سره مخ کېده. ځکه د دوي بلواوې پاڅونونه او په ټولیزه توګه مبارزې یواځې د روان حالت نه د دوي دبېزارۍ غبرګون ؤ. پای کې د علمي کمونیزم بنسټ ایښودونکو، مارکس او انګلس د نوې ټولنې ودانول، د زیارکښو پرګنو ستر اکثریت لپاره د نیکمرغې ټولنې د جوړښت په

ستر چار کې د بري سمه لار، پرولتاريا ته وښودله او د دوي دلارې لارويانو لنين، استالين او د پرولتاريا نورو مشرانو هغه قوانين چې دوي کشف کړي وو د پانگوالی نوو شرايطو يعنې امپرياليزم سره برابرونه او په پای کې د نړيوال امپرياليزم په مرگوني تن باندې په غوڅه توگه گوزار کولو سره يې د ځمکې د کُرې يو پر شپږمه برخه کې سوسياليزم بري ته ورساوه او په نړۍ کې يې لومړني سوسياليستي دولت منځ ته راوړ. هوکې! پرولتاريا چې د تاريخ ترټولو انقلابي طبقه ده د خپل مخکښ، کمونيست گوند تر مشر تابه لاندې يې د انقلاب خونړی بيرغ راپورته کړی اولگياده د نړۍ د زيارکښانو په لومړۍ کتارکې د زبېښاکگرو پر ضد پرله پسې مبارزه کوی. په دې ډول د نړۍ د زيارکښانو هيله بريالۍ شوه او پرولتاريا وکړای شو د نيمې پېړۍ په موده کې د ځمکې کُرې پر قابونيمايي برخې خپله واکمني ټينگه او د سوسياليزم ستره اډه منځ ته راوړي. د کمونيزم اقتصادي ټولنيزه جوړښت په خپل پراختيا اوبشپړتيا کې له دوو پړاوونو نه تېرېږي چې لومړۍ پړاو يې سوسياليزم او وروستنۍ او لا لوړ پړاو يې چې بې طبقو ټولنه ده، کمونيزم نومېږي.

له پانگوالی نه سوسياليزم ته دلېږد پړاو د سوسياليزم د پيدايښت بهير

الف- سوسياليستي انقلاب:

د ټولنيزو انقلابونو هغه گروپ چې د پانگوالو واکمني پای ته رسوي او موخه يې د بورژوازي اړيکو ړنگېدنه او دسوسياليستي توليدي اړيکو ټينگيدنه ده د خصلت له پلوه سوسياليستي (پرولتاريايی) انقلابونه دي. خوځوونکي ځواکونه يې پرولتاريا او د هغې هملاسي (د سراسرې ټولنې زيارکښه پرگنې)

جوړوي. سوسیالیستی انقلاب د ځانګړو خصوصیاتو لرونکی دی چې بورژوازي انقلاب سره بنسټیز توپیر لري. د توپیر اړخونه استالین په لاندې پنځو ټکو کې لنډ کړیدي:

۱- معمولاً بورژوازی انقلاب هاغه وخت پیل کیږي چې د پانګوالي تولیدي اړیکو ځواکمنه پاتې شونې لا پخواد فیوډالي ټولنې په تل کې منځ ته راغلې، وده اوپرمختګ یې کړی وي، خو سوسیالیستي انقلاب هغه وخت بري ته رسیږي چې د سوسیالیستي تولیدي اړیکو له اړخونو نه هیڅ یانژدې هیڅ، په ټولنه کې شتون نلري.

۲- د بورژوازي انقلاب اساسي دنده دا ده چې حکومت ترلاسه او د بورژوازي موجودو تولیدي اړیکو سره یې هم غاړی کړي په داسې حال کې چې د پرولتاریایي انقلاب اصلي دنده داده چې د حکومت په لاس کې نیولو نه وروسته سوسیالیستي نوې تولیدي اړیکې ټینګې کړي.

۳- بورژوازی انقلاب معمولاً د حکومت په ترلاسه کولو پای ته رسیږي په داسې حال کې چې دپرولتاریایي انقلاب لپاره د حکومت په لاس کې نیول، د کار نوی پیل دی. دا انقلاب، حکومت څخه د زړې ټولنې د جوړښت له منځه وړلواو د نوي اقتصادي – ټولنیز جوړښت د رغاونې لپاره د یوې بنسټیزې وسیلې په توګه ګټه اخلي.

۴- بورژوایی انقلاب یوه زبېښاګره ډله چې د حکومت په سر کې ده (فیوډالان یاځمکوال) د بلې زبېښاګرې ډلې (پانګوالو) سره بدلوي او له دې امله د زاړه دولتي ځواک ماتولو ته اړتیا نلري، په داسې حال کې چې پرولتاریایي انقلاب د حکومت د سر نه ټولې او هر راز زبېښاګرې ډلې راغورځوي او د ټولو زیارکښانو او زبېښل شوو، مخکښان یعنې د کارګرې طبقې ګوند د حکومت

په سر کې راولي. دولتي زوړ ماشین ببخي او په بشپړه توگه ماتوي او د نوې بنې حکومت (د پرولتاریا دیکتاتوري) منځ ته راوړي.

۵- بورژوایی انقلاب نشي کولای د اوږدې مودې دپاره په ملیونونو زیارکښه او زبېښل شوې پرگنې د بورژوازي په شاوخوا چې زبېښاکگره ده راټولې کړي، په داسې حال کې چې د سوسیالیستي انقلاب بنسټیزه دنده یعنې د پرولتاریایي حکومت ټینگښت او د سوسیالیستی نوي اقتصاد ودانول، یوازې د پرولتاریا، بزگرو او د ټولنې د ټولو زیارکښانو ترمنځ د نه شلېدونکي پیوستون او یووالي له لارې سرته رسیږي.

ب -قهرجنه مبارزه د سوسیالیستي انقلاب یوائنۍ لار:

تاریخ ښودلې ده چې زبېښاکگرو طبقو هېڅکله په خپله خوښه د واک نه لاس نه دی اخیستی. له دې کبله انقلابي طبقې ناچاره دي د زور او جبر له لارې پر هغوي بریالۍ شي او واکمني ترلاسه کړي. وروستنۍ یوې پېړۍ نه زیاتې مودې کې د پرولتاریا تجربو د دې تاریخي واقعیت سموالۍ تایید کړی دی. ځکه،جوته ده چې بورژوازی هېڅکله نه غواړي د هغو ماڼیو، ساتېریو او سوکالي ژوند نه، چې د پرولتاریا او نورو زیارکښانو د زبېښاک له لارې یې تر لاسه کړي، لاس واخلي او د پرولتاریا کچې ته راټیټه شي، په همدې سبب په بشپړ ځناورتوب سره د خپلو طبقاتي امتیازونوساتنه کوي. تاریخي تجربو په نږدې ټولو برخوکې ثابته کړې ده چې پرولتاریا، پرته د زور او وسله وال پاڅون له لارې د خپلو حقه حقوقو تر لاسه کولولپاره بله لار نلري. که څه هم د پرولتاریا مشرانو سوسیالیزم ته د پانگوالي د سوله ییزه اوښتون وړاند وینه کړې وه خو هغه څه چې لا تر اوسه تاریخي تجربې ثابته کړې، دا ده چې دغه چار ډېر استثنایي او نسبتاً لږې راتلونکي پورې اړوند دي، نه په اوسنیو شرایطوپورې. له قهریزې

لارې د واک تر لاسه کول په اوسنیو شرایطو کې د بورژوازي نه د واک ترلاسه کولو یوازنۍ لار ده، ځکه چې امپریالیزم دټپي شوي مار په شان د پخوا په پرتله په لسګونو چنده زیات خوړل کوي. او تر هغه وخته پورې چې د نړۍ په یو ګوټ کې هم پانګوالي واکمنه وي، پرولتاریاته نه ښایي او نشي کولای چې خپله وسله پر ځمکه کېږدي.

پ -سوسیالیزم ته د پانګوالي د لېږد (تللو) پړاو یوه تاریخي اړتیا ده:

له هغه ځایه چې د تولید په بهیر د پانګوالي د برلاسي له کبله سوسیالیستي تولیدي اړیکې نشي کولای د پانګوالي ټولنې دننه منځ ته راشي او په ټولنه کې د دغو اړیکو ټینګښت په لنډه موده کې شونې نه ده نوځکه په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم د ټینګښت د لازمو شرایطو برابرولو دپاره یو څه موده وخت لازم دی، ترڅوچې ورو ورو سوسیالیستی اقتصاد د پانګوالي اقتصاد ځای ونیسي. دغه وخت ته له پانګوالي څخه سوسیالیزم ته، دلېږد (تللو) پړاو وایي.

په دې پړاو کې سوسیالیزم لا ودان شوی نه دی خو د جوړېدو په حال کې دی او پانګوالي لا اوس هم نړېدلې نه ده بلکه په خوځښت کې ده. دلېږد پړاو د هر هېواد دپاره چې په سوسیالیزم کې پل کښېږدي، که صنعتي او پر مختللی وي او که وروسته پاتې، یو حتمی پړاو دی چې البته موده یې پر هر هېواد باندې د واکمنو اقتصادي، ټولنیزو، او تاریخي شرایطو په پرتله توپیر لري. په ټولنه کې د سوسیالیستی سترو بدلونونو د سرته رسولو او د راپرځېدلې بورژوازي د دسیسود شنډولو دپاره د حکومت یوه نوې بڼه یعنې د پرولتاریا دیکتاتوري منځ ته راځي.

ت -د پرولتاریا دیکتاتوري:

د پرولتاریا دیکتاتوري د سوسیالیستي انقلاب د بري او د بورژوازي دولتی ماشین د ټوټې ټوټې کېدو له کبله منځ ته راځي. د پرولتاریا دیکتاتوري، د دولت نوې بڼه ده چې د پخوانیو دولتونو سره بنسټیز توپیر لري.

«د پرولتاریا دیکتاتوري، د پرولتاریا او د بزګرو زیارکښو پرګنو طبقاتي یووالی دی چې د پانګوالي پاتې شونو د راپرځولو او د سوسیالیزم وروستني بري دپاره، ټینګېږي. خو په دې شرط چې د دې یووالي لار ښود ځواک، پرولتاریا ده.» پخواني دولتونه په ډېری زیارکښو باندې د لږکي زبېښاګرو دیکتاتوري وه، په داسې حال کې چې د پرولتاریا دیکتاتوري پر لږکي زبېښاګرو باندې د ډېری زیارکښو دیکتاتوري ده. کله چې سوسیالیستي انقلاب بریالی کېږي، دبورژوازي مقاومت، چې ماتې یې خوړلې او خپله دولتي واکمنی یې د لاسه ورکړې ده، د ټېپي شوي مار په شان څو برابره کېږي او په دې لټه کې وي چې ټولنه تر هغه ځای پورې چې کولای شي زهرجنه کړي او یا یې پخواني حال ته راوګرځوي له دې کبله په داسې شرایطو کې د ولسی پرګنو او په لومړۍ درجه د بزګرو په ملاتړ سره د پرولتاریا د دیکتاتوري ترټولو ستره دنده د زبېښاګرو طبقو، په ځانګړي ډول دبورژوازي، ځپل دي.

دزبېښاګګروضد او د سوسیالیزم د ودانۍ په موخه د کارګرې طبقې او بزګرو ګډه مبارزه، د دوي منځ کې نه شلېدونکی پیوستون ټینګوي. د پرولتاریا د دیکتاتوري تر ټولو لوي او لوړ اصل دا دی چې ښایی د کارګرې طبقې او زیارکښو بزګرو منځ کې ټینګ اتحاد شتون ولري. د پرولتاریا د دیکتاتوري مفهوم د اقتصادي چارو په اداري، د دولتي ارګانونو په کار او د ټولنې دټولنیز او فرهنګي ژوند د ټولو برخو په رهبري کې د زیارکښو پراخو پرګنو فعاله او نبغ ګډون څخه عبارت دی. د پرولتاریا

دیکتاتوري د سوسیالیستي ټولنې د بنسټ جوړلو وسیله ده. پرولتاریایي دولت د یوه سوسیالیستي اقتصاد د منځ ته راوړلو په لار کې هلې ځلې کوي او اقتصادي برخو کې د دولت د عملي کړنو په پایله کې د تولیدي اړیکو یو نوی سیستم منځ ته راځي. د تولید پر وسایلو سوسیالیستی مالکیت او د هغو خلکو منځ کې چې زبېښناک نه خلاص شوي سوسیالیستي متقابله مرسته، له سیالۍ نه ډکه ملګرتیا او همکاري، د دغو اړیکو بېخ او بنسټ جوړوي.

ث -د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا بنسټیز قوانین او د سوسیالیزم رغاونه:

سوسیالیزم ته د پانګوالي لېږد د هغو قوانینو پر بنسټ عملي کېږي چې د سوسیالیزم پر لور، ټولوبشپړتیا موندونکو هېوادونوکې یوشانته دي، دغه قوانین په لاندې ډول دي:

۱- د پرولتاریا په وسیله د سیاسي واک تر لاسه کول او د کمونیست ګوند تر مشر تابه لاندې د پرولتاریا د دیکتاتوري ټینګېدل.

۲- د د ډېریو بزګرو او نورو زیارکښانو سره کارګرې طبقې پیوستون.

۳- د پانګوالۍ د مالکیت له منځه تګ او د تولیدپر اصلي وسایلوددوله ایز مالکیت ټینګښت.

۴- په سوسیالیستي کوپراتیفونو باندې دکرنې کرار کرار بدلون.

۵- پروګرام سره سم دملي اقتصاد پراختیا او وده او د سوسیالیزم او کمونیزم د رغاونې پر لور د هغه لارښوونه او د زیارکښود ژوند کچې لوړېدل.

۶- په ایډیالوژي او فرهنګ کې د انقلاب او د ډېرۍ روڼ اندو د روزنې له لارې چې ځانونه یې د کارګرې طبقې او ټولو

زیارکښانو او د سوسیالیزم موخو ته ځانګړي کړي، د سوسیالیستی انقلاب سر ته رسول.

۷- د ملی زورزیاتیو له منځه وړل او په یو هېواد کې د مېشتو ټولو ملیتونو منځ کې د مساوي حقوقو او دوستانه اړیکو ټینګښت.

۸- د سوسیالیستي دولتونو ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا او د کورنیو او بهرنیو غلیمانو په وړاندې د سوسیالیزم د لاسته راوړنو څخه دفاع.

۹- د سوسیالیستی هېوادونو کارګرې طبقې او نورو هېوادو د پرولتاریا یعنې پرولتاریایي انترناسونالیزم منځ کې یووالی.

د مارکسیزم – لنینیزم پر بنسټ د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا او دمارکسیزم-لنینیزم پر اساس اوبنسټ دسوسیالیزم رغاونه، په سوسیالیستي هېوادونو کې د کمونیست گوندونو د سیاست اصلي منځ پانګه (محتوی) جوړوی. لېکن د سوسیالیزم د جوړښت ډولونه او طریقې د هر هېواد تاریخي عیني شرایطو ته په پام سره کېدای شي یو تر بله توپیرو لري خو په اصل کې دټولو موخه د سوسیالیزم ودانول دي.

ج- د لېږد د پړاو اقتصاد:

د لېږد د پړاو اقتصاد ته پانګوالي یا سوسیالیستي اقتصاد نشي ویل کېدای بلکه د دواړو څخه یو ترکیب دی. دا اقتصاد د اقتصادي بېلا بېلو برخو پر بنسټ ولاړ دی. کېدای شي د مختلفو هېوادو اقتصادي برخې، د لېږد په پړاو کې، ډول ډول وي خو هر یو هېواد چې د لېږد پړاو ته ورننوزي خامخا به د دریو اساسي برخو لرونکی وي. سوسیالیستی برخه، کوچنیپلورتوکیزه برخه او کاپیټالستي برخه.

۱- سوسیالیستي برخه:

هغه لومړنۍ او لوی ګام چې د پرولتاریا دیکتاتوري یې د اقتصاد په برخه کې اخلي د سوسیالیستي ملي کولو له لارې د ملي اقتصاد د مشر تابه مقام ترلاسه کول دي. سوسیالیستي ملي کول، د زبېښاکګرو طبقو د شتمنیو مصادره کول او په دولتي یا سوسیالیستي شتمنیو (د عامو خلکوشتمنی) د هغو اړول دي. د تولید د وسایلو سوسیالیستي ملي کول د پانګوالې ټولنې اصلي تضاد، یعنې د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصي مالکیت تر منځ تضاد، په دې اقتصادي برخه کې تر ډېرې کچې پورې حلیږی. دا ګام تولیدي اړیکې د مولده ځواکونو سره همغاړې کوي او د هغو د ودې په لار کې شته خنډونه له منځه وړي. ملي کول، لومړی په درنو صنایعو،بانکونو، د اوسپنې په لارو، داړیکو په وسیلو، سوداګریزو مؤسسو او نورو کې پلې کیږي او کرهڼه هم دځمکې له شرایطو سره سم ملي کیږي. په دې ډول سوسیالیستي دولت د یوې داسې برخې په جوړولو لاس پورې کوي چې پخوا یې په ملي اقتصاد (پانګوالې ټولنې) کې شتون نه درلود چې هغې ته سوسیالیستی برخه وایی. سوسیالیستی برخه د لېږد پړاو په اقتصاد کې لاربښوونکی رول لوبوی. ځکه دا برخه د ملي اقتصاد اصلي څانګې او ترټولو مدرن تخنیکي وسایل په واک کې لري. په سوسیالیستی مؤسسو کې د انسان نه د انسان زبېښناک نشته او دکار ځواک دپلورتوکي په بڼه نه راځرګندیږی هغه څه چې په سوسیالیستی برخه کې تولیدیږي په ټولې ټولنې پورې اړه لري.

۲- دکوچنیوپلورتوکوبرخه برخه:

وړوکې پلورتوکېزې برخې کې،بزګران (پرته دکوپراتیفونو)، کسبګران او هغه صنعتګران شامل دي چې اقتصاد یې دمحدودو

خصوصي توليدي وسايلو، د نومړو د شخصي کار، پر بنسټ ولاړ دی. د لیږد د پړاو په لومړیو، په تېره بیا په هغو هېوادو کې چې ملي پانګوالی ډېره وده نه ده کړې، وړوکې پلورتوکیزه برخه د نفوس ډېری برخه رانغاړي. وړوکې پلورتوکیزه برخه د سوسیالیزم درغاونې په بهیر کې د کوپراتیفی شرکتونوله لارې، ورو ورو په سوسیالیستی تولید بدلیږي.

۳- کاپیټالیستي برخه:

په کاپیټالیستي برخه کې، لا هم د پانګوالي تولید طریقه شتون لري، ځکه سوسیالیستي دولت نشي کولای او نه بنایی یو وار د هېواد ټول اقتصادي سیستم په بل مخ واړوي. کاپیټالیستی برخې کې هغه اقتصادي مؤسسات شامل دي چې د تولید پر وسایلو دخصوصی مالکیت او مزدوري کار پر بنسټ ولاړ دي. دا برخه په کلیو کې د شتمنو بزګرو (کولاکانو) او په ښارونو کې د پانګوالي منځکوره مؤسسو د خاوندانو نه چې تر اوسه لا ملي شوي نه دي، جوړېږي په دې برخه کې لا هم زبېښناک شته او د کار ځواک دپلورتوکوپه بڼه دی. سوسیالیستی دولت په لومړي سر کې کاپیټالیستی برخې دپاره خنډونه را منځ ته کوي او په تېره بیا په دې برخه کې، د کارګروزیات زبېښناک له منځه وړي او ورو ورو د دوي په وضعیت کې لا ښه والی راولي او بیا د لازمو شرایطو په برابرېدلو سره، چې ترټولو مهم یې د سوسیالیستی برخې وده ده، دغه برخه په بشپړه توګه له منځه وړي.

۴- د هېواد سوسیالیستي صنعتي کول:

سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره لازمه ده چې د لیږد پړاو، د اقتصاد کاپیټالیستی او وړوکې پلورتوکیزه برخه له منځه لاړه شي. د دې برخې د له منځه وړلو یوازنی لاره په سوسیالیستی طریقې د هېواد صنعتي کول دي. پانګوالي معمولاً په ډېری هېوادو کې

یوازې د اقتصاد هغه څانگې صنعتي کوي چې ډېرې گټې ورته راوړي. له دې کبله ځینې هغه هیوادونه چې د لیږد پړاو ته ننوځي، لا هم د صنعت له پلوه په ډیرو برخو کې کمزوري او بې وسې دي، په داسې حال کې چې د هیواد سوسیالیستي صنعتي کول، د اقتصاد د ټولې څانگې د لا پراخه صنعتي کولو پرلور بیایی سوسیالیستی دولت، د پانگوالي پرخلاف لومړی د درنو صنایعو په پراختیا لاس پورې کوي او بیا د دغو صنایعو د پراختیا سره جوخت سپکو صنایعو ته هم وده ورکوي. له بل پلوه د هیواد د صنعتي کولو لمن د ښارونو نه کلیو ته غځوي او د میکانیزه او مدرنې کرکیلې بنسټ ږدي. د هېواد صنعتي کول په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم رغاونې ترټولو مهمې بنسټیزې ستنې گڼل کیږی.

۵- د کرنې سوسیالیستي اوښتون:

لومړی گام چې پرولتاریایي دولت یې د کرنې په برخه کې پورته کوي، د زبېښاکگرو د ځمکو مصادره او بزگرو ته د هغوسپارل دی. خو د ځمکې تر مصادرې وروسته د اقتصاد واکمن ډول تر یوې مودې پورې د بزگرو وړوکی او خصوصی تولید دی، ځکه سوسیالیزم په دوو بشپړو متضادو ستنو (سوسیالیستی برخه او وړوکې پلورتوکیزه برخه) رغېدلای نشي. یله دې کبله دکرنې ماهیت هم باید بدلون او د سوسیالیستی بڼې په لور بشپړتیا ومومي. د دې موخې سرته رسېدو دپاره، سوسیالیستي دولت د کئوپراتیفونو په جوړولو لاس پورې کوي. کئوپراتیفونه یوه اشتراکي بانډه ده چې د یو یا څو کلیو بزگر ان سره راټولوي. بزگران، کئوپراتیفونوته په ورننوتلو سره د تولید بنسټیز وسایل یعنې د کرنې وسایل، څاروي، زړی (زښی)، دعمومي څارویو د اړتیا وړ واښه او د بانډو ودانۍ اشتراکي کوي. په داسې حال کې چې

ځمکه په ټول ملت پورې اړه لري، سوسیالیستي دولت یې تر هغه وخته پورې چې کوپراتیفونه شتون ولري د دوي په واک کې ورکوي. کوپراتیفونه او ټوله شتمني یې د بزګرو ده. د دې کوپراتیفونو عاید د بزګرو د کار په اندول، د دوی منځ کې وېشل کیږي. د کرنې اشتراکي او میکانیزه کول د کلیو په اقتصاد، ژوند او فرهنګ کې بنسټیز بدلون او تغییر راولي او د بزګرو کار لا آسانه او ګټور کیږي. سوسیالیستی دولت هم د کرنې فني وسایلو، ماشین آلاتو، فالتو وسایلو، کیمیاوي سرې او د تولید نورو وسایلو ته، د کئوپراتیفونو اړتیا لرې کوي او په سلګونو زره د کرنې ماهرین روزي او د لګښت وړ صنعتي محصولات کلیو ته استوي. له همدې امله، بزګر په ډله ایزو لویو باڼدو کې غړیتوب د ځانګړو وړو باڼدو د ادارې په پرتله غوره ګڼي او عملاً په کرنه کې د ځانګړې وړوکې برخې د له منځه تللو لامل کیږي.

چ- د لېږد پړاو کې د ټولنې مخبنا:

۱- د پرولتاریا دیکتاتوري:د پرولتاریا دیکتاتوري موضوع، د اهمیت اود وخت له پلوه، په نوروبدلونونو باندې د لومړیتوب له کبله، مخکې وڅېړل شوه.

۲- طبقاتي ترکیب: په دې پړاو کې د ټولنې طبقاتي ترکیب، د پانګوالې ټولنې په پر تله بشپړبدلون موندلی دی. په پانګوالې ټولنې کې کارګره طبقه د ظلم او زبېښاک لاندې وه. دلته، د پرولتاریا دیکتاتوری د ټینګښت نه وروسته د مشر تابه رول لوبوي. په بله ژبه، په واکمنې طبقې بدله شوې او د سوسیالیستی دولت له لارې د نورو زیارکښانو په ملګرتیا د سوسیالستی تولید د وسایلو څارنه کوي. بزګران د سترو مالکانو د ترلتیا نه خلاص شوی او سوسیالیستی دولت ورته ځمکه ورکوي. د پرولتاریا دیکتاتوري د کولاکانو د زبیښاک په وړاندې ددوی

ملاتړ کوي او دمرستندویه یا کوپراتیفی شرکتونو په جوړولو کې ور سره مرسته کوي. سوسیالیستی دولت د لېږد په پړاو کې د بزګرو سره په خپلو اړیکو کې لنینی فرمول سره سم چلند کوی: "منځکوره بزګرو سره یووالی، په نیستمنو بزګروډډه لګول او د شتمنو بزګرو ضد مبارزه".

د ټولنې اصلی طبقې، کارګر او بزګر جوړوي خو پرولتاریا د نورو زیارکښو لکه انقلابي روڼ اندو، کسبګرو او نورو سره پیوستون ټینګوي او د دوي د ځواک نه ګټه اخلي. بورژوازي د سیاسی ځواک ترختمېدو او د تولید پر اصلی وسایلود مالکیت د لاسه ورکولو له امله نوره دټولنې واکمنه طبقه نه جوړوی خو تر ډېرې مودې پورې پاتې کېږي. ځکه وړوکې پلورتوکیزه تولید پرله پسې، په پراخه کچه پانګوالي عناصر منځ ته راوړي او سربېره پر دې بورژوازي د واک د لاسه ورکولو وروسته، لا هم د نړیوالې پانګوالی له ملاتړ نه برخمنه ده او تل هڅه کوي چې د لاسه تللې څیزونه، په هرډول چې وي،بیا ترلاسه کړي.

۳- طبقاتی مبارزه:

پانګوالي نه سوسیالیزم ته د لیرد (یون) پړاو کې طبقاتي مبارزه خامخاترسره کېدونکی چار دی. راپرځیدلې بورژوازي نشي کولای دا حقیقت ومني چې نوره واکمنه نه ده او باید دخپل شان او دبدبې نه ډک او پاخکی (طفیلي) ژوند نه لاس پریمنځي. بورژوازي چې په هېڅکله هم د پرولتاریا د بري وړاند وینه نه کوله د انقلاب نه وروسته، حیرانه لالهانده پاتې ده او نشی کولای خپله ماتې ومنی. په یو دغشان حالت کې د واک بېرته لاسته راوړلو دپاره له هرې وسیلې نه ګټه اخلي. دغه طبقه د خپلو اقتصادي امکاناتو نه، د روڼ اندو پاسني قشر، دولتي لوړ پوړو چارواکو، د

اردو پخوانو قوماندانانو او داسې نورو نه ګټه اخلي او سرببره پر دې د پردیو امپریالیستانو نه هم د مرستې غوښتنه کوي او لـه هغـوي نه غواړي چې پر سوسیالیستی دولت او هېواد باندې تیری وکـړي. په دې اساس د انقلاب ترېري وروسته هم مبارزه په نوې بڼه دوام مومي. په بله ژبه، د پرولتاريا ديکتاتوري، طبقاتي مبارزه له منځـه نه وړي بلکه په نوې بڼې يې ځارى. خو د طبقاتي مبـارزې دا بڼـه د هغې مخکنيـو ډولونـو سره تـوپير لـري، ځکـه دلتـه پرولتاريـا او هملاسي يې واکمـن ځواکونـه دي او بـورژوازي چې يـو ارتجـاعي ځـواک دی، نسکوره شـوې ده. لنـين وايـي د لېـرد پړاو بايـد د مرګونې پانګوالۍ او نوی راپورته شوي کمونیزم منځ کې د مبارزې پړاو وي،په بلـه ژبـه دلېـرد پړاو دنـوي بريـالي شـوی خـو کمـزوره کمونیزم او دماتې خوړلې پانګوالۍترمنځ چې لـه منځـه نـه ده تلې يوه مبارزه ده. د پورتني ياد شوی تضاد سرببره د لېرد پړاو کې نور تضادونه هم شته لکه د ښار او کلی تر منځ تضاد، د فکري او بدني کار منځ کـې تضـاد، د نيسـتمنو بزګـرو او شـتمنو بزګـرو مـنځ کـې تضاد او داسې نور چې په کراره د سوسياليزم وروسـتني ټينګښـت په بهير کې له منځه ځي.

فرهنګي انقلاب:

فرهنګي انقلاب د سوسياليسـتي انقـلاب، نـه بېلېـدونکې برخه ده او مانا يې دبشپړنوي او عالي يعنې سوسياليستی فرهنګ بنسـټ ايښـودنه اومـنځ تـه راوړنـه زيارکښـو پرګنـو دپـاره د دغـه سوسياليسـتی فرهنـګ او ايـډيالوژي دخپلولـو لپـاره دهـر اړخيـزه شرايطو برابرول دي. د سوسياليستي انقلاب په پايله کـې واکمـن ځـواک، د پرولتاريـا او متحـدينو لاس تـه ورځـي. نـوې توليـدي طريقـه، توليـدي اړيکـې (بېخبنـا) د مولـده ځواکونـو او د سوسياليستی دولت د پرله پسې ودې سره متناسب ټينګېږي.

سوسیالیستي نوی فرهنګ پر دې ټینګ بنسټ باندې ودانیدلای شي. فرهنګی انقلاب یعنې د خلکو د پرګنو د فرهنګ او پوهې هر اړخیزه لوړتیا او د دوي د طبقاتي او ایډیالوژیکي غلیم پر ضد مبارزې لپاره د دوي سمبالول. فرهنګي انقلاب مختلف اړخونه لري چې په لنډه یې څېړو:

۱- د عالي کیفیت لرونکې او په ریښتني معنو کې ولسي او ټولیزه ښوونه او روزنه. د نالوستي (بېسوادی) چټک او بشپړ له منځه وړل او د ټولنې ټولو غړو لپاره دوړیا او وچ زور تحصیل برابرول او کرار کرار د دغو زده کړو کچه تر لوړو تحصیلاتو پورې اوچتول. جوته ده چې د زده کړې موسسو، مدرسو، ښوونځیو، پوهنتونونو او په هغو پورې اړونده موسسو ډېر پراخه جوړښت د فرهنګی انقلاب مادي او لازمه برخه ده.

۲- ولسي سیاسي روزنې، علمي نړی لید (مارکسیزم – لنینیزم) خپرولو او د ټولو زیارکښو د سیاسي پوهې کچې لوړولو دپاره پراخه او پرله پسې کار. د کار د نوې روحیې او انساني لوړو صفتونو او اخلاقي اصولو روزنه او د تېرو طبقاتي ایډیالوژیو دټولو پاتې شونو کرار کرار له منځه وړل.

۳- د نوی طرز روڼ اندو او ماهرینو پراخ لمنه روزنه چې په بشپړه توګه د خلکو پرګنو او نوي سوسیالیستي نظام پورې تړلي دي. دا د فرهنګي انقلاب د مهمو اړخونو څخه یواړخ دی چې په خپله د ښساري او پراخه مادي شرایطو منځ ته راتللو اړتیالری لکه د لوړو زده کړو او پوهنتونونو د موسساتو، د څېړنیزو او فني موسساتو او نورو لازمو تأسیساتو ورځ په ورځ زیاتېدونکېپراختیا ته اوهمدارنګه ټول هېوادکې په پراخه کچه دښوونیزو کادرونو روزنې دپاره او د څېړنیز، هنري، ادبي فعالیتونو د خپرولو دپاره. د سوسیالیستي هېوادونو ښسارې او ډېرې سترې لاسته راوړنې په

نوموړو ټولنو کې د فرهنګي انقلاب دپلي کېدلو څرګندې نښې دی.

۴- په ټول هېواد کې د مختلفو ولسونو منځ کې او د نړۍ په کچه دهېوادونو منځ کې د فرهنګي همغاړي د کچې برابرول. د دې دپاره د لازمو شرایطو برابرول چې ټولې علمي، هنري او ادبي لاسته راوړنې او ټول فرهنګ د زیارکښانو په لاس کې وي او د ولسونو د پوهې عامه سطحه په یو شان لوړه شي. د کتابتونونو، موزیمونو، تیاتر او سینما، د کنسرت او ننداړو سالونونو د تأسیس، د ټولو خلکو دپاره د رادیو او تلویزیون نه د پراخه ګټې اخیستنې د امکان برابرول. په سیمو، ښارونو او کلیو کې د لیلیو او فرهنګ خونو تأسیس او په یو هېواد کې په شته ټولو ژبو د کتابونو، ورځپاڼو او خپرونو بېساري او پراخه چاپول، دا ټول د دغوکړنو برخه ده.

د فرهنګي انقلاب همیشني پرمختګ سره د هېواد د بېلابېلو سیمو فرهنګي وروسته والی له منځه ځي او په ټولو سیمو کې فرهنګي سطحه یو شان پرله پسې لوړېږي. تیرې ټولې فرهنګی مثبته او ګټورې لاسته راوړنې جذب کېږی او لابشپړتیا مومي. سوسیالیستي فرهنګ په حقیقت کې د بشري فرهنګ د بشپړتیا، ډېرلوړ او نوی پړاو دی او د بشر د تېر فرهنګ ټولې ګټورې لاسته راوړنې ساتي او پراختیا ورکوي.

ح- د سوسیالیزم بریالیتوب:

په اقتصادي، سیاسي او فرهنګي برخو کې انقلابي بدلونونه چې د لېږد په پړاو کې رامنځ ته کېږي، سوسیالیستي برخې ته بریالیتوب ور په برخه کوي او په دې ډول سوسیالیزم پیاوړتیا مومي. د سوسیالیزم بری په دې معنا دی چې د تولید پر وسایلو خصوصي مالکیت له منځه تللی او د انسان له خوا د انسان

زبېښاک په تاریخ کې د لومړي ځل دپاره ورک او نابودېږي. د سوسیالیزم برى په دې مانا دى چې سوسیالیستی دولت دپروګرام سره سم د هېواد دټول اقتصاد لاربښوونه کوي. په تولید کې سیالي، ګډوډي، د وزګارتیا بحران او نور د تل دپاره له منځه ځي. په سوسیالیزم کې عایدات، د خلکو منځ کې د دوي د کار د کمیت او کیفیت پر بنسټ، ویشل کېږي او" د هر چا نه د هغه د استعداد په اندازه او هر چا ته د هغه د کار په اندازه" اصل ټینګېږي. دا اصل دخپل کارحاصل ته دخلکو لیوالتیا راپاروي او په پایله کې فردي او ټولنیزې ګټې په ډېره ښه ممکنه طریقه یو له بله سره سمون مومي.

د سوسیالیزم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

۱- په سوسیالیزم کې مولده ځواکونه: په سوسیالیستي ټولنه کې د مولد ځواکونو ځانګړى خصلت، د ملي اقتصاد په ټولو څانګو کې ماشیني ستر تولید دى چې د تکنالوژي ترټولو لوړې بنې او د زبېښاک نه خلاصو کارګرانو د کار پر بنسټ ولاړ دى.
الف- فني پرمختګ:

په سوسیالیزم کې د تخنیک د پرمختګ اساسي لارې په دې ډول دي: د تولید پراختیا او بشپړتیا؛ د کار ماشیني او اتوماتیک کول؛ د برېښنا او اتومي انرژي د ځواک استعمالول او د تولید په بهیر کې د کیمیا نه پراخه ګټه اخیستنه. په دغه چارکې د باصرفه او زیات تولید کوونکو ماشینونو اختراع او ورڅخه ګټه اخیستل، د کانونو د ویستلو طریقو سمول او د اومو او نورو موادو څخه ګټه اخیستل، دنوو اومو موادو اونورو موادو منځته راوړل، د تودوخي د ځواک او نورو تولیدي بهیرونودچټکوونکو وسایلو

اوداسې نوروڅخه ګټه اخیستل شامل دي. د کار بهیر ماشیني (میکانیزه) کول یعنې د لاس د ځواک پر ځای د ماشین نه ګټه اخیستل، د انسان کار آسانوي او د سوسیالیستي اقتصادي چټکې ودې او د تولید حاصل ورکولو د لوړتیا سبب ګرځي. په سوسیالیزم کې، اقتصادي ټولې څانګې (آره یا اصلی او غیرآره یافرعی) ماشیني کیږي او د اقتصادي څانګو ماشیني کېدل د دوي اتوماتیک کولو دپاره لارې چارې برابروي. "اتوماتیزېشن" د ماشین نه د ګټې اخیستنې اوچت پړاو دی او د اتوماتیکي کېدو موخه د اتوماتیکو ماشینونو نه ګټه اخیستنه ده چې لاسي کار په بشپړه توګه له منځه وړي. د ماشینونو اتوماتیکي کېدلو سره دکارګر ځواک د لګښت کچه کمېږي او تولید زیاتوالی مومي په دې ترڅ کې په دغه راز کارخانجاتو کې د کار دپاره د کارګرولازم شمېر هم کمېږي او پایله کې د دغو کارګرو د ځواک څخه دتولید په نورو برخو کې ګټه اخیستل کیږي چې ورسره د ټولې ټولنې په کچه د کار په حاصل ورکوونه کې د پام وړ زیاتوالی راځي. تولیدی بهیرونو ماشیني او اتوماتیکي کېدل، په تولید کې د برېښنا د ځواک نه د پراخې ګټې اخیستنې سره ټینګ تړاو لري. «کمونیزم مساوی دی د ټول هېوادد الکتریفیکیشن سره» "لنین". په اوسنۍ ټکنالوژي کې، د برېښنا صنعت د انرژي ډېره مهمه سرچینه ګڼل کیږي، له دې کبله په سوسیالیستي ټولنو کې د ستر لنین د طرحې پر بنسټ، د صنعت دغه څانګه د نورو صنایعو د ودې لپاره د ستن او بنسټ په بڼه رامنځ ته کېږي او په ټولو اقتصادي برخو کې ورنه پراخه ګټه اخلي. په فني پرمختګ کې بل لوي عامل د کیمیا څخه ګټه اخیستنه ده. د کیمیا علم انسانانو ته دا امکان ورپه برخه کوي چې د توکوخاصیتونو ته بدلون ورکړي او داسې توکي جوړکړی چې اصولاً په طبعیت کې شتون نه لري.

په بله ژبه د فلز په ویلې کېدو، د ماشینونو په جوړېدو، د برېښنا په صنعت، کرنې، لیږد رالیږد (حمل ونقل)، ټولنیزې روغتیا او نورو کې پرمختګ د کیمیا نه د ګټې اخیستلو پرته شونی نه دی. په همدې سبب وروستۍ خبره داده چې سوسیالیزم کې له هغې نه هر اړخیزه پراخه ګټه اخیستل کېږي. په فني پرمختګ کې بل لوي عامل، چې په نږدې راتلونکي کې د سوسیالیستي ټولنو په صنعتي ډېرو څانګو کې د انرژي تولید د سرچینې په توګه منځ ته راځي، د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل دي.

ب- د سوسیالیزم مادي اوفني بنسټ:

د ټولنې مادي او فني بنسټ د مولد ځواکونو د پراختیا او تکامل د کچې او ورسره د تولیدي اړیکو د سمون له اندازې سره تړاو لري. د سوسیالیزم مادي او فني بنسټ په صنعت کې د تمرکز، تخصص او تعاون د کچې له مخې ټاکل کېږي. د یوه ستر واحد په یو تولیدي بهیر پورې تړلوصنعتي څانګو ترکیب ته تمرکز ویل کېږي. دغه واحد ته په اصطلاح کې"کمباین" وایي. د ساري په توګه د فولادو کمباین د اوسپنې او فولادو جوړولو ټول پړاوونه را نغاړي. په بله ژبه هغه ټولې کارخانې چې د اوسپنې او فولادو په جوړولو کې ونډه لري، دفولادو کمباین نومول کېږی. لکه د اوسپنې او فولادو جوړولو سترې کارخانې، د کانونو د را ایستلو مؤسسات، د ډېرو د سکرو تولیدوونکي مؤسسات، د فولاد جوړونې په کارخانو پورې تړلې پتروشیمي صنایع او داسې نور، ټول د فولادو کمباین برخې دي. په یو کمباین پورې تړلو مؤسساتو منځ کې د کار وېش، تخصص بلل کېږي داسې چې په یو کمباین کې هره برخه یو ځانګړی تولیدي عمل سرته رسوي. د مؤسساتو منځ کې د کار وېش ددې لامل کېږي چې هر یو یې د کورنۍ خپلواکې په لرلو سره د خپل تخنیک، نوو اختراعاتو او د متخصصو کارګرو

روزنې د کچې لوړولو کې هڅه وکړي. او په پایله کې دخپلې موسسې دکار حاصل زیات کړي، په داسې حال کې چې په یو کمباین پورې تړلي مؤسسات دنسبي خپلواکي لرونکي دي، یوتربله ټینګ تړاو هم لري. دغه تړلتیا د همچاري او مرستی) سوسیالیستي کوپراتیف (له لارې د بېلابېلو مؤسساتو منځ کې راپیدا کېږي. همچاري او مرسته د هغو اړیکو په مانا ده چې د سمو پروګرامونو له مخې د هغو مؤسساتو منځ کې چې په ګډه سره ځانګړې تولید کوي، ټینګېږي. دغه مؤسسات یو تربله د مرستې په ترڅ کې د یو بل په کار کې لاسوهنې څخه ځان ساتي او د تولید بهیر د چټکې ودې لامل کېږي. تخصص او مرسته نه یوازې د یو سوسیالیستي هېواد دننه بلکه دسوسیالیستي کمپ منځ کې هم د موخې سره سم ترسره کېږي.

پ- کارګره طبقه د تولید د اصلي ځواک په توګه:

د ملي اقتصاد په ټولو برخو کې د تولید ستر ماشیني او فني پرمختګ زیات شمېر ماهرو متخصصو کارګرو ته اړتیا لري. سوسیالیستي ټولنه د کره موخې سره سم کارګر روزي او د سوسیالیزم او کمونیزم د جوړوونکو تر کچې پورې یې لوړوي. دغې موخې ته رسېدو دپاره سوسیالیستي دولت د ټولو شتو امکاناتو څخه ګټه اخلي لکه د تولیدي سترو مؤسساتو په څنګ کې، چې کارګرو ته د علومو او مدرنې پوهې د زده کړې او عام فرهنګ د کچې د لوړتیا په چارو بوخت دي، د اجباري زده کړو، مختلفو فني ټولګیو تاسیس، د هنر ځایونو او حرفوي فني پوهنځیومنځ ته راتګ. په دې ډول کارګره طبقه په سوسیالیستي ټولنه کې ځانګړی او عالي شخصیت مومي او ترپخوا زیات د ټولنې د اصلي رغانده او لارښوونکي ځواک په توګه راڅرګندېږي.

۲- په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې: په سوسیالیزم کې د

تولیدي اړیکو بنسټ، د تولید پر وسایلو ټولنیز ملکیت رامنځ ته کوی، د تولید پر وسایلو او مصرفي توکو باندې ملکیت تل ؤ او وی به. هغه څه چې بدلون مومي، د دې ملکیت بڼه ده، کمونیستان باور لري چې باید د خصوصي ملکیت بڼه له منځه لاړه شي او پر ځای یې ټولنیز ملکیت کېني، دوي هېڅکله دا نیت نه لري چې د ملکیت مفهوم په ټولیزه توګه له منځه یوسي. مارکس او انګلس لیکي: "په ټولیزه توګه د ملکیت له منځه وړنه د کمونیزم ځانګړی خصلت نه دی بلکه هغه بوژوازي ملکیت دی چې په په پام کې یې لری." په سوسیالیزم کې د تولید وسایل هغو خلکو پورې اړه لري چې کار کوي او پر دې اساس د پانګې او زبېښاک د وسیلې په توګه خپل شتون دلاسه ورکوی. د تولید پر وسایلو باندې سوسیالیستي مالکیت، د تولید په بهیر کې د خلکو ددوه اړخیزو اړیکو د خصلت ټاکونکی دی. دغه اړیکې د زبېښاک نه د خلاصو خلکو منځ کې د سوسیالیستی دوه اړخیزې مرستې او د ملګرتیا همکاري او «هرچاته د ده د کار پر اساس» د اصل سره سم د زیارکښو په ګټه د تولیداتو پر ویش ولاړدي. سوسیالیستي اړیکې د پانګوالې ټولنې نه پخلا کېدونکی تضاد (د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصی مالکیت تر منځ تضاد) له منځه وړي، په بله ژبه د سوسیالیزم د ټینګښت په پایله کې تولیدی اړیکې د مولده ځواکونو د پرمختګ سره همغاړي کېږي. په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې تل بدلون مومی او د مولده ځواکونو د پرمختګ سره ځان سموي. د دې مسألې لوي دلیل، په ډېره لږه ممکنه موده کې د سوسیالیزم د کمپ حیرانوونکی پرمختګ دی.

د سوسیالیستی شتمني دوه ډولونه: په سوسیالیزم کې ټولنیز ملکیت په دوه ډوله دی: ۱- د دولت شتمني یعنې د عامو خلکو شتمني ۲- د تعاوني موسساتو ملکیت.

دوه ډوله سوسیالیستي مالکیت د دوه ډوله سوسیالیستي موسساتو پر شتون- دولتی او تعاونی - باندې دلالت کوي چې دواړه ډوله د ورته ماهیت لرونکي دي. ځکه: لومړی، د سوسیالیستی مالکیت دواړه ډوله د تولید پر وسایلود ټولنیز مالکیت پر بنسټ ولاړ دي؛ دوهم، دواړه زبېښناک له منځه وړي؛ دریم، د دواړو د اقتصادلاربشوونه د پلان او برنامې پر بنسټ کېږی؛ څلورم،دواړه «هرچاته د ده د کار پر بنسټ » د اصل څخه تابعیت کوي. سره له دې چې د مالکیت د دغو دواړو ډولونو منځ کې ورته والی شته، یوله بل سره توپیرونه هم لري. دغه توپیرونه د تولید پر وسایلو د ټولنیز توب د کچې پر بنسټ ولاړ دي. ځکه تعاوني ملکیت یوډله ییز ملکیت دی. یعنې تولیدي وسایل چې د یو تعاون په واک کې دي په ټولیزه توګه ټولو خلکو پورې اړه لري. تعاوني محصولات یوازې په هماغه تعاون پورې اړه لري. د مولد ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سره تعاوني ملکیت،دپوهې او د کمونیست ګوند او سوسیالیستي دولت دکره (دقیقې) نخشې سره سم، سوسیالیزم نه کمونیزم ته د لېږد په وخت کې، په بشپړ ډول له منځه ځي.

په سوسیالیزم کې ځاني (شخصي) ملکیت: په سوسیالیزم کې دتولید وسایل او محصولات ټولنیز ملکیت ګڼل کېږی. د دې محصولاتو یوه برخه چې مصرفي توکي دي د زیارکښو منځ کې د دوی د کار د څومره والی او څرنګوالی سره سم وېشل کېږي او د خلکو ځانی ملکیت ګرځي. نو په سوسیالیزم کې د محصولاتو هغه برخه چې د ځانی لګښت د پاره جوړېږي د ځانی ملکیت په مانا ده. همدارنګه په سوسیالیزم کې، د وګړو ګټه اوسپما، استوګن ځای، د کور وسایل او هغه توکي چې د کور د لګښت او سوکالي د پاره لازم دي، شخصی ملکیت ګڼل کېږی. د

سوسیالیستي تولید موخه د خلکو د ژوند د کچې لوړول دي. د دې موخې پرمختګ به د وګړو شخصي ملکیت ته پرله پسې وده ورکړی. خو سوسیالیستي دولت د دې چار د مخنیوي د پاره ځینې خنډونه را منځ ته کوي چې تر ټولو لوی یې په دې ډول دي: په سوسیالیزم کې نشي کېدای، ځانی ملکیت د نورو وګړو یا د سوسیالیستي دولت په زیان په کار واچول شي. هغه توکي چې د وګړو ځانی ملکیت دي د پلورلو او پېرودلو وړ نه دي او بله غټه مساله د میراث له منځه وړل دي چې سبب کېږي د یوې ټولنې زامن د ورته اقتصادي شرایطو نه برخمن او وګړي د خپلو زامنو د پاره د شتمنیو د راغونډولو په فکر کې نه وي.

د سوسیالیستي تولید موخه:

د سوسیالیستي تولید موخه، د ټولنې د ټولو غړو مادي او معنوي اړتیاوې پوره کول دي. سوسیالیستي تولید نشي کولای پرته ددې، بله موخه ولري. ځکه په سوسیالیستی ټولنه کې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت نشته او په پایله کې د انسان په وسیله د انسان زبېښاک هم شتون نه لري. له دې کبله دهغه څه پرخلاف چې په پانګوالې ټولنه کې شتون لري، دسوسیالیستي تولید اصلي خوځنده ځواک د هغو زیارکښو ګټې جوړوی چې د تولید د وسایلو او محصولاتو خاوندان دي. د سوسیالیزم موخه، د انسان د پاره او د انسان په ګټه تولید دی. که وغواړو چې د سوسیالیزم دغه ځانګړی خصلت د علمي پلوه وڅېړو، باید هغه د «سوسیالیستي اقتصاد بنسټیز قانون» په نوم وپېژنو. دغه قانون، د ټولو اقتصادي قوانینو په څېر، یو عیني او د انسان له ارادې وتلی قانون دی.

د پلان سره سم د سوسیالیستی تولید د بشپړیدلو اړتیا: پوهېږو چې په پانګوالي سیستم کې، اقتصاد د سیالي او ګډوډی

سره مخامخ دی او پرته د پلان څخه بشپړتيا مومي. ځکه پانګوالي اقتصاد له مختلفو واحدونو نه جوړ شوی چې بشپړه خپلواکي لري او له همدې کبله هر پانګوال د ټولنې د اړتياوو په پام کې نيولو پرته په توليد لاس پورې کوي. د يو ځانګړي پلورتوکي د توليد بهير دبازار تر ډکېدو پورې دوام مومي او په دې حالت کې ده چې پانګوال توليد ودروي. په سوسياليستي ټولنه کې وضعيت په دې ډول نه دی، ځکه سوسياليستي اقتصاد راز راز توليدي څانګې لري چې په يو ستر واحد کې سره راغونډ شوي دي. ددغه شان تمرکز په شته والي کې، اقتصادي بشپړتيا، د پلان سره سم، نه يوازې شونې ده، بلکه د يو حتمی قانون په توګه منځ ته راځي، له دې کبله سوسياليستي دولتونه د دغې «تاريخی اړتيا» په پام کې نيولو سره خپل اقتصاد ته د پلان سره سم وده ورکوي. د پلان سره سم د سوسياليستي اقتصاد بشپړتيا د ملي اقتصاد د بېلابېلو څانګو منځ کې د انډول جوړولو په مانا ده. د ساري په توګه سپک صنعتونه نه بنايي يو اړخيز او د درنو صنايعو د پرمختګ په پام کې نيولو پرته (لکه چې په پانګوالی کې ترسره کېږی) وده و کړی بلکه بايد د دې دواړو منځ کې انډول ټينګ شي.

په سوسياليستی اقتصاد کې انډولونه:

د ملي اقتصاد متناسب او د پلان سره سم تکامل، هغه وخت شونی دی چې سوسياليستي دولت د ملي اقتصاد د انډولونو پر پيژندنې بريالی شوی وي. د «انډول» د کلمې نه مقصد د توليدی بېلوبېلو څانګو منځ کې د لازمې همغاړي پر کچې پوهېدل دي. د مختلفو انډولونو منځ کې تر ټولو غټ يې چې په حقيقت کې د توليد ټول بهير ټاکي، د توليد د وسايلوتوليد او دمصرفي توکو ترمنځ انډول دی. د دغه انډول د ساتلو د پاره بايد د ټولنې د لګښت کچه وټاکل شي او د هغې سره سم د توليد وسايل منځ ته

راوړی شي. ښکاره ده چې دغه انډول،تل د ټولنې د ژوند د کچې لوړېدلو او د هغې د لګښت د ډېرېدلو سره بدلون مومي. دوهم انډول د صنایعو او د کرنې د ودې منځ کې دی. سوسیالیستی دولت باید په ټولنه کې د کرنیزو توکو د لګښت کچه وټاکي او بیا په نوموړي انډول، په ټولیزه توګه، صنایعو ته وده ورکړي. نور مهم انډولونه دا دي: د تولید او لګښت منځ کې انډول، د سپما او لګښت منځ کې انډول، د خلکو دنغدي عاید زیاتوالی اود کوچنی سوداګري د ودې منځ کې انډول، د اقتصادي مختلفو سیمو تکامل منځ کې انډول، د کرهنې مختلفو څانګو منځ کې نسبت او د صنعتي مختلفو موسساتو منځ کې انډول سوسیالیستی دولت د پورته یاد شوو انډولونو په پام کې نیولو سره خپل اقتصادي پروګرامونه تنظیموي او ټولنه خامخاپرمخ بیایي.

ج- د کارد اغېزمنتوب پرله پسې وده، د سوسیالیستي اقتصاد قانون:

په ټاکلي وخت کې دتولید شوي محصول کچه دکار اغېزمنتوب بلل کېږي. مارکس د کار اغېزمنتوب په وده کې مؤثر عوامل په دې ډول بیانوي: د کارګر د مهارت منځنی کچه، د پوهې موقعیت او له هغه څخه د علمي استفادې کچه، د تولید ټولنیز سازمان، د تولید د وسایلو پراختیا او وړتیا او د حاصل ورکونې د ودې طبیعي شرایط. دا د ټولو اقتصادي ټولنیزو جوړښتونو عام قانون دی، خو په پانګوالي او له هغې مخکې ټولنو کې دغه قانون په محدود او ناانډوله توګه عملی کېده، ځکه ټولنې د اغېزمنتوب د ودې لپاره سم پلان نه درلود او دغه قانون ته یې دومره اهمیت نه ورکاوه. په سوسیالیزم کې، د اقتصادي پلان او د کار د اغېزمنتوب په وده کې شته اغېزمنو عواملو ته دبشپړې پاملرنې له کبله نوموړي اقتصادي قانون په عمل کې پراختیا

مونـدلې او د سوسیالیسـتی اقتصـاد د قـانون پـه توګـه ځلېـږی. پـه سوسیالیزم کې، انسـان د لـومړي ځـل لپـاره د ټولنـو د پراختیـا او بشپړتیا په تاریخ کې، د دې اقتصادي قانون نه پـه بشـپړې خبرتیـا سره د ټولنې په ګټه، په یوې مناسبې طریقې ګټه اخلي.

د پلان سره سم اقتصاد ګټې:

د پلان سره سـم اقتصـاد پـه سوسـیالیزم کـې دوه سـترې ګټې لري. یوه د مادي سرچینو د ضـایع کېـدو مخنیـوی (دعلـم، تخنیک او مالي سرچینې) او بله د انساني ځـواک د لـه منځـه تللـو څخه مخنیـوی. پـه پانګوالـه ټولنـه کـې پـانګوال معمـولاً د علـم او تخنیک څخه تر هغې کچې پورې ګټه اخلي چې د خپلو سیالانو نه مخ ته شي او دغې موخې ته دلاس رسي په صورت کـې نـور د علـم او تخنیک وروستني تکامل سره مینـه نـه لـري. داسـې چـې ډېـرئ هاغه اختراعات او اکتشافات چې د دوي لاس پوځـو پوهـانو سـرته رسولې د نورو نه پټوي او یا یې امتیاز رانیسی او له منځه یـې وړي څو په دې ډول د دوي د سیالانو لاس ته ورنشـي. پـه داسـې حـال کې چې په سوسیالیزم کې، سوسیالیستی دولت د هېواد د بـودجې ډېره برخه د پوهانو په واک کې ورکوي او تل د بېلابېلو لارو څخـه د علـم او تخنیـک پرمختـګ سـره مرسـته کـوي. لـه بـل پلـوه یـو پانګوال تر هغه ځایه پورې انساني ځواک ته ارزښت قایـل دی چـې کارخانـه یـې پـه کـار و ولـوېږي. دا چـار ددې لامـل کېـږي چـې د پانګوالو ټولنو د انساني ځواک لویـه برخـه بـې ګټـې لـه منځـه لاړه شي. اقتصادي بحرانونه، په تولید کې ګډوډی، سـیالی، وزګارتیـا او داسې نور، د دې چار لویې پایلې دي. حـال دا چـې پـه سوسـیالیزم کې سوسیالیستي دولت د پلان سره سم د خپل ضرورت وړ وګـړي روزي او په اقتصادي مختلفو څانګو کې یې وېشي. له همدې کبلـه په سوسیالیزم کې د بېکارۍ، اقتصادي بحران او داسـې نـورو نښـې

نه لیدل کېږي. په سوسیالیستي هېوادو کې د کلني تولید د ودې کچه او په پانګوالي ټولنو باندې یې فوق العاده لوړتیا د مادي سرچینو او انساني ځواک نه په ګټې اخیستنې کې د سوسیالیستي طریقو په سموالي باندې پریکنده دلیل دی.

په سوسیالیزم کې د کار خصلت:

کار چې د مادي ارزښتونو د تولید په موخه د خلکو زیار دی د هرې ټولنې اړتیا ده. خو خصلت یې په مختلفو اقتصادي-ټولنیزو جوړښتونو کې پردې اساس چې په دغو جوړښتونو باندې څه ډول تولیدي اړیکې واکمنې دي، توپیر لري. کار کېدای شي په خپله خوښه او آزادانه وي او د ځانی او د ټولنې د ګټې د پاره ترسره شي او یا په زور او د زبېښاکګرو په ګټه سرته ورسېږي. په پخوانیو یاد شوو ټولنو کې، د کار خصلت اجباري وو او د زبېښاکګرو په ګټه تمامېده خو په سوسیالیزم کې کار د کس او د ده د ټولنې په ګټه دی.

سوسیالیزم د کار په اړه دخلکو فکر ته بنسټیز بدلون ورکړی او هغه یې د ویاړ، زړورتیا او اتلوالي په وسیلې اړولی دی. په سوسیالیستي ټولنو کې د کار خلاق ماهیت په دې کې دی چې کارګران شخصاً د ماشین آلاتو په اختراع او سمون او په تولیدي بهیرونو لاس پورې کوي. په سوسیالیزم کې هر څوک حق لري چې کار وکړي او کار، تل شتون لري. کارګران هېڅکله د خپلې وزګارتیا او راتلونکي په اړه وېره نه لري. سربېره پر دې چې په سوسیالیزم کې بېکاري نشته، هر څوک باید د خپلې سلیقې او شوق سره سم یو کار غوره کړي. په سوسیالیزم کې لټي او بېکاري ته هېڅ ځای نشته. په سوسیالیزم کې د کار بل صفت، دهغه ټولنیز څرګند خصلت دی. سوسیالیستي دولت د کار د ځواک پریو ځای را غونډولو او د اقتصادي پلانونو پر بنسټ د اقتصادي

مختفلو څانګو د اړتیا په پام کې نیولو سره دهغه په وېش سره د کار ټولنیزخصلت په ډاګه ښیي.

خ- د کار په بهیر کې سوسیالیستي همچاري او سیالي:

پورته ورته ګوته ونیول شوه چې په سوسیالیزم کې کارپه بشپړه توګه څرګند ټولنیز خصلت لري. هرڅوک د سوسیالیستي ټولنې د پرمختګ لپاره کار کوي. د تولید په بهیر کې کارګران د تولید د کچې لوړولو او د ماشین آلاتو حالت ښه کولو د پاره په خپل منځ کې سوسیالیستي سیالي کوي. سوسیالیستي مسابقه یاسیالي د سوسیالیستي همکاري څخه نه بېلېدونکې ده. ځکه یو سوسیالیست کارګر پوره هڅه کوي څو د کار د حالت په سمون او د تولید د کچې په لوړلو سره، ټولنه مخ ته بوځي. یو سوسیالیست کارګر په سوسیالیزم کې د کار لنیني طریقې پر بنسټ په داسې حال کې چې سوسیالیستي سیالي کې ونډه اخلي، خپل نور ملګري د دوي د کار د وضعیت د ښه والي د پاره هڅوي او زیار باسي چې په ډله یېزه او لا پراخه کچه ټول پرمخ لاړشي. کارګران په سوسیالیزم کې باید د خپلو غښتلو ملګرو د تجربو نه ګټه واخلي او وروستۍ ډله دنده لري خپلې تجربې په پراخه توګه د ټولو کارګرو په واک کې ورکړي. په سوسیالیزم کې مسابقه یا سیالي، د همکاري او مرستې پرته بل شی نه دی. ځکه د ټولنې په کچه، د تولید د کچې د لوړتیا لامل ګرځي او پوهېږو چې په سوسیالیزم کې د تولید د کچې لوړېدل د ټولو خلکو په ګټه دي.

ستر لنین سوسیالیستي سیالي د کمونیستي ټولنې د رغاونې لار ګڼله. د سوسیالیستي ټولنې پرخلاف " د پانګوالی په سیستم کې، وګړي یو له بل سره له دښمنی ډکې سیالی سیالی کوی او زیار باسي د نورو په ټټر باندې په پښو ایښودلو سره د ټولنې د ګټو پرخلاف خپلې شخصي (ځانی) ګټې لاسته راوړي او

هغه څه چې دوي ته ارزښت نلري، د ټولنې پرمختګ دی."

د- په سوسیالیزم کې پلورتوکیز تولید:

په سوسیالیزم کې د ټولنیز ملکیت دوه ډوله شتون، لومړنی او تر ټولو مهم عامل دی چې د پلورتوکیز تولید اړتیا ایجابوي. سربېره پردې، نور عوامل هم شته چې د پلورتوکیز تولید د پاره لازم شرایط جوړوی. دا عوامل په دې ډول لنډولای شو: د کار ټولنیز وېش چې د دوه ډوله ټولنیز ملکیت پر بنسټ منځ ته راځي، د فکري او بدني کار منځ کې توپیر، د ساده او تخصصي کار منځ کې توپیر، د کارګر د کار او دهغه چا په منځ کې توپیر چې په مرستندویه (تعاونی) کې کار کوي. مونږ پوهېږو چې په پانګوالي پلورتوکیز تولید کې، د کار ځواک په پلورتوکي بدلېږي څو د پانګوالۍ د زبېښاک لار اواره شی. حال دا چې په سوسیالیزم کې، پلورتوکیزه تولید (چې د کار ځواک هم رانغاړي) عام اړخ نلري، دلته د پلورتوکیزه تولید د عمل سیمه ټاکلې ده. د ساري په توګه د سوسیالیزم د ټینګښت په وخت کې د کار ځواک نورپلورتوکی نه دی او نه پلورل او پېرودل کیږی، ځمکه د پلورلو او پېرودلو له بهیره وځي او دغه حالت د نورو سوسیالیستي مؤسساتو په هکله هم صادق دی. په بله ژبه نور هغوي معامله کېدای نشي.

ذ- په سوسیالیزم کې پلورتوکیزه- نغدی اړیکې:

کله چې په یوه ټولنه کې پلورتوکیزه تولید ترسره کېږی، د اقتصادي قوانینو پر بنسټ پلورتوکیزه - نغدی اړیکې هم منځ ته راځي. له دې کبله سوسیالیزم هم دپلورتوکیز-پیسو اړیکو لرونکی دی، خو محتوی یې په بشپړه توګه له هغه څه سره چې پخواموجودؤ، توپیر لري.

۳- د سوسیالیزم مخبنا:

الف- د سوسیالیستي ټولنې طبقاتي جوړښت:

په سوسیالیستي ټینګې شوې ټولنې کې زبېښاکګرې او دښمنې طبقې شتون نه لري او ځای یې داسې طبقو نیولی دی چې د دوستانه او نږدې اړیکو نه برخمنې دي. سوسیالیستي ټولنه د ټولنیزو دوو طبقو (کارګر او بزګر) او یو قشر نه جوړېږي. جوته ده چې د طبقې د کلمې پکار وړنه په خپل ذات کې د طبقاتي تضاد یا اختلاف پرشتون دلالت کوی. خوپه سوسیالیزم کې ددغو دواړو طبقو تضاد پخلا کېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د کارګرو او بزګرو دوو طبقو د شتون لامل، په لومړی درجه، د ښار او کلیو منځ کې د تضاد شته والی دی چې په خپل وار سره د دوه ډوله ټولنیز مالکیت نښه پایله ده. له بل پلوه د فکري او بدني کار په منځ کې تضاد چې لا هم په سوسیالیزم کې ببخي له منځه نه دی تللی، روڼ اندئ قشر د نومړو دوو طبقو څخه بېلوي. په دې اساس د طبقاتو د نابودي او بې طبقې ټولنې دمنځ ته راتګ لپاره، نه ښايي یوازې د زبېښاکګرو طبقو په بشپړه توګه له منځه وړلو بسیاوشی، بلکه باید د ښار او کلیو، د فکري او بدني کار منځ کې تضادونه هم چې په سوسیالیزم کې د طبقاتو د شتون بنسټیز علتونه دي، له منځه یووړل شي. له دې کبله سوسیالیزم نه کمونیزم ته په لېرد کې لازمه ده د دغو تضادونو د لرې کولو د پاره ګامونه اوچت شی.

ب- د ښار او کلي منځ کې د تضاد له منځه وړلو لارې:

په پانګوالي سیستم کې، ښار په بېرحمی سره کلي زبیښني (استثماروی) او په همدې سبب د ښار او کلي منځ کې تضاد، نه پخلا کېدونکی اړخ لري. سوسیالیزم دنومړي تضاد،نه پخلاکېدونکی اړخ،له منځه وړي او د ښار او کلي منځ کې نږدې همکاري غواړی. په دې ډول، په سوسیالیزم کې د ښار او کلي ترمنځ تضاد، پخلاکېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د دغه تضاد د

شتون بنسټیز لامل، د دوه ډوله ټولنیز ملکیت شتون دی چې د ټولنیز ملکیت ډول پر ښار او تعاوني ډول یې پر کلي واکمن دی. له دې کبله د ښار او کلي تضاد له منځه وړل په دې پورې تړلی دی چې د کلیو تعاوني ملکیت په دولتي ملکیت باندې واوړي. د کمونیزم د جوړښت په بهیر کې په کلیو کې د تخنیکي آسانتیاوو رامنځ ته کول ورو ورو کرنه د صنعت په یوه څانګه اړوي. د کرنې د ماهیت په بدلېدلو سره د بزګرو د ژوند لارې او د تحصیلاتو کچه او په ټولیزه توګه د دوی د فرهنګ کچه هم بدلون مومي او د ښاري ژوند بڼې ته نږدې کېږي. سترې ودانۍ د ټولو مدرنو وسایلو سره (مرکزګرمي، اوبه، بریښنا، تلیفون او داسې نور) په کلیو کې د بزګرو د سوکالي په موخه جوړېږي. فرهنګي مرکزونه، مختلف استوګن ځایونه، کتابتونونه، ښوونځي، لوبغالي او چمنونه کلیو اود باندېو د استوګنو په واک کې ورکول کېږي. معمولاً سوسیالیستي دولت، د لېږدرالېږد او تګ راتګ د آسانتیاوو په برابرولو سره څو لوی کلي د یو واړه ښار په چوکاټ کې راټولوي او د هوساینې هر راز وسایل د دوي په واک کې ورکوي. په دې ډول کله چې کمونیزم ټینګښت مومي، نور د کلي او بزګر نښه نه پاتې کېږي او په پایله کې د ښار او کلي تضاد هم له منځه ځي.

پ- د فکري او بدني کار منځ کې د تضاد له منځه وړلولارې:

په هغو ټولنو کې چې د دښمنو طبقاتو څخه جوړېږي، د فکري او بدني کار منځ کې تضاد، د بدني کار سپک ګڼلو او لږ اهمیت ورکولو په بڼه را څرګندېږي. له دې کبله نوموړی تضاد په دغشان ټولنو کې نه پخلا کېدونکی اړخ لري. په سوسیالیستي ټولنه کې د دغه تضاد له منځه وړلو تر ټولو لوی عامل، د تخنیک پرمختګ دی. ځکه له یوې خوا د کار د ساعتونو په کمولو او د وزګارتیا په منځ ته راتللو سره د کارګرو او بزګرو د پاره شونې کوي

چې خپل فرهنګي او تخنیکي وروسته والی وته (تلافی) کړي او لـه بلې خوا ټولنه ماهرو کارګرانو تـه د اړتیـا لـه کبلـه هرومروبایـد لازم مـاهرین وروزي. نـو پـه دې ډول لـه یـو پلـوه زوړ نسـل تـه روزنـه ورکوي او له بل پلوه د ځوانو او ماهرو کارګرو یو نوی نسل منځ ته راوړي. پورته یاد شوی عامل د نوموړي تضاد د حل تر ټولـو لـویې انګیزې په توګه دا مانا نه لري چې ایډیالوژیکي عامل د بدني کار په اړه د خلکو د اند (فکر) دځرنګوالی په بدلون کې رول نه لري، بلکه برعکس د ګوند او دولت توضیحي کار، په بـدني چـارو کـې د اداري او ګوندي کارونو فعاله ونډه اخیستنه او د ټولو پرګنو په تبـره بیـا د روڼ اندوهمیشنی ایدیالوژیکي روزنه، د هر سوسیالیسـتي دولـت د اړینو دندو له جملې څخه ده. په پایله کې سوسیالیزم نـه کمـونیزم ته پـه لبـږد سـره او د بـاخبره او روزل شـوو روڼ انـدو کچـې تـه (د علمي اطلاعاتو له پلوه) د ټولنې ډېری لوړولو سـره، دغـه تضـاد لـه منځه ځي. د دغـه تضـاد لـه منځـه تلـل د بـدني یـافکري چـارو لـه منځه تللوپه مانانه دي، بلکې دکاردنوې بنې پیدایښت دی چې پـه پخوانیو ټولنو کې یې ساری نه ؤ او تر ټولو لوړې، شونې بنې سـره، فکري او بدني کار د ټولنې ټول غړي یو د بله سره نښلوی. پـه دې ډول نور په ټولنه کې، هېڅ طبقه پـه دې مانـا شـتون نـه لـري چـې یواځې فکري یا بدني کار سرته ورسوي. بلکه ټـول وګـړي پـه خپلـه تخصصي ځانګه کې د معلوماتو تر ټولو لوړې کچې کې کار کوي.

ت- سوسیالیستي دولت:

د پانګوالی نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریـا د دیکتاتوري ماهیت او ونډې مـولږې او ډیـرې ولوسـتلې. لـه بلـې خوا پوهېږو چې د مخبنا بدلونونه (د دولت په ګډون) په اقتصادي بدلونونو پورې بشپړ تـړاو لـري. لـه دې کبلـه د کاپیټالیسـتي اوووړو کي پلورتوکیزه اقتصادي برخوله منځه تللو او سوسیالیسـتي اړیکـو

رسېدو ته په پام سره لازمه ده چې د ټولنې مخبنا او دولت هم بدلونونه ومومي. په سوسیالیستي ټولنه کې د زبېښاکګرو طبقو په له منځه تللو سره (د سوسیالیزم د بشپړ ټینګښت په وخت کې) په لومړۍ درجه کې د دغو طبقو د ځپلو دنده له منځه ځي، ځکه د دوي تر نابودي وروسته، د دوي ځپل مانا نلري. خو سوسیالیستي دولت لا اوس هم کولای شي او باید د دغې وسیلې نه د بهرنیو لاس وهونکو، قانون ماتوونکو او سوسیالیزم ته خیانت کوونکو پر ضد کارواخلي. په دې هکله په تېره بیا د بورژوازي او رویزیونیستی ایډیالوژیو لرونکو او د هغوي پر ضد مبارزه چې د دولتي او ګوندي مقامونو نه په خپله ګټه اخلي، د سوسیالیستي دولت د لویو دندو څخه ده. سوسیالیستي دولت د کورني سیاست په هکله د پرولتاریا د دیکتاتوري ټول اړخونه خوندي کوي او وده ورکوی. د سوسیالیستي دولت د غټو دندو نه یوه، داقتصاد تنظیمول او پلان جوړونه ده. دغه دنده له پانګوالۍ څخه سوسیالیزم ته د لېږد د پړاو په موده کې په نورو برخو باندې د سوسیالیستي برخې دغوخ او بشپړ بري د تامین په بڼه وه. د سوسیالیزم تر بشپړ بری وروسته نوموړې دنده د کمونیزم د تخنیکی او مادي بنسټ د جوړښت او په کمونیستی اړیکو باندې د سوسیالیستي اړیکو د بدلون په بڼه اوړي. د سوسیالیستي دولت د لویو دندو څخه یوه بله د ټولو خلکو د فرهنګ د کچې لوړتیا او د نوی انسان (د کمونیستی ټولنې وړ انسان) جوړونه ده. د امپریالیزم شتون او د هغه د همیشنی ګواښ خطر، سوسیالیستي دولت د بلې دندې سرته رسولو ته اړباسي. دا دنده د سوسیالیستي ټاټوبي نه د ساتنې او د امپریالیستانو د پوځي دسیسو شنډولو د پاره د پیاوړو پوځي ځواکونو منځ ته راوړل دي. له دې کبله سوسیالیستي دولت اړین دی چې د هېواد د بودجې

یوه برخه د هېواد د دفاعي ځواکونو په پرله پسې لوړتیا او ساتنې باندې ولګوي.

په سوسیالیزم کې د کمونیست ګوند رول:

کمونیست ګوند د سوسیالیزم په ټولو پړاوونو کې د ټولو غیرګوندي او دولتي سازمانونو او په ټولیزه توګه د سوسیالیستي ټولنې په برخه کې لاربښوونکی رول لري او هېڅکله واکمني د نورو ګوندونو سره نه ویشي. کمونیست ګوند له پانګوالي نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریا دیکتاتوری د عملي کولو رول لري او د سوسیالیزم د بشپړ ټینګښت په وخت کې د ټولو اقتصادي، فرهنګي او ټولنیزو پلانونو جوړوونکی دی. کمونیست ګوند په ځان پورې د ټرلو سازمانونو (کارګري اتحادیو، د ځوانانو سازمان، فرهنګي سازمانونو او داسې نورو) څخه په ګټې اخیستلو سره، تل خپلې اړیکې د خلکو پرګنو سره ساتي او هڅه کوي ولسونو څخه د پرله پسې زده کړو او یادولو له لارې د خپل سیاست او کړنلارو لوری سم کړي. مخکې ګوته ونیول شوه چې کمونیست ګوند د نورو ګوندونو سره خپله واکمني نه وېشي. "څکه لومړی، ګوند د کارګرې طبقې تر ټولو مهمو عناصرو د راغونډېدو ځای دی چې دا عناصر هم غیرګوندي تشکیلاتو سره نبغ په نبغه اړیکې لري او ډېرځله د دوي لاربښود دي. دوهم، څنګه چې ګوند د کارګرې طبقې تر ټولو مهمو کسانو د راغونډېدلو ځای دی، د کارګرې طبقې د لاربښوونکو د تیاری ښوونځی هم دی چې د خپلې طبقې د تشکیلاتو د هر راز ډولونو د مشرتابه وړتیا لري. دریم، ګوند چې د کارګرې طبقې د لاربښوونکو ډېر ښه ښوونځی دی د خپلې تجربې او پوهې له پلوه یوائنی تشکیلات دی چې د پرولتاریا د مبارزې د مشرتابه د تمرکز وس لري او له دې کبله ځواک لري چې د کارګرې طبقې هر راز غیرګوندي تشکیلات، په کومکي

ارګانونو او په طبقې پورې د ګوند د نښلولو په پټې باندی واړوي. "
(استالین، د لنینزم د اصولو په باره کې)
د سوسیالیستي ټولنې ایډیالوژي او فرهنګ:

۱- د سوسیالیستي ټولنې ایډیالوژي، مارکسیزم-لنینزم دی او فرهنګ یې د مارکسیزم-لنینزم او پرولتاریایي انترناسیونالیزم د اصولو سره برابر دی.

۲- علم په سوسیالیزم کې: علم، د طبیعت، ټولنې او انسان په اړه د بشر د پوهې سیستم دی. علم نړۍ د مفاهیمو او قوانینو په توګه تعریفوي چې د هغوي سموالی او واقعیت، د انسان عملي تجربې ثابت کړی دی. علم د مادي تولید او عملي تجربې پر بنسټ منځ ته راغلی او په خپل وار سره یې په تولید او نورو اړتیاوو کې انسان ته خدمت کړی او د ډېر اهمیت لرونکی دی. د سوسیالیزم نه پخوا ټولنو کې، معمولاً علم د زبېښاکګرو طبقو په چوپړ کې ؤ او د ټولنې په پرمختګ کې د اغیز ترځنګ یې د پراختیا ډګر تنګ ؤ. د ساري په توګه بورژوازي د علم څخه یواځې د لا زیاتې ګټې تر لاسه کولو او د خپل واک ټینګولو د پاره ګټه اخلي او په همدې چوکاټ کې وده ورکوي. خو په سوسیالیزم کې پوهان د تفکر او تحقیق دیالکتیکي طریقې باندې په لاس بري سره، علم ته په پراخه کچه بشپړتیا بخښي.

علم په سوسیالیزم کې د ځانګړې طبقې یا قشر استفادې ته ځانګړی نه دی، او په ټولو خلکو پورې اړه لري. په سوسیالیزم کې، علم یوازې د ټولنې پرمخ بیولو او د هغې د ستونزو د حلولو او ډېری لوړې انساني ټولنې یعنې کمونیزم ته د رسېدلو د پاره په کار وړل کیږی.

۳- سوسیالیستي هنر او ادبیات: هنر د انسان په ماغزو کې د هنري انځورنو په توګه د عیني واقعیتونو انعکاس دی. هنر د

بهرني چاپيريال دغبرګون له لارې، انسان سره د ده په پوهېدو کې مرسته کوي او د انسان په سياسي، اخلاقي او هنري زدکړه کې يوه پياوړې وسيله ګڼل کېږي. د ښکارندو (پديدو) او پېښوډولونه او هم له هغوي څخه د انګېرنې د راز راز طريقو ډولونه، د شعر، داستان، تياتر، سينما، موسيقی، معماری، انځورګری، مجسمې جوړونې او داسې نورو د پيدايښت لامل کېږي. د سوسياليزم نه په پخوا ټولنو کې هنر او ادبيات په ډاګه سره د زبېښاکګرو طبقو په خدمت کې ؤ او مخکې له دې چې د عيني واقعيتونو ښکارندوی وي، د زبېښاکګرو هيلې او موخې يې تعقيبولې. خو په سوسياليستي ټولنو کې هنر په بشپړه توګه يو نوی کيفيت ومی. هنر او ادبيات په سوسياليزم کې، د خلکو نه الهام اخلي او د دوی په چوپړ کې دی. سوسياليستي واقعيت ليد د دغه راز هنر او ادبياتو خلاقه طريقه ده.

د سوسياليستي واقعيت ليد د هنر بنسټيز اصول، د رښتينولي د واقعيت په غبرګون کې ژور ليد او خلکو او د خلکو ګوند ته د بشپړ نږدېوالي څخه عبارت دي. سوسياليستي هنر د علم وروستنيو پرمختګونو څخه ګټه اخلي او تل د مارکسيزم ـ لنينزم له ايډيالوژي څخه چې يوازنۍ سمه او د خلکو د ګټو سره برابره ايډيالوژي ده الهام اخلي.

د سوسياليزم نړيوال سيستم:

د سوسياليزم نړيوال سيستم، په خپل برخليک باندې د واکمنو او آزادو ملتونو يوه ټولنيزه، اقتصادي او سياسي ټولنه ده چې د سوسياليزم او کمونيزم په لار کې يې ګام پورته کړی او دګډو ګټو او موخو لرلو له کبله سره يو شوي دي. د سوسياليزم نړيوال سيستم څخه لاس ته راغلي تعريف ته په پام سره پايله

راوځي چې سوسیالیستي ملتونه په ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي دریو برخو کې یو تر بله سره جوخته اړیکې لري او سره یو دي.

۱. اقتصادي اړیکې: د سوسیالیستي کمپ د هېوادو اقتصادي اړیکې د دوه اړخیزې مرستې او د کار نړیوال او سوسیالیستي وېش (په ځانګړي چار کې د هر هېواد تخصص) پر بنسټ ولاړې دي. سوسیالیست دولتونه دخپلو اقتصادي پروګرامونود طرحې په وخت کې سربېره پردې چې د "انډولونو" مسئله خپل هېواد کې په پام کې نیسي، د نورو سوسیالیستي دولتونو په مرستې هڅه کوي چې دغه مسئله د سوسیالیستي کمپ په کچه هم وساتی. په دې ډول چې هر سوسیالیستي دولت په عین اقتصادي خپلواکي کې د خپلو اقتصادي او تخنیکي ځانګړتیاوو پر بنسټ د یو ځانګړي محصول په تولید کې تخصص مومي. د دې چار پایله د سوسیالیستي دولتونو منځ کې د کار نړیوال وېش دی. سوسیالیستي دولت په داسې حال کې چې خپلو ټولو اقتصادي څانګو ته وده ورکوي څو اقتصادي خپلواکي یې له منځه لاړه نشي، د سوسیالیستي کمپ په کچه کې هم د "انډولونو" مسئله په پام کې نیسي. د ساری په توګه د درنو صنایعو ودې ته ډېره پاملرنه کوي څو د نورو اړتیاوې په نسبي توګه لرې کړي. د بهرنۍ سوداګري په برخه کې سوسیالیستي دولتونه د یو بل د ګټو خوندي کولو پر بنسټ، یو له بل سره جنس په جنس راکړه ورکړه کوي.

۲ـ سیاسي اړیکې: سوسیالیستي دولتونه په خپلو اړیکو کې د نړدې همکاري او ملګرتیا، یو د بل حقوقو ته دوه اړخیز درناوی او یو د بل په کورنیو چارو کې د نه لاسوهنې له سیاست څخه کار اخلي. سوسیالیستي دولتونه په هېڅ وجه یو د بل په کورنیو چارو کې د لاسوهنې اجازه نه لري او یواځې کولای شي یو

بـل تـه لاربـښوونه او یـا نیـوکې وکـړي. سوسیالیسـتي دولتونـه د سوسیالیستي کمپ د بشپړ یووالي په موخـه معمـولاً خپلـو بهرنیـو سیاستونو په هکله سلا مشوره کوي او د نړیوالـو سیاسـي بهیرونـو په وړاندې یوه کړنلاره نیسي.

۳ــ ټـولنیزې او فرهنګـي اړیکـې: د امپریالیسـتي هېـوادو پرخلاف، سوسیالیستي دولتونه په پرله پسې توګـه خپلـې تولیـدي، علمــي او تخنیکــي تجربــې ســره بــدلوی او د هــرې خــوا نــه د سوسیالیستي ټولنې په جوړونـه کې یـو د بـل سـره مرسـته کـوي. پوهان د علمي او تخنیکي مهمو مسئلو په هکله په پرله پسې توګـه سلامشــورې کــوی. ددې همکــاریو غټــې پــایلې لــه یــوې خــوا د سوسیالیستي دولتونو د وخت، انرژي او مالي ځواک د ضایع کېـدو څخه مخنیوي او له بل لوري د سوسیالیستي ټـولنې لا چټکـه وده او پرمختګ دی.

د سوسیالیستي او امپریالیستي هېوادو منځ کې اړیکې:

سوله ایز ګډ ژوند: لنین د امپریالیزم په عصر کې د نړیوالو حالاتو او سوسیالیستي سیستم پیدایښـت تـه پـه پـام سـره دا مهـم اصل رامنځ ته کړ:څنګه چې سوسیالیزم یوځل په ټولو هېوادو کې بریـالی کېـدای نشي، هرومـرو یـو شـمیر هېوادونـه (د اقتصـادي ـ ټولنیزو شرایطو او په هغوي کې د طبقاتي مبارزو د بنې پر بنسټ) د نورو نه وروسـته د سوسیالیسـتي انقـلاب پړاو تـه رسـېږي او پـه تېره بیـا د نـړۍ پـه یـو زیـات شـمېر هېـوادو بانـدې د امپریـالیزم د ځواکمني د دوام له امله به دتاریخ دیوې ټاکلې مودې په اوږدو کې پانګوال هېوادونه دسوسیالیستي هېوادونو ترڅنګ خپل شتون تـه دوام ورکـړي. او پـه دې صـورت کـې لـه هغـوي سـره "سـوله ایـز ګډژوند" داسې خبره ده چې له پامه نشي غورځېدلی.

په تېره بیا چې سوسیالیستي هېوادونه جګړه نه غواړي او د نړۍ د ټولو سوله خوښوونکو ځواکونو په مرسته د نړیوالې سولې ملاتړ کوي. خو دا مسئله په دې مانا نه ده چې سوسیالیستي کمپ په خپل واک لاندې سیمې باندې د امپریالیزم د مستقیم تېري او یا په نورو هېوادو باندې د هغه د تېري نه سترګې پټې کړي او له جګړې څخه چې امپریالیزم یې پر دوي ورتپي وډار شي. د امپریالیزم په وړاندې هر راز تېرېدنه چې د سوسیالیستي نړۍ د کمپ او ولسونود آزادي بخښونکو غورځنګونو د ګټو په زیان وي، په سوله کې د ګډ ژوندکولو له چوکاټ څخه وځي او د سازښت بڼه غوره کوي. د "سوله ایز ګډژوند" اصل چې لنین رامنځته کړی دی، د "سولې دروېزه" نه ده، بلکه د نړیوالې سولې خلاق، منطقي او اصولي ملاتړدی. له دې کبله سوسیالیستي هېوادونه دنده لري، د نړیوالې سولې نه د کلک ملاتړپه ترڅ کې هرې امپریالیستي ډلې ته چې د سوسیالیستي کمپ د یوې برخې او یا د ولسونو آزادي بخښونکو غورځنګو پر ضد په تېري لاس پورې کړي، په بېرحمۍ سره غاښ ماتوونکۍ ځواب ورکړي او دړې وړې به یې کړی. سوله ایز ګډژوند، په حقیقت کې په اقتصادي او ایډیالوژي برخو کې د پانګوالۍ ضد مبارزې دوام دی. په داسې حال کې چې د نړیوال امپریالیزم ځواکمني پرضد د ولسونولپاره د جګړې شرایط لا چمتو کوي او په امپریالیستي هېوادو کې طبقاتي مبارزه هم لاوده کوي.

د سوسیالیزم او کاپیټالیزم ترمنځ اقتصادي سیالي:

د سوسیالیزم او امپریالیزم منځ کې اقتصادي سیالي، په صنعتي او کرنیزو برخوکې سړي سر تولید د کچې لوړولو مبارزه ده. یا په بله ژبه د خلکو د ژوند د کچې لازیات لوړول. په سوسیالیستي هېوادو کې د تولیداتو بې ساري زیاتوالۍ او د ولسې

د ژوند د کچې په ودې سره ورځ په ورځ امپریالیزم په نړیوالې سیالي کې نور سنګرونه له لاسه ورکوي. د دواړو نړیوالو سیستمونو تر منځ سوله‌ییزه سیالي، په پانګوالو هېوادو کې د زیارکښانو او کارګرې طبقې د مبارزو د نفې په مانا نه ده، بلکې د دغه راز مبارزو د پاره یو هڅوونکی دی. په پانګوالو هېوادو کې کارګره طبقه په پانګوالي باندې د سوسیالیزم د اقتصادي بریاوو په کتلو سره، سوسیالیزم ته د رسېدلو په لار کې مبارزې د پاره په ډېر شوق سره ځان تیاروي. سوسیالیستي هېوادونه، د اقتصادي سیالي په بهیر کې دسوله ایز ګډژوند له اصل څخه په ګټې اخیستلو سره د پانګوالي په سیستم باندې د سوسیالیزم د اقتصادي او ایډیالوژیکي سیستم څرګنده لوړتیا عملاً د نړۍ ټولو خلکو ته ښیيي.

سوله ایز ګډ ژوند او د ولسونو آزادي بخښونکي غورځنګونه:

سوله ایز ګډژوند په هېڅ ډول د ښکېلاک لاندې (مستعمرو) او تړلو هېوادو د ولسونو آزادي بخښونکې مبارزې نه نفی کوي، بلکه برخلاف، د مترقي غورځنګونو په هکله د سوسیالیزم د کمپ سیاست د ټولو آزادي بخښونکو او د نړیوال امپریالیزم ضد غورځنګونو سره پر تبلیغاتي، مالي او پوځي مرستو ولاړ دي. هر سوسیالیستي دولت د مارکسیزم ــ لنینیزم او پرولتاریایي انترناسیونالیزم د اصولو پر اساس دنده لري چې د آزادي بخښونکو غورځنګونو نه هیڅ راز مرسته ونه‌سپموي او د ضرورت په صورت کې د یو هېواد آزادي بخښونکې جبهې د غوښتنې پر بنا نېغ په نېغه پوځي مرسته هم وکړي. د امپریالیزم د خونړي نبغ تېري په وړاندې نشي کېدای د "سوله ایز ګډژوند" دسیاست په نوم لاس تړلي پاتې شو. خو باید پام وشي چې دا راز مرستې د "انقلاب صادرولو" د مسئلې سره ستر توپیر لري او

مارکسـیزم ـ لنینیـزم پـه غوځـه توګـه د دې عمـل مخـالف دی. د "انقلاب صـادرول" پـه دې مانـا دی چې پـه یـو هېـواد کې کـورني مساعد انقلابي شـرایط او د ولسـونو انقلابـي عمـل لازم پړاوتـه نـه وي رسـېدلي، سوسیالیسـتي دولتونـه د دې انقـلاب محـرک او پیل‌کوونکی شي. په دې صورت کې د ولسونو د پـوهې او غوښـتنې پرته او د دوي د پرېکنده تیاري پرته، انقلاب پیـل شـي اوځکـه یـې ځیلې کلکې نه وي چې ژر یا ځنډ د ماتې سره مخامخ کېـږي او یـا به د ټولنیز ـ اقتصادي بدلون په بهیرکې د ډېـرو کلکـو او خطرنـاکو ستونزو سره مخامخ شي.

لسم څپرکی

کمونیزم

د بشر د اقتصادي ـ ټولنیز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو

سوسیالېزم څخه کمونېزم تـه د لېـږد بنسـټیز قـوانین پـه دې ډول دي: د کمـونېزم مـادي او تخینکـي بنسـټ جوړونـه؛ د سوسیالیسـتي دوه ډولـه مالکیـت بشـپړتیا او پـه کمونیسـتي واحـد مالکیت باندې د هغو بدلول؛ د کار وده او د انسـان دژوند لـومړنی اړتیا باندې د هغه اړول؛ د ښار او کلي منځ کې تضاد او د فکـري او بدني کار منځ کې تضاد بشپړله منځه وړل؛ د سوسیالیستي ټولنې د طبقو منځ کې دشته تضادونو بشـپړ لـه منځـه وړل او بـې‌طبقې ټولنې ته لېږد؛ د ټولنې د ټولو غړو فکري او بدني هـر اړخېـز ه وده او د خلکـو ټـولنېز مالکیـت پـه اړونـد کمونېسـتې انـدلار (طرزفکـر) موندل او داسې نور.

باید پام وشي چې پورتـه یادشـوي ټـول اساسـي شـرطونه کرار کرار جوړیږي او سوسیالېزم څخه کمونېزم تـه د لېـږد بهیـر د سوسیالېزم د ودانۍ له تمامېـدو وروسـته، نـه پیـل کیـږي. ځکـه د کمونیستي ټولنې ودانۍ او سوسـیالېزم نـه کمـونېزم تـه د ټـولنې د لېږد بهیر دواړه په یو وخت کې سرته رسـیږي، او دا دواړه د واحـد تکاملي بهیر نندارہ ده. د سوسیالیستي تولید د طریقې ګام په ګام بشپړتیا او ټینګښت، د سوسیالیستي ټولنې ګام پـه ګـام بشـپړتیا او ټینګښت سره یوځای کمونېزم ته د ټـولنې د لېـږد کـرار کـرار بهیـر هم سرته رسیږي.

کمــونېزم تــه د سوســیالېزم د پرمختــګ څرنګــوالی:
کمونېزم ته دسوسیالېزم لېږد یو تاریخي بهیر دی چې د انساني ټولنې د پراختیا او بشپړتیا د عیني قوانینو سره سم ترسره کیږي. سوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد، یو پرله پسې او کرار کرار بهیر دی. کرار کرار لېږد په دې معنی نه دی چې تکامل په کرارکرار سر ته رسېږي، بلکې برعکس په داسې چټکي ترسره کیږي چې د بشر په تاریخ کې سارئ نلري. سوسیالېزم نه کمونېزم ته کرار کرار لېږد، په دې مانا نه دی چې د سوسیالیستي ټولنې د بشپړتیا په بهیر کې هېڅ ټوپ نشته، بلکې برعکس سوسیالیستي ټولنه هم د بلې هرې ښکارندې (پدیدې) په څیر د کرار کرار بشپړتوب وروسته خامخا په ټوپ سره په نوې بڼه بدلون مومي. یعنې د کمونیستي ټولنې پیدایښت به هم په انقلابي توګه منځ ته راشی. په همدې دلیل سوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد، په خپل سر یعنې پرته له دې چې دمبارزې په زور خنډونه مات کړی سرته نه رسېږی. استالین د هغه رپوټ په ترڅ کې چې د ګوند اوولسمې کنګرې کې یې وړاندې کړ، هغه کسان یې د نیوکو لاندې ونیول او دغه شان سوچ یې کم عقلتوب وګڼه چې انګیرل یې، کیدای شي له مبارزې پرته کمونېزم ته ورسېږو.
کمونېزم سره د سوسیالېزم د ورته والي اړخونه:
د سوسیالېزم او کمونېزم منځ کې د ورته والي مهم اړخونه په لاندې ډول دی:

۱ـ د سوسیالېزم او کمونېزم اقتصادي بېخبنا ورته والی، چې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت څخه عبارت دي.

۲ــ د کمونیستي جوړښت په دواړو پړاونو کې تولیدي اړیکې د مولده ځواکونو سره سمون لري. په دې مانا چې د تولید

پر وسایلو باندې ټولنیز مالکیت د تولید ټولنیز خصلت سره سمون خوري.

۳ـ هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې، زبېښاګګرې طبقې او د انسان لـه خـوا د انسـان زبېښـاک او نـژادي او ملـي زورزیـاتی نشـتوالی. پـه دواړو پړاوونـو کې زبېښـاک نـه د خلاصـو انسانانو منځ کې ملګرتیا، همکـاري او دوه اړخیـزه مرسـته، د دوی منځ کې د تولیدی اړیکو بنسټ جوړوي.

۴ـ هـم پـه سوسـیالېزم او هـم پـه کمـونېزم کـې د علـم او تخنیک د چټک پرمختـګ پـر بنسـټ، د ټولـو انسـانانو د مـادي او فرهنګي اړتیاوو د لابشپړه پوره کولو په موخه، ټولنیز تولید په پرله پسې توګه وده مومي.

۵ــ د ملــي اقتصــادي پــلان ســره ســم پرمختــګ، د سوسیالېزم او کمونېزم د دواړو پړاوونو له ځانګړتیاوو څخه دی. دا چار د ټولنې د ودې چټک یون تأمین او شونې کـوي چې د ټـولنې د مـادي سـرچینو او انسـاني ځواکونـو څخـه پـه معقولـه اومنطقـي طریقه ګټه واخیستل شي او دکار حاصل ورکونه په پرله پسې توګـه زیاته شي.

۶ـ هم پـه سوسـیالېزم او هـم پـه کمـونېزم کې نالوسـتی، نیستي، بیکاري په تولید کې ګډوډی او ویجاړي (بحران) نشته.

۷ـ د کمونېزم د جوړښت په دواړو پړاونو کې د انسـان کـار په خپلې خوښې او خـلاق دی. پـه دې مانـا چې انسـانان د کـار پـه خپلې خوښې ټـاکلو سـره امکـان مـومي خپـل ډیـر ښـه اسـتعداد د ټولنې چوپړ کې په کار واچوي.

۸ـ هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې مارکسیستي ـ لنینیستي ایډیالوژي واکمنه ده.

د کمونېزم او سوسیالېزم د توپیر اړخونه:

د کمونېزم او سوسیالېزم بنسټیز توپیرونه د هغو توپیرونو زېږنده ده چې د دغو دواړو پړاوونو د اقتصادي او فرهنګي بشپړتیا په کچه کې موجوددي.

د سوسیالېزم او کمونېزم ترمنځ د توپیر تر ټولو مهم اړخونه:

۱ـ په کمونېزم کې د مولده ځواکونو د پراختیا او بشپړتیا کچه د سوسیالېزم نه په کراتو لوړه ده.

۲ـ په سوسیالېزم کې د تولید پر وسایلو دوه ډوله ټولنیز مالکیت ـ دولتي او مرستندویه ـ شتون لري په داسې حال کې چې په کمونېزم کې یواځې یوډول ټول وګړنیز مالکیت واکمن دی.

۳ـ په سوسیالېزم کې د ټولنیز مالکیت دوه ډوله شتون د کارګر او بزګر ټولنیزوطبقود شتون د پاره شرایط برابروي، په داسې حال کې چې په کمونېزم کې ټول وګړنیز مالکیت د ځانګړې بڼې په ټینګښت سره، طبقې او طبقاتي مبارزه خامخا، په بشپړه توګه له منځه ځي.

۴ـ په کمونېزم کې د طبقاتو له منځه تګ سره، د ښار او کلي او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد کرار کرار له منځه ځي او پوپنا کیږي.

۵ ـ په کمونیستي ټولنه کې د کار خصلت د انسان د لومړنۍ اړتیا په بڼه بدلون مومي.

۶- دکمونیستي ټولنې په ټینګښت سره به دسوسیالیستي اصل (هرچاته دده د استعداد پربنسټ او هرچاته دده دکار پر بنسټ) ځای، کمونیستي اصل (هرچاته دده داستعداد پر بنسټ او هرچاته دده داړتیا پربنسټ) ونیسي.

کمونیبزم ته دسوسیالیستي هېوادو لېږ او ډېر په یوه وخت کې اوښتل ـ دسوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږدـ دهغو ټولو هېوادودپاره چې دسوسیالېزم د رغاونې په حال کې دی، یو نه

ژغورېدونکې چارډئ. په اوس وخت کې سوسیالیستي هېوادونه د اقتصادي او فرهنګي بشپړتیا او پراختیا له پلوه په مختلفو پړاوونو کې دي، د هغویو شمیر د سوسیالېزم د جوړېدو په وروستني پړاو کې دي او ځینې نور یې لومړني پراونه وهي. د دې سره سره ټول سوسیالیستي هېوادونه به د سوسیالېزم نه کمونېزم ته د لېږد په وخت کې یو له بله دومره واټن ونه لري. ځکه د دې هېوادونو نه هر یو، د خپل پرمختګ د کچې پر بنسټ، بایده دي چې د اقتصادي او فرهنګي بیلابیلو اړخونو نه، نورو سره، کمونېزم ته د رسېدو د پاره مرسته وکړي او خپلې تجربې د هغوی په واک کې ورکړي. هغه هېوادونه چې پخوا د اقتصادي او سیاسي پلوه وروسته پاتې ګڼل کېدل د سوسیالیستي هېوادو دوه اړخیزه مرستې او دملګرتیا په همکاري باندې په ډېره لګولو سره کولای شي په ډېره لږه موده کې ځان د سوسیالیستي ډېرو پرمختللو هېوادو کچې ته ورسوي. له بل پلوه هغه وخت سوسیالېزم نه کمونېزم ته بشپړ لېږد شونی دی چې د پانګوالۍ د کمپ اغېزه پرې نه وي پاتې شوې. ځکه د امپریالیستي کمپ تل پاتې ګواښ، سوسیالیستي هېوادو ته دا امکان نه ورکوي چې کمونېزم ته ورسیږي.

د کمونېزم ټینګښت:

د کمونیستي ټولنې مولده ځواکونه: د مولده ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد تر ټولو لومړنی او اساسي شرط دی. د کمونیستي ټولنې مولد ځواکونه د تکامل تر ټولو لوړ پړاو کې ځای لري او د هغو د ودې چټکتیا د بشر په تاریخ کې ساری نه لري. د مولد ځواکونو د بشپړتیا اساس

د کمونیستي ټولنې مادی او تخنیکي پرمختیا جوړوي. له دې کبله د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ څېړو.

الف- د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ:

دې ته په پاملرنې سره چې کمونېزم په ټولو اړخونو کې د سوسیالېزم د بشپړتیا نه منځ ته راځي، د هغه مادي او تخنیکي بنسټ هرومرو باید سوسیالېزم سره د ګډ اړخ لرلو په ترڅ کې د بشپړتیا ترټولولوړ پړاو ته و رسېږي. د کمونېزم د مادي او تخنیکي بنسټ رغاونه د درنو صنایعو د پخوا نه لا ډېرې ودې ته اړین دی. د درنو صنایعو د ودې سره د ملي اقتصاد ټولې څانګې لکه کرهڼه، سپک صنعتونه، د ودانیو چارې، وړلو راوړلو، ارتباطي وسایل او همدا شان هغه څانګې چې نېغ په نېغه د خلکو په چوپړ کې دي لکه روغتیایي خدمتونه، د خوراکي موادو برابرول، د عامې سوکالۍ منځ ته راتګ او داسې نور، د تخنیکي پلوه بشپړتیا موندونکي نوي وسایل ترلاسه کوي. له بل پلوه پوهېږو چې د درنو صنایعو او نورو اقتصادي څانګو وده یوازې د پنځوعواملو دپرله پسې پراختیا او ودې له کبله شونې ده. دغه پنځه عوامل چې په سوسیالېزم کې یې بنسټ ایښودل شوی دی اوپه کمونېزم کې د بشپړتیا تر ټولو لوړې کچې ته رسېږي په دې ډول دي: د ماشینونو مکانیزه او اتوماتیک کول، په صنعت او کرنه کې د بریښنا له انرژي او کیمیا څخه ګټه اخیستل او د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل. د پورتینو پنځو عواملو ورځ په ورځ زیاتېدونکې بشپړتیا او پرمختګ یوازې هغه وخت شونی دی چې علم په نېغه د دوی په ودې کې اغیزمن شي.

ب- علم د مولد ځواکونو دنېغ (مستقیم) عنصر په توګه:

د کمونېزم د مادي او تخنیکي بنسټ جوړونې اړتیا، دپنځو اقتصادي عواملود پرله پسې پرمختګ له لارې، علم د

مولده ځواکونو د مستقیم عنصر په توګه رامنځ ته کوي. د مولد ځواکونو د عنصر په توګه،دعلم تحول په دې مانا نه دی چې علم دمولدځواکونو نسبتا خپلواک دریم عنصر په توګه اوړي (لکه انسان او د تولید وسایل). علم د مولد ځواکونو د مستقیم عنصر رول، د تولید د وسایلو او د انسانانو د مهارت له لارې د دغو وسایلو په کار اچونه کې لوبوي. په پانګواله ټولنه کې علم تر هغې کچې بشپړتیاموندله چې د پانګوالو ګټو اجازه ورکوله او له دې کبله د دوی د ګټو په قید او د دوی په چوپړ کې وو. په داسې حال کې چې سوسالېزم او په بشپړه توګه په کمونېزم کې یوه وسیله ده چې ټولنه پرمخ بیایي. علم په کمونېزم کې د ټولنې اړتیاوو ته په پام سره (نه د یوې ځانګړې طبقې اړتیاوو او ګټو) په ګنو پلټنو او اختراعاتو لاس پورې کوي. علم په کمونېزم کې، د تکنالوژیکي تجسم په بڼه، د مولده ځواکونو او تولید مستقیم عنصر دی. په بله ژبه د ټولنې د اړتیاوو په په پایله کې دعلم هرراز پر مختګ سملاسی د تولید چوپړ کې په کار اچول کیږي. په کمونېزم کې به د کشفیاتو او اختراعاتو کچه تر هغې اندازې پورې ورسیږي چې یواځې راټولول او دتولید کوونکو په واک کې ورکول یې دزرګونو کسانو کاردی. علم به یوازې د کمونېزم په څو لومړیو لسیزو کې د خپلو تیرو پېړیو پرمختګونو نه لا زیات پرمختګ وکړي.

انسان د مولد ځواکونو د اصلي عنصر په توګه:

کمونېزم یوه بې طبقې ټولنه ده. د اسې ټولنه چې په ټولو برخو کې د برابرو انسانانو څخه جوړه ده. له دې کبله که په سوسیالېزم کې کارګره طبقه د مولد ځواکونو اصلي عنصر دی. په کمونیستي ټولنه کې، انسان دی چې دغه مقام ته رسي. د کمونیستي ټولنې د لویو موخو څخه یوه هم د نوي انسان قالب

جوړونه ده، داسې انسان چې په تولیدي چارو کې په پراخه مهارت سره کولای شي کمونیستي خلاق کار وکړي.

د کمونیستي ټولنې تولیدي اړیکې:

د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه د سوسیالیستي تولیدي اړیکو کرار کرار بدلون او په کمونیستي تولیدي اړیکو باندې د هغې د اوښتلو سره مل ده. په لومړي سر کې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت دوه ډولونه، د عامو پرګنو پر واحد ملکیت باندې بدلون مومي. په بله ژبه، په کمونیستي ټولنه کې نور د تعاوني کومه نښه نه پاتې کېږي او د تولید ټول وسایل د ټولو خلکو په واک کې وي. کمونیستي تولیدي اړیکې د څو اړخونو نه جوړ، یو بهیر دی، چې تر ټولو بنسټیزه یې د محصولاتو کمونیستي وېش او د بشپړ اقتصادي یوشانته والي مساله ده.

د پیداوارو کمونیستي وېش: په کمونیستي ټولنه کې پیداوار "هرچاته د ده د استعداد او هرچاته د ده د اړتیا" د اصل پر بنسټ وېشل کېږي. د دې مسالې د پوهونې په موخه د دې اصل اجزأ په لاندې ډول څېړو:

۱- استعداد: استعداد د هر کار بریالي سرته رسولو د پاره یوضروري عامل دی. د ساري په توګه هغه څوک کولای شي طراح شي چې د ښې فني پوهې څخه برخمن وي. علمي څېړنې او تجربې ښیي چې په ټولیزه توګه د سالمو انسانانو استعدادونه یوتر بله ډېر توپیر نه لري. انسان د پیدایښت په وخت کې یو عصبي سیستم او بالقوه بېلابېل استعدادونه لري چې په مختلفو لوړو کې وده او بشپړتیا ورکول کېدلای شي خو هېڅکله به دغه استعداد د قوې نه عمل ته را نشي مګر دا چې مساعد شرایط ورته برابر شي او د نظر وړکس ډېره موده د خپلې علاقې وړ کسب په

برخه کې کار او زده کړه کړې وي. په دې ترخ کې علم ثابته کړې ده چې د عقلي سلامتیا څخه برخمن هېڅ یو انسان، بې استعداده نه دی او خامخا په یوې ځانګړې برخه کې د استعداد لرونکی دی. د دې مسالې په منلو سره پایله لاس ته راځي چې هرڅومره د ټولنو پرمختګ زیات وي په هماغه کچه د استعدادونو د څرګندېدو اوودې د پاره لازمې زمینې برابرې دي. مارکسېزم-لنینېزم باور لري چې هرڅوک ذاتاً د یو خلاق ځواک لرونکی دی او هغه څه چې دغه ځواک په خوځښت راولي او تکامل وربښي "کار" دی. ځکه د ساري په توګه یو کس چې د موسیقي استعداد لري هغه وخت کولای شي په وتلې موسیقي پوه شي چې د موسیقي په برخه کې کار وکړي او تعلیم ورکړای شي. په لاښه ژبه، استعداد په هرچا کې، د زده کړې د منلو او د خپلې علاقې وړ کسب د تعقیبولو د پاره تیاره زمینه ده.

۲- هرچانه د ده د استعداد پر بنا: "هرچانه د ده د استعداد پر بنا" کمونیستي اصل، په دې مانا ده چې تر ټولو لوړې بنې سره د کار لاسته راوړنې وشي، د استعدادونو او د تخصصي او عامې ښوونې او روزنې د کچې د پرله پسې ودې لپاره اجباري ښوونې ترسره شي، په ټولنیزو چارو کې د ټولنې ټول غړي فعاله ونډه واخیستلی شي اوپه خپله خوښه د ټولنې د اخلاقي معیارونو رعایت وکړي. ټولنیز سیستم، د استعدادونو د څرګندېدو او پرمختګ د څرنګوالي ضمانت کوي. د صنعت، علم، تکنالوژي او فرهنګ د کچې پراختیا او بشپړتیا، د استعدادونو د څرګندېدلو دډېرو لویو شرایطو د جملې څخه دي. په کمونېزم کې د مولده ځواکونو د ستر پرمختګ له کبله د علم او فرهنګ د کچې لوړتیا، د کمونیستی اصل له مخې دپیداوارو ویشل، د استعدادونو د څرګندېدو امکان په زیاته کچه لوړوي. ټولنه هم د دغو

استعدادونو څخه د ټولنې او فرد د تکامل په برخه کې په ښه توګه ګټه اخلي.

۳- اړتیا: هر یو تن دوه ډوله اړتیاوې لري: لومړی مادي اړتیاوې (لکه خوراک، پوښاک او داسې نور) دوهم معنوي اړتیاوې (لکه ښوونه او روزنه، هنر او داسې نور). په دې ترخ کې باید پاملرنه وشي چې د مادي اړتیاوو پوره کوونه د معنوي اړتیاوو د پوره کولو د پاره لومړني شرایط برابروي. اړتیاوې د ټولنې د ټولنیزو شرایطو زیږنده دي، لکه د مولده ځواکونو، علم، تکنالوژي، فرهنګ، کورنیو اړیکو او کار ځای د کچې پراختیا او بشپړتیا او داسې نور. پرته د عیني شرایطو څخه، د هریو تن اړتیاوې تر یوې کچې پورې هم د ده په ذهني کیفیاتو لکه د فزیکي او فکري ودې د کچې، میراثي صفاتو او داسې نورو پورې تړلي دي. سربیره پر دې مادي تولید، د اړتیاوو یو پریکنده عامل ګڼل کیږي. اړتیا په داسې حال کې چې د تولید زیږنده ده، د تولید، تولیدي اړیکو او د نورو ټولو ټولنیزو پدیدو د پرمختګ دوه اړخیزه هڅوونکې هم ده. د خلکو اړتیاوې د دوی د استعدادونو سره جوختې اړیکې لري. ځکه د اړتیاوو پوره کولو لپاره د مادي او معنوي ارزښتونو تولید ته اړتیاده او په همدې دلیل انسان د استعداد څرګندولو او له هغه څخه ګټې اخیستلو ته اړتیالری. انساني اړتیاوې ثابتې نه دي بلکه د انسان د پرمختګ او د تولید د ودې او د ټولنیزو اړیکو بدلون (په تیره بیا تولیدي اړیکو) سره سم بدلون مومي.

۴- هرچاته د ده د اړتیا پر بنا: د کمونیستي ټولنې غړي د خپلو استعدادونو په کارولو او د ټولنې د لا زیاتې سوکالۍ په لار کې د هغوي څخه په ګټې اخیستلو، خپلې اړتیاوې د خپلو استعدادونو د لاسته راوړنو په واسطه پوره کوي. د استعداد پکار

وړلو په عبارت باندې ټینګارکول په دې دلیل چې موخه یې د وګړو کارکول دي. داسې و نه انګارل شي چې په کمونیستي ټولنه کې کېدای شي وزګار وګرځي او یا احیاناً هرڅوک چې هره هیله لري، سمدلاسه پوره کیږي. کمونیستي ټولنه یوازې منطقي اړتیاوې او شونې اړتیاوې پوره کوي. په کمونیستي ټولنه کې داسې حالت نشته، چې څوک، هره ګړۍ، هر څه وغواړي، سملاسي چمتو وي. په دې ترڅ کې د کمونیستي ټولنې غړي د لوړې زده کړې او روزنې پر بنسټ د اوسنیو انسانانو سره بېخي توپیر لري او دې مسالې ته په پاملرنې سره ده چې"هرچاته د استعداد، هرچاته د اړتیا پر بنا" اصل مانا مومي.

په کمونیستي ټولنه کې د کار وېش:

په سوسیالېزم کې د خصوصي مالکیت له منځه تللو سره چې د پانګوالي ستن او بنسټ دی، د کار وېش هم بڼه بدلوي. خو پوهیږو چې د کار وېش په سوسیالېزم کې هم د ټولنې په حال ګټوره او بشپړه بڼه نده نیولې. بېلګه یې د روڼ اندو، کارګرو، بزګرو او نورو منځ کې د کار وېش دی چې د پورتنۍ وینا څرګندونه کوي. کمونیستي ټولنې ته په رسیدو او د فکري او فزیکي کار د تضادونو او د ښار او کلي منځ کې د تضادونو په له منځه تللو سره، د پانګوالي پاتې شوني په بشپړه توګه له منځه ځي او د کار کمونیستي وېش د کار سوسیالیستي وېش ځای نیسي. په پخوانیو ټولنو کې د کار پر وېش سربېره چې په بنسټیزه توګه یې طبقاتي جرړې درلودې، د کار یو راز حرفوي وېش موجود وو خو د کار دغه راز وېش هم د ټولنې د طبقاتي ماهیت له کبله ځانته طبقاتي بوی او بڼه درلوده او د کار د خالص کاري وېش له حالت نه وتلی وو. په کمونېزم کې د کار پخواني وېش له منځه تللو او د هغه د کاري حالت په ساتلو سره د ټولنې د غړو منځ کې یو راز د کار

حرفوي وېش منځ ته راځي چې طبقاتي ماهیت نه لري او په ځانګړې توګه یوازې د حرفې له مخې مختلف کارونه سره بېلېږي. له بل پلوه د صنعتي بېلابېلو څانګو او اقتصادي بېلابېلو سیمو منځ کې هم د کار وېش واکمن دی چې پلان یې د کره پروګرام پر بنسټ جوړېږي.

کار په کمونېزم کې: انسان تل په دې هیله دی چې کار یې د خوند او مینې سره مل وي خو د مریانو او سرفانو د پاره دغې هیلې هېڅکله هم د عمل جامه وانه اغوستله. په پانګوالي سیستم کې هم پرولتاریا د تورتم راتلونکې له ډاره تل د لوږې او وزګارتیا سره لاس او ګریوان وي. او هېڅکله د خپل کار څخه خوند نه اخلي. خو کار په سوسیالېزم او په تیره بیا کمونېزم کې لا په بشپړه توګه د زیارکښانو د دغې پخوانۍ هیلې سره سم خپل ماهیت ته بدلون ورکوي. کار په کمونېزم کې عام، پخپله خوښه، زبېښناک نه خلاص او د ټولنیز مالکیت او تخنیک تر ټولو لوړې کچې پر اساس دی. کار په کمونېزم کې زښته ډېره لاسته راوړ نه لري او د علمي پلوه نظم مومي. کار په کمونېزم کې خلاق ماهیت لري او فکري او فزیکي هڅې په ډېرې لوړې ممکنې بڼې سره یو تربله نښلوي. کار په کمونېزم کې مزدوري نه لري او ټول خلک خپل استعدادو نه د ټولنې په واک کې ورکوي. او په پای کې کار په کمونېزم کې د انسان د ژوند د لومړنۍ اړتیا بڼه غوره کوي.

د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتیا باندې د کار د بدلیدلو شرایط: کار ته اړتیا، ځانته د یو راز انساني کړنو نوم غوره کوي، چې د یو "عادت" بڼه یې نیولې ده. دغې موخې ته د رسېدو د پاره باید له کړاوه ډک بدنی کار له منځه لاړ شي او د علم او فرهنګ کچه لوړه شي. مخکې مو ولیدل چې د سوسیالېزم په تخنیکي پرمختګ او کمونیستي ټولنې ته په رسېدو سره، په کمونیستي

ټولنه کې د کار بڼه په څه ډول ده. بدني کار په هغې مانا چې نن ورسره مخامخ یو، شتون نلري. بلکه ټول وګړي د تخصص لرلو له کبله د تولیدي چارو د اداره کوونکو په توګه رامنځ ته کېږي. د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتیا باندې د کار دبدلون د پاره په تخنیکي پرمختګ سربېره باید د پخواني کار وېش پاتې شوني، په هماغه ډول چې مخکې وویل شول، له منځه ولاړ شي او کار د خوښي او ښادي په سرچینې بدل شي. د کار ټول تیاره اړخونه، هغه اړخونه چې د انساني خصلت سره سازښت نه لري، باید له منځه لاړ شي او د کار روښانه او خوشالي بخښونکي اړخونه تر وروستنۍ کچې پورې بشپړتیا ومومي.

دکمونیستي ټولنې مخبنا:

کمونېزم یا بې طبقې ټولنه: کمونېزم یا بې طبقې ټولنه د دوو بنسټیزو اړخونو یو جوړښت دی: اقتصادي مساوات او ټولنیزه برابري. په کمونیستي ټولنه کې، د تولید پر وسایلو څښتنولي (مالکیت) په بشپړه توګه ټولنیز دی او په همدې اساس، د محصولاتو وېش د کمونیستي اصل سره سم ترسره کېږي. له دې کبله وګړي د اقتصادي پلوه بشپړیوشانته والی مومي او شتمني په واک کې نه لري. په کمونیستي ټولنه کې هېڅوک خپلې یا د اولاد راتلونکې ته اندېښنه نه لري. ټول یې په شور او شوق سره کار کوي او په ډاډه زړه یو د بل په څنګ کې نیکمرغه ژوند تېروي. شتمني په ټولې ټولنې پورې اړه لري او هېڅوک ځان ته د هغې دلاسته راوړلو او ځانګړي کولو په لټه کې نه وي. هرڅه پریمانه او ډېر وي او د اندیښنې د پاره ځای نشته. ټولنه د اقتصادي مساواتو پر بنسټ، د ټولنېزو او حقوقي مساواتو څخه هم برخمنه وي. په دې ټولنه کې هېڅ راز طبقه شتون نه

لري. ټول خلک يو شان وي او يو د بل د حقوقو درناوی کوي. د ښار او کلي او د فکري او فزيکي کار منځ کې تضادونه له منځه ځي او نښه يې نه پاتې کيږي.

د دولت له منځه تلل: دولت د طبقو د څرګندېدلو سره جوخت منځ ته راغلی او هرومرو د هغو په له منځه تللو سره بېرته له منځه ځي. د پرولتاريا ستر مشر، انګلز ليکي چې ټولنه به، دولت هغه ځای ته واستوی چې ورسره ښايي، د لرغونو آثارو موزيم ته، ټيک د لرغونې زمانې د اوبدلو د څرخونو او برونزو مجسمې څنګ ته. دولت چې کمونيستي ټولنې ته تر رسيدو پورې طبقاتي ماهيت لري، دغې ټولنې ته د لېږد په پړاو کې ورو ورو خپل دغه خصلت له لاسه ورکوي او وروسته کرار کرار تباه اوله منځه ځي. ټولنه د اقتصادي او ټولنېزو چارو د ادارې په موخه، داسې موسسات جوړوي چې يواځې د پخواني دولتي مديريت له رول څخه ګټه اخلي او غړي يې تل د خلکو دغوښتنې سره سم بدلېږي. په کمونيستي ټولنه کې پوځ ببخي له منځه ځي او دغه ستر انساني ځواک د وژونکو وسلو سره د ګوښه کېدو پر ځای، توليد او کار ته، يانې د بشري ژوند د دوام تر ټولو لويې سرچينې ته، مخه کوي. د کلمې په رښتيانۍ مانا سره په تاريخ کې د لومړی ځل د پاره به ديموکراسي ټينګه او ټوله ټولنه به په غېږ کې ونيسي. ټول خلک به يو د بل لپاره او د ټولنې د پرمختګ په موخه هڅه وکړي.

د نوي انسان قالب جوړونه:

د کمونسيتي ټولنې موخه، د داسې انسان قالب جوړونه (خښته ايښودنه) ده چې هر اړخيزه او هم غړه بشپړتيا يې موندلې وي. د کمونېزم انسان، د بې ساري پوهې لرونکی کارګر دی، داسې کس چې د علم له اصولو څخه خبر او د مادي او معنوي ارزښتونو جوړوونکی دی. هغه يو فعال انسان، دتجربې خاوند

مدیر او د علمي فلسفې سره آشنا یو کس دی. یو داسې انترناسیونالیست دی چې د نړیوال هنر له اصولونه باخبر او په تر ټولو لوړو اخلاقي اصولو اود بدني پلوه په هر اړخیز تکامل سمبال وي. یو داسې انسان، "شتمني" ده، داسې شتمني چې د مادي شتمنیو څخه تېرېږي او لالوړ مقام مومي. کمونیستي ټولنه د انسان د قالب جوړونې د پاره دوو اړخونو ته پاملرنه کوي: بدني اوفکری روزنې ته.

۱- د بدن روزنه: د بدن روزنه، د نوي انسان د قالب جوړونې یو له اړینو اصولو څخه ده. د بدن د روزنې تر ټولو لویه موخه، د انسان روغتیا ده. څرنګه چې پوهیږو، بدني او فکري روغتیا د تولید او ټولنیز فعالیت لومړنی شرط دی. هغه څوک کولای شي د خلاقه کار کولو، د طبیعت له بنکلا نه په خوند اخیستلو او په ټولنیز ژوند کې فعاله ګډون کولو توان ولري چې له بدني او فکري دوه اړخیزې روغتیا څخه برخمن وي. په دې ترڅ کې د کمونېزم موخه یوازې دانسان روغتیا نه ده، بلکه د یو داسې انسان قالب جوړونه ده چې له بدني پلوه بشپړ وي. له دې کبله د روغ رمټ کېدو او بشپړتیا په منځ کې د بدني پلوه توپیر شته. هغه څوک چې د بدني پلوه بشپړ دی داسې یو کس دی چې پر بدن باندې پوره کنترول لري، له ډېر ځواک او انرژي څخه برخمن وي او کولای شي د زیات فشار په وړاندې زیات زغم وښیيي. پوهان د علمي پلټنو له کبله پوه شوي دي چې د انسان د غړو ځواک په سلو کې له پنځلسو څخه دری سلنی ته راټیټ شوی دی، ځکه پخوا بدني کار کړاوجن ؤ او نن ډېر آسانه دی. دغه مسأله د انسان د بدن د پاره چې باید د ناروغیو په وړاندې مقاومت وکړي، ډېره خطرناکه ده. له دې کبله نن په سوسیالېزم او بیا په کمونېزم کې لا کلکې بدني روزنې ته پاملرنه کیږي. کمونیستي ټولنه به د راز

راز ورزشونو او د بدن په روغتیا پورې اړوندو مسألو ته د خلکو د پام را ګرزولو له لارې دغه دنده سرته ورسوي.

۲- د فکر روزنه: په کمونیستي ټولنه کې د فکر روزنه یا ښوونه او روزنه پر عیني واقعیاتو، علمي ژورې کتنې، علمي نړۍ لید منلواودکمونیستي یووالي او اخلاقوپر زده کړې ولاړه ده. د سوسیالیستي ټولنې په ټینګښدلو سره، علمي نړۍ لید (دیالکتیکي ماتریالېزم) د واکمنې او پراختیا موندونکې فلسفې په توګه منځ ته راځي، ځکه د ټولنې تر ټولو مترقي اقشارو دغه فلسفه منلې ده. خو په کمونیستي ټولنه کې عیني اړتیا حکم کوي چې د استثنا پرته د ټولنې ټول غړي د علمي فلسفې پر اصولو برلاسي ومومي. ځکه د کمونیستي ټولنې جوړونه او د پېچلو مسالو حل کول هغه خلک ترسره کولای شي چې د طبیعت، د ټولنې او تفکر د تکامل ټولیزو قوانینو سره بشپړه آشنایي ولري. له بل پلوه د ایډیالیستي عقایدو ضد مبارزې د پاره لازمه ده د علمي نړۍ لید زده کړه لا پراختیا ومومي. که څه هم خلکو د علمي فلسفې د قوانینو سره په آشنایي سره په حقیقت کې دغه علم منلی دی، لیکن د ایډیالېزم او مذهب د غلطو او طبقاتي ستنو د ښودنو په اړه ژوره پاملرنه په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې د لویو دندو له جملې څخه ده. د انسان د فکر روزنه د ده عواطفو او احساساتو ته د پاملرنې پرته، یو خوشې او بې فایدې کار دی. لکه څنګه چې لنین ورته ګوته نیسي: "د حقیقت د موندلو په موخه هېڅ یوه پلټنه د انساني عواطفو پرته نه وه او نه به وي" له دې کبله ښوونه او روزنه د دې موخې د پاره چې څرنګه خپل احساسات کنترول کړي او په څه ډول غوره عواطف و روزي او د ځان او ټولنې په ګټه یې په کار واچوي، په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې له دندو څخه ده. په دې ډول کمونېزم، انسان له دوو اړخونو نه تر پاملرنې

لاندې نیسي: لـه یـوه پلـوه هڅـه کـوي چې انسـان تـر هاغـه ځایـه پورې چې شونې ده عیني واقعیتونو ته نږدې کړي او د علمي نـړۍ لید څخه یې برخمن کړي. او له بل پلوه د ننـنۍ نـړۍ، پیژنـدنې او روزنې ته هم پاملرنه کوي.

۳- د کـار لـه لارې ښـوونه او روزنـه: علمـي او کمونیسـتي نړۍ لید، یواځې دټولنو دپراختیا او بشپړتیا د قوانینـو پیژندنـه نـده بلکه په کار کې د دغو قوانینو د عملی کولو وړتیا هم پکښې شـامل دی. یوازې د کار له لارې انسـان کـولای شـي د کمونیسـتي ټولنې بنسټ کیږدي. د طبیعت، ټولنې او د انساني اند پیژندنـه یـواځې د پرله پسې او نه ستړیدونکي کار لـه لارې شـونې ده. لـه دې کبلـه د کار له لارې ښوونه او روزنه یانې په تر ټولو لوړې ممکنې بڼې عمل کې دفکر پلی کول، د کمونیستي ښوونې او روزنې جوهر دی.

کمونیستي اخلاق چې په اوږدو پېړیو کې د بشـري ټـولنې د پرمختـګ پـه دوران کـې د انسـاني اخلاقـو تـر ټولـو لـوړو اړخونـو زیږنـده ده، د سـتر بشـریت د ډېـرې د ګټـو او عقایـدو څرګنـدونکی دي. کمونیستي اخلاق په کمونیستي ټولنې پورې ځـانګړي نـدي، سوسیالېزم هم له هغو نه پریمانه ګټه اخلي. د کمونیسـتي اخلاقـو تر ټولو بنسټیز اصول په دې ډول لنډولای شو:

۱- د کمـونېزم، د سوسیالیسـتي هېـواد او د پرولتاریـایي انترناسیونالېزم د هیلو په لار کې سرښـندنه. ۲- د دنـدې پیژنـدنې سره جوخت د ټولنې په ګټه کارکول. هرڅوک چې کـار نـه کـوي د خوړلو دپاره به هم، څه ونه لري. ۳- د ټولنیزې شتمنۍ ساتنه او د هغې د ډېرېدو سره مینه، د ټولنیزو دندونه لوړه پوهه او د ټـولنیزو ګټو ترپښولاندې کولو په وړاندې ودرېدنه. ۴- ددې شعار سره چې "انسـانان، یـو د بـل دوسـتان، ورونـه او ملګـري دي" ټـولنیزه همکـاري، دوه اړخیـزه او د ملګرتیـا مرسـته. ۵- پـه ټـولنیز او

خصوصي ژوند کې سموالی او ریښتینولي، اخلاقي خلوص، ساده توب او فروتني (عاجزي). ۶- یو له بل سره د کورنۍ د غړو دوه اړخیزه درناوی، د کوچنیانو ښوونې او روزنې سره مینه. ۷- د کمونېزم، سولې او آزادي د دښمنانو په وړاندې ودرېدنه.

کمونیستي ټولنې ته په رسېدو سره ځینې پورتني اخلاقي اصول لکه د سوسیالیستي هېواد څخه دفاع او یا بېعدالتي او داسې نور له منځه ځي، ځکه د کمونېزم نړیوالې ټولنې په ټینګښت او د کمونیستي ټولنې وړنوي انسان په پیدایښت سره دغه شان ښکارندې (پدیدې) به د تل لپاره له منځه لاړې شي.

کمونېزم او د فرد آزادي:

د فرد آزادي د ټولنیزو اړیکو په ماهیت پورې اړه لري. ټولنیزې اړیکې د داسې شرایطو په توګه تعریفولای شو چې ټولنه یې د فرد د بشپړتیا، د ده د اړتیاوو پوره کولو او دځاني استعدادونو څخه د ګټې اخیستلو د پاره برابروي. د بورژوازي ایډیالوګان دعوه کوي چې کمونېزم، د فرد آزادي له منځه وړي او یواځنی سیستم چې دغه آزادي خوندي ساتي پانګوالي سیستم دی. د دغشان یو تفکر په وړاندې دا بس دی چې له دغو کسانو نه پوښتنه وشي، په هغه ټولنه کې چې خصوصي ملکیت پر هرڅه واکمن دی؛ په هغه ټولنه کې چې د ډېرۍ زیارکښو برخلیک د یو موټي پانګوالو په لاس کې دی؛ په هغه ټولنه کې چې د تولید ګډوډۍ (بحرانونه)، سیالي، د امپریالیستي جګړو ګډوډۍ د زیارکښو پرګنو په برخلیک واکمن دي، څنګه کېدای شي د فرد د آزادي څخه وغږېږو. هغه څه چې څرګند دي پانګوالی تر اوسه پورې پوره وخت درلود ترڅو هغه شان چې دعوه کوي، هوسا ژوند او آزادي د خلکو په واک کې ورکړي، خو په عمل کې مونږ پرته له اسارت، نیستي، لوږې او جګړې نه نور څه و نه لیدل. دغو مسالو

ته په پام سره د بورژوازي د ادعاګانو درواغجنتوب روښانه کیږي. کمونیستان په وروستني جګړې (طبقاتي او ریښتونې جګړې) لاس پورې کوي او په دې ډول بورژوازي دتل لپاره له منځه وړي او بشریت د ښکېلاک او زبېښاک له بنده ژغوري. کمونېزم د اقتصادي او ټولنیزو مساواتو په ټینګولو سره ټول وګړي په یوه لیکه کې دروي او له هغو څخه غواړي چې په ټولنیزو او سیاسي چارو کې فعاله ونډه واخلي؛ له هغو څخه غواړي نیوکه او وړاندیز وکړي؛ له هغو څخه غواړي چې د علم او علمي فلسفې په وسلې ستونزو سره جګړې ته را پاخي؛ له هغو څخه غواړي چې د ځان او ټولنې په ګټه کار وکړي؛ له هغوی څخه غواړي چې د کمونیستي اخلاقو یادشوی اصول، رعایت کړي.

مارکسېزم- لنینېزم یواځنۍ ایډیالوژي ده چې د ټول تاریخ په اوږدو کې یې د لومړي ځل د پاره د فرد او آزادي ریښتینی ارزښت پېژندلی دی.

د یو ملت د یوې ژبې ټینګښت په ټوله نړۍ کې:

په هغه صورت کې چې امپریالېزم بېخي پوپنا او ورک او بېلابېلې ټولنې کمونېزم ته ورسېږي د مختلفو هېوادو منځ کې به ټولې پولې به له منځه لاړې شي. ټول ملتونه به په یو نړیوال ملت، په یو شان انسان، داسې انسان باندې چې توپیر نه پیژني، بدل شي. د نړۍ ټول خلک به د یوځای او یو له بل سره د ډېرې نږدې همکاري په اوږدو کې او د ژبو دیو کیدو له کبله به په یوې روزل شوي او بشپړې شوې ژبې سره غږیږي او د ژبو زیاتوالی به د تل لپاره د نړۍ له مخې پوپناه او ورک شي. د نړۍ ټول خلک به یو د بل په مرستې اوګډوهڅو سره، د خپلې نړیوالې ټولنې د پرمختګ په لار کې یو له بل سره لاسونه ورکړي او د بشرد مادي او معنوي بشپړتیا ریښتینۍ تاریخ به له سره پیل کړي. هغوی به د

زبېښناکګرو طبقو خاطرې د تاریخ موزیم ته وسپاري اود کمونېزم جوړوونکو او اتلانو نه په ښه یاد سره به په بېسارې چټکي سره د نړۍ د رازونو د موندلو په لار کې پرمخ ولاړشي.

پای

د محسن خپرندویه چاپ کړې:

- امپریالیزم
- لنین (سه مقاله از استالین)
- مارکس، انگلس و مارکسیزم (چند مقاله از لنین)
- تاریخ حزب کمونیست (بلشویک) اتحاد شوروی
- از کمون اولیه تا کمونیزم
- قسم به خونتان رفیقان! (زندگی و پیکار قهرمانانه‌ی شماری از کمونیست‌های جانباخته زیر ساطور رژیم تبهکار اسلامی ایران)
- مائوتسه دون (زندگینامه مختصر)
- اصول مقدماتی فلسفه اثر ژرژ پولیتسر
- ماتریالیزم تاریخی برای نوجوانان
- ماتریالیزم دیالکتیک برای نوجوانان

ډېر ژر خپرېږي:

- اقتصادی سیاسی به زبان ساده
- مبانی و مفاهیم مارکسیزم
- تاریخی ماتریالیزم (په پښتو ژبه)
- دیالکتیک ماتریالیزم (په پښتو ژبه)

بیه: ۴۰ افغانی